

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
FUNDAȚIA *HANNS SEIDEL* (GERMANIA)

PROBLEME INTERDISCIPLINARE
ÎN MATERIA PREVENIRII ȘI COMBATERII CRIMINALITĂȚII
JUVENILE
LA ETAPA CONTEMPORANĂ
(Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale,
05 octombrie 2007)

МЕЖОТРАСЛЕВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ
И БОРЬБЫ ПРОТИВ ПРЕСТУПНОСТИ В СРЕДЕ
НЕСОВЕРШЕНОЛЕТНИХ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ
(Материалы международной научно-практической конференции,
5 октября 2007 г.)

DIE INTERDISZIPLINÄRE PROBLEME DER VORBEUGUNG UND
BEKÄMPFUNG VON JUGENDKRIMINALITÄT
IN DER AKTUELLEN ZEIT
(Das Sammelwerk der internationalen wissenschaftlich – praktischen Konferenz
der 05. Oktober 2007)

Chișinău 2007

CZU 343.22 (082) = 135.1 = 161.1

P 93

Această lucrare apare cu sprijinul Fundației **Hanns Seidel** (München, Germania)

Colegiul de redacție:

Președinte – **Ion GUCEAC**, prim-prorector pentru studii și știință al Academiei „Ștefan cel Mare”, doctor habilitat în drept, conferențiar unicversitar

Membri:

Rainer Gepperth, dr.

Serghei Zagornî

Andrei Guștiuc, dr., conf. univ.

Viorel Berliba, dr., conf. univ.

Victoria Jitari

Redactor: **Gheorghe BERBECARU**

Corectură: **Svetlana COJUHARI**

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană”, conf. științifico-practică intern. (2007; Chișinău). Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană = Die interdisziplinäre Probleme der Vorbeugung und Bekämpfung von Jugendkriminalität in der aktuellen Zeit = Междотраслевые проблемы предупреждения и борьбы против преступности в среде несовершеннолетних на современном этапе: Materialele Conf. științifico-practice intern., 5 oct. 2007 / col.red.: ion Guceac (preș.),... – Ch.: Acad. „Ștefan cel Mare”, 2008. – 210 p.

Antetit. : Acad. „Ștefan cel Mare”, Fundația „Hanns Seidel” (Germania). – Texte: lb. rom., rusă. – Bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-930-36-9

100 ex.

343.22 (082) = 135.1 = 161.1

© Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al RM

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

ISBN 978-9975-930-36-9

SUMAR

Andrei POGURSCHI , viceministru al Afacerilor Interne al Republicii Moldova Mesaj de salut	8
Simion CARP , rector (comandant) al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctor în drept Efectele mediului penitenciar asupra minorilor condamnați	10
Ария МЕЙКАЛИША , ректор Академии полиции Латвии, доктор, профессор, член-корреспондент Академии наук Латвии Роль уголовно-процессуальных норм в предупреждении и преступности несовершеннолетних	19
Виктор ГВОЗДЕЦКИЙ , ректор Академии Управления МВД, кандидат философских наук, доцент, генерал-майор милиции член Коллегии Министерства внутренних дел Украины Проблемы профилактики преступности в среде несовершеннолетних и пути их решения в Украине	31
Ion GUCEAC , prim-prorector pentru studii și știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctor habilitat în drept, profesor universitar Mecanisme naționale de protecție a drepturilor copilului	36
Eugeniu AXENTIEV , comisar general de poliție al mun.Chișinău Criminalitatea juvenilă și combaterea ei în municipiul Chișinău	51
Владимир ОРТЫНСЬКИЙ , ректор Львовского государственного университета внутренних дел, доктор юридических наук, профессор Влияние отдельных факторов социализации на формирование личности несовершеннолетнего преступника	59
Iurie PEREVOZNIC , avocat parlamentar Prevenirea delincvenței juvenile: realități și deziderate	68

Виктор БЕСЧАСТНЫЙ , начальник Донецкого юридического института МВД Украины, кандидат наук, доцент Вопросы борьбы с преступностью молодежи в Украине	75
Кристина СТРАДА-РОЗЕНБЕРГА , декан Юридического факультета Латвийского университета, доктор, ассоциированный профессор Альтернативы уголовного преследования и их воздействие на уровень преступности несовершеннолетних	86
Х.П.ЯРМАКИ , начальник кафедры Административного права и административной деятельности ОВД Одесского юридического института ХНУВД доктор юридических наук, профессор, Е.В.КОВАЛЕВА , адъюнкт ХНУВД Предупреждение насилия в семье в отношении несовершеннолетних	98
С.А.ШАЛГУНОВА , кандидат юридических наук, доцент, докторант кафедры уголовного права и криминологии Днепропетровского государственного университета внутренних дел Мотивация насильственных преступлений, совершаемых лицами молодежного возраста	107
Iurie LARII , șef al Secției „Doctorat” a Academiei „Ștefan cel Mare”, doctor în drept, conferențiar universitar Profilaxia victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor	115
В.Д. БЕРНАЗ , доктор юридических наук, профессор, начальник кафедры криминологии Одесского юридического института ХНУВД Н.В. НЕЛЕДВА , кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовного права, процесса и криминологии Международного гуманитарного университета Механизм формирования преступных групп с участием несовершеннолетних	125

Viorel BERLIBA , șef al Catedrei „Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare”, doctor în drept, conferențiar universitar, Radion COJOCARU , șef-adjunct al Catedrei „Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare”, doctor în drept Răspunderea penală pentru infracțiunea de pruncucidere, săvârșită de minore.	135
Gheorghe COSTACHI , doctor habilitat în drept, profesor universitar În combaterea delincvenței juvenile este necesar suportul statului și al întregii societăți	142
Alexandru ZOSIM , doctor în drept, conferențiar universitar interimar al catedrei „Drept penal și criminologie”, Academia ”Ștefan cel Mare” Justiția juvenilă și legislația penală a Republicii Moldova.	148
Veaceslav GRATI , șef al catedrei „Drept polițienesc” al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctor în drept, conferențiar universitar Personalitatea infractorului minor	154
А.А. ПОНОМАРЕНКО , ректор Харьковского национального университета внутренних дел Украины Совершенствование противодействия молодежной преступности в системе обеспечения внутренней безопасности государства	160
Ian DOGOTARI , lector al catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare”, master în drept Rolul poliției în prevenirea și combaterea delincvenței juvenile . . .	166
Л.Г. МАТВЕЕВА , доцент кафедры теории и истории государства и права Одесского юридического института Харьковского Национального университета внутренних дел Украины Влияние разъяснений пленума верховного суда Украины по делам несовершеннолетних на развитие ювенального законодательства	171

Alexei GUTU, lector superior al Catedrei „Drept publica”
a Academiei „Ștefan cel Mare”

**Rolul și importanța poliției comunitare
în prevenirea și contracararea delincvenței juvenile 178**

В.Б. ВИШНЯ, начальник кафедры спецтехники
Днепропетровского государственного университета
внутренних дел, доктор технических наук, профессор,

О.В. ВИШНЯ, доцент кафедры экономической безопасности
ДГУВД, кандидат юридических наук

**Выявление и предупреждение хищений грузов на железных
дорогах Украины лицами молодежного возраста 184**

Mihai CIUPAC, lector superior al Catedrei „Investigații operative”
a Academiei „Ștefan cel Mare”

**Profilaxia generală și individuală în rîndurile minorilor
efectuată de serviciile poliției criminale ale MAI 193**

Н.Н. КРЕСТОВСКАЯ, доцент кафедры теории государства
Одесской национальной юридической академии

**Детское бродяжничество: оценка с
позиций общетеоретической юриспруденции 198**

Vitalie DIMIN, lector al catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare”, master în drept

Responsabilitatea contravențională a minorilor 205

Л.В. ДАРЧИЕВА, адъюнкт Академии Управления МВД России

Игромания и несовершеннолетние 209

Victor FILIP, lector al Catedrei “Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare”, magistru în drept

**Metode și procedee moderne de prevenire și combatere
a fenomenului delincvenței juvenile 216**

Anatolie CANANĂU , lector al catedrei „Drept polițienesc”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept	
Metode și tehnici de cercetare a delincvenței juvenile	224
Sergiu ȚURCANU , lector al Catedrei “Drept civil” a Academiei “Ștefan cel Mare”, master în drept	
Legătura cauzală dintre migrațiune și delincvența juvenilă	231
Andrian PALADII , lector al catedrei „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare”, doctorand	
Tactica învinuirii inculpatului minor în cazul infracțiunii de viol .	235
Sergiu CERNOMOREȚ , lector al catedrei „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare”, doctorand	
Andrian PALADII , lector al catedrei „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare”, doctorand	
Conceptul delincvenței juvenile.	239
Marian DRILEA , doctorand, IISD al AȘM	
Ecilibrul puterilor în stat – valoare inestimabilă a constituționalității	246
Gheorghe COSTACHI , doctor habilitat în drept, profesor universitar, Vugar NAVRUZOV , doctorand	
În actualitate: prevenirea și combaterea delincvenței juvenile. . . .	250

Andrei POGURSCHI,
viceministru al Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

**DOMNILOR ȘI DOAMNELOR,
ONORATĂ ASISTENȚĂ, STIMAȚI OASPEȚI !**

Am onoarea să vă salut în calitate de participanți la Conferința științifico-practică internațională cu genericul „Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană”.

Este binevenită participarea la lucrările actualei Conferințe a experților, reprezentanților instituțiilor de drept, a savanților și practicienilor care își aduc contribuția în asigurarea drepturilor omului și sprijină eforturile organelor de drept în activitatea de prevenire și combatere a criminalității juvenile.

Prevenirea și combaterea criminalității, printre care se numără și delincvența juvenilă, a devenit o direcție prioritară pentru Republica Moldova. În acest context, țara noastră desfășoară o largă colaborare cu Uniunea Europeană, Consiliul Europei, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud Est și alte organisme internaționale de profil.

Stimați colegi! Tematica pusă în discuție în cadrul actualului for științifico-practic este de o actualitate incontestabilă, ținând cont, în primul rând, de conjunctura social-economică și politică europeană în ansamblu și, în mod particular, cea condiționată de factorii interni din țara noastră, având menirea de a realiza un schimb de informații utile, de cunoștințe și experiențe în domeniul abordat.

Ministerul Afacerilor Interne, reieșind din sarcinile trasate de către conducerea țării și stabilite în programele și strategiile de activitate a Guvernului își concentrează toate eforturile întru eficientizarea activității subdivi-

ziunilor centrale și teritoriale privind contracararea criminalității, în general, și a delicvenței juvenile, în special.

Preocupându-ne de bunăstarea întregii societăți, trebuie să pornim de la valorile general-umane: onestitatea și demnitatea persoanei, protejarea și educarea în spiritul legii a tinerii generații.

O condiție necesară dezvoltării și prosperării statului de drept este prevenirea și combaterea reușită a criminalității juvenile, prin determinarea principiilor și sarcinilor fundamentale, a direcțiilor de bază și formelor principale de colaborare și cooperare a organelor de drept cu alte instituții statale și neguvernamentale.

Sunt convins de faptul că numai prin implicarea plenară a tuturor factorilor de decizie din comunitatea internațională, printr-o cooperare strânsă și un parteneriat durabil, s-ar putea obține cele mai bune rezultate în ceea ce privește prevenirea și combaterea acestui flagel.

În final, permiteți-mi să Vă urez succes, activitate rodnică și elaborarea unor propuneri și recomandări constructive în cadrul reuniunii de astăzi.

Vă mulțumesc pentru atenție!

Dr. Simion CARP,

rector (comandant) al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

EFECTELE MEDIULUI PENITENCIAR ASUPRA MINORILOR CONDAMNAȚI

Apărarea valorilor sociale împotriva infractorilor se efectuează, de regulă, prin mijloace economice, cultural-educative și prin acțiuni de reliefare a conștiinței etice și juridice a cetățenilor. Totodată, protejarea valorilor sociale se realizează prin mijloace juridico-penale, prin incriminarea faptelor ce prezintă pericol social sporit și prin pedepsirea persoanelor care comit asemenea fapte.

Esența pedepsei penale se reflectă în regimul de executare a acesteia și se realizează prin ansamblul de limitări ce vizează drepturile omului la libera circulație, manifestare a voinței, comunicare, alegerea locului și tipului de activitate pe o perioadă de timp strict determinată de lege. Spre deosebire de alte mijloace de corijare și reeducare regimul are nu doar un rol educativ, dar și de prevenire a manifestărilor infracționale.

Studiul privind influența mediului penitenciar asupra deținuților minori denotă că acesta generează multiple emoții, suferințe, care, la rândul lor, constituie un imbold de activizare intelectuală și moral-volitivă a individului orientată spre căutarea unor soluții de rezolvare a problemelor apărute și a unor căi de autoafirmare și restabilire a bunăstării vieții sale [1, p. 86-87]. Cu alte cuvinte, limitările impuse de regimul de detenție și stările psihice survenite în urma acestora influențează în măsură considerabilă comportamentul deținutului, în special al celui minor.

Cele expuse au loc datorită faptului că minorul nimerește într-un mediu social deosebit de cel normal, adică în mediul social-psihologic al penitenciarului. Din considerente că socializarea este un proces continuu, individul începe să se adapteze la condițiile mediului impus prin sentință. Procesul adaptării atrage însă modificarea structurii personalității [2, p. 57].

Viața în locul de detenție diferă vădit de cea de la „libertate”. Aceasta nu este doar o simplă strămutare dintr-o localitate în altă localitate sau dintr-o țară în alta, cu toate că și emigrantului îi este dificil să se adapteze la noile condiții de viață. Asemenea modificări impun persoana să-și mobilizeze toate calitățile individuale în scopul de a se adapta la aceste condiții. Totodată, dacă este vorba despre individul minor, atunci acesta se adaptează dificil chiar și la unele condiții de viață normală, nemaivorbind de condițiile mediului penitenciar.

În acest context, scriitorul Charles Dickens, în lucrarea *Philadelphia și temnița ei* scria: „Cred că prin efectele sale metoda este crudă și greșită. Sunt convins că, prin intenție, acest sistem este bun, omenos și urmărește să îndrepte pe cei păcătoși; dar am, de asemeni, convingerea că cei care au născocit acest regim de închisoare și acei binevoitori domni care o aplică nu-și dau seama ce fac. Cred că foarte puțini oameni pot să măsoare cu mintea cât amar de chin și suferință pricinuieste victimelor această îngrozitoare pedeapsă, care durează ani de zile; și căutând eu însumi să-mi închipui, și judecând după cele ce am văzut întipărite pe chipul lor, și ceea ce sunt sigur că se petrece înlăuntrul lor, am nestrămutata convingere că există în aceasta un străfund de cumplită suferință pe care numai victimele îl cunosc și cu care nici un om nu are dreptul să-și pedepsească semenii. Socotesc că această zgândărire lentă și zilnică a tainelor creierului este nemăsurat mai groaznică decât orice tortură a trupului; și fiindcă sinistrele ei semne și urme nu sar în ochi și nu sunt atât de palpabile ca cicatricile cărnii; fiindcă rănilor ei nu se văd și nu smulge țipete pe care să le poată auzi urechea omului; de aceea, cu atât mai o înfierez ca pe o pedeapsă ascunsă de care omenirea adormită nu știe și nimeni n-o trezește ca să pună capăt acestei cruzimi. Odată, dezbătând cu mine însumi, am stat în cumpănă dacă, având puterea să spun „da” sau „nu”, ași admite ca această pedeapsă să fie încercată în anumite cazuri, când termenul de întemnițare este scurt; dar acum, declar solemn că, de-ași fi copleșit cu nu știu ce răsplăți și onoruri, n-ași putea să pășesc ca un om fericit sub bolta deschisă a cerului ziua sau să-mi pun capul pe pernă noaptea, știind că singura ființă umană, oricare i-ar fi

vina și oricât de scurtă întemnițarea, zace în chinurile acestei necunoscute osânde în celula lui mută și că de la mine i se trage sau că eu o încuviințez câtuși de puțin” [3, p. 93-112].

În linii generale, orice personalitate se distinge printr-un șir de calități, însușiri individuale care se formează și se dezvoltă în dependență de natura relațiilor sociale la care ea participă. Totodată, omul este un produs al unei duble determinații, deoarece natura sa este biosocială [4, p. 38]. Nu în zădar, în literatura de specialitate [5, p. 10-25], se consideră că pentru prevenirea infracțiunilor în penitenciare este necesară studierea condamnatului, a caracteristicilor social-demografice și psihologice ale acestuia. În viziunea noastră, relevarea parametrilor nominalizați și efectuarea unei caracteristici criminologice a personalității minorilor condamnați ar facilita cunoașterea mai amplă a dificultăților ce țin de adaptarea lor la mediul penitenciar, precum și elaborarea unor politici în vederea ameliorării situațiilor de adaptare tensionată.

Mediul social al penitenciarelor este bântuit de o serie de contradicții care țin de însăși esența pedepsei. Astfel, persoana condamnată la privațiune de libertate este exclusă din societate, fiind impusă să se adapteze la condițiile existente în penitenciar. Pentru a le forma deprinderi și priceperi social-utile, condamnații sunt deținuți în condiții de reglementare strictă, aceasta, la rândul său, determinându-le spiritul pasiv în activitatea zilnică. În scopul anihilării deprinderilor și orientărilor negative, infractorul este inclus într-un mediu compus din indivizi ce se caracterizează prin același nivel de degradare morală, fapt care sporește considerabil probabilitatea însușirii viziunilor antisociale.

Analizând izolarea fizică, psihică și psihosocială, pe de o parte, și privațiunea de libertate prin executarea unei pedepse penale într-un loc de deținere, pe de altă parte, vom constata că între ele există o multitudine de diferențe ce prezintă aspecte specifice și manifestări complexe. Deosebiriile sunt de ordin fundamental și vizează atât latura cantitativă, cât și cea calitativă: [6, p. 307]

a) din punct de vedere cantitativ, fără îndoială, privările de libertate se

întind pe perioade mai mari sau mai mici, durata condamnărilor constituind principalul factor stresant, mai ales că studiile efectuate demonstrează că peste 92% dintre deținuți, chiar și după executarea unei mari părți din pedeapsă, se consideră încă nedreptățiți (prin aceea că pedeapsa a fost prea aspră).

Diminuarea pedepsei este supusă exclusiv unor factori externi asupra cărora deținutul nu are nici o influență, ele fiind de competența legiuitorului și a instanței de judecată.

b) din punct de vedere calitativ, privarea de libertate dă naștere unei game complexe de frământări psihice și psihosociale, începând cu criza de detenție manifestată de la închiderea în „carapacea tăcerii” până la comportamente agresive și autoagresive (sinucideri, autoflăgerări).

Cele relatate explică multiplele cazuri de sinucideri, automutilări și îmbolnăviri psihice ce au loc în rândul persoanelor minore condamnate și deținute în mediul penitenciar.

Dinamica stărilor psihice specifice condamnăților minori, acuitatea retrăirilor lor se află într-o corelație determinată cu termenul de pedeapsă executat. Ascendența cea mai sporită a acestora se observă în prima lună de închisoare și se explică prin schimbarea bruscă a condițiilor de viață.

În comparație cu stările accidentale de izolare, privarea de libertate în sistemul detenției are drept consecințe, absolut specifice, înlăturarea simbolurilor exterioare ale personalității plin obligativitatea purtării uniformei de deținut, care standardizează modul de viață și estompează până la anulare diferențele individuale [6, p. 307-308].

Mediul social al condamnăților este specific și se caracterizează prin faptul că acesta reprezintă un mediu închis, cu posibilități limitate de comunicare și de menținere a relațiilor sociale cu alte grupuri sociale (familie, școală, colective de muncă, prieteni etc.). Plasarea și aflarea în asemenea mediu este forțată și strict reglementată, condamnații neavând posibilitatea de a-și modifica sfera relațiilor.

În atare condiții sporește considerabil influența din partea mediului social asupra condamnatului. Experiența antisocială, lipsa scopurilor pozitive, degradarea morală a persoanei care își execută pedeapsa privativă de

libertate contribuie la formarea în penitenciar a unui mediu negativ. Factorii menționați provoacă condamnaților stări psihice care contribuie la cristalizarea unor astfel de caracteristici ale personalității precum frica, suspiciunea, dubiile, excitabilitatea, iritarea, ostilitatea, agresivitatea, instabilitatea emoțională, subaprecierea, sentimentul inferiorității etc., care devalorizează sentimentul propriei identități [7, p. 113].

Asupra profunzimii, continuității și caracterului stărilor psihice influențează o serie de circumstanțe: opinia subiectivă a minorului condamnat ce se referă la corectitudinea și severitatea pedepsei, regimul instaurat în penitenciar și nivelul de asigurare reală a acestuia, retrăirile emoționale legate de izolarea de societate, părinți, rude, prieteni etc. Influență deosebită are și climatul moral-psihologic ce predomină în instituția de detenție, precum și primele impresii ale minorilor asupra administrației penitenciarului.

Formarea și existența comunității deținuților cu mediul său caracteristic se datorează elementului contradictoriu generat de condițiile de viață de până la detenție și condițiile de viață în timpul ispășirii pedepsei, care impune izolarea de societate ce își separă unii membri, supunându-i cărorva restricții: limitarea în realizarea și satisfacerea unor necesități, includerea forțată în grupe sociale pe baza principiilor de egalitate a statutului social etc.

Influența acestor factori este continuă, iar înlăturarea deplină a lor este practic imposibilă. Ei se reflectă asupra tuturor elementelor caracteristice mediului penitenciar, care, la rândul său, influențează negativ asupra personalității minorului și, evident, asupra conștiinței acestuia.

Ca o reacție nemijlocită la influența factorilor enumerați survin stările psihice, care predispun persoana de a interacționa într-un mod sau altul cu mediul respectiv.

Impactul detenției asupra individului se resimte în mod dramatic prin limitarea drastică a spațiului de mișcare și a organizării timpului oricărui deținut. Aceasta denotă necesitatea – impusă de regulamentul instituției penitenciare – elaborării unor noi conduite legate de spațiu și de timp radical diferite de cele ale unui individ ce se află în libertate [6, p. 309].

Frustrarea se resimte cu o deosebită tărie și pe planul timpului. Aceasta

se reflectă printr-o organizare impusă și în general foarte monotona a timpului. Regimul zilnic sever reglementează timpul liber. Fiind impus în primele perioade ale detenției, el provoacă sentimentul de frustrare continuă și ca rezultat mărește agresivitatea deținutului [6, p. 309].

Sporirea sentimentului de frustrare este generată și de renunțarea forțată de la multiple obiecte de uz personal, lipsa cărora este mereu resimțită. De asemenea, deținutul minor este impus să renunțe la cele mai multe din plăcerile pe care și le-a putut permite fiind liber (de exemplu, practicarea unui gen de activitate sportivă, accesarea diferitor sururi prin intermediul rețelei internet etc.). Acest fapt îl va impune să caute „surrogate de satisfacții” a acestor necesități (plăceri).

Deseori, stările psihice apărute ca urmare a acestor limitări se evidențiază sau se răsfrâng în acte de agresiune sau așa numita „auto-agresiune” îndreptată contra propriei persoane.

De asemenea, minorii, de regulă, își ispășesc pedeapsa în penitenciarele pentru minori până la vârsta de 18 ani (mai rar până la 20 ani), aflându-se în asemenea locuri timp de 2-4 ani. Aceștia sunt conștienți chiar de la bun început de faptul că, la atingerea vârstei majoratului, vor fi transferați în penitenciare pentru maturi. Evident că, în asemenea situații, ei consideră penitenciarul pentru minori doar un început de cale, o pregătire inițială pentru plasarea ulterioară a lor în locurile de detenție pentru condamnații maturi. Astfel, minorii condamnați se află, deseori, într-un sentiment de frustrare continuu, necunoscând exact ce evenimente și încercări îi așteaptă în faza a doua de ispășire a pedepsei împreună cu deținuții maturi.

Șocul suferit de persoană în urma amplasării sale în penitenciar, precum și contactul cu subcultura criminală îl va impune pe minor să-și formeze în scurt timp o nouă viziune asupra propriei persoane și să elaboreze o strategie de supraviețuire.

Consolidarea deținuților, crearea propriei comunități și reglementarea ei prin norme comune pentru toți le permite să facă față într-o anumită măsură stărilor psihice negative. Așa numitul fenomen de „prizonizare”, de integrare în grupul deținuților, de identificare cu subcultura penitenciară

constitue doar prima fază în evoluția deținutului minor, faza a doua fiind fenomenul de deprizonizare. Cu alte cuvinte, la începutul detenției, asumarea „rolului de deținut” este lege la infractori, însă cu cât se apropie momentul eliberării ei vor tinde să adopte un comportament mai acceptabil din punct de vedere al societății din exterior. Acest comportament poate fi generat și de simplul fapt că un comportament adecvat poate scurta sensibil durata detenției [4, p. 66-67] – spre ceea ce tind în mare parte deținuții minori.

Deci, așa numitul fenomen de prizonizare constituie rezultatul „presiunii sociale” exercitate de grupul neformal de deținuți și reprezintă o forță de contra educație față de eforturile educativ-terapeutice ale personalului specializat din instituțiile penitenciare.

O altă particularitate a sistemului neformal de reguli existent în penitenciar constă în aceea că unele necesități sunt imposibil de satisfăcut. Pentru asigurarea necesităților permise în penitenciar este necesară reglementarea lor strictă în toate sferile de activitate. Reglementarea respectivă instituită de normele neformale își are urmările sale psihologice. Prin urmare, în comunitatea deținuților dispare atitudinea tolerantă față de orice încălcare a normelor instaurate. În acest context, unii autori [8, p. 79] sunt de părerea că micromediul penitenciar închis, neajunsurile materiale și contingentul social existent influențează permanent personalitatea deținutului în locurile de reclusiune, diminuând astfel dezvoltarea acesteia ca o personalitate corijată și reeducată.

Posibilitățile reduse ale minorilor condamnați la întrevederi cu părinții și rudele apropiate generează din ce în ce mai mult starea de înstrăinare, frustrare și socializare redusă a acestora. Doar însăși formarea personalității minorului este percepută ca un proces de socializare contunuu realizat prin prisma familiei și a microgrupelor sociale. Evident că în cazul dat este vorba despre un paradox proliferat la nivel legislativ: pe de o parte, știința și practica încearcă să demonstreze că majorarea numărului de întrevederi va influența asupra resocializării eficiente a deținutului minor, iar, pe de altă parte, legea execuțional-penală impune o serie de restricții în acest sens, limitând până la maximum numărul întrevederilor.

Astfel, pare a fi mult mai reușită politica execuțional-penală a acelor țări europene (Franța, Belgia etc.), care le permite condamnaților să se întâlnească cu rudele și prietenii în toate zilele de odihnă și de sărbători. În această ordine de idei, propunem, de asemenea, de a nu limita dreptul condamnaților, în special a celor minori, la convorbiri telefonice cu rudele și apropiații, acestea înfăptuindu-se sub supraveghere, iar persoanelor condamnate pe un termen de până la 5 ani să li se acorde dreptul de a petrece anual 5 zile la domiciliu împreună cu familia sa.

Pentru persoanele care se află în situația de a ispăși o pedeapsă privativă de libertate, legăturile, atât cu familia, cât și cu comunitatea, sunt limitate de o serie de reguli stricte. Totuși, penitenciarul, ca instituție cu funcție socio-educativă ce pregătește individul pentru o reinserție calitativă ce se doarește de societate, este dator de a oferi maximum de facilități ca acest contact să nu se întrerupă, deoarece deținutul este izolat într-o oarecare măsură de comunitate [9, p. 36], dar nu este exclus din ea.

Astfel, minimalizarea influenței efectelor negative asupra minorilor condamnați generate de mediul penitenciar va spori, în mare măsură, realizarea eficientă a scopurilor pedepsei penale, prin reeducarea și corijarea deținuților și va reduce considerabil fenomenul delicvent existent la momentul actual în instituțiile penitenciare.

Referințe bibliografice:

1. Высотина Л., Педагогические основы процесса исправления и перевоспитания осужденных в ИТУ, Москва, 1977.
2. Мокрецов А., Социально-психологические аспекты адаптации осужденных, отбывающих наказания в виде лишения свободы // Вопросы совершенствования деятельности ОВД по исправлению и перевоспитании осужденных, Москва, 1980.
3. Dickens Charles, Note din America. Philadelphia și temnița ei, Editura E.S.P.L.A., București, 1953.
4. Carp S., Caracteristica criminologică și prevenirea infracțiunilor comise de condamnați în instituțiile penitenciare, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2003.

5. Михлин А.С., Изучение личности заключенного // Под ред. Н.Г. Гусева, Москва, 1969.
6. Mitrofan N., Zdrenghea V., Butoi T., Psihologie judiciară, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, 1992.
7. Casian Sergiu, Probleme actuale ale criminalității penitenciare // Probleme actuale privind infracționalitatea, Anuar științific al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare”, Ediția I, Chișinău, 2000.
8. Лютов К., Куртев С., Бочев М. и др., Отрицательное влияние в местах лишения свободы, Институт Георгии Дмитров, София, 1989.
9. Traian M., Șimon G., Inițierea, întreținerea și dezvoltarea legăturilor cu familia și comunitatea // Revista administrației penitenciarelor din România, nr. 2/2002, p. 35.

Ария МЕЙКАЛИША,
ректор Академии полиции Латвии,
доктор, профессор,
член-корреспондент Академии наук Латвии

РОЛЬ УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ НОРМ В ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Борьба с преступностью в среде несовершеннолетних (как и в среде молодежи в целом) – одно из ведущих направлений борьбы с криминальными явлениями. Это направление еще более актуализировалось в 1990-е годы в связи с тем, что «происходят негативные изменения в демографической структуре и ценностных ориентациях лиц, совершивших преступления, в частности интенсивное пополнение преступной среды несовершеннолетними...». Эффективное предупреждение преступлений несовершеннолетних во взаимодействии с уголовно-правовыми мерами воздействия на лиц, их совершающих, является существенным условием охраны нравственного здоровья подрастающего поколения, борьбы с негативными влияниями на формирование ценностных ориентаций и поведение членов общества, вступающих в самостоятельную жизнь. С учетом доли преступности несовершеннолетних во всей преступности и особенно в некоторых видах тяжких или наиболее распространенных преступлений это направление имеет существенное значение для непосредственного обеспечения безопасности, защиты прав и законных интересов членов общества. Наконец, борьба с преступностью несовершеннолетних ограничивает размеры и степень общественной опасности взрослой преступности, так как 50-60% рецидивистов начинают преступную «карьеру» в несовершеннолетнем возрасте [1, стр.258].

Одним из самых свежих международных документов, поднимаю-

щих тему преступности и социальной отверженности несовершеннолетних, является принятая Европейским Парламентом 21 июня 2007 года резолюция о преступности несовершеннолетних и роли в ней женщин, семьи и общества [2]. В ней подчёркивается, что всё большую тревогу в мире вызывает распространённость преступности несовершеннолетних, а также то, что вхождение детей в преступный мир происходит во всё более раннем возрасте. Статистика показывает, что растёт количество преступлений, совершённых детьми, ещё не достигшими 13-летнего возраста, причём совершаемые несовершеннолетними преступниками деяния становятся всё более жестокими. В целях предупреждения преступности несовершеннолетних предлагается принять интегрированную стратегию на государственном и европейском уровнях, предусматривающую меры, базирующиеся на следующих основополагающих положениях: (1) профилактические меры, (2) связанные с судопроизводством и внесудебные меры и (3) социальная интеграция всей молодёжи.

Оценка данных статистики в Латвии позволяет сделать вывод о наблюдающейся стабилизации количества преступных деяний, совершённых несовершеннолетними. Тем не менее уровень преступности несовершеннолетних всё ещё следует считать высоким.

За 12 месяцев 2004 года всего раскрыто 4189 (-140) преступных деяний, совершённых несовершеннолетними. За совершение преступных деяний к уголовной ответственности привлечены 3693 (+217) несовершеннолетних, из них 1516 (+104) – в возрасте 14-15 лет, 2177 (+113) – в возрасте 16-17 лет.

В упомянутый период времени несовершеннолетние совершили 2364 (-299) тяжких преступления, 1695 (-273) преступных деяний несовершеннолетние совершили в группе, 957 (-164) – в состоянии алкогольного опьянения, 1482 (+113) преступных деяния совершено несовершеннолетними, которые нигде не учатся и не работают.

Сотрудниками Службы инспекторов по делам несовершеннолетних Государственной полиции на профилактический учёт принято 2864 (+10) несовершеннолетних.

За 9 месяцев 2005 года несовершеннолетние совершили 2465 (-332) преступных деяний. За совершённые преступные деяния к уголовной ответственности привлечены 2492 (-101) несовершеннолетних, из них 1017 (-11) – в возрасте 14-15 лет, 1475 (-90) – в возрасте 16 – 17 лет.

В соответствующий период времени несовершеннолетние совершили 1342 (-216) тяжких преступления, 1027 (- 122) преступных деяний несовершеннолетние совершили в группе, 546 (-120) – в состоянии алкогольного опьянения, 825 (-198) преступных деяния совершено несовершеннолетними, которые нигде не учатся и не работают [3].

В Латвии в настоящее время наиболее актуальным политическим документом, определяющим государственную политику в области предупреждения и снижения преступности несовершеннолетних, является Программа по предупреждению детской преступности и защите детей от преступных влияний на 2006 – 2008 годы [4]. Этот документ, в соответствии со статьёй 64 Закона о защите прав детей, был разработан Министерством внутренних дел в сотрудничестве с Министерством по делам детей и семьи и другими ответственными органами. Цель программы – предупреждение детской преступности, устранение способствующих преступному поведению факторов, а также повышение безопасности детей и их защита от любых видов насилия.

Для достижения цели программы определены следующие основные направления деятельности:

Превенция – обобщить и проанализировать информацию о состоянии преступности несовершеннолетних и о проблемах предупреждения преступности и, основываясь на выводах, разработать проекты и осуществлять превентивные меры, способствующие формированию правового сознания несовершеннолетних, а также просвещению по вопросам безопасности. Содействовать сотрудничеству между учреждениями государства, самоуправления и общественного сектора в целях совершенствования работы с детьми, входящими в группы риска, снижения уровня насилия в отношении несовершеннолетних и среди них, своевременной констатации и решения про-

блем поведения и социализации ребёнка, а также предупреждения совершения несовершеннолетними преступных деяний;

Законодательство – несмотря на то, что в действующие правовые акты Латвийской Республики включены основополагающие принципы Конвенции о правах детей, необходимо совершенствовать нормативную базу и применение нормативных актов на практике в целях обеспечения защиты прав детей;

Образование – повышать уровень образования специалистов, работающих в сфере защиты прав детей, организовывать мероприятия по обмену опытом совместно со специалистами по защите прав детей из других стран.

Совершаемые несовершеннолетними преступные деяния вызваны многими причинами и способствующими обстоятельствами, среди которых чаще всего упоминаются такие факторы, как неблагоприятное социально-экономическое положение семьи, насилие в семье, алкоголизм и наркомания, непосредственное влияние криминальной среды, отсутствие представления о духовных, социальных ценностях и нормах, низкая самооценка несовершеннолетнего, дефицит занятости, сниженные возможности целесообразного проведения свободного времени, а также нехватка квалифицированных социальных работников по вопросам семьи.

Ребёнок не чувствует себя в безопасности в семье, испытывает недостаток эмоциональной близости с родителями, недостаток финансовых средств для включения в значимые для развития ребёнка сферы деятельности.

В Латвии число детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей и помещённых в социальные учреждения, составляет около 3500. Эти дети не всегда обладают необходимыми навыками и умениями для успешной адаптации к жизни взрослых.

Роль семьи в современном обществе продолжает снижаться, поэтому необходима популяризация института семьи как ценности.

Дети – это физически незрелые, психически нестабильные и со-

циально незащищённые лица, нуждающиеся в постоянной заботе, помощи и защите.

Исходя из сказанного, необходимо совершенствовать профилактику преступности несовершеннолетних и развивать комплексный подход к решению вопросов безопасности детей.

Однако наряду с профилактическим направлением важное место занимает “законодательство”, в том числе уголовно-процессуальное законодательство, нормы которого в отношении несовершеннолетних, несомненно, являются одним из обстоятельств, оказывающих влияние на преступность несовершеннолетних.

В контексте борьбы с преступностью в среде молодёжи важно, чтобы закон содержал нормы, устанавливающие альтернативные лишению свободы виды наказаний и меры педагогического характера, которые могли бы широко использоваться судьями: общественные работы, реабилитация и примирение с потерпевшим, обучение, применяемые в зависимости от тяжести преступления, возраста преступника, его личности и степени зрелости. В сфере преступности несовершеннолетних ход судебного процесса и его продолжительность, выбор применяемого наказания и последующее его исполнение должны соответствовать принципу главенства интересов ребёнка и процессуальному праву государства; лишение свободы следует применять только в качестве крайней меры и оно должно осуществляться в подходящих для несовершеннолетних преступников инфраструктурах.

Анализируя статистические данные судов об осуждённых несовершеннолетних, можно сделать вывод: тот факт, что 22,1% от общего числа всех осуждённых несовершеннолетних получили наказание в виде реального лишения свободы и оказались в пенитенциарных учреждениях, вызывает тревогу и свидетельствует о равнодушном отношении к будущему нации. Лишение свободы оказывает разрушительное воздействие на несовершеннолетних, принимая во внимание особенности их эмоционального, духовного и интеллектуального созревания, оказывает существенное влияние на их сознание и

поведение, а главное – увеличивает вероятность повторного правонарушения до 80 процентов [5].

1 октября 2005 года в Латвии вступил в силу Уголовно-процессуальный закон, предусматривающий нормы, относящиеся только к несовершеннолетним и регламентирующие процессуальные действия, в которые вовлечены несовершеннолетние. Особо хорошо, с нашей точки зрения, регламентированы вопросы применения мер пресечения к несовершеннолетним, что может рассматриваться как один из факторов, способствующих предупреждению преступности несовершеннолетних.

УПЗ Латвии содержит следующие меры пресечения:

могут применяться в дополнение к любым другим мерам	• сообщение адреса получения почтовых отправлений• запрет приближаться к определённом лицу или месту;• запрет заниматься определённой деятельностью;• запрет выезда из страны;• пребывание по определённом месту жительства;• личное поручительство;• денежный залог;• передача под надзор полиции;• домашний арест;• заключение под стражу;	
• передача под надзор родителей или опекунов;		могут быть применены только к несовершеннолетнему
• помещение в образовательное учреждение социальной коррекции;		
• передача под надзор командира (начальника) воинской части		может быть применена только к военнослужащему

Заключение под стражу – это самая строгая мера пресечения, сущность которой состоит в принудительном ограничении свободы. Может быть применена по постановлению следственного судьи или решению суда. Заключение под стражу может применяться только к подозреваемому или обвиняемому. Оно не является наказанием и применяется до вступления в силу окончательного решения по конкретному уголовному делу при наличии основания для заключения под стражу.

Уголовно-процессуальный закон устанавливает основания для заключения под стражу, из которых следует, что заключение под стражу может применяться лишь в том случае, если имеющиеся в уголовном процессе сведения вызывают обоснованные подозрения в том, что:

- лицо совершило преступное деяние, за которое закон предусматривает наказание в виде лишения свободы

и

- применение другой меры пресечения не может обеспечить того, что:
 - 1) лицо не совершит нового преступного деяния;
 - 2) не будет препятствовать расследованию;
 - 3) не будет уклоняться от расследования;
 - 4) не будет уклоняться от суда или исполнения приговора.

При этом необходимо наличие одновременно обоих условий, а также обоснование невозможности применения других мер пресечения.

К несовершеннолетним относится всё вышесказанное, за исключением следующего: если несовершеннолетнее лицо подозревается или обвиняется в преступлении, совершённом по неосторожности, или в совершении уголовного проступка, заключение под стражу не применяется. Также если несовершеннолетнее лицо подозревается или обвиняется в совершении умышленного менее тяжкого преступления, заключение под стражу можно применять только в том случае, если несовершеннолетний нарушил условия другой меры пресечения или совершил преступление, будучи подозреваемым или обвиняемым

в совершении тяжкого или особо тяжкого преступления (Схема 1).

Принимая во внимание степень тяжести данной меры пресечения, для несовершеннолетних подозреваемых/обвиняемых установлены сокращённые сроки заключения под стражу – срок не должен превышать половину от возможного максимального срока, предусмотренного в законе для совершеннолетних (Схема 2).

К несовершеннолетним подозреваемым или обвиняемым Уголовно-процессуальный закон позволяет применять также такую меру пресечения, как передача несовершеннолетнего под надзор родителей или опекунов.

Передача несовершеннолетнего под надзор родителей или опекунов есть письменное обязательство одного или нескольких лиц этой категории в соответствии с постановлением лица, ведущего процесс, о применении меры пресечения обеспечить явку несовершеннолетнего подозреваемого или обвиняемого по вызову лица, ведущего процесс, и выполнение им других процессуальных обязанностей.

Передача под надзор родителей или опекунов может быть применена только с согласия этих лиц и самого несовершеннолетнего.

Передавая несовершеннолетнего под надзор родителей или опекунов, лицо, ведущее процесс, информирует их о сути конкретного уголовного дела, в связи с которым применена эта мера пресечения, и разъясняет последствия, которые наступят в случае её несоблюдения.

Родители или опекуны могут в любое время отказаться от надзора за несовершеннолетним, если они не способны обеспечить его надлежащее поведение.

Если несовершеннолетний подозреваемый или обвиняемый не исполняет свои процессуальные обязанности, следственный судья или суд может возложить на лиц, под надзором которых он находится, принудительную уплату денег в размере до 10 установленных в Латвийской Республике минимальных месячных заработных плат.

Новая мера пресечения, регламентированная Уголовно-процессуальным законом, – помещение несовершеннолетнего в образова-

тельное учреждение социальной коррекции.

Помещение несовершеннолетнего в образовательное учреждение социальной коррекции есть лишение лица свободы, которое по постановлению следственного судьи или решению суда может быть применено до вступления в силу окончательного решения по уголовному делу, если нет необходимости содержать несовершеннолетнего подозреваемого или обвиняемого под стражей, однако не имеется достаточной уверенности в том, что, находясь на свободе, несовершеннолетний будет исполнять свои процессуальные обязанности и не совершит новых преступных деяний.

Помещение в образовательное учреждение социальной коррекции происходит в том же порядке, на тех же условиях, на те же сроки, с таким же порядком обжалования и контроля, как и в случае заключения под стражу.

Время, проведённое в образовательном учреждении социальной коррекции, засчитывается как время, проведённое под стражей, считая один день, проведённый в учреждении, за один день заключения под стражу.

К выбору меры пресечения в отношении несовершеннолетнего следует относиться особенно обдуманно. Меры пресечения, связанные с лишением свободы, следует применять только в исключительных случаях и тогда, когда другие меры не обеспечивают нормальный ход уголовного процесса.

Уголовно-процессуальный закон предоставляет широкие возможности выбора. В свою очередь, задача практических работников – найти то единственно верное решение, которое позволит обеспечить достижение целей уголовного процесса и оказать превентивное воздействие как на самого правонарушителя, так и на тех, кто ещё не преступил норм закона.

Вышесказанное заставляет задумываться о совершенствовании системы образования, намечая для этого два направления:

1) неуклонное повышение квалификации и необходимость для сотрудников, работающих с несовершеннолетними правонаруши-

телями, специальных знаний по психологии несовершеннолетних и по вопросам, непосредственно связанным с их развитием;

2) реальная система современных мер, направленных на образование самих несовершеннолетних, включающая активное участие семьи и образовательных учреждений в превенции преступности.

Однако сказанное представляет собой объект отдельной дискуссии и выходит за рамки сформулированной нами темы. В заключение краткого экскурса по данному вопросу необходимо отметить, что нормы Уголовно-процессуального закона Латвии направлены на то, чтобы удержать от дальнейших преступных действий тех, кто уже вступил в противоречие с законом, и не допустить вступления на путь “преступной карьеры” остальных.

Сноски:

1. Миньковский Г. М., Криминология, М., Волтерс Клувер, 2004, стр. 258.
2. Европейский парламент, *Juvenile delinquency, the role of women, the family and society*, принято в Страсбурге 21.06.2007. См. 6.07.2007 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+20070621+ITEMS+DOC+XML+VO//LV&language=LV>
3. IEMProg_021106_BNNBAPNNP_doc; Valsts programma Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu programma 2006.-2008.gadam
4. Программа разработана с учётом программ „Bērniem piemērota Latvija 2004-2007.gadam” (утверждена распоряжением Кабинета министров от 22 сентября 2004 года № 646) и „Jaunatnes politikas valsts programmas 2005.-2009.gadam” (принята на заседании Кабинета министров 26 апреля 2005года, протокол №23, 35§). См. <http://ppd.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=5041> Программа утверждена распоряжением Кабинета министров от 6 декабря 2006 года №938.
5. Zahars V. Notiesātie – tauta tautā. Kriminālsodu izpildes problēmas, Rīga, Zvaigzne ABC, 2005, 17.lpp., Sabiedriskā darba nozīme sociālās atstumtības mazināšanā, sabiedrības integrācijas fonds, R, 2007.

Схема 1

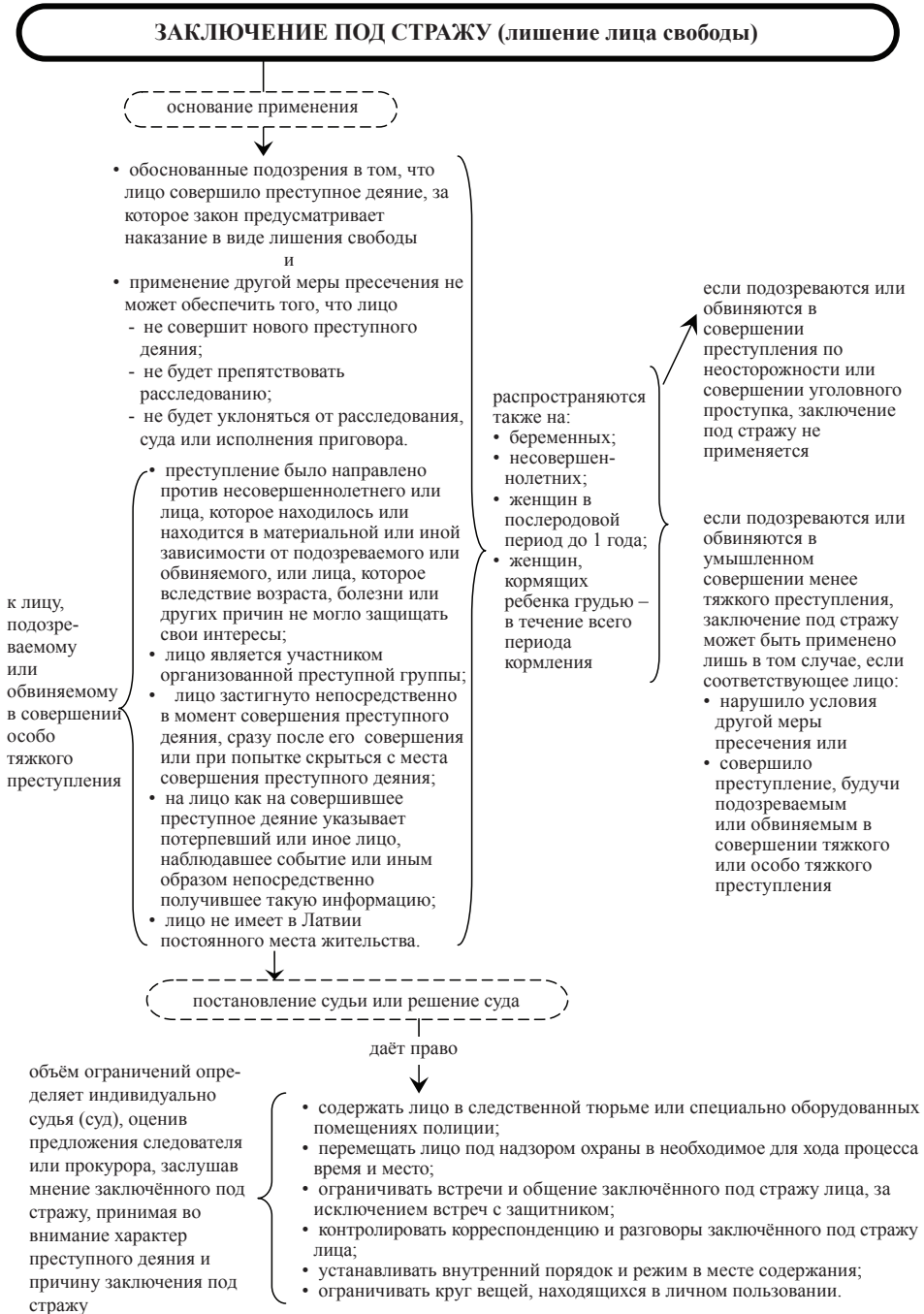
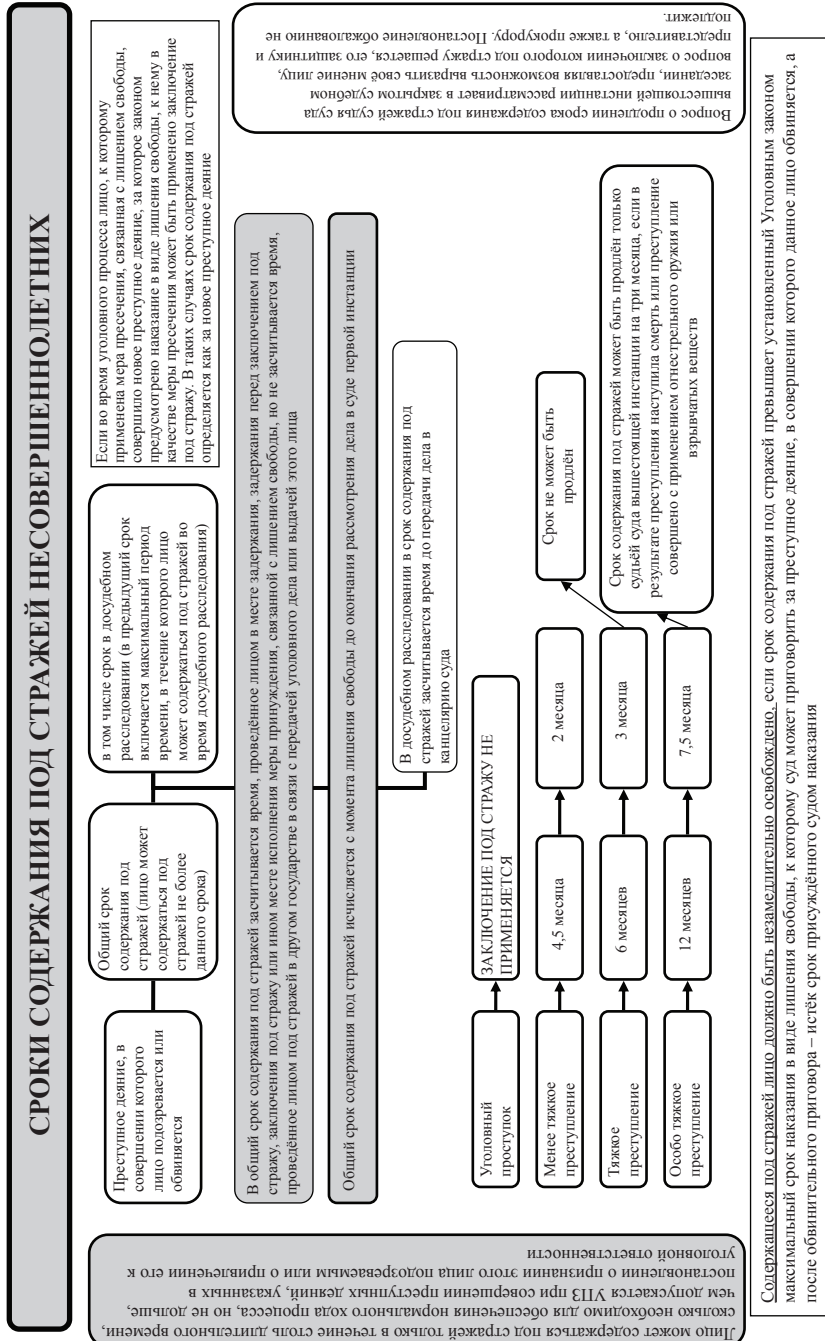

Схема 2

Виктор Демидович ГВОЗДЕЦКИЙ,
ректор Академии Управления МВД,
кандидат философских наук, доцент
генерал-майор милиции
член Коллегии Министерства
внутренних дел Украины

ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ ПРЕСТУПНОСТИ В СРЕДЕ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В УКРАИНЕ

**Уважаемые Дамы и Господа!
Уважаемые коллеги!**

Позвольте поблагодарить организаторов конференции за приглашение и предоставленную возможность обозначить нашу позицию по обсуждаемой проблеме.

Украину, как и другие государства беспокоит уровень правонарушений среди молодёжи и мы готовы использовать опыт стран участников конференции в противодействии указанным негативным явлениям.

Мы разделяем точку зрения выступающих, что проблемы воспитания и защиты подрастающего поколения никогда не потеряют своей актуальности, ибо дети – гарант самосохранения, здоровья и прогресса нации. Они – будущее любого общества.

Защита прав детей, обеспечения их полноценного развития сегодня приобретает общегосударственное значение. Ее решение требует разработки и внедрения новых, более эффективных механизмов, направленных на всестороннюю поддержку подрастающего поколения.

В то же время нельзя не признать, что вследствие кризисных явлений в экономической и социальной жизни страны, деформации

общественного сознания, особенно страдают те, чья жизнь только начинается. Не понимая причин жизненных неурядиц, они (дети) в полной мере чувствуют их последствия в своих судьбах.

К сожалению, значительная часть подрастающего поколения оказалась вне поля зрения общественности и государственных институтов. Она подвергается негативному влиянию, в том числе с помощью средств массовой информации, в первую очередь телевидения, сети Интернет.

Сознавая ответственность, возложенную на правоохранительные органы в вопросах предотвращения указанных явлений в среде несовершеннолетних, МВД Украины предложило и реализовало ряд организационных и практических мероприятий. Основное внимание при этом уделяется проведению профилактической работе. Общеизвестно, что указанные в повестке для конференции проблемы начинаются в семье. Именно отсутствие надлежащего родительского воспитания, притеснения, жестокое отношение и насилие, являются причиной ухода ребенка из нормальной среды обитания, что в дальнейшем приводит к совершению им противоправных действий.

Министерство внутренних дел Украины, как орган исполнительной власти, имеет специальную службу по делам детей. В частности, создан Департамент криминальной милиции по делам несовершеннолетних. В территориальных и транспортных органах внутренних дел имеются соответствующие подразделения (управления, отделы, сектора, группы). Основными задачами указанных подразделений являются:

- организация и проведение профилактической работы по предупреждению правонарушений среди несовершеннолетних;
- выявление и привлечение к ответственности лиц, которые совершают в отношении несовершеннолетних противоправные действия, вовлекают их в преступную деятельность;
- раскрытие преступлений, совершенных несовершеннолетними и в отношении их;

- розыск детей пропавших без вести, самовольно оставивших семью или учебно-воспитательные заведения.

Приоритетом в деятельности подразделений криминальной милиции по делам детей, является устранение причин и условий, которые способствуют возникновению негативных явлений в среде несовершеннолетних. Работа в этом направлении проводится в тесном взаимодействии с министерствами: семьи, молодёжи и спорта; образования и науки; здравоохранения; службами по делам несовершеннолетних местных органов власти, социальными службами по делам молодежи, общественностью.

Только в 2007 году криминальной милицией по делам детей, проведено почти 20 тыс. совместных мероприятий, в результате которых обследовано более 30 тыс. неблагополучных семей.

Возбуждено две с половиной тыс. уголовных дел относительно лиц, втягивающих детей в преступную деятельность.

При проведении указанных мероприятий особое внимание уделяется предотвращению распространения наркомании в детской среде. В текущем году на профилактический учет поставлено тысячу восемьсот несовершеннолетних, потребителей наркотических веществ. Всего на учете находится 4,4 тыс. детей, из них 900 с диагнозом “наркомания”.

Главное внимание криминальной милиции по делам детей сосредоточено на выявлении лиц, распространяющих среди несовершеннолетних наркотические вещества. Только в этом году к уголовной ответственности привлечено 224 таких правонарушителя.

Особого внимания требует проблема безнадзорности и беспризорности среди несовершеннолетних. По статистике МВД с улиц, городов Украины ежедневно доставляется около 60 проблемных детей.

Уровень правонарушений среди несовершеннолетних потребовал от всех заинтересованных учреждений и ведомств существенного улучшения взаимодействия и координации действий по защите прав и законных интересов детей.

Мы исходим из того, что решение данной проблемы зависит не только и не столько от милиции, сколько от участия всего общества.

Министерством внутренних дел разработан и осуществляется целый комплекс мероприятий, направленных на своевременное выявление и устранение факторов, отрицательно влияющих на ситуацию в подростковой среде.

Только в текущем году организованы и проведены общегосударственные оперативно-профилактические мероприятия „Генофонд”, „Розыск”, „Дети улицы” „Вокзал”, „Подросток”, „Мигрант”, „Лето-2007”, „Урок” и другие. Указанные мероприятия направленные на усиление контроля за поведением и образом жизни проблемных детей, предупреждению рецидивной преступности в подростковой среде, розыску безвести пропавших и выявление лиц, вовлекающих несовершеннолетних в преступную деятельность.

Благодаря принятым мерам нам удалось снизить преступность несовершеннолетних в текущем году на 7,5% (это на 400 преступлений меньше, чем за аналогичный период прошлого года), в том числе тяжких и особо тяжких преступлений на 11,3% (на 366 преступлений меньше).

Серьёзное внимание уделяется профилактической и правопропагандистской работе в общеобразовательных заведениях. С этой целью за каждым учебным заведением закреплены сотрудники криминальной милиции по делам детей, других служб органов внутренних дел.

Только в мае-сентябре текущего года практически во всех школах, колледжах, высших учебных заведениях сотрудниками милиции проведен Всеукраинский открытый урок “День Права и Закона”.

Мы исходим из того, что работа с проблемными детьми и неблагополучными семьями по своему содержанию должна быть не карающей, а направлена на социальную поддержку как ребёнка, так и его родителей.

Академия управления Министерства внутренних дел, которую я имею честь представлять, принимает непосредственное участие в решении обсуждаемой проблемы, которую наша конференция назвала

“социальным феноменом общества”.

Научно-педагогический персонал Академии непосредственно участвует в профилактической работе в школах, учебных заведениях, трудовых коллективах путём проведения диспутов, круглых столов, конференций на правовую тематику.

Все эти мероприятия направлены на профилактику правонарушений среди несовершеннолетних.

Но главное участие Академии в решении рассматриваемой проблемы - это подготовка управленческого персонала, в том числе и для Криминальной милиции по делам детей. Мы готовим руководителей органов внутренних дел, которые на местах организуют выполнение Законов Украины, подзаконных актов, ведомственных нормативных документов, регламентирующих социальную защиту детей и предупреждение правонарушений в их среде.

В этом году у нас уже состоялся первый выпуск магистров Управления и магистров Права. Подготовленные нами специалисты востребованы в территориальных и транспортных органах внутренних дел не только в Украине, но и за рубежом.

Мы готовы предложить свои услуги по подготовке, повышению квалификации и специализации управленческого персонала полиции (милиции) стран - участников сегодняшней Международной конференции.

В текущем году на учебу в магистратуру Управления к нам уже поступили сотрудники полиции Республики Грузия.

Приглашаю к сотрудничеству.

Благодарю за внимание.

Dr. hab. **Ion GUCEAC**,
Prim-prorector pentru studii
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
profesor universitar

MECANISME NAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR COPILULUI

La toate etapele vieții, cu începere din momentul în care devine conștient de faptele sale și ale celor ce îl înconjoară, omul nutrește speranța, că toate drepturile lui se vor realiza, că va atinge nivelul de instruire pe care și-l dorește, că va ajunge la gradul de bunăstare care i-ar îngădui să trăiască cel puțin decent, că își va întemeia o familie în care să fie fericit.

Încă din fragedă copilărie fiecărei ființe umane „i se deschid orizonturi de speranță, avînd în permanență repere de comparație în familie, în comunitatea școlară, în relațiile cotidiene cu ceilalți” [1, pag.24].

Nu putem trece cu vederea opiniile unor reputați militanți pentru drepturile omului, în conformitate cu care „lipsa de maturitate fizică și intelectuală a copiilor, condițiile deosebit de dificile, în care trăiesc cei mai mulți dintre aceștia în toate țările lumii, exploatarea la care sunt supuși, au condus la formarea concepției conform căreia copilul are nevoie de protecție specială, instituționalizată sub aspect juridic” [2, pag.180].

În opinia Giovannei Barberis, acest adevăr „se referă nu doar la copiii din familiile socialmente vulnerabile, dar și la cei din familiile relativ bine asigurate din punct de vedere material. Declinul general al calității serviciilor de educație și sănătate, oportunitățile limitate pentru dezvoltare și recreare, intensificarea manifestărilor de violență și instabilitate generală, riscurile sporite pentru sănătatea tinerilor și răspîndirea modelelor de comportament negativ în mediul lor – toate acestea se răsfrîng și asupra tuturor copiilor, indiferent de situația lor socială” [3, pag.4].

Organizația Națiunilor Unite, prin Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985, a

adoptat „Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori” (Regulile de la Beijing).

Avînd în vedere spiritul Declarației universale a drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și celelalte instrumente cu privire la drepturile omului, la care se vor raporta drepturile copiilor, și recunoscînd că tinerii, nefiind încă decît la etapele inițiale ale dezvoltării personalității lor, pentru a se dezvolta sub aspect psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, au nevoie de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați de lege potrivit cu condițiile, care garantează liniștea, libertatea, demnitatea și siguranța lor, Rezoluția menționată a obligat statele membre:

- să se angajeze, în conformitate cu interesele lor generale, să apere bunăstarea minorului și a familiei lui;

- să facă eforturi pentru crearea de condiții, ce i-ar asigura minorului o viață senină, în care acesta să fie înconjurat, pe parcursul perioadelor în care este cel mai expus unui comportament deviat, de prosperitate personală și educație care să-l ocrotească, pe cît este posibil, de orice contact cu criminalitatea și delincvența;

- să se mobilizeze pentru a realiza acțiuni pozitive, care să asigure antrenarea completă a tuturor resurselor existente (mai ales familia, alte persoane și alte grupări ale comunității, cum ar fi școlile și alte instituții comunitare) în scopul promovării bunăstării minorului și, deci, al reducerii nevoii de intervenție a legii, astfel încît copilul să fie tratat eficient, echitabil și uman în conflictul său cu legea [4].

În procesul elaborării Convenției cu privire la drepturile copilului organizațiile internaționale neguvernamentale au propus să se introducă în textul acesteia obligațiunile statului de promovare a mecanismelor naționale de implementare a Convenției, dar aceste propuneri nu au întrunit numărul necesar de voturi [5, pag.408].

Pornind de la faptul, că Constituția Republicii Moldova proclamă, că demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a persona-

lității umane, dreptatea reprezintă valori supreme și sunt garantate de stat (art.1 alin. 3) [6], trebuie să recunoaștem că drumul parcurs de Republica Moldova în ultimii ani în domeniul protecției copilului este, din mai multe rațiuni, de netăgăduit. Reforma acestui sistem de protecție, cerută de instituțiile europene ca fiind unul dintre factorii determinanți ai aderării republicii la Uniunea Europeană, urmează a fi implementată.

Deci, prevederile constituționale menționate nu trebuie privite ca o constatare solemnă și oficială a drepturilor și libertăților umane. Ele trebuie concepute asemeni unui certificat de naștere a unei viziuni noi, care ne obligă la multe și, în primul rând, la constatarea certă, că statul nu este donator de drepturi și libertăți personalității, ci ocrotitor al lor. În temeiul legislației în vigoare s-a format deja un mecanism de apărare a drepturilor și libertăților omului, în special ale copilului. Astfel, în cadrul Parlamentului Republicii Moldova activează Comisia permanentă pentru drepturile omului și minoritățile naționale, iar în scopul implementării Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și realizării Legii cu privire la drepturile copilului pe lângă Guvernul Republicii Moldova a fost instituit Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului [7, pag.19-21].

Acest Consiliu este organul guvernamental, obligat să contribuie la elaborarea și realizarea politicii de promovare a intereselor majore ale copilului în societate. Sarcinile Consiliului sunt: asigurarea respectării integrale în Republica Moldova a Convenției cu privire la drepturile copilului; elaborarea politicii guvernamentale vizînd realizarea drepturilor copilului la nivel național; consolidarea coeziunii sociale în domeniul protecției drepturilor copiilor.

Un mecanism important de garantare și protecție a drepturilor omului în Republica Moldova sunt și instituția specializată a avocaților parlamentari și Centrul pentru Drepturile Omului – instituție națională independentă pentru apărarea și promovarea drepturilor omului, creată prin Legea nr. 1349 – XIII din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari [8].

Un alt mecanism de apărare a drepturilor omului este sistemul judiciar. În cadrul judecării cauzelor instanțele judecătorești, prin decizii interlocu-

torii, atrag atenția organelor respective asupra comportamentului incorect al părinților, precum și asupra inoportunității măsurilor luate de organele de tutelă și curatelă pentru apărarea drepturilor copiilor. Despre faptele infractionale în privința copiilor instanța de judecată anunță procurorul, iar despre încălcările și comportamentul antisocial al minorilor comunică Comisiei pentru minori [9, pag.150] .

O problemă majoră ce ține de sistemul judiciar în Moldova este lipsa unor judecătoria specializate pe cazurile minorilor, acestea fiind examinate de judecătoria desemnați de președintele judecătoriei și care, de regulă, nu au o pregătire specială suficientă pentru a rezolva problemele legate de particularitățile de vârstă și de motivația comportamentului antisocial al minorilor delincvenți.

Un rol esențial în măsurile de prevenire și profilaxie a criminalității în mediul familiei, minorilor, menținerea unui climat de ordine și liniște în zona instituțiilor de învățământ, întreprinderilor industriale, instituțiilor publice și locurilor de agrement pentru desfășurarea în deplină siguranță a vieții sociale private, în concordanță cu aspirațiile comunității îi revine inspectorilor de sector și șefilor de post ai poliției, a căror activitate este reglementată de instrucțiunile aprobate prin ordinul MAI nr. 200 din 10 iunie 2004, „Cu privire la modalitatea organizării activității secțiilor de ordine publică, secțiilor, sectoarelor și posturilor de poliție ale comisariatelor de poliție” [10].

De asemenea, în Republica Moldova activează o serie de subdiviziuni din sistemul MAI, care au menirea specială să desfășoare o activitate de reabilitare și criminologico-preventivă printre minori: Centrul de plasament temporar al minorilor, inspectoratul pentru minori al organelor de interne.

Inspectoratele pentru minori ale organelor afacerilor interne iau la evidență, cu deschiderea fișei profilactice, părinții care favorizează comiterea faptelor antisociale de către copiii minori. Lucrătorii de poliție vizitează părinții luați la evidență nu mai rar de o dată pe lună la domiciliu, unde duc convorbiri privind necesitatea schimbării atitudinii iresponsabile față de educarea și instruirea copiilor, explicând urmările ce pot surveni în urma ignorării obligațiilor părintești.

De obligațiile de serviciu ale lucrătorilor poliției ține și profilaxia vagabondajului printre minori. Ei sunt chemați să întreprindă măsuri privind reîncadrarea copiilor vagabonzi în familiile native, să prevină și să nu admită părăsirea familiei de către copii. După reținerea minorului vagabond, acesta este condus la organul de poliție teritorial, unde este înregistrat și unde se iau măsuri pentru identificarea părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc. În cazul când depistarea acestora este imposibilă, minorul este internat în Centrul de plasament temporar al minorilor, unde i se acordă ajutor de urgență și de protecție.

Echipele de patrulă și santinelă sunt obligate, în conformitate cu Statutul serviciului de santinelă al poliției, să curme infracțiunile și cazurile de încălcare a ordinii publice, efectuate de minor în străzi și alte locuri publice; să descopere grupurile de minori care comit fapte antisociale și contravenții, precum și locurile lor de concentrare, și să raporteze ofițerului de serviciu, iar în limita posibilităților – și inspectoratului pentru minori; să nu admită realizarea băuturilor alcoolice, a berii și a articolelor de tutungerie persoanelor care n-au atins vârsta stabilită de lege; să descopere persoanele care atrag minorii în activitatea criminală, beție, narcomanie, cerșit, prostituție, jocuri de noroc și alte acțiuni antisociale și să raporteze ofițerului de serviciu; să predea inspectoratului pentru minori, părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc, iar în caz de necesitate – unității de serviciu a organului afacerilor interne – copiii și minorii vagabonzi, răătăciți, în stare de ebrietate și sub acțiunea stupefiantelor etc.

În scopul ameliorării situației din domeniul drepturilor omului, Parlamentul Republicii Moldova, în conformitate cu recomandările Conferinței mondiale pentru drepturile omului de la Viena, a inițiat elaborarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008. Planul național prevede un șir de măsuri, printre care și consolidarea și dezvoltarea capacităților instituționale: studierea posibilității creării instituției Avocat al copilului [11].

Înființarea funcției de avocat al copilului în Republica Moldova a fost recomandată de Comitetul pentru Drepturile Copilului din Geneva.

De asemenea, crearea acestei instituții este una dintre activitățile prevăzute în Planul Național de Acțiuni UE-Moldova, precum și de Strategia națională privind protecția copilului și familiei.

Mai mult decât atât, în viziunea noastră necesitatea creării acestei instituții poate fi confirmată și prin următoarele argumente:

- copii reprezintă o parte deosebită a societății, ei sunt cu mult mai sensibili și nu sunt în stare să-și apere drepturile și să-și reprezinte interesele;
- copii nu dispun de influență politică directă prin intermediul căreia ei ar putea participa la procesul de elaborare și adoptare a hotărârilor care îi privește pe ei;

- copii dispun de posibilități neînsemnate de a-și expune opinia în presă și alte mijloace de informare în masă, ia asociațiile obștești care reprezintă interesele copiilor, deseori manipulează cu copiii, încearcă să-și asigure propriile interese ori nu dispun de forțe suficiente pentru realizarea funcțiilor sale,

- copii nu dispun de „grupuri de presiune” (lobiști) care ar putea să reprezintă direct interesele copiilor.

În raport cu ombudsmanul pentru drepturile copilului, trebuie, mai întâi de toate, să pătrundem în esența acestui institut. Concepția instituirii unor organe independente destinate supravegherii activității desfășurate de puterea executivă în domeniul protecției drepturilor și libertăților omului a fost elaborată în Suedia, unde pentru prima dată (anul 1809) a fost numit primul Ombudsmen din istoria civilizației.

De o largă răspândire această instituție s-a bucurat mai ales după cel de-al doilea război mondial. Eficiența activității ombudsmanilor a adus până la apariția ombudsmanilor specializați: în justiție, pentru supravegherea forțelor armate, supravegherea în domeniul protecției sociale, impunerea fiscală, etc.

Organizația Internațională a juriștilor a lansat următoarea definiție a ombudsmanului: ”Serviciu prevăzut de constituție sau un alt act al puterii legislative subordonată de o persoană publică independentă, de rang înalt, responsabilă în fața puterii legislative, care primește petiții de la persoanele pătimate, privitor la organele de stat, funcționari, angajatori sau acționează

din oficiu și care este împuternicit să efectueze cercetări, să recomande acțiuni corecționale și să prezinte rapoarte”[12]

Necesitatea instituirii ombudsmanului pentru drepturile copilului este determinată în primul rând de faptul că copiii reprezintă una din cele mai neprotejate categorii ale populației din țară. Copiii sunt deosebit de sensibili mai ales în cazurile în care drepturile lor, deoarece aceștia sunt practic lipsiți de posibilitatea de a se adresa după sfaturi sau protecție la diverse organizații sau persoane.

În mai multe state se păstrează viziunea tradițională asupra copiilor ca la o proprietate a părinților și amestecul statului în apărarea lor este calificată ca un amestec în drepturile părintești.

Pentru prima dată funcția de ombudsman pentru drepturile copilului a fost instituită în Norvegia, în anul 1981. Actualmente o funcție de acest gen este cunoscută în mai bine de 20 de țări ale lumii. Cel mai mare număr de ombudsmani pentru drepturile copilului funcționează în statele din Europa (Germania, Belgia, Austria, Norvegia, Finlanda, Elveția, Islanda, Luxemburg, Spania). Instituții de acest gen sunt fondate și în America Latină (Guatemala, Columbia, Costa-Rică, Peru), Australia (Australia de Sud), Kanada (provinciile Ontario și Kolumbia Britanică), Israel, Noua Zeelandă.

Literatura de specialitate consemnează existența diferitor forme de consacrare a acestei instituții [13, pag.207].

În una din publicațiile aparținând organizației internaționale UNICEF din anul 1997 cu titlul „Instituția împuterniciților pentru drepturile copilului” sunt evidențiate trei mijloace de instituire a unor asemenea organe:

1) crearea instituției ombudsmanului prin legi adoptate de parlament (Norvegia, Suedia, Islanda, Luxemburg);

2) crearea instituției ombudsmanului în conformitate cu legislația privind protecția drepturilor copilului, în conformitate cu care funcțiile ombudsmanului sunt legate nemijlocit de executarea și controlul executării legislația respectivă (Austria, Noua Zeelandă);

3) funcția de ombudsman se instituie în cadrul unor organe de stat deja existente și nu în baza unor acte legislative speciale. Astfel de

ombudsman fac parte din statele de personal și sunt subordonate acestuia (Canada, Spania, Dania, Germania);

4) instituția ombudsmanului instituită de organizații neguvernamentale sub a căror egidă și funcționează (Finlanda, Israel) [14, pag.4-6].

În viziunea noastră instituțiile ombudsmanului formate de către organele de stat (p. 1) nu pot fi considerate ca fiind ombudsman, deoarece acestea nu corespund conceptului inițial de „ombudsman”, ultimul fiind determinat în esența sa de una din caracteristicile de bază: independența față de organele de stat. Atribuirea unor astfel de instituții. Atribuirea unor asemenea formațiuni la categoria ombudsmanilor poate fi lămurită prin absența unității de opinie în interpretarea caracteristicilor esențiale ale acestui institut: deseori sunt numiți ombudsman instituțiile organizate după genul ombudsmanului sau fundamentate pe ideea ombudsmanului. Mai mult decât atât, popularitatea ombudsmanului și a ideilor care promovează această instituție a avut drept rezultat o atitudine noncritică vizavi de practica de atribuire a titlului de „ombudsman” instituțiilor în a căror competență intră funcții relativ diferite de ombudsmanie [15, pag.331].

Considerăm că ar fi mai corect ca aceste organe să fie numite cuazio-ombudsmani sau ombudsman executivi (mai ales în cazul în care aceste instituții se formează pe lângă organele executive).

Analizând mijloacele de formare a instituțiilor ombudsmanului indicate mai sus (cu excepția p. 3), putem propune următoarea definiție a ombudsmanului pentru drepturile copilului, care este mai largă după conținut decât în raport cu definiția oferită de Organizația Internațională a juriștilor: instituție formată în scopul promovării drepturilor și intereselor copiilor, având statut de organ independent și instituită pe cale legislativă sau de organizații neguvernamentale, care își asumă cu claritate funcții de ombudsman pentru drepturile copiilor.

În activitatea ombudsmanilor pentru drepturile copiilor pot fi evidențiate următoarele funcții de bază:

1) protecția drepturilor unui copil concret și reprezentarea intereselor acestuia;

2) realizarea unor anchete pe marginea unor petiții individuale semnate de copii;

3) supravegherea procesului de realizare a legislației cu privire la protecția drepturilor copiilor;

4) înaintarea unor recomandări în adresa organelor de stat chemate să modifice legislația în domeniul protecției drepturilor copiilor;

5) informarea în materia drepturilor copiilor atât a copiilor cât și a maturilor;

6) activitatea în calitate de intermediar în cazurile de apariție a unor conflicte între copii și maturi;

7) prezentarea unor rapoarte privitor la munca efectuată și starea lucrurilor în domeniul respectării drepturilor copilului.

Desigur că nu în toate instituțiile ombudsmanului existente astăzi este sunt desfășurate activități pe toate direcțiile menționate. De exemplu, în Finlanda Ombudsmanul evoluează în exclusivitate în calitate de apărător pe cazuri individuale pornite în baza unor cereri înaintate de copii, ori din numele acestora. În Norvegia împuternicitul pentru drepturile copilului pe lângă protecția intereselor unor anumiți copii, reprezintă și interesul copiilor norvegieni în ansamblu. Ombudsmanul suedez nu dispune de împuterniciri în ce privește examinarea unor cazuri concrete și activează în scopul consolidării și extinderii drepturilor și intereselor copiilor.

În viziunea noastră pentru eficientizarea activității ombudsmanului este necesar; cel puțin, respectarea următoarelor condiții:

1) independența ombudsmanului: neamestecul guvernului în activitatea lui; libertatea exprimării opiniilor sale privitor la influența politicii promovate de organele de stat în interesele copiilor; dreptul de a determina de sinestătător direcțiile de activitate a instituției sale.

Această condiție este irealizabilă în cazurile în care instituția pentru drepturile omului se instituie de către organul executiv și este subordonat acestuia. Absența subordonării departamentale este un obstacol serios în situația în care este nevoie de condamnat politica de stat și practica în domeniu, mai ales dacă acesta ține de ministerul din componența căruia face parte această instituție.

2) contactul nemijlocit cu copiii: persoana care ocupă această funcție trebuie să fie ușor accesibil pentru copii, informația despre activitatea lui trebuie să fie expusă într-un limbaj accesibil copiilor și să fie difuzată prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

După cum ne demonstrează experiența statelor care au creat instituțiile împuterniciților pentru drepturile copilului, prezența acestor organe reprezintă un important mecanism de protecție a drepturilor și intereselor copiilor. În primul rând din simplul motiv că acestea sunt organe independente înzestrate cu dreptul de a evolua din numele copiilor și în același timp capabile să-și concentreze activitatea exclusiv pentru protecția drepturilor lor.

Spre exemplu, în Belarusia printr-un decret al Președintelui a fost instituită Comisia Națională pentru problemele copilului [16, pag.117-121]. Printre sarcinile acesteia se numără următoarele:

- 1) realizarea în republică a politicii de stat privitor la copii;
- 2) controlul asupra respectării drepturilor copilului consacrate în Convenție și legislația belorusă;
- 3) coordonarea activității organelor de stat și asociațiilor obștești în domeniul protecției drepturilor și intereselor copiilor;
- 4) elaborarea și înaintarea Președintelui și Guvernului, în modul prevăzut de lege, a unor programe în susținerea copiilor;
- 5) aprobarea rapoartelor naționale în problemele ce țin de protecția drepturilor copilului prezentate Comitetului OON pentru drepturile copilului;
- 6) coordonarea procesului de elaborare și adoptare a actelor legislative și altor acte normative în domeniul protecției drepturilor și intereselor copiilor;
- 7) realizarea unor măsuri în susținerea copiilor aflați în dificultate;
- 8) informarea pe larg a copiilor, părinților, publicului privitor la respectarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și altor acte normative, studierea acestora în cadrul instituțiilor de învățământ.

Această Comisie națională este în drept să verifice activitatea ministerelor, altor organe centrale și locale de administrare, asociații obștești în ce privește respectarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și

a legislației naționale în domeniul drepturilor și intereselor copilului; în baza unor demersuri argumentate să primească de la ministere, alte organe republicane a ale administrației de stat și locale, asociații obștești, informații privitor la drepturile și interesele copiilor.

Reieșind, însă, din definiția dată mai sus, Comisia Națională din Belarusia nu poate fi considerată ombudsman.

De menționat că în prezent, 40 de țări au Avocat al Copilului. În Norvegia, prima țara care a pus bazele unei astfel de instituții, în 1981, până și părinții au ajuns să sesizeze probleme ale copiilor. Comisarul european pentru Drepturile Omului din cadrul Consiliului Europei, Thomas Hammarberg, a recomandat României înființarea Avocatului Copilului (AC), ca o formă independentă de control al respectării drepturilor copilului. Propunerea lansată recent de oficialul UE în cadrul unei dezbateri organizate de Fundația "Salvați Copiii" vine după o altă recomandare a Comitetului Națiunilor Unite, ce datează din 2003, care însă nu a fost pusă în aplicare. Hammarberg a susținut ca această instituție trebuie să fie independentă și separată, în condițiile în care în cadrul Avocatului Poporului exista un departament care se ocupa atât de copii, cât și de drepturile familiei, ale tinerilor, ale pensionarilor și ale persoanelor cu handicap [17].

Și în Republica Moldova, parlamentari, membri ai Guvernului, reprezentanți ai societății civile, organizații internaționale au căzut de acord că Republica Moldova are nevoie de un avocat al copilului, astfel încât vocea copiilor să se facă auzită mult mai bine în procesul de luare a deciziilor ce-i vizează direct [18].

Pentru a crea instituția avocatului copilului, autoritățile au studiat experiența Suediei de monitorizare și protecție a drepturilor copilului.

Merită atenție propunerile enunțate de Iurie Perevoznic, Avocat parlamentar și Radu Danii, Coordonator pentru Drepturile Copilului UNICEF Moldova. Potrivit proiectului de modificare Avocatul copilului își va exercita atribuțiile în vederea garantării respectării drepturilor și libertăților constituționale ale copilului, și realizării la nivel național a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului de către autoritățile publice

centrale și locale, persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Parlamentul va putea numi 3 avocați parlamentari, având atribuții egale și un avocat parlamentar cu atribuții de avocat al copilului, egali în drepturi.

Avocatul copilului va fi asistat, în exercitarea atribuțiilor, de colaboratorii serviciului avocatul copilului - subdiviziune autonomă în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului, care va funcționa conform prevederilor Regulamentului Centrului și va reprezenta Centrul în relațiile cu alte autorități și instituții din țară și de peste hotare privind promovarea și protecția drepturilor copilului.

Raportul anual al Centrului pentru Drepturile Omului va conține un capitol separat, consacrat situației privind respectarea drepturilor copilului [19].

Pe lângă aceasta, în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani se întreprind acțiuni serioase orientate spre îmbunătățirea situației copiilor, familiei și a categoriilor social vulnerabile, însă trebuie să recunoaștem că aceste eforturi, deocamdată, sun insuficiente. În activitățile orientate spre copii care fac parte din grupul de risc, practic, nu sunt utilizate noile practici sociale, nu funcționează mecanismele orientate spre realizarea drepturilor fundamentale ale copiilor, cum ar fi dreptul copiilor la familie, dreptul la protecție și asistență socială, dreptul la protecție în justiție (în cazul săvârșirii unor fapte antisociale). Măsurile orientate spre profilaxia vagabondajului întreprinse până în prezent nu aduc rezultatele scontate.

Necunoașterea mecanismelor contemporane de protecție a a copiilor de către o parte considerabilă din funcționarii publici, dispersarea interdepartamentală, slăbiciunea și lipsa spiritului de consolidare între asociațiile obștești care activează în domeniul protecției drepturilor copiilor, iată doar câteva din din factorii decisivi care împiedică evoluția „legislației copiilor” la nivel național.

Într-o atare situație introducerea în Republica Moldova a instituției Avocatului copilului poate să nu aducă rezultatele urmărite, iar autoritatea are șanse să se transforme într-o structură de dublare.

În viziunea noastră nici un proiect social nu poate deveni eficient dacă se va realiza în exclusivitate prin metode exclusiv tehnocratice. Asemenea proiecte necesită un solid fundament social, o interacțiune puternică cu spectru larg de interese, valori și opinii, crearea unei situații de colaborare pe principii de paritate și în regim de dialog, trasarea anumitor direcții de comunicare, inclusiv prin reflectarea informațională largă și pleneră a publicului despre problematica abordată în activitate, crearea unor sfere de experți care să contribuie la educarea juridică a populației, adică transferul problematicii în sfera politicii obștești deschise.

În această ordine de idei suntem de părere că pentru ca instituția Avocatului pentru drepturile copilului să devină una eficientă, este necesar ca în Republica Moldova să se creeze premisele apariției acesteia, adică să se asigure formarea fundamentului susținerii sociale a procesului de implementare a ei.

În categoria instrumentelor capabile să formeze un astfel de fundament ar putea servi și următoarele:

- instruirea juridică a copiilor și maturilor;
- promovarea unor practici și tehnologii moderne, orientate spre realizarea drepturilor fundamentale ale copiilor în rândurile lucrătorilor din sfera socială, reprezentanților puterii, organizațiilor neguvernamentale, mijloacelor de informare în masă;
- difuzarea și consolidarea în cadrul comunităților locale, raionale a valorilor ce țin de drepturile și interesele legitime ale copiilor;
- implementarea idealurilor Declarației Universale a Drepturilor Omului, Convenției cu privire la drepturile copilului și Constituției Republicii Moldova.

Autoritățile publice din Republica Moldova trebuie să se angajeze într-o dezbateră sinceră și riguroasă cu partenerii din societatea civilă, din sectorul privat și cu organizațiile internaționale ale drepturilor omului, pentru a examina aceste noi provocări, fie că e vorba despre dificultatea adopției naționale, carențele noului pachet legislativ pentru protecția drepturilor copilului, dar și chestiunile neevocate aici, precum copiii străzii, traficul

sau chestiunea copiilor care încalcă legea, pentru care sute de minori de 14 și 18 ani sunt privați de libertate.

Statul nu poate face totul, vechea epocă a trecut, societatea civilă trebuie să-și găsească locul într-un dispozitiv în care autoritățile publice trebuie să-și întărească rolul regulator și normativ, să accepte să-și vadă politicile și sistemele examinate, monitorizate și evaluate de către instituții independente – așa cum se întâmplă în aproape toate țările europene – observatoare ale drepturilor copilului, avocați ai copiilor sau pur și simplu organizații naționale de protecția copiilor. Cu această condiție, protecția drepturilor copiilor în Republica Moldova va putea continua să progreseze și să pună în cele din urmă copilul pe primul loc printre preocupările instanțelor politice.

Referințe:

1. Mazilu D. Drepturile omului – concept, exigențe și realități contemporane. Ediția. a II-a, LUMINA LEX, București, 2003, pag. 24.
2. I. Cloșcă, I. Suceavă. Tratat de drepturile omului. București, Europa Nova, 1995, pag. 180.
3. UNICEF, Guvernul RM. Situația copiilor și familiei în Republica Moldova – evaluare și analiză pentru anii 2000-2001, pag. 4.
4. www.anp-just.ro/recomandari/beijing.htm
5. Van Bueren G. The international law on the rights of the child. Dordrecht: Nijhoff, 1998, pag. 408.
6. Constituția Republicii Moldova. Chișinău, Moldpres, 2006.
7. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului nr. 409 din 09.04.98 // MORM, nr. 60-61, 1998, pag.19-21.
8. Legea cu privire la avocații parlamentari, nr. 1349-13, din 17.10.97 // Monitorul oficial al RM, nr. 82-83 (11 decembrie), 1997
9. Curtea Supremă de Justiție. Culegere de hotărâri explicative. Chișinău, 2000, p. 150
10. Ordinul MAI nr. 400 din 10 noiembrie 2004 „Cu privire la organizarea activității serviciilor pentru minori ale comisariatelor de poliție”

11. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, nr. 415-XV din 24.10.2003, MO al R.Moldova nr. 235-238 / 950 din 28.11.2003
12. Бойцова В. В. Служба защиты прав человека и гражданина: Мировой опыт. М., 1996. С. VI.
13. Mazilu D., Drepturile omului – concept, exigențe și realități contemporane – Ed. A II-a, LUMINA LEX, București, 2003, p. 207
14. A se vedea.: Институт уполномоченных по правам ребенка. ЮНИСЕФ, 1997. С. 4—6.
15. Бойцова В. В. Бойцова В. В. Служба защиты прав человека и гражданина: Мировой опыт. М., 1996. Указ. соч. р. 331.
16. Положение о Национальной комиссии по правам ребенка // Сборник декретов и указов Президента Республики Беларусь / Сост. В. Л. Бразовская. Мн., 1996. С. 117—121.
17. www.cotidianul.ro/index
18. www.avocationline.ro/Drepturile_Omului/drepturile_copilului.html
19. www.ombudsman.md

Eugeniu AXENTIEV,
comisar al Comisariatului general
de poliție al mun.Chișinău,
colonel de poliție

CRIMINALITATEA JUVENILĂ ȘI COMBATEREA EI ÎN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

În ultimele decenii delincvența juvenilă a devenit una dintre problemele sociale majore, cu care se confruntată societatea contemporană atât în țările dezvoltate din punct de vedere economic, cât și cele în curs de dezvoltare.

În toată această perioadă interpretările teoretice considerau delincvența juvenilă ca fiind un fenomen de interes marginal, caracteristic numai anumitor grupuri sau categorii sociale. Ele, pînă la urmă, au fost abandonate pentru a face loc unor abordări mai profunde și mai realiste a problemei, în concordanță cu care delincvența juvenilă este interpretată deja ca fiind o importantă problemă socială, determinată de alte probleme de ordin social și strîns legată de modul în care comunitatea își gestionează resursele, de procesele educaționale și de socializare, de modul în care funcționează diversele structuri și instituții sociale.

Situația social-economică dificilă din ultimul timp a afectat puternic toate categoriile de vîrstă ale populației, dar mai dezastruos această situație s-a răsfrînt asupra adolescenților și preadolescenților.

Statistica din domeniu ne demonstrează, că în majoritatea sectoarelor municipiului Chișinău o parte considerabilă a faptelor antisociale se comite în rezultatul acțiunilor realizate de persoane din generația tînă, fapt care nu poate să nu creeze îngrijorare pentru viitorul lor.

De la abordarea emoțională, bazată pe modul în care publicul trata, de obicei, această problema datorită vîrstei fragede a celor implicați, s-a trecut la o abordare mai obiectivă, în cadrul căreia delincvența juvenilă este tratată

drept una dintre manifestările inevitabile, care însoțesc situații sociale, cum sunt sărăcia, lipsa de resurse, privarea de șanse, marginalizarea etc.

În pofida numeroaselor programe de dezvoltare și creștere a nivelului de viață (deseori declarative), delincvența juvenilă nu a dat semene clare de eradicare. În rezultat, în rîndul minorilor capătă amploare asemenea fenomene ca vagabondajului, cerșetoria, abandonul școlar și alte delictе, care se transformă în factori favorizanți ai comiterii crimelor, inclusiv a celor grave.

Studiile recente au demonstrat, că politicile economice, inclusiv programele de creștere a nivelului de trai și de securitate socială, nu determină efecte semnificative de descreștere a delincvenței juvenile, dacă nu produc și un impact benefic asupra psihologiei și gradului de cultură al națiunilor.

Cu alte cuvinte, delictеle minorilor sau tinerilor nu sunt determinate doar de cauze economice, ci și de numeroase alte variabile psihologice și culturale.

Actualmente problema profilaxiei generale și individuale, inclusiv de combatere a infracționalității juvenile, este una dintre direcțiile strategice, trasate de diferite documente guvernamentale: Hotărîrea Guvernului nr. 566 din 15 mai 2003 ”Cu privire la aprobarea Programului special pentru combaterea și profilaxia criminalității juvenile”, Hotărîrea Guvernului nr. 727 din 16.06.2003 ”Despre aprobarea Strategiei naționale privind protecția copilului și familiei”, Hotărîrea Guvernului nr. 233 din 28.03.2001 „Cu privire la combaterea vagabondajului, cerșitului și fenomenului ”copii străzii”. Sarcina principală pentru realizarea acestor documente cade pe seama subdiviziunilor M.A.I., care, în conlucrare cu alte organe ale statului și cu organizațiile non-guvernamentale, au menirea să combată acest fenomen.

În scopul redresării situației și sporirii gradului de eficiență a eforturilor de combatere a infracțiunilor și delictelor administrative în rîndul minorilor a fost aprobat Planul „Cu privire la acțiunile suplimentare de prevenire și combatere a delincvenței juvenile”, care a schițat o serie de măsuri de ordin organizatoric întru redresarea situației existente la acest capitol, s-au trasat sarcini concrete, realizarea cărora va contribui la diminuarea valului infracțional.

Dar, deși măsurile au fost întreprinse, situația criminogenă în rândurile minorilor rămâne a fi tensionată.

În rezultatul analizei făcute s-a constatat, că pe parcursul a 8 luni ale anului 2007 pe teritoriul municipiului Chișinău se face observată o descreștere a numărului crimelor comise de minori cu 0,5% în comparație cu perioada respectivă a anului trecut; numărul total al infracțiunilor înregistrate, comise de minori și cu participarea acestora, în 2006 a constituit în 217 crime, în 2007 - 216 crime, inclusiv 125 furturi, 40 jafuri, 14 infracțiuni legate de droguri, 6 acte de huliganism, 2 pungășii etc.

După cum observăm, furturile și jafurile reprezintă aproape 70 la sută din numărul total al infracțiunilor săvârșite de minori pe parcursul perioadei de raport.

Analiza efectuată denotă faptul, că cele mai criminogene sectoare din municipiul Chișinău sunt Buiucani și Centru, unde se observă o creștere, la general, a infracțiunilor comise de minori cu 2,0% și, respectiv, cu 100%.

Concomitent, la săvârșirea crimelor au participat în total 346 persoane minore, fiind trași la răspundere penală 344 minori.

După numărul și tipul persoanelor minore, care au comis infracțiuni, se observă o creștere a numărului elevilor minori din instituțiile de învățământ pre-universitar din sectorul Buiucani (+ 14,3%) și din sectorul Centru (+ 50,0%).

Există o descreștere generală și la capitolul categoriilor de persoane minore:

- din rândul elevilor (total) cu - 47,5%,
- din rândul elevilor școlilor medii - 51,4%,
- din rândul studenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate - 66,7%.

Astfel, în dinamica vârstei cuprinse între 14-15 ani se înregistrează o scădere cu 17,3%, cu vârsta de 16-17 ani - 20,6%.

La categoria persoanelor neîncadrate în câmpul muncii și fără nici o ocupație există o creștere a infracționalității în sectorul Centru (+ 77,3%) și Rîșcani (+ 33,3%), deși în total pe municipiu avem o reducere a infracționalității de 17,0%.

În urma măsurilor preventiv-profilactice, desfășurate de colaboratorii de poliție, și a lucrului de profilaxie cu minorii, care anterior au comis infracțiuni, observăm o descreștere a numărului infracțiunilor, comise de aceștia și cu participarea lor, în general, cu 16,7%, în sectorul Botanica 100%, sectorul Centru – 100%, sectorul Buiucani 100%, sectorul Rîșcani 8,3%, această problemă existând doar în sectorul Ciocana, unde este înregistrată o creștere de 125%.

Drept urmare, obținem o descreștere a numărului minorilor aflați la evidență profilactică în inspectoratele pentru minori cu 100%.

Totodată, 54 minori au comis infracțiuni în grup, dintre care: 21 de minori au participat la comiterea infracțiunilor în grup și 33 au comis crime în grup alcătuit doar din minori

S-a stabilit, că infractorii minori apar cel mai frecvent în familiile vulnerabile, în care părinții practică un mod de viață parazită, consumând excesiv alcool și manifestând, în contactele cu semenii, brutalitate, lăcomie, egocentrism. Anume din rîndul acestora se recrutează minori, care comit infracțiuni grave însoțite de violență.

În contextul celor expuse constatăm, că printre cauzele principale ale antrenării minorilor în activități criminale sunt prezente:

- ebrietatea și consumul de droguri atît de cei care antrenează, cît și de cei antrenați;
- influența persoanelor cu antecedente penale;
- influența negativă a familiei.

Investigațiile efectuate pun în evidență următoarele curențe educative ale familiei legate cauzal de săvârșirea infracțiunii:

- lipsa totală de interes pentru educația copiilor;
- lipsa autorității morale a părinților, care se datorează unor vicii;
- neputința de a oferi copiilor modele pozitive prin propriul exemplu de comportament;
- utilizarea violenței ca mijloc educațional;
- lipsa integrității personale a copilului în familie din cauza divorțului sau a plecării unuia sau ambilor părinți la muncă peste hotare;

- cultul violenței și cruzimii propagat de cinematografie.

Cea mai frecventă formă de manifestare a devierilor de comportament ale minorilor este plecarea lor de acasă, fapt care conduce la comiterea delictelor și infracțiunilor.

Un rol deosebit în acest proces îi revine educației în familie, unde se produce dezvoltarea și desăvârșirea personalității, se asimilează treptat idealurile, principiile și normele morale și sociale, care cu timpul se transpun în convingeri personale.

În familiile needucogene copiii își petrec tot timpul liber în stradă, fără supraveghere. În mediul străzii, inclusiv sub influența diverșilor factori psihologici nefavorabili din familie, acestor minori le apare dorința de a-și exterioriza starea de stres. Astfel ei nimeresc deseori sub influența negativă a maturilor, care îi folosesc în scopurile lor antisociale.

Din cauza reducerii nivelului de trai al familiilor preadolescenței, în majoritatea cazurilor, nu pot fi asigurați cu lucruri necesare și râvnite. În aceste situații se creează posibilitatea dezvoltării unor trăsături cu caracter nedorite, cum ar fi tendința de obține obiectele și distracțiile dorite, la căpătarea cărora se ajunge prin comiterea infracțiunilor de diferit gen.

Concomitent un rol primordial în educația copiilor revine școlii, care constituie centrul activității educaționale. Reieșind din aceasta, constatăm, că volumul principal de muncă pentru formarea elevilor în instituțiile de învățământ revine profesorilor.

În acțiunile de prevenire a infracțiunilor minorilor unul dintre locurile principale trebuie să-l ocupe educația conștiinței juridice. Cercetările demonstrează, că, de regulă, infracțiunile minorilor sunt cauzate de priciperea insuficientă de către ei a sensului social al normelor juridice, de conștientizarea insuficientă a consecințelor sociale nefaste ale neglijării legii penale.

Organele de interne, funcționale specializate în combaterea infracțiunilor și altor contravenții ale minorilor, în efectuarea muncii de profilaxie în rândurile minorilor, joacă un rol de frunte în prevenirea antrenării minorilor în activități infracționale și comiterea de fapte imorale.

În municipiu se organizează în permanență prelegeri, întâlniri ale corpului profesoral-didactic cu minorii aflați la evidență și cu elevii pentru familiarizarea lor cu responsabilitatea pentru delictele administrative și alte infracțiuni.

Pentru sporirea eficienței muncii de prevenire și combatere a vagabondajului și cerșetoriei în rîndurile minorilor au fost stabilite contacte de activitate comună cu Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului a Primăriei Chișinău, precum și cu reprezentanțele acestuia din sectoarele municipiului.

Sarcina primordială de conlucrare cu reprezentanții direcției menționate este identificarea minorilor ce vagabondează, care au abandonat studiile, deși au părinți sau sunt din familii incomplete, luîndu-se măsurile necesare, în comun cu corpul didactic al instituțiilor de învățămînt, pentru reintegrarea lor în familie și reluarea procesului de instruire.

Un compartiment aparte îl constituie organizarea și desfășurarea de către Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului, cu participarea Comisariatelor de poliție, a ședințelor de lucru în scopul audierii familiilor needucabile, din care fac parte, de obicei, minorii delincvenți. Aceștia, la rîndul lor, sunt avertizați asupra comportamentului lor antisocial, iar o parte dintre părinți sunt decăzuți din drepturile părintești.

Cu regret, situația la capitolul conlucrării Consiliilor pentru minori cu serviciile specializate ale poliției relevă unele semnalmente negative în sectoarele municipiului, unde persistă o stare de inactivitate, ceea ce influențează direct sub aspect negativ asupra ponderii fenomenului infracționalității juvenile.

În acest context, sunt examinate cauzele și condițiile, care favorizează părăsirea familiilor de către minori, cum ar fi vinovăția părinților, exprimată prin neîndeplinirea obligațiilor părintești, aceștia urmînd a fi atrași la răspunderea respectivă.

Pe marginea acestei probleme sistematic, în comun cu reprezentanții direcției date, sunt făcute razii specializate, în urma cărora adesea se constată, că marea majoritate a minorilor vagabonzi și cerșetori fac parte din

familiei incomplete, cu mulți copii, sau sunt orfani, abandonăți, inclusiv unii dintre ei au și dizabilități fizice.

“Copilul străzii” este cel, care nu mai are nici un fel de legături cu familia, este absolut singur și trăiește o evidentă situație de autonomie, întreținându-se așa cum reușește, realizând jafuri, furturi, cerșetorie, sau trăind din ofertele caritabile și solidaritatea unor organizații de binefacere. Unica perspectivă le rămîne strada.

Minorii depistați în urma acestor razii sunt plasați în Centrul de Plasament Temporar a Minorilor al Ministerului Afacerilor Interne. Aceștia sunt copii găsiți în stradă, în gări, stații de autobuze, care vagabondează, cerșesc, comit fapte antisociale etc. În cadrul centrului activează psihologi, pedagogi, medici, care se îngrijesc de soarta de mai departe al minorilor. În ultimele opt luni la centru au fost înregistrate 1022 cazuri de plasament, în mod repetat fiind plasați 331; dintre aceștia 1017 erau locuitori ai Republicii Moldova, 5 – ai altor țări, dintre care 237 elevi ai școlilor- internat, 395 – elevi ai școlilor generale, 1 – al unei școli speciale.

Ca vîrstă tabloul se prezintă în felul următor: avînd vîrsta între 3 și 14 ani, în centru au fost plasați 457 copii, între 14 și 15 ani – 260, între 16 și 17 ani – 305 adolescenți.

O conlucrare strînsă avem și cu organizațiile non-guvernamentale pentru protecția drepturilor copiilor: ONG „Salvați Copii, Moldova”, Centrul Național de Prevenire a Abuzurilor față de Copii „Amicul”, Centrul de Resocializare a Copiilor Orfani „Vatra”, Centrele de plasament din municipiul Chișinău, „AiBi”, Centrul de Zi de Socializare a Copiilor cu Nevoi Speciale „Atenție”, „Therr des Hommes” etc., sarcina primordială fiind acordarea de asistență necesară copiilor defavorizați sau ajunși în conflict cu legea.

Pentru anul 2007 la acest capitol se simte necesitatea majorării eforturilor pentru realizarea sarcinilor, care ne revin, pentru creșterea bunăstării întregii societăți în numele viitorului țării. Astfel, Comisariatul General de poliție al municipiului Chișinău, în comun cu Organele Administrării Publice Locale și cu societatea civilă își va orienta forțele și mijloacele

disponibile spre asigurarea securității economice a statului, spre combaterea consecventă a criminalității, spre menținerea ordinii de drept și a liniștii în societate, având ca punct de pornire următoarele sarcini primordiale:

- îndeplinirea programelor de stat;
- profilaxia și prevenirea criminalității juvenile;
- intensificarea conlucrării organelor de poliție cu organele administrației publice locale și organizațiile obștești întru prevenirea fenomenului „copiii străzii”;
- oglindirea activității de prevenire și combatere a criminalității juvenile în mass-media.

Actualmente suntem deciși să contribuim activ la remedierea situației existente, urmînd să mobilizăm toate forțele și mijloacele existente pentru reducerea infracționalității juvenile și creșterea gradului de responsabilitate a părinților – veriga principală a educării adecvate a noii generații.

Владимир ОРТЫНСЬКИЙ,
ректор Львовского государственного
университета внутренних дел,
доктор юридических наук, профессор

ВЛИЯНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ ФАКТОРОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО ПРЕСТУПНИКА

Общепризнанным фактом является то, что становление личности происходит в диалектическом единстве биологических и социальных факторов. Их соотношение в формировании личности еще не раскрыто во всех своих проявлениях. В специальной литературе утверждается, что социальная часть личности человека, которая постепенно формируется, мобилизует его биологические особенности, необходимые для осуществления дифференцированного поведения [1, стр.191].

По своей природе становление личности – это процесс развития от формирования ее как объекта общественных отношений к становлению ее как субъекта таких отношений [2, стр.31-38]. В результате этого процесса, человек приобретает самосознание, формируется как социально-ориентированный член общества [3, стр.14]. Одновременно происходит и формирование правосознания лица, основанного на механизмах превращения в субъективный опыт социальных норм, которые объективно сложились и функционируют в системе общественных отношений [4, стр.22-29]. Таким образом, только с возрастом постепенно происходит развитие социальной зрелости человека [5, стр.13-25].

Социализация происходит под воздействием разнообразных факторов социальной среды в соответствии с функционированием определенных социально-психологических механизмов усвоения со-

циальной информации. Критерием социализации является возраст. По своей сути возраст – понятие общественно-историческое. Было замечено, что возраст на многих языках сначала определял не столько “календарные сроки”, сколько социальное положение лица [6, стр.99].

Поскольку процесс формирования личности с самого начала является социальным, то понятно, что он зависит и от “желания” общества создать этого субъекта как можно быстрее или – напротив – противодействия этому процессу. Сегодня наряду с акселерацией происходит и процесс социального роста. Это предопределяется, в частности, огромным объемом разного рода информации, которая подается детям, свободным доступом к ней через разнообразные источники. В связи с этим современные дети слишком рано осознают себя полноправными членами общества, пытаются нередко быть субъектом тех или других общественных отношений.

Поощряя такую инициативу, общество не должно оставлять процесс социализации, поскольку он и так в значительной мере происходит бесконтрольно. Верно замечено, что социализация, происходящая стихийно, преимущественно приводит к негативным последствиям [7, стр.49-82]. В результате ребенок может усвоить принципиально другие ценности, чем те, что являются общепринятыми, а при таких условиях, в случае совершения общественно опасного деяния, нельзя говорить о сознательно управляемом поведении в ситуации выбора. Кроме того, как отмечает Ж.П. Марат, общество теряет право в таком случае привлекать лицо к ответственности, поскольку оно также не выполнило своих обязанностей относительно него [8, стр.17]. Мысль об ответственности общества за формирование своих членов и сегодня находит поддержку среди ученых. Действительно, такая ответственность общества вытекает и из самого понятия социализации, поскольку под ней понимается формирование личности, в первую очередь, под воздействием общества [9, стр.25].

Сегодня в Украине с достаточной серьезностью возникла пробле-

ма беспризорных детей. “Улица позволяет своим детям наблюдать за обществом, не включаясь в систему его ценностей” [10, стр.39]. По данным Министерства образования и науки 12 тысяч детей в возрасте от 7 до 15 лет нигде не учатся, а следовательно воспитание их происходит преимущественно на улице. В течение последних пяти лет на фоне общего увеличения количества работоспособных лиц, которые на момент совершения преступления нигде не работали и не учились, стремительно растет удельный вес несовершеннолетних. Так, лишь в Львовской области почти каждый третий несовершеннолетний преступник на момент совершения преступления нигде не учился и не работал. При таких условиях социализация несовершеннолетнего может происходить под доминирующим влиянием биологических факторов, что в свою очередь сделает сомнительной уголовную ответственность в случае совершения им общественно опасного деяния. Ведь ответственность, как социальная форма влияния на поведение людей, возможна и эффективна лишь тогда, когда она имеет социально обусловленный характер [11, стр.45].

Для того чтобы в известной мере контролировать и влиять на процесс формирования личности, необходимо четко представлять себе основные институты социализации, их возможности и тенденции развития в современных условиях.

Одним из самых важных институтов рассматриваемого процесса является семья. Семья всегда была и будет первичным институтом социализации, закладывающем основу будущей личности. Справедливо в связи с этим признается, что недостатки семейного воспитания в определенных случаях имеют определяющее значение в формировании противоправного поведения [12, стр.5-11]. Именно в неполноценных, аморальных семьях существуют все условия для сознательного или несознательного усвоения ребенком антиобщественных ценностей.

Сложная экономическая ситуация, безработица влияют и на внутренние семейные отношения. Много семей находятся на грани

существования. В связи с этим за последние пять лет прорисовывается стойкая тенденция к увеличению детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы. Как правило, эти дети входят в “группу риска” то есть являются такими, которые наиболее склонны к совершению правонарушений и нуждаются в защите. По данным Государственного комитета Украины по делам семьи и молодежи 52,6% детей, находящихся в приютах для несовершеннолетних, назвали причиной своего бродяжничества конфликт в семье, 51% таких детей – из неполных семей, 45,2% - из малообеспеченных, 37,3% - из функционально несостоятельных [13, стр.29-43]. Данные судебной статистики показывают, что каждый третий несовершеннолетний преступник из неполной семьи, а таких семей в Украине насчитывается более миллиона. Каждый десятый ребенок рождается вне брака. Кроме того, сокращается время общения и совместной деятельности родителей и детей. Социологи утверждают, что мать, которая работает, расходует в среднем 17 минут в сутки на воспитание ребенка и 15 минут на уход за ним. Такое современное положение семьи с одной стороны приводит к тому, что родители, в первую очередь, обеспокоенные не моральным воспитанием ребенка, а обеспечением его элементарного физического существования. с другой – может вызывать депрессивные состояния, имеющие одними из своих последствий алкоголизм или наркоманию как взрослых, так и детей.

Несовершеннолетние легко втягиваются в употребление алкоголя или наркотиков. Статистические данные показывают, насколько серьезные размеры получила эта проблема в Украине. Так, согласно данным Института педагогики, почти 93% обследованных детей и подростков употребляют алкогольные напитки, склонность к употреблению алкоголя уже сформировалась в 17% учеников пятых, 25% - восьмых и 56% - одиннадцатых классов [14, стр.93-97]. Массовым стало явление первых наркотических попыток среди подростков 11-12 лет. Психологами было доказано, что употребление несовершеннолетними алкоголя или наркотиков, так или иначе приведет к совершению

преступления. Эти данные подтверждаются и судебной статистикой. Так, во Львовской области практически каждый пятый несовершеннолетний совершил преступление находясь в нетрезвом состоянии.

Учитывая современные реалии украинского общества, необходимо усилить контроль государства за неблагополучными семьями, с тем, чтобы своевременно помогать им, а в отдельных случаях изымать из них детей и таким образом предотвращать их антиобщественную социализацию. Отдельные ученые предлагают в законодательном порядке дать перечень критериев, по которым семью можно будет взять на профилактический учет. Кстати, Федеральным законом Российской Федерации “Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений среди несовершеннолетних” в ст.1 дается определение понятия семьи, которая находится в социально опасном положении, что является основанием для взятия ее на учет и применение соответствующих мер [15, стр.299].

Следующий, чрезвычайно важный институт социализации – средства массовой информации. При отсутствии цензуры и наличии свободного доступа к разному роду информации, несовершеннолетние легко усваивают определенные аморальные стереотипы поведения, что в итоге может привести к совершению правонарушений. Проведенные исследования свидетельствуют, что насилие и террор, отображаемые в средствах массовой информации, травмируют детей и подрывают устои общества. По результатам исследований психологов, постоянный показ насилия способствует росту агрессивности, бездушности у одних и ощущение изолированности у других, у многих же возникает ужас, а некоторых – побуждает к насилию [16, стр.36-39].

По нашему мнению, целесообразно вернуть, как это было когда-то, ограничение на посещение определенных фильмов лицами младшими 18 лет. Ведь именно посредством средств массовой информации ребенок очень легко, в доступной, иногда примитивной форме, усваивает определенные негативные правила поведения, которые быстро копирует. К сожалению, нужно согласиться, что правосознание

современного подростка можно охарактеризовать как явление, развивающиеся и функционирующие в условиях отсутствия четких социальных норм, частичной потере моральных ориентиров, когда достижение значимых целей становится невозможным при использовании лишь официально санкционированных средств. Как нам представляется, одной из причин этого является современная позиция государства относительно правового воспитания молодого поколения.

Проблема правовой информированности приобретает особое значение относительно несовершеннолетних. Именно поэтому особое внимание государство должно уделять правовому воспитанию несовершеннолетних в школе, как общедоступному и обязательному общественному институту социализации. Только после того, как лицу будут обеспечены соответствующие условия для получения правовой информации о принятых законодательных актах, появятся и все правовые основания требовать от нее сознательного правомерного поведения и привлекать к ответственности в случае нарушения правовых норм. На это обращается внимание и в Национальной программе “Дети Украины”, где отмечается необходимость ведения постоянных рубрик права в средствах массовой информации и привлечения для этого ведущих юристов и специалистов-правоведов разных отраслей права.

В связи с этим и сегодня актуальным является предложение Ж.П. Марата: “пусть криминальный кодекс будет в руках всех, чтобы правила поведения постоянно находились перед нашими глазами. Поскольку человек подчинен законам, пусть он, достигнув разумного возраста, ознакомится с ними, и пусть он знает, что испытает, нарушив их. Именно в тех учреждениях, где учится молодежь, необходимо готовить человека быть гражданином” [17, стр.53-54].

Сноски:

1. Дубинин Н.П., Карпец И.И., Кудрявцев В.Н. Генетика, поведение, ответственность.- М.: Политиздат, 1989. – С.191.

2. Станкевич Л.П., Светлаев В.Д. Личность в системе общественных отношений // Личность и общество. Ценностные ориентации личности и образ жизни: Межвузовский сб.- Вып.4.- Калининград: Изд-во КГУ, 1979. - С. 31-38.
3. Личность в общественных отношениях (Социально-философский аспект личностных отношений) / Под ред. М.Б. Садыкова.- Казань: Изд-во Казанского у-та, 1983. – С.14.
4. Плахов В.Д. Диалектика субъективного и объективного в нормативном поведении // Личность и общество: Межвузовский сб.- Вып.5. – Калининград: Изд-во КГУ, 1981.- С. 22-29.
5. Драгунова Т.В. Общение в подростковом возрасте // XVIII Международный психологический конгресс. – Симпозиум 29.- М.: Наука, 1966.- С. 13-25.
6. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студентов вузов.- 3-е изд. стереотип.- М.: Издательский центр “Академия”, 1998. – С.99.
7. Полис А.Ф. Биологическое и социальное в гармоническом развитии личности // Биологическое и социальное в формировании целостной личности: Межвуз. сб. науч. работ / Под ред. А.Ф. Полис, Э.К. Лиепиньш, А.А. Милтс, Ю.Я. Звирбулис.- Рига: Латвийский гос. у-т им. П. Стучки, 1977.- С. 49-82.
8. Марат Ж.П. План уголовного законодательства: Пер. с фран. Н.С. Лапшиной / Под ред. и с пред. проф. А.А. Герцензона.- М.: Изд-во иностранной л-ры, 1951. – С.17.
9. Чапурко Т.М. Уголовно-правовые средства предупреждения преступлений несовершеннолетних: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.08.- М., 1998. – С.25.
10. Дети улицы растущая трагедия городов: Доклад независимой комиссии по международным гуманитарным вопросам.- М.: Международные отношения, 1990. – С.39.
11. Личность преступника / Под ред. В.Н. Кудрявцева, Г.М. Миньковского, А.Б. Сахарова.- М.: Юрид. л-ра, 1975. – С.45.
12. Алемаскин М.А. Психолого-педагогические факторы предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних // Психология и профилактика асоциального поведения несовершеннолетних: Сб. науч. тр.- Тюмень: Тюменский гос. у-т, 1985.- С. 5-11.
13. Трубавіна І.М. Програма “Соціальний супровід неблагополучної сім’ї”

- // Комплексні програми центрів соціальних служб для молоді / За ред. С.В. Толстоухової.- К.: УДЦССМ, 2001.- С. 29-43.
14. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку // Право України.- 1999.- № 7.- С. 93-97.
15. Миненок М.Г., Миненок Д.М. Корысть. Криминологические и уголовно-правовые проблемы.- СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – С.299.
16. Радецький В.С. Міжнародне співробітництво по запобіганню злочинності серед неповнолітніх // Адвокат.- 1998.- № 1.- С. 36-39.
17. Марат Ж.П. План уголовного законодательства: Пер. с фран. Н.С. Лапшиной / Под ред. и с пред. проф. А.А. Герцензона.- М.: Изд-во иностранной л-ры, 1951. – С. 53-54 (152 с.)

Использованная литература

1. Алемаскин М.А. Психолого-педагогические факторы предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних // Психология и профилактика асоциального поведения несовершеннолетних: Сб. науч. тр.- Тюмень: Тюменский гос. у-т, 1985.- С. 5-11.
2. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку // Право України.- 1999.- № 7.- С. 93-97.
3. Дети улицы растущая трагедия городов: Доклад независимой комиссии по международным гуманитарным вопросам.- М.: Международные отношения, 1990. – С.39. (152 с.)
4. Драгунова Т.В. Общение в подростковом возрасте // XVIII Международный психологический конгресс. – Симпозиум 29.- М.: Наука, 1966.- С. 13-25.
5. Дубинин Н.П., Карпец И.И., Кудрявцев В.Н. Генетика, поведение, ответственность.- М.: Политиздат, 1989. – 351 с.
6. Личность в общественных отношениях (Социально-философский аспект личностных отношений) / Под ред. М.Б. Садыкова.- Казань: Изд-во Казанского у-та, 1983. – 80 с.
7. Личность преступника / Под ред. В.Н. Кудрявцева, Г.М. Миньковского, А.Б. Сахарова.- М.: Юрид. л-ра, 1975. – 272 с.
8. Марат Ж.П. План уголовного законодательства: Пер. с фран. Н.С. Лапшиной / Под ред. и с пред. проф. А.А. Герцензона.- М.: Изд-во иностранной л-ры,

1951. – 152 с.
9. Миненок М.Г., Миненок Д.М. Корысть. Криминологические и уголовно-правовые проблемы.- СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 367 с.
 10. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студентов вузов.- 3-е изд. стереотип.- М.: Издательский центр “Академия”, 1998. – 456 с.
 11. Плахов В.Д. Диалектика субъективного и объективного в нормативном поведении // Личность и общество: Межвузовский сб.- Вып.5. – Калининград: Изд-во КГУ, 1981.- С. 22-29.
 12. Полис А.Ф. Биологическое и социальное в гармоническом развитии личности // Биологическое и социальное в формировании целостной личности: Межвуз. сб. науч. работ / Под ред. А.Ф. Полис, Э.К. Лиепиньш, А.А. Милтс, Ю.Я. Звирбулис.- Рига: Латвийский гос. у-т им. П. Стучки, 1977.- С. 49-82.
 13. Радецький В.С. Міжнародне співробітництво по запобіганню злочинності серед неповнолітніх // Адвокат.- 1998.- № 1.- С. 36-39.
 14. Станкевич Л.П., Светлаев В.Д. Личность в системе общественных отношений // Личность и общество. Ценностные ориентации личности и образ жизни: Межвузовский сб.- Вып.4.- Калининград: Изд-во КГУ, 1979. - С. 31-38.
 15. Трубавіна І.М. Програма “Соціальний супровід неблагополучної сім’ї” // Комплексні програми центрів соціальних служб для молоді / За ред. С.В. Толстоухової.- К.: УДЦССМ, 2001.- С. 29-43.
 16. Чапурко Т.М. Уголовно-правовые средства предупреждения преступлений несовершеннолетних: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.08.- М., 1998. – 176 с.

Iurie PEREVOZNIC,
Avocat parlamentar

PREVENIREA DELINCVENȚEI JUVENILE: REALITĂȚI ȘI DEZIDERATE

Orice societate este apreciată în dependență de faptul, cum abordează și soluționează problemele celor mai mici membri ai săi, după „investițiile” în dezvoltarea lor. Or, în virtutea vârstei, tinerii membri ai comunității au nevoie de protecție și îngrijiri speciale, și nu în ultimul rând de protecție juridică și materială potrivită chiar din momentul nașterii.

În această ordine de idei Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactele internaționale în domeniu vin să proclame dreptul copiilor la ajutor și asistență specială, în noțiunea de „copil” încadrându-se persoanele cu vârsta de pînă la 18 ani.

Actele internaționale invocate au stat la baza elaborării Legii Supreme a statului nostru – Constituția Republicii Moldova, care prin articolele 49-51 proclamă dreptul copiilor și tinerilor la ajutor și ocrotire specială, iar în art.4 prevede, că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate, la care Republica Moldova este parte.

Ce înțelegem prin sintagma „asigurarea dreptului copilului la ajutor și ocrotire specială”?

În viziunea noastră aceasta presupune asigurarea din partea familiei a condițiilor necesare copilului pentru a-și dezvolta armonios personalitatea într-un mediu familial favorabil, beneficiind de îngrijirea și pregătirea corespunzătoare pentru o viață activă după atingerea majoratului; de asemenea contribuția statului pentru a-i asigura minorului tratamentul adecvat stării sale, pornind de la interesul superior al copilului și ținînd cont de factorul biologic, caracteristic organismului uman la această fază de dezvoltare.

Cele invocate răspund, în viziunea noastră, cerințelor Instrucțiunii ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile, care dezvăluie în calitate de domenii fundamentale:

- munca activă cu copiii în scopul educării unor atitudini necriminogene;

- efortul întregii societăți îndreptat la elaborarea măsurilor în favoarea copiilor, fiind atrași în acest proces și copiii, respectarea drepturilor copilului de la vîrstă fragedă, asigurarea procesului educațional bazat pe exemplul propriu.

Aplicate categoriei minorilor aflați în conflict cu legea, evocările anterioare își găsesc reflectare în Regulile ONU cu privire la protecția minorilor privați de libertate și în Regulile minime standard ale ONU pentru administrarea justiției pentru minori, care promovează:

- investigațiile, urmărirea penală, examinarea judiciară de către complete de judecată specializate;

- tratament preponderent non-instituțional, iar cel instituțional – în instituții mici de tip deschis, cu programe utile pentru a se încadra mai ușor în viață după eliberare;

- privațiunea de libertate ca măsură extremă, aplicabilă în cazuri excepționale și pentru un termen scurt, în spații mici, separate de adulți, oferindu-li-se educație și deprinderi de viață.

Pentru societatea noastră acestea sunt deziderate. Realizarea lor cere efort pe plan legislativ, instituțional, administrativ, informativ-cognitiv etc. și, în primul rînd, voință. Voință de a acționa și rezultatele acțiunilor nu se vor lăsa așteptate. Practica altor state dovedește acest lucru.

Drept exemplu în acest sens poate servi Suedia.

În timpul vizitei de lucru în program a fost prevăzută vizitarea unei instituții de corecție pentru minori. Nu voi povesti detaliat cele văzute, însă cîteva momente merită atenție. Am fost surprinși chiar de la început, cînd am intrat pe teritoriu, deoarece nu am văzut vre-un punct de control și în general nici o îngrădire. Pe parcurs membrii gupului nostru au discutat ocazional cu unii deținuți. Cînd a fost întrebat unul dintre ei, care se afla acolo

pentru omor, dacă nu i-a venit gândul să evadeze, el a întrebat mirat: de ce?! E de menționat, că legislația lor, din spusele personalului, nu prevede majorarea termenului de detenție celor care încearcă să evadeze. De la ei am aflat, că, totuși, s-au înregistrat câteva cazuri de abandonare a instituției. Fugarilor li se aplică un regim mai dur comparativ cu ceilalți – ei sunt deținuți după un program special, fiind implicați în mai multe activități pe durata zilei. De ei personalul se ocupă mai intens, în grupuri mai mici și cu implicarea mai multor asistenți. Izolarea persoanei se practică doar în cazul, în care ea are un comportament, care poate crea pericol pentru cei din jur, pentru o perioadă scurtă, pînă se liniștește. În acest timp este în permanență supravegheat prin monitor.

Încăperile sunt proiectate după modelul unei case obișnuite, cu bucătărie, dormitoare (pentru o persoană), încăperi mai mari pentru activități. Toți, atît colaboratorii, cît și minorii poartă haine civile. Cînd am vrut să vedem cum arată camera (dormitorul) deținutului, unul dintre colaboratori, care era prin apropiere, la rugămintea însoțitorului nostru, a acceptat numai după solicitarea permisiunii deținuților. Au deschis ușa numai în dormitoarele, care li s-a permis. Persoanele sunt tratate cu demnitate, lucru care era evident și din comportamentul atît al personalului, cît și al deținuților.

Ce avem în societatea noastră actualmente la activ?

Nu insist asupra afirmației, că nimic nu s-a făcut și nu se face. Problema este că ne mișcăm mult prea lent, fiind, pare-se, motivați mai mult de angajamentele asumate față de cineva din afară și mai puțin de grija pentru persoanele aflate în stare de criză, de dorința sinceră de a le ajuta să-și depășească problemele. Acest lucru avocații parlamentari îl menționează de fiecare dată în rapoartele anuale, adresate Parlamentului.

Întru confirmarea celor spuse vin cu următoarele constatări.

În 1993 Guvernul a adoptat Hotărîrea nr. 121 cu privire la aprobarea Planului de măsuri urgente pentru combaterea criminalității în Republica Moldova pentru 1993-1994, în care a subliniat necesitatea elaborării propunerilor de modificare a legislației pentru *a racorda legislația națională la*

prevederile Convenției privind drepturile copilului; perfecționarea structurii organelor de stat republicane, care se ocupă de profilaxia criminalității în rîndul adolescenților etc.

Numai după 10 ani problema revine în atenția Guvernului. La 15.05.2003 este adoptată Hotărârea nr. 566, prin care s-au aprobat măsurile speciale necesare combaterii și profilaxiei criminalității în rîndurile minorilor, inclusiv:

- organizarea măsurilor de perfecționare a măiestriei profesionale a colaboratorilor de poliție, care luptă contra delincvenței juvenile (termen de realizare – 2003-2007);

- perfecționarea sistemului de combatere și prevenire a delicvenței juvenile (termen de realizare – 2003-2007);

- perfecționarea cadrului legal referitor la grupurile vulnerabile de copii (concretizăm, că conform p.284 al Planului de acțiuni pentru realizarea Programului de activitate al Guvernului pe anii 2005-2009 “Modernizarea țării - bunăstarea poporului”, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.790 din 01.08.2005, s-a preconizat pentru anii 2005-2006 elaborarea și adoptarea Legii privind protecția copilului în dificultate. Nu avem încă adoptată o asemenea lege);

- elaborarea mecanismelor de recuperare și reintegrare socială a copiilor aflați în dificultate, inclusiv a tinerilor după eliberare din sistemul penitenciar (termen de realizare – 2003-2007);

(Problema reintegrării sociale a tinerilor deținuți și a celor aflați în dificultate se abordează (după 2 ani) în Hotărîrea Guvernului nr.288 din 15.03.2005 cu privire la aprobarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului în RM pînă în anul 2015. Prin acest act normativ Guvernul amîină termenul de elaborare a mecanismului de reintegrare socială a tinerilor pentru un termen mai lung – deja pînă în anul 2015).

Consider relevantă referința la încă la o Hotărîre a Guvernului – nr. 727 din 16.06.2003, prin care a fost adoptată Strategia națională privind protecția copilului și familiei, în care printre altele se menționează: „*cadrul legal privind protecția copilului și familiei prevede necesitatea asigurării im-plementării Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, prin modi-*

ficarea actelor legislative în domeniu și elaborarea mecanismelor operaționale de punere în aplicare a acestora.” Modernizarea cadrului legal (!) trebuie să asigure interesul superior al copilului.

Strategia stabilește următoarele obiective:

- definirea clară a conceptului de „*interes superior al copilului*”. (În sfârșit, după 15 ani de la aderare la Convenție abordăm și această problemă!);
- îmbunătățirea și elaborarea cadrului legal privind protecția copiilor în conflict cu legea și justiția juvenilă (a cîta oară același lucru!).

Implementarea Strategiei urma să aibă loc într-un termen de 5 ani, conform unui Plan de acțiuni. Au trecut deja 4 ani și nu cunosc să fi fost elaborat un asemenea Plan de acțiuni.

Prin Hotărîrea Guvernului nr. 1541 din 22.12.2003 a fost aprobată și Strategia pentru tineret, în care de asemenea se acordată atenție delincvenței juvenile.

Se constată, că infracțiunile comise de copii constituie circa 10% din totalul infracțiunilor înregistrate, se menține tendința de creștere. Cele mai multe infracțiuni sunt săvîrșite de adolescenții cu vîrsta de 16-17 ani, preponderent de băieți, în localități urbane.

Printre cauzele principale se menționează lipsa unor acte legislative, care ar defini clar fenomenul adolescenților aflați în conflict cu legea, lipsa sistemului de justiție juvenilă, care să răspundă necesităților speciale ale acestora. Lipsa cadrului legislativ și instituțional adecvat conduce la încălcarea drepturilor acestora în faza urmăririi penale și detenției lor (iarăși aceeași problemă!). Ba mai mult, la document este anexat un Plan de acțiuni pentru implementarea Strategiei pentru tineret în 2004-2006, însă el nu propune nimic pentru rezolvarea problemelor menționate. De aici și întrebarea: care mai este rostul acestor constatări și analize?

Din 1993 vorbim despre necesitatea combaterii delincvenței juvenile, despre implementarea prevederilor Convenției ONU privind drepturile copilului și din 1993 practic ne limităm doar la „Concepții”, „Strategii” etc. cu abordări de ordin general.

În context voi menționa, chiar cu riscul de a fi învinuit de aprecieri

exagerat negative, că inactivitatea autorităților la acest capitol se va face simțită mai degrabă decît ne putem închipui. Or, ar fi o greșeală să lăsăm în afara atenției situația la zi. În cel mai apropiat timp în societate își vor face apariția mii de tineri, care au fost educați în condițiile „celor 7 ani din stradă”. Oare nu ar fi cazul să ne întrebăm de pe acum: ce vom face cu ei? Vom înfunda pușcăriile?

Din nefericire, starea lucrurilor nu e mai bună nici la capitolul activitatea practică a organelor abilitate. De cele mai dese ori copilul aflat în conflict cu legea este privit din start ca un criminal, fiind și tratat în modul respectiv. O problemă este și faptul, că funcționarii implicați nu acceptă acest copil drept o victimă a circumstanțelor concrete sau a mediului în care s-a dezvoltat. De asemenea nu se reține, că capacitatea de exercițiu limitată (prin lege) a minorului pînă la atingerea majoratului este nu altceva, decît un aranjament juridic a stării lui biologice, stare care necesită influență benefică din exterior.

Este necesară o schimbare a atitudinii în rîndul factorilor de decizie: judecători, comisari de poliție, procurori teritoriali, șefi de penitenciare, deoarece pînă se va coagula activitatea unor structuri specializate în domeniu și legislația va permite implicarea asistenților sociali, ei rămîn actori ai procesului de înfăptuire a justiției juvenile, ai prevenirii și combaterii delincvenței în rîndul minorilor.

Societatea noastră se confruntă cu multe probleme, ce țin protecția și promovarea drepturilor minorilor, inclusiv celor aflați în conflict cu legea. O soluție acceptată actualmente atît de sectorul guvernamental, cît și de cel neguvernamental este înființarea la nivel național a unei instituții, care să activeze în baza Principiilor de la Paris și care să abordeze în exclusivitate problematica drepturilor copilului – un Avocat (ombudsman) al copilului.

Instituirea unei atare structuri pentru promovarea drepturilor copilului o considerăm binevenită, inclusiv și din următoarele considerente:

- este necesară abordarea sistematică și menținerea în permanență a atenției sectorului guvernamental asupra problemelor cu care se confruntă copiii. Actualmente problematica drepturilor copiilor este pusă pe seama

autorităților publice centrale și locale. Acestea abordează problemele copilului ocazional sau ele au competențe mai vaste, revenindu-le obligațiunea de elaborare a politicilor de stat și de implicare în soluționarea multor altor probleme: MET – procesul educațional, formarea profesională, problemele tineretului; MS- probleme de ocrotire a sănătății în comunitate; MPSFC – protecția și asigurarea socială; MAI – combaterea criminalității etc.;

– deseori specialiștii, care activează în structurile publice, văd necesitatea unor schimbări, inclusiv sub aspect legislativ sau instituțional, însă problema se abordează doar în măsura în care doresc s-o abordeze conducătorii, care nu întotdeauna sunt dispuși să o facă, inclusiv și din considerente de conjunctură politică. În alte cazuri, schimbarea este binevenită pentru copii, dar nu și pentru structurile respective și atunci problema în general nu este scoasă în evidență. În asemenea situații se cere prezența unei structuri independente, cum ar fi Avocatul copilului, care să reacționeze, pornind de la interesul superior al copilului;

– o atare structură este necesară pentru a acumula (și, respectiv, a furniza) informație veridică despre situația copiilor, problemele cu care se confruntă, ceea ce este aproape imposibil în situația, în care autoritatea responsabilă de buna organizare și funcționare a procesului, concomitent prezintă și informația despre starea de lucruri în domeniu ș.a.m.d.

Desigur, ar fi bine să se instituie Avocatul copilului ca instituție separată. Însă din considerente financiare se preconizează instituirea Avocatului copilului ca o subdiviziune în cadrul CpDOM, cu un avocat parlamentar și aparat separat, care să realizeze activitate exclusivă în domeniul promovării și protecției drepturilor copilului.

Sperăm că această structură va putea, în condițiile unei susțineri active și eficiente din partea sectorului asociativ, a societății civile, să impulsioneze soluționarea multor probleme cu care se confruntă copiii, inclusiv acei aflați în conflict cu legea.

Виктор БЕСЧАСТНЫЙ,
начальник Донецкого юридического
института МВД Украины, кандидат наук,
доцент, полковник милиции

ВОПРОСЫ БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ МОЛОДЕЖИ В УКРАИНЕ

В Украине проживает более 11 млн. молодых граждан, которые составляют 22,6% населения страны [1]. Молодежь как социально-демографическая группа характеризуется не только возрастными признаками, но и спецификой социального становления, особым положением в структуре общества.

Для Украины одной из важнейших задач является построение гражданского общества, национально-патриотическое воспитание детей и молодежи, их привлечение к социально-политическим и экономическим преобразованиям, к процессам интеграции Украины в мировое сообщество.

Однако проблемы, связанные с бездуховностью, бедностью, безработицей, проявлениями насилия, отсутствием содержательного досуга, за последние годы обострились. Это оказало негативное воздействие на молодежь. Угрожающее распространение среди молодежи приобрели такие социально опасные заболевания, как туберкулез, СПИД, наркомания, заболевания, передающиеся половым путем. По сравнению с началом 90-х годов снизилось количество молодежи, занимающейся физической культурой и спортом. Значительная часть молодежи занята в теневом секторе экономики. Увеличиваются объемы нелегальной внешней трудовой миграции. Уровень преступности и правонарушений среди молодежи возрос в 1,5 раза по сравнению с началом 90-х годов.

Следует отметить, что на сегодняшний день исследователи (как

социологи, психологи, педагоги, так и юристы) не пришли к единому мнению относительно возрастных границ понятия «молодежь».

В соответствии с наиболее распространенной точкой зрения возрастными границами молодежи является период от 16 до 30 лет. Но встречаются и иные подходы. Некоторые социологи и криминологи относят к молодежи лиц в возрасте от 11 до 25 лет, а иные – 15-28, 16-24, 17 – 33 [2, с.5].

Распространение получила точка зрения относительно нижней возрастной границы – 14 лет. Верхняя возрастная граница, по мнению разных ученых, составляет 28, 29 и даже 35 лет. Учитывая этот разброс, мы будем пользоваться возрастными рамками молодежи 14-29 лет и указывать статистические данные, исходящие из этих границ.

Показатели криминальной пораженности населения в возрасте 14-29 лет демонстрируют определенную стабильность и сходство тенденций к их изменению, что обусловлено существованием общих причин преступности. Исследования подтверждают влияние преступности старших возрастных групп (21-29 лет) на преступность несовершеннолетних.

Связь преступности несовершеннолетних и молодежи – двусторонняя. Преступность несовершеннолетних – это своеобразное отражение, тень преступности молодежи, ибо младшие пытаются копировать поведенческие стереотипы старших, а преступность старших пополняется за счет притока вчерашних несовершеннолетних. Преступность несовершеннолетних как бы несет в себе и прошлое (допреступное социально отклоняющееся) поведение подростков и их будущее преступное поведение при переходе в старшие возрастные группы. Влияние взрослой преступности на преступность несовершеннолетних чаще всего осуществляется опосредованно – через преступность молодежи.

Больше половины преступлений (54,0%) совершаются молодежью впервые, а каждое третье преступление совершается ранее судимыми лицами.

Уровень образованности лиц, входящих в криминальные группы молодежи, довольно высокий. По результатам исследования, 78,8% из них имеют общее среднее образование, 15,6% лиц – среднее профессиональное образование. Вместе с тем 56,0% лиц не работали и не учились на протяжении последних более трех месяцев.

Почти половину из общего количества (46,4%) представляют лица, имеющие психические отклонения (психопатия, повышенная возбудимость, агрессивность и т.п.), а 2% страдают разными психическими заболеваниями.

Согласно исследованиям украинских ученых, 73,5% корыстно-насильственных преступлений совершаются местными жителями района, 13,2% – «гастролерами», остальные преступления (13,3%) совершаются жителями соседних районов [3, с. 12].

Подростковая преступность «молодеет». Каждый третий подросток совершает преступления в возрасте 14-15 лет. В связи с этим приобретает особую остроту проблема совершения общественно опасных деяний детьми в возрасте от 11 до 14 лет.

В Донецкой области также увеличилось количество преступлений, совершенных подростками указанного возраста. За последние полгода эти показатели увеличились на 15%. Основные преступления среди подростков – разбой и грабеж, похищение женских сумочек, барсеток, а также вымогательство мобильных телефонов у своих же сверстников. Показательным является и тот факт, что целью совершения преступлений имущественного характера является получение средств для игры в компьютерных клубах и на игровых автоматах, сеть которых растет с каждым днем.

Восточный регион Украины остается наиболее наркокриминогенным, что обусловлено не только особенностями региона как индустриальной части Украины. Восточные границы пересекают пути транспортировки героина из стран Центральной Азии в Западную Европу – так называемый «Шелковый путь». Данный регион характеризуется высоким уровнем наркотизации населения. На учете нахо-

дятся 24,4 тыс. наркозависимых лиц, что составляет 22% от общего количества лиц, допускающих немедицинское употребление наркотических средств в Украине, из них более 60% – в возрасте до 29 лет. Почти 50% всех задержанных за наркопреступления составляют лица от 14 до 29 лет.

В то же время новое уголовное законодательство особо защищает подростков. Около тридцати статей Особенной части УК Украины предусматривает ответственность за деяния в отношении несовершеннолетних, более половины из них предусматривают квалифицированные составы различных преступлений против детей.

Законодательством предусмотрены особые условия ответственности несовершеннолетних, являющиеся исключительными. Отличаются виды применяемых к ним мер воздействия, их содержание, основания назначения, порядок и условия исполнения, освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания, а также сроки давности и погашения судимости. Сущность особенностей ответственности лиц рассматриваемой группы заключается в ее индивидуализации, базирующейся на максимальном учете возрастного своеобразия личности виновных. В связи с этим необходимо отметить, что прогрессивным элементом криминализации тех или иных форм общественно опасного поведения и систематизации уголовного законодательства Украины является более широкий учет особенностей личности преступника.

При этом уголовно-правовые меры противодействия преступности несовершеннолетних не являются основными. Необходимо учитывать, что рост детской и подростковой преступности происходит в условиях интенсивного социального расслоения общества, падения жизненного уровня как в государстве в целом, так и у значительной части населения в частности. Огромное влияние также оказывает падение нравственности и разрушение моральных устоев; обострение межнациональных конфликтов, неблагоприятное развитие семейно-брачных отношений и, как следствие этого, – рост раз-

личных проявлений жестокого обращения с несовершеннолетними. В этой обстановке первостепенное значение имеют социальные, экономические и воспитательно-профилактические меры.

В классических дискуссиях о роли уголовно-правовой политики значительное место занимал вопрос о том, что такая политика не может ограничиваться лишь правовой сферой, а должна вписываться в значительно более широкий социальный контекст [4, с.328]. С последним утверждением следует полностью согласиться. В отношении несовершеннолетних необходимо учитывать тот социальный факт, что государственная политика бывшего СССР вывела воспитание несовершеннолетних далеко за пределы семьи. «Унификация» несовершеннолетних в пионерских и комсомольских организациях, всевозможные меры общественного воздействия на их развитие и становление фактически вели к тому, что дети все больше становились достоянием общества (своеобразными «сынами полка»), чем самой семьи. Подобная «опека» над несовершеннолетними просматривается и в современной Украине.

Безусловно, в генезисе преступности несовершеннолетних решающее место занимают недостатки воспитания и влияние среды. При этом необходимо признать, что это не исключает правомерности возложения на них уголовной ответственности. Во-первых, ответственность устанавливается при наличии социально-психологических предпосылок. Во-вторых, она как социальный и правовой институт призвана выступать в качестве объективного фактора, противостоящего преступным проявлениям и способствующего воспитанию подрастающего поколения, привитию ему необходимого уровня правосознания.

Поскольку главными детерминантами преступных проявлений несовершеннолетних являются недостатки воспитания и влияние среды, общество вынуждено определенную долю ответственности брать на себя или возлагать ее на малые социальные группы и конкретных лиц, смягчая уголовную ответственность самих правонарушителей.

Действующее законодательство закрепляет положение о том, что граждане обязаны заботиться о воспитании детей, готовить их к общественно полезному труду, воспитывать достойными членами общества. Забота о воспитании молодежи, особенно несовершеннолетних, рассматривается как конституционная обязанность всех граждан, всех государственных органов и общественных организаций. Реализация правовой реформы предполагает улучшение правового и нравственного воспитания молодежи. Совершаемые подростками преступления – это сигнал обществу о существующих недостатках в нравственном воспитании молодого поколения и, прежде всего, о проблеме развития института семьи. Именно в уголовно-правовом и уголовно-процессуальном воздействии на этот институт заключается, на наш взгляд, основное направление усовершенствования уголовно-правовой политики в отношении несовершеннолетних и молодежи.

Успех воспитания зависит от создания здоровой моральной атмосферы как в масштабах общества, так и в отдельных коллективах и в семье, от органичного сочетания массовой и индивидуальной работы с людьми, создания атмосферы непримиримости к любым отклонениям от норм морали. При этом закономерностью, которая должна определять уголовную политику в отношении несовершеннолетних, необходимо признать неотделимость института семьи или опекуна от привлечения несовершеннолетних к уголовной ответственности.

Поэтому сейчас в Украине (а может быть и в Молдавии) необходимо внедрять положительный опыт зарубежных стран, где в привлечении несовершеннолетних к ответственности активное участие принимают их родители или опекуны. В Новой Зеландии и в Англии опыт так называемых “семейных конференций” дал наиболее ощутимые результаты в снижении преступности несовершеннолетних. В Новой Зеландии решение о наказании несовершеннолетнего в рамках закона принимают его родители, ближайшие родственники или опекуны. При этом присутствуют представители потерпевшей стороны, правоохранительных органов и, как правило, соседи подсудимого. В

Англии также заимствовали подобный опыт, но с той разницей, что окончательное решение о наказании выносит суд. Главным моментом в таком подходе является приоритетность именно семейного воздействия на несовершеннолетнего. Родители при этом стоят перед необходимостью принимать решение в рамках закона, перед лицом ближайшего социального окружения и вынуждены задумываться о недостатках своей роли в воспитании ребенка.

Необходимо отметить, что предложенный подход должен учитывать действующий уголовный закон в полном объеме, важно не воспринимать деятельность семьи в привлечении к уголовной ответственности как попытку отдать несовершеннолетних на самосуд родителям, что является другой крайностью. Практика «семейных конференций» представляется наиболее эффективной еще по трем важным причинам.

Во-первых, вопреки бытующему мнению, большую часть преступлений совершают несовершеннолетние из так называемых «благополучных» семей, действия которых на практике часто ограничиваются только попытками «спасти» своих детей от уголовной ответственности любыми средствами. Средства, применяемые родителями, как правило, неизвестны общественности, не имеют официального статуса и чаще всего связаны с нарушением закона, например дачей взяток должностным лицам. Семейное влияние после таких действий родителей в любом случае теряет эффективность, поскольку несовершеннолетний видит, что родители также «против общества», как и он, что они также нечестны, могут идти незаконными путями для решения своих вопросов. Поэтому антисоциальная установка формирующейся личности несовершеннолетнего не уничтожается, а трансформируется, он получает опыт и способ ухода от ответственности. Также как дети используют различие в подходах к воспитанию внутри семьи, когда манипулируют, как правило, более мягким отношением к ним матери, чем отца для ухода от наказания, подобным образом они, в описанных случаях, начинают вести себя

по отношению к обществу и государству, используя «защиту» семьи.

Во-вторых, если предусмотреть в указанном выше порядке «семейной конференции» рекомендацию к решению суда в отношении несовершеннолетних со стороны родителей и провести соответствующую разъяснительную работу через средства массовой информации, то многие родители осознают эффективность таких мер, что, в свою очередь, будет профилактикой взяточничества.

В-третьих, существует закономерность: несовершеннолетние совершают тяжкие и особо тяжкие преступления, как правило, после неоднократных административных правонарушений или преступлений небольшой тяжести. Поэтому именно на стадии формирования преступных установок наиболее необходимо комплексное воздействие на подростка.

Таким же образом, через максимальное использование семейного влияния необходимо подходить к задержанию и аресту несовершеннолетнего. Тщательно, с помощью родителей, выяснять мотивы совершенного им правонарушения, отличать озорство и шалость от умышленного преступления. То есть, возможно, целесообразно закрепить на уровне закона положение, в соответствии с которым при задержании ребенка родители в письменной форме обязаны выразить свое отношение к факту задержания. Считают ли они его обоснованным или нет, признают ли, что их ребенок мог совершить то деяние, в котором его подозревают, и если да, то по каким причинам. Как они видят свою роль в устранении этих причин? Указанное полезно как для полноты и объективности следствия, так и для «воспитания» самих родителей, которые зачастую имеют неверное представление о характере собственных детей. Вместе с тем, если задержание окажется незаконным, несовершеннолетний будет знать, что его защищали как закон, так и родители. Таким образом, будет сведен к минимуму эффект асоциализации или «озлобления» несовершеннолетнего.

Следует учитывать, что при сложившейся обстановке в государстве и обществе, о чем упоминалось выше, для обеспечения закон-

ности, а также для объективного, полного и всестороннего рассмотрения дел о привлечении подростков к уголовной ответственности как никогда необходим дифференцированный подход к несовершеннолетним преступникам. Нельзя одинаково относиться к двум одногодкам, воспитывающимся в разных условиях, имеющим различную степень умственного и психического развития и совершившим однородные преступления. Так, если несовершеннолетний, который не страдает психическим расстройством, достиг возраста уголовной ответственности и совершил преступление, однако, вследствие отставания в психическом развитии, не смог в полной мере осознать фактический характер и общественную опасность своего деяния, и не мог полноценно руководить своими действиями, то он не должен быть привлечен к уголовной ответственности, кроме случаев совершения убийства и других особо тяжких преступлений.

Определение уровня умственного и психического развития ребенка необходимо возложить на психолого-психиатрическую экспертизу, которая должна проводиться с учетом того, какое воспитательное воздействие оказывают родители на детей. Это может показаться слишком смелым шагом, но подобная экспертиза должна проводиться комплексно, исходя из всего морального климата в семье, мер воспитания и особенностей развития. Она должна быть направлена как на родителей и детей в отдельности, так и на их взаимоотношения. Только тогда она будет объективной и станет возможным полноценное решение вопроса о применении к лицу, совершившему преступление, мер принудительного медицинского характера.

Кроме того, в целях воспитания, а также профилактики преступности несовершеннолетних необходимо принять реальные меры по восстановлению в школах разъяснительно-правовой работы среди учащихся с привлечением к ней их родителей. Досуг детей также необходимо организовывать в комплексе с семейным влиянием. Так, организация при школах клубов (по типу бойскаутов) должна быть проведена таким образом, чтобы объединение подростков в группы

осуществлялось с учетом письменной характеристики родителями своих детей, с описанием возможных комплексов, привычек ребенка, пожеланий по поводу особенностей отношения к нему. Руководство таких клубов должно организовывать свою работу с привлечением детских психологов при постоянном контакте с родителями. Необходимы периодические письменные отчеты руководства о работе с детьми с описанием для родителей изменений в характере детей, указанием причин таких изменений и мер, необходимых со стороны родителей и т.д.

Таким образом, гармоничный подход к воздействию на несовершеннолетних с максимальным стимулированием семейного влияния необходим начиная с первых контактов детей с обществом, он должен всячески поддерживаться как общей политикой государства, так и уголовно-правовой политикой в частности.

В заключение, необходимо отметить, что параллельно с общегосударственными исследованиями и внедрением программ по предупреждению преступности несовершеннолетних и молодежи в Донецком юридическом институте практически ежегодно проводятся семинары и научно-практические конференции, посвященные проблемам молодежной политики в Украине и предупреждению преступности несовершеннолетних. Так, в частности, проводились семинары «Закон и дети» (октябрь 2000г., октябрь 2006г.) с участием представителей исполнительной власти города и области – руководителей служб по делам несовершеннолетних исполнительных комитетов, начальников криминальной милиции по делам несовершеннолетних территориальных органов внутренних дел, представителей общественных и благотворительных организаций, на которых рассматривались состояние преступности несовершеннолетних и молодежи в регионе, а также основные направления взаимодействия и сотрудничества в этой сфере.

В апреле 2002 года проводилась межвузовская научно-практическая конференция «Правовые проблемы предупреждения и раскрытия

преступлений, совершаемых несовершеннолетними», на которой были выработаны предложения по усовершенствованию законодательства в сфере молодежной политики в Украине с учетом особенностей отдельно взятого региона. Так, было предложено на законодательном уровне разработать концепцию молодежной политики в Украине и пути ее реализации, в основу которой были положены основные выводы конференции.

Литература:

1. «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки»: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2004, № 11, стр.144.
2. Романюк Л.В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді. - Автореф. дис... канд. психолог. наук: 19.00.01. – К., 2004, 22 стр.
3. Яницька Н.В. Групова корисливо-насильницька злочинність молоді та її попередження. Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2004.
4. Криминология. Словарь-справочник. Составитель Х.Ю.Кернер. Перевод с немецкого. Отв. ред. Перевода – профессор, д.ю.н. А.И. Долгова - М., Издательство НОРМА, 1998, 400 стр.

Кристина СТРАДА-РОЗЕНБЕРГА,
декан Юридического факультета
Латвийского университета, доктор,
ассоциированный профессор

АЛЬТЕРНАТИВЫ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И ИХ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА УРОВЕНЬ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Преступные деяния, совершённые несовершеннолетними, также как и преступные деяния, совершённые против несовершеннолетних, есть и, можно предположить, ещё долгое время будут оставаться актуальнейшими и наиболее значимыми вопросами в уголовно-правовой теории и практике. В осознании и стремлении достичь снижения уровня преступности в среде несовершеннолетних важная роль отводится уголовному процессу, то есть той правовой системе, в рамках которой и с помощью средств которой необходимо достичь эффективного и справедливого решения уголовно-правовых отношений.

С течением времени всё более популяризируется и поддерживается точка зрения, согласно которой справедливого решения уголовно-правовых отношений можно достичь не только признав виновное лицо виновным и осудив его, но также и применяя другие, альтернативные модели решения этих отношений. Конечно, допустимость в отказе предания суду виновного лица связана с существенными изменениями норм как материального, так и процессуального права, что подтверждают изменения главных уголовно-правовых нормативных актов Латвии. В последнее десятилетие материальные уголовно-правовые нормы (до 1999 года Уголовный кодекс, затем Уголовный закон, далее УЗ) неоднократно пополнялись возможностями освобождения лица от уголовной ответственности. В качестве иллюстрации можно привести существенные изменения в формулировании

цели уголовного процесса. Так ст. 1 Уголовно-процессуального кодекса Латвии, который действовал до момента вступления в силу нового Уголовно-процессуального закона (далее УПЗ) определяла, что задачи уголовного процесса – это:

- быстро раскрыть преступное деяние;
- полностью раскрыть преступное деяние;
- установить виновных;
- обеспечить правильное применение закона; (с целью, чтобы)
- любое лицо, совершившее преступное деяние, было справедливо осуждено и чтобы ни один невиновный не был привлечён к уголовной ответственности и осуждён.

Согласно ст. 1 УПЗ цель уголовного процесса дефинирована существенно иначе. Так согласно данной норме в ходе уголовного процесса необходимо обеспечить:

- эффективное применение норм Уголовного закона (далееУЗ) и
- справедливое урегулирование уголовно-правовых отношений без неоправданного вмешательства в личную жизнь.

Существенное отличие состоит в том, что в качестве цели уголовного процесса больше не указывается осуждение каждого лица, совершившего преступное деяние, а справедливое урегулирование уголовно-правовых отношений. Как видно далее из УПЗ, справедливое урегулирование не всегда включает осуждение лица. Оно может проявляться в других видах – освобождении лица от ответственности без условий, прекращение уголовного процесса и т. п.

Полагаем, что возможность неосуждения виновного лица особенно актуальна в случаях совершения преступных деяний несовершеннолетними и в перспективе может послужить эффективным средством предотвращения преступности среди несовершеннолетних. Тем не менее, возможность освобождения несовершеннолетних от ответственности не надо воспринимать как всегда и обязательно к каждому несовершеннолетнему применяемую модель процессуального действия. Освобождение от уголовной ответственности связано

в определённой мере с предоставлением лицу, совершившему преступное деяние, аванса доверия. В свою очередь, предоставление аванса доверия связано с тщательным анализом ситуации и оценкой эффективности применения конкретного процессуального института. Поэтому далее предоставлю небольшой обзор видов моделей отказа от уголовного преследования в их процессуальной сущности.

В настоящее время УПЗ Латвии предоставляет несколько возможностей отказа от уголовного преследования и осуждения лица. Во время досудебного процесса таких возможностей две:

- освобождение лица от уголовной ответственности без условий;
- прекращение процесса с условным освобождением лица от уголовной ответственности.

Существенно важно понять, что в обоих этих случаях мы говорим о ситуациях, когда отказ от уголовного преследования рассматривается как альтернатива продолжению уголовного преследования и осуждения лица. Это ситуации, когда в деятельности лица усматривается состав преступления, когда собраны доказательства вины и т. д., то-есть когда нет правовых противопоказаний к продолжению процесса. Освобождение от уголовной ответственности в этом случае оценивается не как обязательное, а как возможное, основываясь на анализе конкретной ситуации и прогнозе дальнейшей ситуации.

Освобождение от уголовной ответственности без условий предусматривает УПЗ, ст.379 ч.1 и 2, в соответствии с которой

„ (1)Направляющее процесс лицо может прекратить уголовный процесс, если:

- 1) совершено преступное деяние, которое имеет признаки преступного деяния, но которым не причинен такой вред, чтобы присудить уголовное наказание;
- 2) лицо, совершившее уголовное правонарушение или менее тяжкое преступление, примирилось с потерпевшим или его представителем;
- 3) преступное деяние совершено несовершеннолетним лицом и установлены особые обстоятельства совершения преступного деяния, и

о несовершеннолетнем лице получены сведения, смягчающие его ответственность.

(2) Следователь, с согласия надзирающего прокурора, или прокурор может прекратить уголовный процесс и направить материалы о несовершеннолетнем для применения мер принуждения воспитательного характера.”

В свою очередь, в настоящее время условное освобождение от уголовной ответственности предусматривает УПЗ, ст.379, ч.3, в которой предусмотренное разрешение прокурору прекратить уголовный процесс, конкретизировано в главе 34 УПЗ.

Согласно ст. 415 УПЗ

(1) Если прокурор, с учетом характера совершенного преступного деяния и причиненного им вреда, характеризующих лицо данных и других обстоятельств дела, убеждается в том, что обвиняемый в дальнейшем не совершит преступных деяний, прокурор может прекратить уголовный процесс с условным освобождением лица от уголовной ответственности.

(2) Для получения характеризующих лицо данных прокурор может затребовать оценочное сообщение из Государственной службы пробации.

(3) Прекращение уголовного процесса с условным освобождением от уголовной ответственности допускается только в том случае, если:

1) лицо обвиняется в совершении уголовного правонарушения или менее тяжкого преступления;

2) лицо ранее не имело судимости за умышленное преступное деяние;

3) против лица в течение последних пяти лет не прекращался уголовный процесс с условным освобождением от уголовной ответственности;

4) согласие на такое прекращение процесса дает вышестоящий прокурор и производит отметку об этом в регистре уголовного процесса.

(4) Прекращение уголовного процесса допускается только по добровольному и недвусмысленно выраженному согласию обвиняемого.

(5) При прекращении уголовного процесса с условным освобождением от уголовной ответственности прокурор устанавливает испытательный срок от трех до восемнадцати месяцев.

(6) При завершении уголовного процесса условным освобождением от уголовной ответственности прокурор может возложить на обвиняемого предусмотренные Уголовным законом обязанности.”

Обобщая обзор вышеназванных моделей, в отказе от уголовного преследования можно выделить некоторые общие установки. В отказе от уголовного преследования и осуждения правовые предпосылки можно разделить на две группы:

– **объективные** (связанные с объективными обстоятельствами, которые не зависят от отношений субъектов-участников процесса и\или выбора в конкретном случае)

- **субъективные** (связанные с субъектами-участниками процесса, главным образом с лицом, направляющим процесс, и лицом, совершившим преступное деяние, отношением и\или выбором).

Несколько слов по каждой из этих групп.

1. Объективные предпосылки применения

1.1. Степень тяжести преступного деяния, по которому происходит уголовный процесс [1].

Форма отказа от уголовного преследования	УН	МТП	ТП	ОТП
Освобождение от УО в связи с тем, что не указан «такой вред, чтобы присудить уголовное наказание»	↔	↔	↔	↔
Освобождение от УО в связи с тем, что достигнуто мировое соглашение	+	+	-	-
Освобождение от УО в связи с тем, что констатированы особые обстоятельства в случае совершения ПП несовершеннолетним	+	+	+	+
Условное освобождение от УО	+	+	-	-

- УН – уголовное нарушение
- МТП – менее тяжкое преступление
- ТП – тяжкое преступление
- ОТП – особо тяжкое преступление
- + позитивный ответ (прямое указание в законе)
- негативный ответ (прямое указание в законе)
- ↔ зависит от фактических обстоятельств конкретного дела

1.2. Сведения о лице, против которого начат уголовный процесс, его особенности, характерные приметы. Например, процесс нельзя прекратить условно, если лицо имеет судимость или в отношении лица в определённый период процесс уже был прекращён условно, или – процесс прекратить и дело направить для применения принудительных мер воспитательного характера, только для несовершеннолетних.

2. Субъективные предпосылки применения

2.1. Отношение лица, совершившего ПД

2.2.1. Признание вины

2.1.2. Согласие на применение упрощённой формы

Форма отказа от уголовного преследования	Признаёт\не признаёт вину	Согласен\не согласен с применением
Освобождение от УО в связи с тем, что не указан «такой вред, чтобы присудить уголовное наказание»	?\+	+
Освобождение от УО в связи с тем, что достигнуто мировое соглашение	?\+	+
Освобождение от УО в связи с тем, что констатированы особые обстоятельства в случае совершения ПД несовершеннолетним	?\+	+
Условное освобождение от УО	?\+	+

+ позитивный ответ (прямое указание в законе)

- негативный ответ (прямое указание в законе)

?\+ позиция не ясно определена в законе\дискуссируема, но по мнению автора

– позитивное решение

?\- позиция не ясно определена в законе\дискуссируема, но по мнению автора

– негативное решение

Чтобы лицо могло адекватно оценить своё согласие или несогласие на соответствующую форму применения, необходимо всегда дать разъяснения; в отдельных случаях об этом в законе имеются специальные ссылки. Например,

2.2. Взгляд других участников процесса

2.2.1. Согласие прокурора (как надзирающего\вышестоящего по должности прокурора) на соответствующую форму применения УП. Например, при прекращении процесса условно необходимо согласие вышестоящего прокурора, при прекращении процесса в отношении несовершеннолетнего – согласие надзирающего прокурора.

2.2.2. Мнение потерпевшего – оно не обязывает, но надо выслушать и решить, как действовать, объективно проанализировав претензии.

2.2.3. Мнение направляющего процесс

→ убеждение, что лицо нет необходимости предавать суду

→ убеждение, что собранные доказательства подтверждают вину лица в инкриминируемом ему преступном деянии.

Из всего сказанного особенно важно отметить то, что лицо должно выразить своё согласие на освобождение от уголовной ответственности, и что у лица, направляющего процесс, есть уверенность, что доказательств достаточно. Важность этого обстоятельства выражается в том, что прекращение процесса ни коим образом не реабилитирует лицо; напротив, это связано с признанием лица виновным. Но в этом случае в полной мере должны быть гарантии, что признание вины не происходит без достаточных правовых оснований и необходимо обеспечить право лица на справедливое рассмотрение дела в суде. Только в том случае, если лицо соглашается на внесудебную модель решения дела, это может быть применено. Так как в нашем случае преступное деяние совершило несовершеннолетнее лицо, вместе с ним в процессе обязательно участвуют его представитель и защитник, что означает, что условием применения соответствующей формы процесса является и их согласие.

В нескольких словах об отдельных видах отказа от уголовного преследования, их процессуальной сущности. В случаях совершения преступного деяния несовершеннолетними фактически возможно как применение всех трёх случаев отказа от уголовного преследования без условий, так и условное прекращение процесса.

УПЗ предусматривает возможность избежания уголовного процесса в связи с обстоятельствами, не допускающими уголовный процесс – непричинение такого вреда, за который предусмотрено уголовное наказание, исходя из контекста каждого конкретного дела. В законе отсутствуют точные критерии, используя которые можно измерить «объём вреда». Поэтому это решает применитель права. Такая система использования оснований для прекращения уголовного процесса связана также с характеристикой потерпевшего и признанием виновным степени вреда, причинённого им конкретному потерпевшему. Этот случай отказа от уголовного преследования в отношении несовершеннолетних мог бы быть эффективным в ситуации, когда обвиняемый осознаёт противоправность своих деяний и обязуется исправиться. В случае применения этой модели, лицу, направляющему процесс, надо уметь создать соответствующее представление о сущности произошедшего. Особенно надо быть осторожным, чтобы у несовершеннолетнего не создалось впечатление, что «незначительные» деяния можно совершать безнаказанно.

Прекращение процесса на основе примирения допустимо, если совершено правонарушение или менее тяжкое преступление. Примирение, как освобождение от уголовного процесса (альтернатива – уголовному преследованию), необходимо отличать от примирения как обстоятельства, не допускающего уголовный процесс. Латвийский УПЗ предусматривает такие ситуации, когда примирение уважительно, и если это достигнуто, тогда процесс прекращается обязательно.

Это те процессы частного и публичного обвинения, которые можно начать только тогда, если получено заявление потерпевшего. Прекращение процесса на основе примирения, как альтернатива уго-

ловному преследованию, эффективно только тогда, когда достигнуто реальное соглашение сторон, виновный осознает сущность своих преступных действий и обязуется впредь незаконных действий не совершать. Надо помнить, что реализация примирения, когда преступное деяние совершено несовершеннолетним, связана с участием его представителя. Необходимо избегать ситуаций, когда фактическая сущность примирения есть урегулирование имущественных претензий между потерпевшей стороной и родителями виновного. Правонарушителю следует самому признать свою вину и осознать, что соглашение не есть «ликвидация последствий с помощью родительских денег». Формальный подход к примирению, как основе отказа от уголовного преследования без углубления в отношении виновного лица, может не только не уменьшить общий уровень преступности в будущем, но даже увеличить его и создать у несовершеннолетних убежденность, что всё можно купить за деньги или свалить на неблагоприятные последствия, преодолеть наигранным формальным признанием вины. Важно помнить, что само по себе примирение может содержать условия, однако прекращение процесса на основе соглашения – без условий. Поэтому, если прекращение такого процесса проходило в ситуации, когда реального примирения не произошло, вкрадывается подозрение, что в дальнейшем появятся новые условия (покрыть расходы, возместить ущерб и т. п.), и если условия примирения не были выполнены, процесс в связи с этим возобновить нельзя.

Именно для несовершеннолетних существует отдельный вид отказа от уголовного преследования – освобождение несовершеннолетнего от уголовной ответственности, учитывая особые обстоятельства совершения преступного деяния, сведения, смягчающие ответственность несовершеннолетнего.

В этой ситуации оцениваются обстоятельства каждого конкретного преступного деяния: почему преступное деяние совершено, кто является побудителем и т.д. Именно несовершеннолетие есть основание для прекращения процесса. Но и этот случай связан с доверием

к совершившим преступное деяние молодым людям.

Во всех случаях, когда от уголовной ответственности освобождается несовершеннолетний, к нему можно применить принудительные меры воспитательного характера. Юридическую природу принудительных мер воспитательного характера, способы, содержание, вопросы применения процедур и т.д. регламентирует Закон «О принудительных мерах воспитательного характера для детей». В соответствии с этим законом принудительные меры воспитательного характера применяются для достижения следующих целей:

- 1) формирование и закрепление в ребёнке ценностных ориентаций, соответствующих общественным интересам;
- 2) ориентация ребёнка на воздержание от противозаконных действий;
- 3) интеграция в общество детей с отклонениями социального поведения.

К ребёнку можно применять принудительные меры воспитательного характера, если он совершил такое деяние или нарушение, за которое законом предусмотрена уголовная или административная ответственность (далее деяние или нарушение). Принудительные меры воспитательного характера можно применять к детям от 11 до 18 лет.

К детям можно применять следующие принудительные меры воспитательного характера:

- 1) вынести предупреждение;
- 2) вменить в обязанность принести извинения потерпевшему, если потерпевший согласен встретиться с виновным;
- 3) передать ребёнка на поруки родителям или опекунам, а также другим лицам, учреждениям или организациям;
- 4) вменить в обязанность компенсировать последствия причинённого вреда своей работой;
- 5) подростку, достигшему 15-летнего возраста и имеющего доходы, вменить в обязанность возместить причинённый ущерб;
- 6) вменить в обязанность выполнять общественную работу;

7) поместить ребёнка в образовательное учреждение социальной коррекции.

В дополнение к принудительным мерам воспитательного характера ребёнку можно вменить в обязанность лечение от алкоголя, наркотических, психотропных, токсических веществ или иных зависимостей.

Вышеупомянутые виды отказа от уголовного преследования были процессуально без условий. Как уже было сказано, в Латвии есть возможности условного освобождения лица от уголовной ответственности. Этот институт в определённой степени связан с выражением доверия виновному, с выражением уверенности в том, что он не совершит новых преступных деяний. Причём данный институт более эффективен, поскольку, если несовершеннолетний не оправдывает доверие, совершая новые правонарушения, не выполняет обязательства, тогда процесс может быть возобновлён.

В качестве резюме можно признать следующее: выбор конкретной формы отказа от уголовного преследования зависит от обстоятельств конкретного дела. Каждая из этих форм в определённой ситуации может оказаться самой эффективной. Тем не менее к их применению следует подходить осторожно, чтобы в дальнейшем обеспечить условия не только для сдерживания роста преступности, но и для её снижения.

Кроме того, указанные формы необходимо применять справедливо (кто более остро воспринимает несправедливость, как не подросток!), думать об эффективности применения в конкретных ситуациях.

Необходимо обеспечить последующий механизм контроля, чтобы иметь возможность превентивно осознать слабые стороны определённой модели и искать пути её совершенствования.

Сноска:

1.Статья 7 УЗ Латвии. Классификация преступных деяний

(1) Преступными деяниями являются уголовные правонарушения и преступления. Преступления подразделяются следующим образом: менее тяжкие преступления, тяжкие преступления и особо тяжкие преступления.

- (2) Уголовным правонарушением является деяние, за которое настоящим Законом предусмотрено лишение свободы на срок не более двух лет или более мягкое наказание.
- (3) Менее тяжким преступлением является умышленное деяние, за которое настоящим Законом предусмотрено лишение свободы на срок более двух лет, но не более пяти лет, а также деяние, которое совершено по неосторожности и за которое настоящим Законом предусмотрено лишение свободы на срок более двух лет.
- (4) Тяжким преступлением является умышленное деяние, за которое настоящим Законом предусмотрено лишение свободы на срок более пяти лет, но не более десяти лет.
- (5) Особо тяжким преступлением является умышленное преступление, за которое настоящим Законом предусмотрено лишение свободы на срок более десяти лет, пожизненное заключение или смертная казнь.

Х.П.ЯРМАКИ,

доктор юридических наук, профессор,
начальник кафедры Административного
права и административной деятельности ОВД
Одесского юридического института ХНУВД

Е.В.КОВАЛЕВА,

адъюнкт ХНУВД

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Насилие в семье – это особая междисциплинарная сфера исследования, изучением которой занимаются научные сотрудники разных отраслей знаний. Насилие в семье существует в различных социальных группах (независимо от происхождения и положения в обществе) и категориях населения (независимо от расовых, культурных, религиозных, социально-экономических аспектов). Кроме того, оно не является географически изолированной проблемой и распространено во всем мире.

Насильственные действия членов семьи в отношении друг друга присутствовали во всех обществах и во все времена, однако они не всегда рассматривались как социальная проблема. На протяжении многих столетий насилие в семье не признавалось проблемой, которую необходимо исследовать и решать как на государственном уровне, так и на международном. И в Украине, и в других странах государство или санкционировало применение насилия в семье и других сферах жизнедеятельности человека, или просто не возражало против обычаев и традиций, которые установились в этом плане. На сегодняшний день в обществе происходят процессы изменения стереотипов по привилегированному положению мужчин по отношению к женщинам и родителей по отношению к детям. Однако процесс изме-

нения социальных стереотипов занимает много времени и не всегда является достаточным для решения проблемы в жизни отдельной личности. Поэтому государство обязано применять все возможные средства для решения проблемы насилия в современной семье.

В связи с этим ООН потребовала от многих стран, в том числе и от Украины, начать борьбу с насилием в семье. Однако только лишь в конце XX – в начале XXI в.в. общество и государство обратили внимание на существование проблемы насилия в семье. Решительным шагом вперед стало принятие 15 ноября 2001 года Верховной Радой Украины закона “О предупреждении насилия в семье”, который вступил в силу через три месяца после его официального опубликования, то есть 19 марта 2002 года. Этот закон гарантирует охрану прав членов семьи при осуществлении мероприятий по предупреждению насилия в семье и определяет организационно-правовые основы такого предупреждения, а также основания для осуществления мероприятий по предупреждению насилия в семье, полномочия органов, на которые возлагается осуществление мероприятий по предупреждению насилия в семье, источники финансирования, специальные средства предупреждения насилия в семье и ответственность за его совершение. В соответствии с данным законом предупреждение насилия в семье – это система социальных и специальных средств, направленных на ликвидацию причин и условий, способствующих совершению насилия в семье, пресечение насилия в семье, которое готовится или уже началось, привлечение к ответственности лиц, виновных в совершении насилия в семье, а также на медико-социальную реабилитацию жертв насилия в семье[1]. Процесс предупреждения какого-либо социально-негативного явления, в том числе насилия в семье, прежде всего, включает в себя выявление и ликвидацию причин и условий, способствующих проявлению данного явления.

На сегодняшний день среди причин насилия в семье, на наш взгляд, можно выделить: социально-культурные факторы (стереотипность представлений о роли насилия в семье и в воспитании детей;

высокий уровень алкоголизации населения; распространение наркомании); психологические факторы (психические расстройства, высокий уровень агрессивности, собственный негативный опыт в детстве, низкая самооценка); экономические факторы (снижение уровня жизни населения, безработица, социально-бытовая неустроенность). В то же время, именно проблема насилия в семье является причиной таких глобальных явлений, как беспризорность детей; увеличение количества разводов; формирование насильственного менталитета нации; попрошайничество; потеря общечеловеческих ценностей любви и взаимопонимания. Насилие в семье выступает также одной из причин совершения преступлений в обществе. Проникновение насилия в жизнь семьи приводит к деконструкции моральных, гуманистических основ семейного воспитания. При таких обстоятельствах совершенствование методов предупреждения насилия в семье становится наиболее важной задачей не только органов внутренних дел, но и всего общества.

Необходимо отметить, что объектом насилия в семье могут выступать различные члены семьи. Исходя из этого, выделяют следующие типы насилия в семье: насилие в отношениях супругов или лиц, которые имеют или имели регулярные интимные отношения; насилие со стороны родителей по отношению к несовершеннолетним детям; насилие со стороны взрослых детей по отношению к родителям; насильственные отношения между детьми в одной семье; насилие между другими членами семьи. Рассмотрим более детально такой тип насилия в семье, как родители – несовершеннолетние дети, поскольку именно дети, несмотря на то, что они формируют будущее общество каждого государства, являются наиболее незащищенной категорией населения каждой страны.

Согласно положениям Конвенции ООН о правах детей, принятой в 1989 году и ратифицированной Украиной 27 февраля 1991 г., государства должны принять все необходимые меры для защиты ребенка от всех форм физического или психологического насилия, от

унижений и злоупотреблений, отсутствия заботы и невнимательного отношения, от грубого обращения или эксплуатации, включая сексуальное насилие, со стороны родителей, законных опекунов или иных заменяющих их лиц (статья 19, п.1) [2].

Следует подчеркнуть, что основы правового регулирования в сфере защиты детей от насилия заложены в национальном законодательстве Украины Конституцией Украины и Конвенцией по правам ребенка. Ими гарантированы основные права и свободы детей, а также предусмотрена обязательность применения необходимых средств для обеспечения защиты ребенка от всех форм дискриминации или насилия. Кроме того, принят ряд нормативно-правовых актов в области охраны детства. Так, Закон Украины “Об охране детства” гарантирует защиту детей от какого-либо насилия [3, с.102]. В развитие положений этих актов и с целью развития правовой защиты детей принят ряд подзаконных нормативно-правовых актов. Так, совместным приказом Государственного комитета Украины по делам семьи и молодежи, Министерства внутренних дел Украины, Министерства образования и науки Украины, Министерства охраны здоровья Украины № 5/34/24/11 от 16.01.2004 утвержден Порядок рассмотрения обращений и сообщений по поводу жестокого обращения с детьми или реальной угрозы его совершения. В нем определен механизм взаимодействия структурных подразделений указанных министерств по предупреждению физического, сексуального, психологического, социального насилия в отношении детей, а также оказания неотложной помощи детям, ставшим жертвами жестокого обращения. В этом нормативно-правовом акте под жестоким обращением с ребенком подразумеваются любые формы физического, психологического, сексуального, экономического и социального насилия над ребенком в семье либо за ее пределами.

Запрет каких-либо видов эксплуатации ребенка, физических наказаний и наказаний, унижающих достоинство ребенка, со стороны родителей или лиц, их заменяющих, содержится также в Семейном кодексе Украины [4]. Какое-либо насилие над ребенком и его эксплуа-

тация преследуются законом. Например, согласно ст. 155 Семейного кодекса Украины невыполнение родителями родительских обязанностей является основанием для привлечения их к ответственности, установленной законом. Так, родители, которые жестоко обращаются с ребенком или эксплуатируют его, могут быть лишены родительских прав (ст. 164 СК Украины). Кроме того, ребенка могут забрать у родителей без лишения их родительских прав (ст. 170 СК Украины). Функция защиты прав и интересов ребенка возложена на судебную власть.

К сожалению, как указывают отдельные научные деятели и практические работники, сегодня можно констатировать некоторую долю декларативности законодательства, обеспечивающего защиту детей от насилия [5, с.48]. Они объясняют это положение несовершенством самих норм и отсутствием действенных механизмов реализации нормативных требований. Так, некоторые государства обязывают всех взрослых предоставлять информацию о случаях насилия над детьми в учреждения и органы, уполномоченные расследовать такие случаи, другие – только некоторые группы специалистов, например, медицинских работников. Однако приходится признавать, что многим детям не удается сообщить о насилии, совершенном в семье по отношению к ним. В связи с этим во всех городах целесообразно ввести «горячую» телефонную линию для детей, родители которых жестоко обращаются с ними. О существовании такой линии следует информировать детей в каждом детском саду и школе.

По данным статистики в Украине на протяжении 2006 года органами криминальной милиции по делам детей вынесено более 1,5 тыс. защитных предписаний родителям, допускаявшим насильственные действия по отношению к детям [6, с.40]. Насилие в отношении несовершеннолетних детей могут совершать как отец, так и мать. В случаях, когда мать сама становится жертвой насилия в семье, она может быть «передающим звеном», стараясь компенсировать свое унижительное положение жертвы ущемлением более слабых – детей. Исследования показали, что дети в возрасте от 5 до 12 лет, которые стали

свидетелями насилия отца над матерью, часто страдают от различных проблем с поведением. Кроме того, они начинают считать насилие правильным способом решения конфликтов, оправдывают жестокость как способ завоевания уважения в отношениях.

Когда ребенок становится жертвой насилия в семье, его отношение к миру существенно меняется. По статистике девочки, выросшие в семьях с жестокими отцами, создавая свою собственную семью, зачастую отдают предпочтение жестокому, деспотичному мужу. Этот грустный опыт повторяется и в отношении мальчиков: несмотря на то, что они плакали и защищали маму, в будущем сами могут стать деспотами. Для того, чтобы разорвать этот замкнутый круг, необходимо изменить собственное мировоззрение, восприятие собственной личности и собственного тела. Необходимо помнить, что насилие по отношению к ребенку порождает, в конечном счете, новое насилие. То, что человек получает в детстве, то он в будущем и отдает обществу, и в первую очередь своим близким. Ибо именно семья является основным звеном, ответственным за первичную подготовку детей к жизни в обществе – так гласит и Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 28 марта 1991г. о главных принципах ООН по предупреждению преступности среди несовершеннолетних. Ведь именно в семье по разным причинам дети становятся объектом различных форм насилия со стороны взрослых членов, что однозначно неспособствует их гармоничному развитию. Выделяют следующие виды насилия в семье в отношении детей:

Физическое насилие – это действия или отсутствие действий со стороны родителей, в результате которых физическое или умственное здоровье ребенка повреждается или находится под угрозой повреждения. Оно является самым распространенным и чаще всего встречается именно в семьях. Большинство случаев физического или психологического насилия над детьми в семье осуществляется в порядке наказания. Физическое наказание – это любое наказание, при котором физическая сила специально применяется с целью причинить боль или

дискомфорт. Оно представляет собой нанесение ребенку удара (ударов) рукой или каким-либо приспособлением – палкой, ремнем или обувью; также может включать удары ногой, трясение ребенка, царапание, щипание, укусы, хватание за волосы, нанесение ожогов и т.д.

Большую роль в распространении жестокости по отношению к детям играет неосведомленность родителей или лиц их заменяющих о том, какие методы влияния недопустимы по отношению к ребенку, непонимание, что не каждое наказание ему полезно. Также большое отрицательное значение имеет низкий уровень правовой культуры населения, недостаточные знания законодательных норм, охраняющих права ребенка и гарантирующих наказание насильников.

С целью решения проблемы применения насилия в воспитании детей в Европе получили широкое распространение программы помощи исполнению родительских обязанностей. В данных программах особое внимание уделяется защите детей от всех форм насилия, в том числе от насильственных и унижающих человеческое достоинство форм дисциплинарного воздействия. Считается, что просвещение родителей, обучение их методам эффективного воспитания детей и поддержания дисциплины является достаточно действенными методами совершенствования их умений и навыков. По результатам анализа разных форм поддержки семьи предложен ряд моделей:

- *сетевая модель*, предусматривающая создание из разных представителей учреждений местной сети услуг, которая на регулярной основе будет заниматься обсуждением ряда проблем, возникающих у родителей во время воспитания детей;

- *модель “справочного бюро”*, предусматривающая создание одного центрального пункта, куда родители смогут обращаться за советом, поддержкой или направлением на консультацию;

- *модель “аванпоста”*, предусматривающая предоставление услуг родителям в местах, которые они регулярно посещают: поликлиники, детские сады, школы, приемные врачей и др.

Исследователи приходят к выводу, что наиболее эффективным

подходом будет сочетание этих трех моделей [8, с.19-20]. На наш взгляд, на сегодняшний день в Украине целесообразным будет использование именно модели “аванпоста”, так как она не потребует больших затрат и будет в состоянии обеспечить родителей соответствующей помощью в решении проблем, возникающих при воспитании детей.

Пренебрежительное отношение к детям (экономическое насилие) – недостаточное внимание к основным потребностям ребенка в еде, одежде, жилище, медицинском обслуживании, присмотре.

Психологическое насилие предусматривает постоянные обвинения в адрес ребенка, занижение его успехов, унижение его достоинства; длительное лишение ребенка любви, нежности, заботы; изоляция; совершение в присутствии ребенка насилия по отношению к матери (отцу) или другим детям; причинение боли домашним животным с целью запугивания ребенка.

Сексуальное насилие над детьми – любой контакт или взаимодействие между ребенком и взрослым, в котором ребенок сексуально стимулируется или используется для сексуальной стимуляции: демонстрация половых органов, использование ребенка для сексуальной стимуляции взрослого; изнасилование, сексуальная эксплуатация (порнографические фотографии с детьми); принуждение к проституции. По статистике в Украине каждая четвертая девочка и каждый восьмой мальчик в возрасте до 16 лет становятся жертвами сексуальных домогательств, причем две трети таких случаев происходят в доме жертвы, как и каждое седьмое изнасилование ребенка [7, с.60].

Таким образом, на данном этапе развития Украины государство признает существование проблемы насилия в семье, однако, выделение насилия в семье в самостоятельную проблему – только первый шаг, направленный на ее решение. К сожалению, массовое сознание до сих пор не воспринимает насилие в семье как проблему, требующую незамедлительного решения, борьба с которой должна стать одним из приоритетов государственной политики. На наш взгляд, обществу осознанию серьезности проблемы насилия в семье будет спо-

существовать рекламная кампания в прессе, телевизионные ток-шоу и фильмы на тему насилия в семье, а также повышение педагогической культуры родителей путем создания программы содействия исполнению родительских обязанностей с целью коррекции семейного воспитания и обучения родителей ненасильственным методам воспитания детей. Необходимо донести до общественного сознания, что насильственное обращение с ребенком в семье является важным фактором развития агрессивных и антисоциальных установок и действий как в детстве, так и в последующие периоды жизни. Таким образом, предупреждение насилия в семье в отношении детей является основой профилактики совершения ими в будущем преступлений и правонарушений.

Литература

1. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. № 2789-III // ВВР України. – 2002. - №10. – Ст.70.
2. Конвенція ООН про права дитини // Міжнародні акти о правах человека. Сборник документов. - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА • М, 1999. - 784 с. – С.242 – 257.
3. Семейное законодательство Украины / Под ред. Д.А Гребещук. – К.: «Юридическая компания БЕСТ и Ко», 2004. – 157с.
4. Сімейний кодекс України. Коментар основних положень / Упоряд. М.І. Хавронюк. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.
5. Правовий та соціальний захист неповнолітніх від насильства в сім'ї : Метод. посібник для працівників правоохоронних органів . - Х.: Курсор, 2006. – 128с.
6. Кучеріна І. Молоде покоління потребує надійного правового захисту // Вісник прокуратури. - №7. – 2006. – С.38 – 42.
7. Підлісний Є. Жертви сімейних воєн // Український юрист . - 2004. - №12. - Київ:Юридична практика, 2003. - С.58-61.
8. Regional Consultation for the UN Study on Violence Against Children. Europe and Central Asia. – Ljubljana, Slovenia. – 5 – 7 July 2005. – 27 p.

С.А.ШАЛГУНОВА,

кандидат юридических наук,
доцент, докторант кафедры уголовного
права и криминологии Днепропетровского
государственного университета внутренних дел

МОТИВАЦИЯ НАСИЛЬСТВЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ ЛИЦАМИ МОЛОДЕЖНОГО ВОЗРАСТА

Известно, что основой детерминации любого поведения личности, в том числе и преступного, является мотив. Мотив оказывает существенное влияние на весь механизм преступного поведения и поэтому занимает в нем особое место. Без установления мотива, как основной движущей силы поступка, невозможно объяснить совершение преступления, в том числе и насильственного.

Анализ литературных источников свидетельствует о том, что в криминологии и в уголовном праве мотив почти всегда рассматривается как осознанное побуждение (состояние) индивида, вызывающее его определенную активность, направляющее и стимулирующее каждое противоправное действие [1, стр.155-156].

В современной психологической науке термин «мотив» (мотивация, мотивирующие факторы) обозначает совершенно разные явления. Мотивами называют инстинктивные импульсы, биологические влечения и аппетиты, а равно переживание эмоций, интересы, желания; в пестром перечне мотивов можно обнаружить такие, как жизненные цели и идеалы, но также и такие, как раздражение электрическим током.

Мотивы не отделены от сознания. Даже когда мотивы не сознаются лицом (человек не отдает себе отчета в том, что именно побуждает его совершать те или иные действия), они все же находят свое психическое отражение, но в особой форме – в форме эмоциональной окраски действий. Действия лица объективно всегда реа-

лизуют какую-то совокупность отношений: к предметному миру, к окружающим людям (ко всем или к отдельным лицам), к обществу в целом или к самому себе.

Вследствие этого деятельность лица одновременно отвечает двум или нескольким мотивам, т.е. становится полимотивированной. У каждого преступника есть основная мотивационная тенденция (или ведущие мотивы), составляющая в определенном смысле сущность его личности, пронизывающая всю его жизнь и в целом определяющая поведение и его особенности.

Проведенные Ю.М. Антоняном и В.В. Гульданом исследования мотивов преступлений показало, что их личностный смысл обычно ускользает от сознания, слабо или вообще не охватывается им, нося бессознательный характер [2, с.141]. Они выделяют шесть типов мотивов противоправных действий, условием формирования которых является патология личности и патология деятельности: аффектогенные мотивы; ситуационно-импульсивные мотивы; анэтические мотивы; мотивы-«суррогаты»; мотивы психопатической самоактуализации; суггестивные мотивы.

В каждом конкретном случае совершения насилия преступником могут преследоваться несколько целей одновременно. Только мотив сексуального убийства всегда один – удовлетворение половой потребности. Если его нет, хотя действия с телом потерпевшей (потерпевшего) и носят характер сексуальных, преступление в целом мотивируется иной, не сексуальной потребностью, либо весьма опосредованно связанной с ней. При этом второстепенным может являться мотив мести (если ранее потерпевшая отказала в интимной близости виновному), желание опорочить женщину и т.д.

Преступления, совершенные лицами, ранее судимыми за насильственные преступления, можно сгруппировать следующим образом:

– с насильственной характеристикой (отражающей только чисто насильственные посягательства, например, нанесение тяжких телесных повреждений или угрозу убийством);

– как с насильственной, так и корыстной (или иной) характеристикой (предполагающей совершение одновременно чисто насильственных посягательств и корыстных, корыстно-насильственных и иных двубъектных преступлений (хулиганства);

– с корыстной (или иной) характеристикой (деяния не содержат насилия в любой его форме);

– судимости, отражающие совершение особо тяжких и тяжких насильственных преступлений (определяющиеся по виду и размеру наказания).

Всё это позволяет утверждать, что опасная для жизни и здоровья направленность деяний во многих случаях сохраняется. Детерминанты рецидивных преступлений, совершаемых ранее судимыми за убийства, нанесение тяжких телесных повреждений и другие насильственные преступления, представляют собой комплекс криминогенных факторов, имеющих различную роль в охватываемых преступных деяниях и вызывающих их посредством воздействия на субъекта противоправной деятельности.

Объективные факторы рассматриваемого рецидива можно разделить на группы, выражающие специфику влияния ближайшего окружения индивида и других существующих во вне обстоятельств (во многом такое деление носит условный характер, так как воздействие различных факторов часто наслаивается друг на друга и имеет взаимодополняющий характер):

1. Факторы, отражающие влияние ближайшего окружения (лица, отбывающие наказание вместе с насильственным преступником, семейно-родственное окружение и др.);

2. Факторы, связанные с процессом и спецификой отбытия наказания в виде лишения свободы (длительные сроки лишения свободы, разрыв связей с родственниками и т.п.);

3. Факторы, порождаемые недостатками в профилактической деятельности правоохранительных органов (органов внутренних дел при осуществлении административного надзора);

4. Криминогенные факторы, обусловленные ситуацией совершения преступления (различные обстоятельства совершения преступления и межличностных отношений).

Поскольку влияние совместно отбывающих наказание является наиболее сильным в процессе первого отбывания срока лишения свободы, то роль микросреды исправительного учреждения в совершаемых после осуждения за умышленное убийство преступлениях незначительна. Большинство указанных рецидивистов ранее уже отбывали наказание в виде лишения свободы.

Формирование личности будущего насильственного преступника-рецидивиста завершается в основном в течение первого срока отбывания наказания в виде лишения свободы. В этот период особенно проявляются значимые с точки зрения формирования личности преступника механизмы криминальной социализации (например, подражание образцам преступного поведения и криминогенное заражение). Однако в такой рецидив среде совместно отбывающих наказание преступников вносит свой «вклад» тем, что личность ставится под контроль присутствующих в этих механизмах преступных традиций и обычаев, который становится элементом самоконтроля личности и удерживает ее в рамках преступного образа жизни [3, с.79].

При этом влияние семьи, школы, ближайшего окружения (социальной микрогруппы) тоже имеет существенное влияние на формирование личности будущего рецидивиста. Для многих характерны неполные семьи или опека близких родственников, пьянство родителей, весьма скромные успехи в учебе. Всё это создавало ситуацию, когда «неблагополучная семья, недостатки деятельности воспитателей привели к тому, что на поприще учёбы, в школе, в кругу школьных друзей обследованные насильственные преступники не добивались, как правило, официального успеха» [4, с.83].

Таким образом, непосредственное влияние ближайшего окружения на данный вид рецидива не имеет первостепенного значения. Обычно оно присутствует в «снятом» виде и преломляется через

свойства личности ранее судимого за насильственное преступление. Если рассматривать воздействие микросреды в широком смысле, то имеет значение, прежде всего, первое отбытие наказания в виде лишения свободы, когда контрастное влияние антиобщественной среды во многом предопределяет исследуемый рецидив.

Кроме этого, отсутствие собственной семьи у насильственного преступника-рецидивиста в целом не является антикриминогенным фактором, поскольку данный факт может способствовать преодолению таких характерных для рецидивистов свойств, как отчуждение и дезадаптация.

Специфика и процесс отбытия наказания в виде лишения свободы лицами, ранее судимыми за насильственные преступления, вызывает существование различных детерминант: ограниченность или разрыв положительных связей во время отбытия наказания проявляется в виде затрудненности общения с родственниками и иными лицами; длительность сроков наказания, усугубляющееся в случае пребывания в исправительном учреждении до судимости за насильственное преступление; длительность пребывания в местах лишения свободы способствует образованию и закреплению негативных шаблонов и системы взаимоотношений с окружающими, которые позднее срабатывают в условиях свободы и вносят негативный «вклад» в такое свойство личности осужденного, как дезадаптивность и конфликтность; социальная адаптация лиц, отбывших уголовное наказание, не может исчерпываться только периодом после освобождения из мест лишения свободы, а обращено и к собственно наказанию; недостатки в деятельности правоохранительных органов.

Так, при сравнении молодежной и старшей групп обнаружилось, что исследуемые насильственные рецидивные преступления последней наиболее интенсивны в условиях свободы (т.е. с момента освобождения до повторного совершения преступления проходит меньше времени), тогда как молодежь имеет большую интенсивность рецидива в условиях исправительного учреждения (т.е. проходит меньше

временни до повторного преступления, совершённого в процессе отбывания наказания лишением свободы за убийство). Различие обусловлено тем, что адаптация к условиям мест лишения свободы и привыкание к наказанию (как комплексу ограничительных мер) происходит постепенно с ростом числа отбытых сроков и увеличения возраста рецидивиста. Подкреплением сказанного может считаться значительно меньшая доля рецидива в условиях исправительного учреждения у старшей группы (у лиц в возрасте свыше 40 лет).

Кроме того, привыкание к наказанию выражается в самом рецидивном преступлении, которое показывает не только неэффективность санкций (реализованных по отношению к конкретному лицу), но и нечувствительность субъекта к превентивному воздействию отбытого ранее срока лишения свободы. Особое значение это приобретает ввиду преобладания многократного рецидива среди взятых лиц.

Отсутствие целенаправленного и систематического изучения личности осуждённых затрудняет определение вероятности будущего насильственного преступного поведения, прогностическую обоснованность и разработку оптимальных мер индивидуальной профилактики. Это приводит к тому, что на практике осуждённые за насильственные преступления изначально оцениваются многими работниками исправительных учреждений с одинаково негативных, шаблонных позиций. Подтверждение существования такой оценки находилось не только в высказывании определённых мнений по поводу упомянутых преступников, но и в эпизодичности изучения личности отбывающих наказание, в сужении используемых для этого источников информации. Собственные наблюдения с использованием интуиции в лучшем случае соединяются со скудными материалами из личных дел осуждённых.

Положение ухудшается тем, что в местах лишения свободы нет профессиональных психологов с соответствующим уровнем подготовки, которые могли бы организовать изучение личности насильственных преступников и оказать эффективное воздействие на них. Проблема в том, что профилактическая направленность ряда прово-

димых мероприятий в местах лишения свободы имеет обезличенный характер (не учитывается преобладание насильственной ориентации среди осужденных за насильственные преступления), приобретают чисто досуговую нагрузку, не выполняя, при этом, воспитательно-профилактическую функцию. Прогнозирование дальнейшего поведения таких лиц не проводится вообще.

Профилактическая деятельность после отбытия наказания осужденными за насильственные преступления продолжается в условиях свободы и основная нагрузка по ее осуществлению, на наш взгляд, ложится на участковых инспекторов милиции. В процессе изучения профилактической работы участковых инспекторов выявлен ее формализм (неустановление в отношении большинства отбывших наказание административного надзора, отсутствие значительного сокращения профилактических мероприятий, неукомплектованность подразделений должностями участковых инспекторов милиции).

Говоря о факторах ситуации совершения преступления, следует остановиться на роли потерпевшего от преступления и на поводе совершения преступных действий. Повод – это лишь поверхностная часть обозначенных факторов, непосредственный «катализатор» действий рецидивиста, после появления которого обычно следует само преступление. Повод корыстных действий не нуждается в особом внимании, ибо он выступает в виде достаточных для преступления условий (например, отсутствие хозяина квартиры при совершении кражи) и наличии материальных ценностей. В рецидиве с насильственными действиями он более дифференцированный.

В судимости с корыстными и насильственными действиями поводом для насилия служат: присутствие или появление потерпевших при реализации корыстного замысла; сопротивление или противодействие ставших свидетелями корыстного посягательства; удобство и целесообразность насилия при завладении материальными ценностями.

Содержащий только насильственные действия рецидив имеет следующие поводы: оскорбление со стороны потерпевшего; ссора в

результате возникших разногласий или спора; негативная реакция потерпевшего на домогательства и притязания; отказ действовать определённым рецидивистом образом; противодействие поведению (аморальному, правомерному, противоправному) потерпевшего.

Можно заметить, что большинство поводов опосредованы тем или иным действием или реакцией потерпевшего, а в этом воплощены свойства личности жертвы и сложившиеся с преступником взаимоотношения. Следовательно, к числу детерминант преступлений относятся негативные факторы межличностных отношений с потерпевшим и его отрицательная роль в деянии, совершённом ранее судимым за насильственные преступления.

Завершая анализ объективных детерминант изучаемого рецидива, следует помнить о взаимодействии с ними различных субъективных черт и свойств рецидивиста, которое собственно и приводят, по мнению криминологов, к совершению повторного насильственного преступления. То есть субъективные детерминанты представляют собой комплекс факторов, основанных на характеристике структуры личности (её социально-демографических, уголовно-правовых, нравственно-психологических, потребностно-мотивационных и других элементов). При этом, следуя всеобщему закону взаимодействия, мы должны признать, что все свойства личности (выраженные в определённых характеристиках) участвуют в той или иной мере в процессе детерминации.

Библиографические ссылки:

1. Пинаев А.А. Курс лекций по Общей части уголовного права. Книга первая «О преступлении». - Харьков: Харьков юридический, 2001. Стр.155-156.
2. Антонян Ю.М., Гульдан В.В. Криминальная патопсихология. - М.: Наука, 1991. Стр.141.
3. Лебедев С.Я. Традиции, обычаи и преступность (Теория, методология, опыт криминологического анализа). - М., 1995. Стр.79.
4. Долгова А.И. Изучение личности преступника // Советское государство и право. - 1978, № 6. Стр.83.

Dr. Iurie LARII,

Şef Secţie „Doctorat” a Academiei „Ştefan cel Mare”,

conferenţiar universitar

PROFILAXIA VICTIMOLOGICĂ A INFRACTIUNILOR SĂVÎRŞITE ÎMPOTRIVA MINORILOR

De regulă, copiii minori şi adolescenţii pot deveni mai des şi mai uşor victime a infracţiunilor, din simplul motiv că nu au capacitatea deplină de a se autoapăra, posedând astfel un grad sporit de victimitate. Totodată, criminologii au constatat încă cu mult timp în urmă că comportamentul victimei poate servi drept imbold, situaţie provocatoare care generează declanşarea unui act infracţional. Referitor la minori, o mare influenţă îi revine nu doar comportamentului victimal al acestora, dar şi caracteristicilor psihologice, care, spre deosebire de situaţiile victimogene analogice maturilor, le determină un grad mai sporit de vulnerabilitate victimală. Elucidarea particularităţilor specifice personalităţii minorilor şi a comportamentului lor au o importanţă deosebită pentru soluţionarea problemelor prioritare legate de prevenirea infracţiunilor ce atentează la inviolabilitatea şi libertatea acestora.

În contextul celor expuse, este inadmisibil elaborarea măsurilor de profilaxie victimologică, dar şi criminologică, fără a se lua în calcul caracteristicile psihologice şi particularităţile specifice vârstei celor care au pătit în urma infracţiunilor. Mai mult ca atât, unele şi aceleaşi măsuri pot influenţa concomitent atât asupra potenţialelor victime, cât şi asupra infractorilor. De asemenea, este necesar de a lua în considerare că gradul sporit de victimitate al minorilor şi săvârşirea infracţiunilor în privinţa lor depinde, în mare măsură, şi de acţiunile unor terţe persoane, cum ar fi părinţii, tutorii etc. Astfel, spre exemplu, copilul minor care provine dintr-o familie bine asigurată material poate avea un grad sporit de victimitate faţă de aşa infracţiuni ca răpirea în scop de răscumpărare; victimitatea „recidivă” sporită a fetei minore – victimă a actelor sexuale din partea tatălui – poate fi

generată de inacțiunile mamei care „nu observă” asemenea manifestări. Acești factori, de asemenea, trebuie să constituie obiect de influență profilactică în scopul neadmiterii unor atentate infracționale în privința minorilor.

Deci, *profilaxia victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor* poate fi definită ca o direcție specifică de profilaxie a criminalității cu caracter general și special, care are în calitate de obiect victimele potențiale și reale de vârstă minoră, precum și factorii ce favorizează sporirea victimizării minorilor (caracteristicile psihologice ale personalității lor și interacțiunea acestora cu infractorul, inclusiv comportamentul minorilor de până, în timpul și după situația victimogenă care a declanșat acțiunea infracțională).

Eficacitatea acestei direcții de profilaxie depinde, mai întâi de toate, de informația cu caracter criminologic și victimologic, sursele căreia pot fi: materialele statisticii penale și a practicii de urmărire penală; datele obținute în rezultatul desfășurării unor măsuri investigativ-operative; sesizările unor funcționari publici și a diferitor organizații statale sau obștești; sesizările, scrisorile și plângerile cetățenilor; rezultatele diferitor verificări și revizii; comunicările expuse în mijloacele de informare în masă; concluziile expertizelor medico-legale, psihiatrice, criminalistice etc.

Cu regret, evidențele statistice nu conțin informații suficiente cu referire la victimele infracțiunilor, fapt care creează dificultăți în studierea și cunoașterea caracteristicilor celor ce au suferit consecințele faptelor criminale, iar aceasta, la rândul său, împiedică elaborarea și realizarea reușită a măsurilor profilactice în privința lor.

Ca și profilaxia tradițională a criminalității, profilaxia victimologică are o structură complexă, fiind realizată de diferiți subiecți, la diferite nivele și sub multiple forme, care își găsesc aplicare atât la etapa primară, cât și la cea de manifestare a comportamentului victimal. Subiecții profilaxiei victimologice sunt aceleași organe statale, organizații obștești, persoane cu funcții de răspundere și cetățeni care realizează prevenirea fenomenului criminal, cu excepția cazurilor, când se pot forma unele organizații speciale care conlucrează cu victimele infracțiunilor în planul protecției lor față de aten-

tatele infracționale (organele de protecție socială a populației).

Astfel, statul, prin intermediul organelor sale competente, trebuie să soluționeze următoarele probleme prioritare ce țin de profilaxia victimologică:

a) reducerea potențialului victimogen al cetățenilor și neutralizarea situațiilor victimologice din sferele sociale cotidiene;

b) compensarea prejudiciilor produse în rezultatul infracțiunilor atunci, când eforturile orientate spre curmarea acestora au eșuat.

În acest context, organele competente urmează să întreprindă un șir de măsuri, dintre care cele mai importante sunt: adoptarea unor acte normative corespunzătoare care ar garanta dezvoltarea psiho-fiziologică normală a copiilor; asigurarea garanțiilor juridice, economice, sociale și materiale reglementate de actele normative internaționale și naționale ce vizează ocrotirea copiilor; restabilirea drepturilor încălcate victimelor în urma infracțiunii, inclusiv compensarea prejudiciului material cauzat în urma unor acte infracționale.

Familia este cel dintâi organism care stă la baza profilaxiei victimologice. Așadar, ea constituie prima cale de socializare a individului. Grup social primar, celulă de bază a societății, familia este aceea care oferă cadrul cel mai propice de transmitere a modelelor, normelor și valorilor de comportament individual în plină formare. Primii pași de transformare a ființei biologice în ființă umană au loc în cadrul familiei. Primele experiențe de viață, primul contact social, primele noțiuni cu privire la datorie, la responsabilitate, primele reguli de comportament, omul le învață în familie [1]. Evident că este vorba, mai întâi de toate, de familiile prospere, fiindcă, în caz contrar, însăși familia poate deveni obiectiv al profilaxiei victimologice. Factorii negativi prezenți în relațiile familiare, beția sau alcoolismul practicat de părinți, comportamentul amoral al acestora constituie niște condiții care favorizează formarea caracteristicilor negative ale personalității minorului, în structura căruia predomină așa calități ca lipsa de voință, iresponsabilitatea, conformismul, agresivitatea etc.

Este destul de complicat de a enumera toate măsurile posibile care

urmează a fi întreprinse de părinți în privința copiilor lor în scopul protejării acestora de atentatele criminale. Oricum, unele din măsurile prioritare în acest domeniu ar putea fi:

a) supravegherea dezvoltării corecte a copilului și ocrotirea sănătății acestuia în scopul neadmiterii unor devieri psihice și fizice;

b) educarea sexuală și culturală a copilului; formarea culturii în domeniul comunicării sociale; dezvoltarea colectivizmului;

c) învățarea unor deprinderi de comportament în stradă, de a fi prudenți în companiile de necunoscuți, insuflarea obișnuinței de a se adresa după ajutor și de a se comporta adecvat în cazurile diferitor situații criminogene, de a spune întotdeauna „nu” individului necunoscut (spre exemplu, vestitul violator și ucigaș Cicatilo nu insista să facă cunoștință cu femeile sau copiii care nu doreau acest lucru, dar căuta o altă victimă; el n-a cunoscut anterior nici una din victimele sale [2, p. 255]);

d) educarea juridică inițială a copilului, explicarea drepturilor și obligațiilor fundamentale ale acestuia;

c) ridicarea nivelului de cunoștințe în domeniul victimologiei (autoprofilaxia) în scopul prevenirii situațiilor criminogene (lăsarea fără supraveghere a copiilor minori în apartamente sau în stradă, cadonarea unor lucruri costisitoare care ar putea atrage atenția infractorilor, inițierea unor discuții cu privire la careva sume mari de bani ce se dețin în familie etc.).

Actualmente, crește rolul părinților, în familiile căror sunt copii incapabili de a percepe victimitatea situației în virtutea unor cauze psihologice individuale (vârsta fragedă, evoluția psihică lentă). Această categorie de persoane este practic neprotejată față de orice atentări infracționale atunci, când se află în afara sferei de influență a persoanelor care au menirea de a avea grijă de existența lor și de a-i apăra în cazul apariției unui pericol extern [3, p. 17].

Un rol semnificativ în realizarea măsurilor de profilaxie victimologică îi aparține *instituțiilor pedagogice*, unde copilul se află o mare parte din timpul său (grădinițe, școli de cultură generală, licee, gimnazii, școli profesionale, colegii etc.). Menită să dezvolte capacitățile, să transmită cunoștințele

profesionale, să formeze, să dezvolte și să consolideze aptitudinile, școala pregătește tînăra generație pentru viață. În instituțiile pedagogice, copilul obține primele deprinderi de comunicare în colectiv, unde are loc, în mare măsură, procesul de socializare a acestuia. Așadar, dacă pentru copiii de vîrstă preșcolară, pentru care jocurile sunt activități prioritare, măsurile de profilaxie victimologică trebuie să fie realizate sub formă de jocuri, cu operarea unor concepte și viziuni clare copiilor, atunci sistemul de instruire juridică a adolescenților trebuie să conțină deja noțiuni generale cu privire la valoarea socială a dreptului, noțiunea delictelor și a diferitor tipuri de răspundere juridică pentru săvârșirea acestora, precum și posibilitatea tragerii la răspundere o dată cu atingerea unei anumite vîrste.

În contextul celor expuse, este necesar crearea unor instituții pedagogice de tip nou, care ar putea să-și desfășoare activitatea cu luarea în considerare a particularităților psihologice a copiilor și adolescenților. Până când, însă, în scopul corectării comportamentului deviant al minorului, școala trebuie să-i implice în careva activități social utile [4, p. 25].

În literatura juridică și pedagogică recentă se acordă pe bună dreptate o atenție deosebită *asistenței psihologice*. Psihologii, în interacțiune cu colectivele de pedagogi și părinți, trebuie să constate printre minori pe cei cu forme de comportament deviant primar, precum și copiii minori, victimitatea sporită a căror este determinată de particularitățile psiho-fiziologice individuale. De asemenea, este destul de important întreprinderea unor măsuri de corectare și reabilitare medico-psihologică a acestora.

Prezența specialistului psiholog în școală este foarte necesară și utilă, din considerente că acesta poate efectua corect diagnosticarea psihologică a copiilor, poate prelucra rezultatele obținute și, respectiv, poate să elaboreze programe individuale de lucru cu personalitatea și să consulte părinții și pedagogii [5, p. 2]. Sunt de neînlocuit specialiștii serviciilor psihologice în cazurile relevării și reabilitării ulterioare a copiilor și adolescenților care au suferit în urma infracțiunilor. Interacțiunea strânsă a psihologilor cu organele de drept facilitează uneori nu numai descoperirea, dar și aprecierea într-un mod diferit a infracțiunii săvârșită în privința minorului.

Din considerentele enunțate mai sus, ar fi oportun examinarea psihologică a minorilor care au pătimit în urma infracțiunilor, fapt pentru care se impune crearea unor centre sau birouri de acordare imediată a asistenței psihologice, precum și propagarea prin intermediul mass-mediei a locurilor de dislocare a acestora și posibilitatea de a le contacta.

Instituțiile psihologice și pedagogice trebuie să activeze în colaborare strânsă cu instituțiile medicale, în special cu serviciile narcologice, psihiatrice și psihoterapeutice în scopul relevării primare a diferitor forme de devianțe, cum ar fi alcoolismul, narcomania, toxicomania, precum și patologiiile neuro-psihice care pot împiedica adaptarea socială a copiilor și adolescenților și pot favoriza victimitatea sporită a lor față de diferite infracțiuni.

Secțiile de internare a instituțiilor medicale trebuie să devină surse de informații victimologice în cazurile când minorilor li s-au cauzat careva leziuni corporale în urma săvârșirii infracțiunilor. Asemenea sursă de informații este importantă pentru reducerea nivelului de latentitate a unor tipuri de infracțiuni, victimele cărora, în special minorii, nu doresc sau le este teamă să sesizeze organele competente despre faptul dat.

Una din cele mai puternice surse de informație criminologică și victimologică este *mass-media*. Profilaxia victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor de către mijloacele de informare în masă poate fi realizată prin prisma următoarelor măsuri:

a) propagarea cunoștințelor juridice prin intermediul mass-mediei, explicarea publicului cointeresat a unor noțiuni juridice, cum ar fi legitima apărarea, extrema necesitate, reținerea infractorului etc., precum și inițierea acestora cu actele legislative care reglementează noțiunile în cauză, formarea conștiinței și culturii juridice a cetățenilor;

b) atenționarea unor probleme victimologice în reportajele, articolele sau emisiunile cu caracter criminologic, în special, influența comportamentului și situației create de victimă asupra infracțiunii săvârșite în privința ei și educarea sub acest aspect a cetățenilor în sensul prevenirii victimizării și a situațiilor criminogene;

c) ținerea unor discursuri în mass-media de către specialiștii în domeniul jurisprudenței, psihologiei, pedagogiei, urmate de darea unor recomandări practice cu referire la protejarea față de infractori sau la alegerea unui comportament adecvat în anumite situații conflictuale;

d) informarea populației despre situația criminogenă reală în scopul reprimării zvonurilor false, iar în unele cazuri, informarea copiilor și părinților despre unele persoane concrete (semnalmente, sectoarele posibile de acțiune, metodele de comitere a infracțiunilor), din partea cărora sunt posibile atentate infracționale în privința minorilor;

e) reflectarea în presă a problemei uniunilor neformale de tineret și propagarea unor alternative a acestor organizații.

Toate aceste măsuri urmează a fi realizate iscusit și oportun, fiindcă, în mod contrar, rolul lor poate fi cu totul diferit, contradictoriu. Este necesar ca informația expusă să nu fie denaturată și să nu împiedice activității organelor de drept în domeniul prevenirii și combaterii criminalității.

Profilaxia victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor la nivel special-criminologic, după cum s-a menționat mai sus, este înfăptuită de acele organe, a căror funcții primordiale se reduc la contracararea criminalității. Rolul de bază în acest domeniu îl au *organele afacerilor interne*, subdiviziunile cărora posedă arsenalul necesar de mijloace pentru profilaxia infracțiunilor comise împotriva minorilor atât la nivel criminologic, cât și victimologic. În acest context, organele afacerilor interne trebuie să dețină o bază informațională solidă cu referire la profilaxia victimologică în privința minorilor, care poate fi concepută în subdiviziunile analitice ale acestora prin crearea unor sisteme informaționale de evidență victimologică a minorilor ce au pătimit în urma infracțiunilor și care pot fi completate prin intermediul surselor de informație victimologică enumerate mai sus.

Este deosebit de important rolul *serviciilor pentru minori* [6] în profilaxia victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor. Aceste subdiviziuni trebuie să dețină informații cu privire la minorii delincvenți și familiile acestora, diferite grupări ale adolescenților, precum și locurile dislocării școlilor, grădinițelor, internatelor, cluburilor de noapte etc. Cu alte

cuvinte, este necesară cunoașterea locurilor de concentrare a copiilor și adolescenților, unde sunt posibile apariția diferitor situații periculoase cu caracter victimogen. Inspectorii serviciilor pentru minori, interacționând în activitatea sa cu colectivele pedagogilor din școală, grădiniță sau alte instituții similare, de asemenea, pot releva acele familii nefavorabile, în cadrul cărora copilul este supus violenței. Datele obținute pot fi utilizate pentru profilaxia victimologică individuală, precum și pentru luarea unor măsuri în vederea evitării situațiilor periculoase care ar genera victimizarea unor categorii de minori.

În scopul realizării profilaxiei victimologice, *subdiviziunile de urmărire penală* trebuie să descopere și să cerceteze oportun infracțiunile săvârșite împotriva minorilor, constatând, de asemenea, și infracțiunile latente ale căror victime nu au atins vârsta majoratului. Totodată, este important de a se apela la ajutorul pedagogilor sau psihologilor pentru determinarea contactului psihologic cu minorul ce a devenit victimă a infracțiunii, inclusiv cu reprezentantul legal al acestuia. În scopul constatării adecvate a faptului percepției infracțiunii săvârșite împotriva minorului și clarificării împrejurărilor ce au favorizat procesul victimizării este necesar de a fi studiată personalitatea acestuia: factorii biologic-ereditari, micromediul social, caracteristicile individuale, nivelul de conștiință juridică etc. În cazul existenței unor dubii cu privire la dezvoltarea mentală normală a victimei minore este inevitabilă efectuarea expertizei psihiatrice cu participarea obligatorie a specialistului psiholog.

Pentru preîntâmpinarea comiterii ulterioare a unor infracțiuni, inclusiv cu implicarea minorilor sau împotriva acestora, ofițerii de urmărire penală sunt obligați să constate cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii și să sesizeze organul respectiv sau persoana cu funcție de răspundere cu privire la luarea unor măsuri pentru înlăturarea acestor cauze și condiții (art. 217 CPP al RM).

Inspectorii de sector, de asemenea, sunt o sursă de informație victimologică deosebit de importantă. Aceștia influențează asupra familiilor nefavorabile, în care copii sunt supuși violenței, torturii, alcoolizării, narco-

tizării sau prostituării premature. În asemenea situații, inspectorii de sector sunt obligați să aplice toate măsurile posibile în vederea retragerii copiilor din aceste familii, evacuării forțate din locuință a celor ce comit asemenea acțiuni în privința copilului, cu tragerea la răspundere penală a lor.

În sistemul de profilaxie victimologică, un rol deosebit le revine *instituțiilor de executare a pedepselor* sub formă privativă de libertate. Toate particularitățile psihologice și devierile comportamentale ale minorilor se evidențiază anume în locurile de detenție. Agresivitatea, cruzimea, furia în privința societății care l-a privat pe adolescent de libertate se răsfrâng asupra celor mai slabi care, de asemenea, își ispășesc pedeapsa. Astfel, foștii infractori în libertate devin victime în locurile de recluziune. Din aceste considerente, conducătorii instituțiilor penitenciare urmează să constate și să curme la momentul oportun asemenea acțiuni din partea colegilor victimei. Nu mai puțin important este crearea unei situații intolerante față de asemenea fapte în instituțiile respective.

Organele procuraturii, ca subiecte ce realizează profilaxia victimologică, au posibilitatea de a stabili faptele infracționale latente comise în privința minorilor pe parcursul verificării activității diferitor instituții. De asemenea, reprezentând învinuirea în privința inculpaților care au săvârșit atentate infracționale asupra minorilor, procurorul poate sesiza organizațiile și instituțiile corespunzătoare în scopul supravegherii eficienței activității acestora în domeniul profilaxiei victimologice.

Sunt destul de eficiente măsurile de profilaxie victimologică a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor realizate de *instanțele judecătorești*. Examinând cauzele penale, unde victimele sunt minori, este oportun de a clarifica caracteristicile psihologice ale acestora prin intermediul expertizei psihologice și de a constata factorii care au favorizat comiterea infracțiunilor în privința lor.

Instanța de judecată, constatând în procesul de judecată fapte de încălcare a legalității și a drepturilor omului, în special a minorului, o dată cu adoptarea hotărârii, emite și o încheiere interlocutorie prin care aceste fapte se aduc la cunoștință organelor respective, persoanelor cu funcție de răs-

pundere și procurorului. În termen de cel mult o lună, instanța de judecată va fi informată despre rezultatele soluționării faptelor expuse în încheierea interlocutorie (art. 218 CPP al RM).

În concluzie, profilaxia victimologică a criminalității, în general, și a infracțiunilor săvârșite împotriva minorilor, în special, poate fi realizată doar în baza unui sistem unic, cu implicarea și interacțiunea în acest proces a tuturor organismelor societății ce au o asemenea menire.

Referințe bibliografice:

1. Stănoiu R.M., *Familia – factor de bază în dezvoltarea personalității și în prevenirea delincvenței juvenile* // Comunicare prezentată la Simpozionul de criminologie, București, 11-12 decembrie, 1981.
2. Антонын Ю.М., Ткаченко А.А., *Сексуальные преступления. Чикатило и другие*, Москва, 1993, с. 255.
3. Павлов А.Р., *Серийные сексуальные убийства и их предупреждение*, Автореф. канд. дисс. Москва, 1994.
4. Запорожец Л.А., *Психологические особенности становления нравственного поведения у младших подростков* // Психологические проблемы выявления и коррекции отклоняющего поведения школьников, Москва, 1990.
5. Реан А.А., *Психологическая служба школы (принципы деятельности и работа с «трудными»)*, СПб, 1993.
6. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, nr. 400 „Cu privire la organizarea activității Serviciilor pentru minori ale comisarariatelor de poliție”, din 10 noiembrie 2004.

В.Д. БЕРНАЗ,

доктор юридических наук, профессор,
начальник кафедры криминалистики
Одесского юридического института ХНУВД

Н.В. НЕЛЕДВА,

кандидат юридических наук, доцент
кафедры уголовного права, процесса и криминалистики
Международного гуманитарного университета

МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕСТУПНЫХ ГРУПП С УЧАСТИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Дети – это генофонд каждой нации и от того, насколько общество защищает их, зависит какое будущее ожидает этот народ и будет ли он существовать вообще.

К сожалению, реальная картина в Украине, да и во многих других государствах Европы, удручает – продолжается сокращение населения: уровень рождаемости ниже уровня смертности и этот процесс пока не удается остановить.

Наряду с этим, каждый год в Украине уходят из жизни около 16 тысяч детей до 14 лет (это травмы, убийства, самоубийства и т.п.) Мало того, по данным МВД Украины ежегодно несовершеннолетними совершается порядка 40 тысяч преступлений, из них более половины осуждаются судебными органами. При этом более 4 тысяч – к лишению свободы. [1,2].

На протяжении длительного времени уголовная статистика фиксирует тенденцию постоянного, все более интенсивного роста преступности несовершеннолетних не только на Украине, а и в большинстве стран по всей территории бывшего СССР.

Необходимо также отметить, что такая тенденция динамики правонарушений со стороны подростков характерна не только для стран

постсоветского пространства, переживающих социально-экономический кризис. За последние 20-25 лет во всём мире наблюдается рост преступности более чем в 3-4 раза (в расчете на 100 тысяч населения). При этом наблюдается тенденция к увеличению количества преступлений среди несовершеннолетних, которые около 70% общественно-опасных деяний совершают в группе. [2,17].

Следует также подчеркнуть и то, что по данным Лунева В.В. возрастает общественная опасность подростковой групповой преступности, повышается ее организованность, интеллектуализация, техническая оснащенность. [2,21].

Нельзя не отметить и то, что около 30% преступлений совершается подростками в группах при соучастии взрослых. Как правило, это наиболее опасные преступления: бандитизм, убийства, разбой. [3,7].

К сожалению, от предупреждения преступлений, совершаемых несовершеннолетними, отошли общественные организации. Практически этой проблемой перестали реально заниматься и государственные органы. Предупреждение преступлений с участием несовершеннолетних в настоящее время возложено, в основном, на сотрудников правоохранительных органов.

Мало того, практика показывает, что и в этой работе есть существенные недостатки. Так, по данным исследования, проведенного сотрудниками Университета внутренних дел Украины, из 132 преступных групп несовершеннолетних, которые состояли на учете, только касательно 19 проводились специальные меры по их разъединению и переориентации, и только в 50% случаев произошли позитивные изменения. [4,229]. В связи с вышеизложенным, проблема вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность представляется значимой и актуальной. Следует учитывать и то, что 64% состава организованных преступных групп – это лица до 30 лет. [4,104]. При этом, на наш взгляд, среди них есть лица, которые были вовлечены в преступную деятельность будучи еще несовершеннолетними и многие годы действовали до самого разоблачения. И это без учета латентных

либо известных, заподозренных подростков, но не привлеченных к ответственности из-за недостатка доказательств.

Нам представляется, что важнейшим фактором, влияющим на динамику преступности, в том числе и организованную, является механизм вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность.

Изученная нами юридическая литература по этой проблеме, анкетирование уголовных дел по ст. 304 УК Украины «Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность» позволяют утверждать, что вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность возможно представить по нескольким направлениям:

- 1) когда это осуществляется отдельными субъектами;
- 2) когда неформальная просоциальная группа перерождается в группу негативной направленности, а в дальнейшем – и в преступную.

Согласно исследованию, типичными способами вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность являются:

– совместное распитие спиртных напитков с последующим совершением преступления в состоянии алкогольного опьянения – 52%. вовлечение несовершеннолетних в употребление наркотиков, а в дальнейшем – и в совершение преступлений – 18%.

– использование принуждения (угроза физической расправой и т.п.) – 22%;

– обещание материальной выгоды – 8%.

Из анкетированных уголовных дел не усматривается, однако практика свидетельствует, что могут быть и иные способы вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность – использование азартных игр (карты, рулетка и т.д.), иные способы создания долгов с последующим требованием срочного возврата денег, а в дальнейшем с включением, так называемого, «счетчика» и формирования умысла на совершение преступления с целью добычи денег и возврата долга. Аналогичным может быть и механизм образования долга с использованием женщин легкого поведения. Нередко несовершеннолетние вовлекаются в преступную деятельность самими родителями. Могут

быть и другие способы. Наконец, вовлечение может состояться и через группы подростков.

Рассмотрим психологический механизм вовлечения несовершеннолетних в группы различных видов.

Личность, группа, коллектив, общество – это явления взаимосвязанные логикой развития человечества. Человек как личность формируется в группе, является непосредственным и опосредованным выразителем внутригрупповых отношений. Группа – это не абстрактное сочетание индивидов, а реальная совокупность живых людей, *совокупность лиц, связанных общей целью, благодаря достижению которой могут быть удовлетворены индивидуальные потребности ее членов.*

При этом потребности реализуются через функции. Среди наиболее типичных называют следующие: самоопределения, инструментальную, эмоциональную, престижную и информационно-развлекательную.

Функция самоопределения. Для формирующейся личности она имеет исключительную ценность, поскольку подросток получает возможность проявлять свою самостоятельность. Вспомним в этой связи, как часто ребенок восклицает: “Я сам!”, когда старшие пытаются сделать за него нечто такое, что он уже в состоянии сделать собственными силами. В подростковом возрасте тяга к *самостоятельности* возрастает и приобретает особую остроту именно тогда, когда речь заходит о выборе друзей и характере отношений с ними. Любое вмешательство старших в эту деликатную сферу вызывает резко отрицательную реакцию и приводит по большей части к результатам, прямо противоположным ожидаемым.

Инструментальная функция. Для части молодых людей главными являются возможности преследовать в группе или через группу какие-то свои цели. Цели эти предельно разнообразны. У одних преимущественно младших подростков таковой может быть защита от нападения ребят соседнего двора или, наоборот, возможность в составе группы нагнать страх на других мальчишек. У ребят постарше – пер-

спектива завязать интересные знакомства с девушками (в компании это делается почему-то гораздо легче). Многие молодежные группы формируются по общности совершенно определенных интересов, например, увлечение техникой (в группе объяснят, почему не заводится мопед, и помогут починить его), музыкой (у других членов группы можно послушать новейшие диски и обменяться записями), модной одеждой (кто, как не группа, в состоянии оценить «классную вещь»).

Эмоциональная функция. Некоторые члены малой неформальной группы придают основное значение эмоциональному климату общества, ищут в группе удовлетворения потребности в симпатии, либо просто в приятном к себе отношении.

Престижная функция. В неформальной группе молодые люди ищут признания своей личности, своего достоинства, уважения к себе. Признание важно для всех членов группы, однако для некоторых это главное, чего они ждут от сообщества. Потребность в престиже особенно обостряется как раз в тех случаях, когда уважение к подростку в его формальных группах невелико.

Дефицит престижа в формальных группах не только повышает для индивида значимость неформальной группы, но может породить и борьбу за распределение знаков внимания, за авторитет членов сообщества. Хотя молодые люди убеждены, что в своем кругу они все общаются «на равных», анализ реальных взаимоотношений заставляет оценить это мнение критически. Многие, если не большинство, неформальных молодежных групп имеют иерархическую структуру. В них выделяется лицо, пользующееся наибольшим влиянием (лидер), есть другие влиятельные члены группы, рядовые и низы.

Информационно-развлекательная функция. В малой молодежной неформальной группе осуществляется интенсивный обмен информацией, интересующей ее членов, происходит обсуждение самых различных вопросов, нередко имеющих весьма отдаленное отношение к повседневной жизни группы. Сюда члены группы приходят со своими проблемами, здесь ищут совета, разрядки и просто развлечений.

Изучение литературных источников по социальной психологии позволяет все группы классифицировать на:

Простые – скопление людей, желающих получить информацию. Например: при совершении дорожного транспортного происшествия.

Экспрессивные – характеризуются как группа людей, совместно выражающая чувства радости, скорби, гнева или протеста (обрядовые процессии, свадьбы, похороны и т.п.).

Конвенциональные – совокупность зрителей футбольных, хоккейных матчей, т.е. толпы болельщиков.

Действующие – рассматривается в социальной психологии как контактные сообщества людей, которые осуществляют активные действия. Как правило, противоправного характера.

Спасаящиеся группы – это группы людей, находящихся в состоянии паники, сильного смятения, охвативших людей при действительной или мнимой опасности. В таком состоянии наблюдается неспособность к реальным действиям, стремление уйти из зоны опасности, вредные последствия для людей охваченных ужасом.

Конкурирующие группы – общность людей с аналогичными интересами (например, спортивные команды во время соревнований и т.п.).

Кроме того группы подразделяются на:

Организованные – объединения людей для достижения определенных общественных целей, т.е. группы сложившиеся в ходе исторического развития общества, занимающее определенное место в системе общественных отношений каждого конкретного типа общества и поэтому устойчивые в своем существовании. Сюда следует отнести прежде всего социальные классы, различные этнические, профессиональные, возрастные, учебные и т.д. группы.

Неорганизованные – это случайные объединения людей, не имеющие постоянного состава, их члены, как правило, не знаком друг с другом.

Большое значение имеет деление в социальной психологии групп на формальные и неформальные.

Формальные имеют фиксированную внешнюю структуру (цех, звено, спортивная команда, учебная группа, курс и т.д.). Такие группы официально оформлены – имеется устав, положение, юридический адрес и т.п.

Основой объединения людей в эти группы служат определенные, прежде всего материальные, условия и потребности, организационные и другие управленческие критерии или же требования и правила.

Однако в рамках формальных групп или независимо от них люди объединяются в так называемые *неформальные* группы, где единственным, во всяком случае, ведущим, принципом объединения служит взаимная склонность, знакомые, друзья, приятели, близкие люди и т.д.

Формальные и неформальные группы могут полностью совпадать (ученики одного класса, они же друзья вне школы), но могут и во многом различаться. Кроме того, в одной и той же формальной группе возможно существование нескольких различных неформальных.

В неформальных группах обычно стихийно выдвигаются, так называемые, неофициальные лидеры, с которых остальные вольно или невольно, подчас не сознавая того, берут пример, которым подражают и т.д. Ясно, какое значение для воспитательной работы в коллективе имеет учет этого обстоятельства.

Все неформальные группы можно разделить на группы с социальной направленностью и группы с негативной направленностью, а также и на неформальные группы с антисоциальной направленностью. Для нас наибольший интерес представляет две последние разновидности.

Неформальные группы с негативной направленностью — это такие группы, у которых ценностная ориентация близка к предкриминальной, криминальной. Именно из этих групп происходит пополнение преступных групп. Все группы с негативной направленностью можно свести к трем подгруппам:

Случайная подгруппа – это группа людей в большинстве своем собравшихся без предварительной договоренности. Несмотря на то, что в такой группе нет отчетливой структуры, постоянного членства,

такая группа склона к эксцессам. Такое положение объясняется тем, что незнакомые между собой лица могут позволить себе больше “отпустить тормоза”, не считаясь с тем, как завтра отнесутся к тебе твои товарищи.

Подгруппа переродившегося интереса – это такие группы, у которых положительные потребности, например, “поболеть” за любимую команду, перерождаются в интересы с негативной направленностью, т.е. в так называемых фанатов. На этой почве они могут лиц, болеющих за иную команду, оскорблять, а иногда и применять к ним физическое насилие.

Ретристская подгруппа – это группы стремящиеся уйти от действительности, объединяющие людей, бегущих от жизненных трудностей. Это главным образом подростки, жертвы так называемой скрытой безнадзорности, т. е. чьи родители здравствуют, но им не до воспитания собственных детей. Группе скучно, поэтому, как правило, годятся самые низкопробные развлечения: курение, употребление алкоголя, компания женщин легкого поведения. Наиболее криминогенны ретристские подгруппы наркоманов. Проблема сложная, во-первых, в таких группах употребление наркотиков, как правило, считается престижным; во-вторых, наркоманы в большей мере, чем алкоголики, склонны заражать других своим пороком. В последнее время такие группы пристрастились к токсикомании, чему способствует сравнительно легкий доступ к токсическим веществам (ацетон, эфир и т.п.).

Составляющими поведения у подростков с девиантным образом жизни являются пренебрежение учебной работой, прогулы на работе, побеги из дома, эпизоды воровства, вандализма, мелкого хулиганства, употребление одурманивающих средств. В результате слабого контроля за поведением и своими увлечениями подростки начинают употреблять наркотические психоактивные вещества – это способ без усилий получить удовольствие, полнее слиться с группой.

Первый прием наркотиков происходит, как правило, исключительно в группе. Первоначальный групповой мотив потребления нар-

котических средств в своей основе имеет эйфорическое действие.

Дети и подростки, употребляющие наркотики, вовлекаются в криминальные сообщества как исполнители чужой воли. Особой опасности подвергаются дети как из бедных, так и из материально обеспеченных семей. Их активно втягивают в наркотизацию, бесплатно «угощая» и красочно описывая удовольствие опьянения. Впоследствии они становятся источником денег, ценностей, украденных из семьи, наводчиками воров на свой дом и дома друзей и знакомых.

Многочисленными исследованиями установлено, что для подростка компания сверстников-приятелей становится референтной группой, то есть таким сообществом людей, вкусы, оценки и нормы которого воспринимаются индивидом в качестве эталона, образца для подражания.

Для пополнения преступной сферы постепенно формируются резервы, которые не только проходят «школу» в молодежных и подростковых группах с антиобщественной направленностью, но с привлечением к уголовной ответственности проходят «подготовку» и в местах лишения свободы. [5,178]

Сегодня можно говорить и об отдельных спортивных школах, о молодежных лагерях, где специально готовят будущих боевиков преступных групп. Наконец, обучение за счет ОПГ в юридических ВУЗах и устройство на работу в правоохранительные органы с последующим использованием таких субъектов в преступных целях.

В связи с вышеизложенным можно сделать несколько выводов:

1. Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность происходит различными способами, которые необходимо выявлять, исследовать и направить со стороны общества, государства все меры по их нейтрализации.

2. Механизм вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность представляет собой источник информации, которую можно использовать при выявлении, предупреждении, расследовании и раскрытии преступлений, в том числе и совершаемых в группах.

И последнее: рассмотреть более подробно столь сложную проблему в одной статье не возможно. Она требует дальнейшего исследования.

Литература:

1. Проблеми правової соціалізації молоді в сучасних умовах розвитку українського суспільства \ За заг. Ред.. Яворської Г.Х. – Одеса: ГУ МВС України в Одеській обл., 2006.
2. Лунев В.В. Тенденции преступности: мировые, региональные, российские // Государство и право. 1993, №5.
3. Плешаков В.А. Характеристика групповых и организованных форм преступной деятельности несовершеннолетних. Академия управления МВД России. Москва.- 2000.
4. Психологічні особливості організованих злочинних об'єднань: наук пркт. посіб./ за ред. Я.Ю Кондратьєва.-Київ,2002.
5. Основы борьбы с организованной преступностью: Монография\ Под ред. В.С. Овчинского – М.: “ИНФРА-М”, 1996.

Dr. Viorel BERLIBA,
Şef al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ştefan cel Mare”
conferențiar universitar,

Dr. Radion COJOCARU,
Şef-adjunct al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ştefan cel Mare”

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE PRUNCUCIDERE, SĂVÎRȘITĂ DE MINORE

1. Examinarea unui cumul de cauze penale de pruncucidere, săvârșite între anii 1996 și 2006, relevă, că 64% din numărul femeilor, învinuite sau condamnate pentru comiterea infracțiunii de pruncucidere, aveau vârsta cuprinsă între 18 și 30 ani, 21% aveau vârsta pînă la 18 ani, iar 14% – mai mare de 30 de ani[1].

Datele statistice demonstrează fără echivoc, că fenomenul pruncuciderii este răspîndit și în cadrul criminalității minorelor. Acest lucru solicită un plus de exigență din partea organelor de drept atunci, cînd se soluționează cauze penale de pruncucidere cu implicarea minorelor. Exigența este justificată de normele de drept substanțial și de cele de drept formal, care instituie un regim juridic special, obligatoriu de urmat de către organele de drept la investigarea și soluționarea cauzelor penale referitoare la minore.

În ipoteza infracțiunii de pruncucidere, legiuitorul prezumă, că capacitatea penală intervine la mamă de la vârsta de 14 ani. Această soluție poate fi dedusă din faptul, că pruncuciderea este înscrisă pe lista exhaustivă a infracțiunilor prevăzute de art.21 alin.(2) al CP, pentru care răspunderea penală este posibilă de la vârsta de 14 ani.

2. La soluționarea cauzelor penale cu implicarea minorelor discernământul nu trebuie raportat în mod automat la vârsta cronologică a subiectului infracțiunii. Existența vârstei, de la care intervine răspunderea

penală, nu prezumă și existența discernământului persoanei minore.

Soluția derivă implicit din dispoziția art.475 alin.(2) al CPP, potrivit căruia „în cazul în care se constată, că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conștient de săvârșirea actului. Pentru a se stabili aceste circumstanțe, vor fi ascultați părinții minorului, învățătorii, educatorii lui și alte persoane, care ar putea comunica datele necesare, precum și se va cere efectuarea unei anchete sociale, prezentarea documentelor necesare și se vor efectua alte acte de urmărire penală și judiciară”.

Referindu-ne în general la norma art.475 alin.(2) CPP, considerăm că aceasta trebuie să aparțină dreptului material și nu celui formal, ea fiind în mod nejustificat încorporată în Codul de procedură penală. În accepțiunea noastră, textul de lege citat urmează a fi reformulat în modul corespunzător și introdus în Partea generală a Codului penal, adică așa cum procedează legislațiile penale ale altor state [2].

În doctrina de specialitate se arată pe bună dreptate, că drept temeiuri pentru dispunerea expertizei psihiatrico-legale a unui minor se constituie: a) demersul (cererea) apărătorului sau reprezentantului legal al minorului; b) dubiile ofițerului de urmărire penală, ale judecătorului referitoare la sănătatea mintală a învinuitului, inculpatului, martorilor sau altor persoane, care participă în proces; c) datele precise despre existența unei tulburări psihice a persoanei în cauză; d) absența unui motiv al infracțiunii comise; e) suspectarea manifestărilor de simulare, disimulare, agravare, calomniere, autocalomniere; f) dacă infracțiunea a fost săvârșită cu o cruzime deosebită sau extrem de bizar, stupid; g) dacă persoana manifestă elemente de comportament virulent; h) dacă pe parcursul aflării într-o instituție specială de învățământ și reeducare persoana s-a îmbolnăvit de o maladie psihică etc. [3, p.94].

3. Problema răspunderii penale pentru infracțiunile de pruncucidere, săvârșite de subiecți cu vîrstă între 14 și 18 ani, nu este una, care formează incidental obiectul preocupărilor noastre.

Complexitatea problemei este generată de înseși natura juridică a infracțiunii de pruncucidere, determinată de starea de tulburare fizică sau

psihică (ori și fizică și psihică) provocată de actul nașterii, cu diminuarea discernământului, dominat de care stare era subiectul infracțiunii în momentul suprimării vieții pruncului.

Plecînd de la această premisă, dispunerea și efectuarea expertizei psihiatrice sau, după caz, a celei psihiatrico-psihologice de evaluare a gradului de discernământ al mamei minore, care, în condițiile prescrise de dispoziția art.147 al CP își omoară nou-născutul, are a dublă semnificație.

4. Pe de o parte, investigarea judiciară a infracțiunii de pruncucidere implică dispunerea obligatorie a expertizei psihiatrice. Într-adevăr, starea deosebită, provocată de naștere cu diminuarea discernământului, reclamă de fiecare dată îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a subiectului, fapt, care, potrivit art.143 pct.3) al CP, obligă organul de urmărire penală să dispună efectuarea expertizei psihiatrice. În toate cauzele penale de pruncucidere obiectivul expertizei psihiatrice a faptuitoarei îl constituie, pe de o parte, diagnosticul stării de tulburare pricinuite mamei de actul nașterii, iar, pe de altă parte, măsura în care această stare de tulburare a influențat discernământul faptuitoarei în momentul comiterii infracțiunii sub aspectul diminuării acestuia. Existența discernământului diminuat justifică încadrarea faptei în temeiul normei privitoare la pruncucidere, iar atestarea discernământului deplin face aplicabilă norma privitoare la omor săvîrșit asupra unei persoane minore (art.145 alin.(3) lit.d) al CP). Inexistența discernământului atrage inexistența vinovăției ca semn calificativ al laturii subiective și, drept urmare, mama nu poate fi supusă răspunderii penale pentru vreuna din faptele menționate.

5. Pe de altă parte, reieșind din prevederile art.475 alin.(2) al CPP, în cauzele penale de pruncucidere săvîrșite de minore mai este necesar ca prin expertiză să se determine și nivelul de dezvoltare psiho-intelectuală a faptuitoarei, pentru a se stabili dacă aceasta a acționat cu discernământ sau fără. În același sens urmează a se stabili și în ce măsură discernământul pruncucigașei minore poate fi suprapus și poate subexista stării de tulburare psihică, cauzate de actul nașterii, care, după cum reiese din dispoziția art.147 al CP, în mod obligatoriu trebuie să atragă și diminuarea facultăților mintale de a înțelege și de a voi.

La stabilirea acestui aspect vor fi antrenați medici, psihologi, asistenți sociali și pedagogi, care vor ține cont de particularitățile dezvoltării bio-psihice a mamei ucigașe, de ancheta socială și de alte criterii, care mărturisesc infantilismul social sau psihologic al acesteia. În asemenea cazuri abolirea discernământului minorei la infracțiunea de pruncucidere nu va fi condiționat nici de tulburarea fizică sau psihică pricinuită de actul nașterii, nici de prezența criteriului medical al iresponsabilității, ci va constitui efectul unei *întârzieri* sau *rețineri* în dezvoltarea psihică, prilejuită de diverși factori, cum ar fi: deficiențe în dezvoltarea organismului mamei, în special al sistemului nervos, tulburări organice ale sistemului nervos, diferite anomalii care împiedică dezvoltarea psihică, degradarea socială și pedagogică. Lipsa în timpul comiterii faptei a discernământului mamei minore, survenit drept consecință a infantilismului social sau psihologic, atrage inexistența factorilor psihici de formare a vinovăției și, respectiv, ea nu poate fi supusă răspunderii penale pentru fapta de pruncucidere.

6. O altă problemă, care trebuie examinată în contextul celor spuse mai sus, ține de vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere, care, după cum s-a menționat anterior, reieșind din dispozițiile art.21 alin.(2) al CP, este de 14 ani. În acest sens se cere reexaminată poziția legiuitorului autohton cu privire la instituirea răspunderii penale pentru infracțiunea de pruncucidere de la vârsta de 14 ani.

Elementele și semnele constitutive ale pruncuciderii se configurează după următoarea formulă: calitatea de mamă a subiectului infracțiunii – starea de tulburare fizică sau psihică – discernământul diminuat – vinovăția limitată – răspunderea penală limitată. Astfel, apare întrebarea despre aceea, *dacă la pruncucigașele în vârstă de 14-16 ani manifestarea stării de tulburare, pricinuită de actul nașterii, face posibil ca mama să fie capabilă de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei sau de a-și dirija conștient voința pentru a putea fi prezumată responsabilitatea?*

În legislațiile penale ale altor state, cum ar fi, de exemplu, cea a Federației Ruse [4, pag. 239] și a Republicii Belarusi [5, pag. 23], vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere este de 16 ani, iar potrivit art.99 CP al României

minora, care a împlinit 16 ani răspunde penal, iar cea care are vârsta între 14 și 16 ani poate răspunde penal numai dacă se dovedește că a comis fapta cu discernământ [6, p.43], soluție valabilă și pentru infracțiunea de pruncucidere. Mai trebuie menționat, că în Codul penal al Republicii Moldova din 24 martie 1961 răspunderea penală pentru pruncucidere era posibilă de la vârsta de 16 ani.

7. Doctrina penală autohtonă mai recentă promovează aserțiunea, în conformitate cu care se recunoaște, că soluția instituirii răspunderii penale pentru pruncucidere de la vârsta de 14 ani „este un pas corect al legiuitorului, deoarece în caz contrar ar reieși, că viața uni om matur beneficiază de o protecție mai mare, decît viața unui nou-născut” [7, pag. 64].

Într-adevăr regimul privilegiat de sancționare a pruncuciderii creează aparența, cum că protejarea vieții copilului nou-născut se realizează dintr-o poziție discriminatorie față de alte persoane, deoarece alte tipuri de omoruri sunt sancționate mai aspru în raport cu pruncuciderea. O asemenea teză, însă, nu poate fi acceptată, deoarece nici obiectul infracțiunii de pruncucidere, nici vârsta pe care trebuie să o întrunească subiectul nu apar ca elemente, care ar justifica incriminarea distinctă și atribuirea faptei la categoria omorurilor atenuante. Este bine știut, că la fixarea vârstei răspunderii penale pentru o infracțiune, inclusiv și pentru cea de pruncucidere, legiuitorul se conduce de alte criterii decît cel avut în vedere în opinia citată. Aceste criterii sunt reprezentate, în mod prioritar, de gravitatea faptei și de posibilitatea minorei de a acționa cu discernământ în raport cu fapta săvîrșită de la o anumită vîrsta.

Cu același prilej se mai afirmă, „că conform vechiului Cod penal, plecînd de la ideea că vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere era de 16 ani, minora în vîrstă de 14 ani urma să fie trasă la răspundere penală pentru omor intenționat” [7, pag.64]. Nici această soluție nu este promovabilă, deoarece existența semnelor pruncuciderii exclude posibilitatea calificării faptei în baza normei privitoare la omor. Astfel, potrivit Codului penal din 1961 persoanele cu vârsta între 14 și 16 ani nu puteau fi trase la răspundere penală pentru infracțiunea de omor comisă în împrejurările stipulate la art.92 al CP.

De altfel, dacă am promova teza amintită, ar rezulta că, potrivit legislației penale în vigoare, pentru omorul în stare de afect, săvârșit de o minoră cu vârsta între 14 și 16 ani, răspunderea penală ar surveni conform art.145 al CP, deoarece art.146 al CP nu este inclus pe lista infracțiunilor stipulate la art.21 alin.(2) al CP. În atare condiții o persoană cu vârsta de 16 ani pentru săvârșirea aceleiași fapte urmează a fi supusă răspunderii penale conform art.146 al CP. Absurditatea unei asemenea soluții este vădită din moment ce omorul săvârșit în stare de afect se sancționează cu închisoare de pînă la 5 ani, iar pedeapsa pentru omorul intenționat simplu este închisoare de la 12 la 20 de ani.

Reieșind din cele consemnate, concluzia noastră ar fi următoarea: pentru omorul în stare de afect minora cu vârsta de 14-16 nu poate fi supusă răspunderii penale, deoarece legiuitorul a considerat, pe de o parte, că împrejurarea circumstanțială reprezentată de starea de afect face ca acest tip de omor să nu fie recepționat în deplină măsură de conștiința minorei de la vârsta de 14 ani, iar, pe de altă parte, înseși gravitatea faptei, considerată de legiuitor ca fiind una redusă, nu reclamă necesitatea instituirii răspunderii penale de la această vîrstă.

8. Plecând de la ideea, că în cazul pruncuciderii făptuitoarea acționează în condițiile unui discernământ limitat, considerăm discutabilă soluția legiuitorului nostru de a stabili limita de vîrstă a subiectului de 14 ani și nu cea de 16 ani.

În calitate de argument poate fi învederat faptul, că minora cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani se caracterizează printr-un grad incomplet de dezvoltare a factorilor, care girează procesele intelectuale și volitive necesare formării vinovăției, procese care sunt influențate esențial și de starea de tulburare fizică sau psihică pricinuită de actul nașterii. Prin urmare, considerăm, că de la vârsta de 14 ani minora în condițiile stării emoționale deosebite provocate de actul nașterii nu este susceptibilă de fiecare dată de a purta răspundere penală pentru fapta de pruncucidere.

Reieșind din aceste rațiuni, promovăm teza, în conformitate cu care legiuitorul autohton ar trebui să-și revadă poziția de instituire a răspunderii

penale pentru infracțiunea de pruncucidere de la vârsta de 14 ani. În acest sens propunem excluderea art.147 al CP de pe lista exhaustivă a infracțiunilor prevăzute la art.21 alin.(2) CP, urmînd ca pentru fapta avizată persoană să fie trasă la răspundere penală de la vârsta de 16 ani.

Referințe bibliografice:

1. Informația operativă cu privire la rezultatele combaterii criminalității de organele de urmărire penală ale Republicii Moldova pentru anii 1996-2006.
2. Din Codul penal al Federației Ruse, conform art.20 alin.(3), se exclude răspunderea penală a persoanei minore în vîrstă de 14-18 ani, care, la momentul săvîrșirii infracțiunii se caracterizează printr-o dezvoltare psihică întîrziată, nelegată de prezența unei tulburări psihice și care nu înțelegea pe deplin caracterul prejudiciabil al acțiunii (inacțiunii) sau nu putea să-și dirijeze voința în mod conștient. (A se vedea: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, под ред. Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Изд. Норма-Инфра, Москва, 1998 г., стр.28).
3. Coșciug I., Particularitățile expertizei psihiatrice legale la minori în procesul penal // Expertiza judiciară în cauzele privind minorii, Chișinău, 2005.
4. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, под ред. Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Изд. Норма-Инфра, Москва, 1998 г.
5. Ничипорович А. Квалификация умышленных убийств при отягчающих обстоятельствах // Судовый Вестник, 1996 г., №4.
6. Codul penal al României din 21 iunie 1968 cu modificări aduse prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, Ed. C.H. Beck, 2005.
7. Gîrla L., Pruncuciderea: analiza juridico-penală și criminologică. Teză de doctorat, Chișinău, 2005.
8. Ideea unei responsabilități diminuate a stat la baza fundamentării pruncuciderii în legislația penală autohtonă, fapt demonstrat de consacrarea acesteia ca condiție obligatorie a existenței infracțiunii în înseși textul legii. Această soluție derivă chiar din art.147 al CP, în care existența pruncuciderii este condiționată expres de “*starea de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernămîntului, cauzată de naștere*”.

Dr. hab. **Gheorghe COSTACHI**,
profesor universitar

ÎN COMBATEREA DELINCVENȚEI JUVENILE ESTE NECESAR SUPORTUL STATULUI ȘI AL ÎNTREGII SOCIETĂȚI

La etapa actuală Republica Moldova parcurge o perioadă de adânci transformări politice, economice, sociale, de periclitare a valorilor general umane și a celor de cultură juridică. Perioada de tranziție de la regimul totalitar la cel democratic a generat mari probleme, care i-au influențat negativ pe toți membrii societății, dar în special pe cei neprotejați, cum sunt și copiii. Dificultățile acestei perioade sunt provocate, în mare măsură, de criza economică, care se manifestă prin scăderea nivelului de producție, creșterea inflației, a șomajului, în rezultatul cărora părinții sunt nevoiți să plece peste hotare în căutarea unui loc de muncă pentru a-și întreține familia.

În această situație mulți dintre copiii rămași în grija bunicilor, care sunt și ei neputincioși și neajutorați, nesușinuți de stat și de societate, iau calea vagabondajului, iar mai apoi și a infracțiunilor criminale.

De remarcat, că criminalitatea în rîndurile adolescenților în ultimii ani a crescut vertiginos. Din nefericire, crime deosebit de odioase sunt săvârșite de tineri în vârstă de 14-17 ani.

Un alt aspect al criminalității juvenile este cel al săvârșirii omorurilor, tâlhăriilor, jafurilor în grup. Membri ai acestor grupuri devin persoanele cu atitudini profund imorale.

Nu vom scoate în evidență aici starea criminalității juvenile, fiindcă, credem, o cunoaștem cu toții. Vom insista doar asupra factorilor, care contribuie la creșterea criminalității în rîndurile tinerilor. Printre acești factori am menționa, afară de cei enumerați mai sus: nivelul de dezvoltare economică, tradițiile și obiceiurile din societate, modul de organizare și funcționare a instituțiilor sociale pentru copii. În special aici am vrea să menționăm organizarea proastă a petrecerii timpului liber al minorilor – o problemă,

care lasă de dorit în societatea noastră.

Din păcate, astăzi tinerii își petrec majoritatea timpului prin baruri, cafenele, restaurante etc., iar noi nu dispunem de pîrghii eficiente pentru a-i redirecționa. Deși suntem conștienți, că anume în acest mediu ei devin victime ale escrocheriilor, participă la unele infracțiuni cu consecințe grave.

Inspectoratele de poliție pentru problemele minorilor, care sunt structuri funcționale specializate în combaterea infracțiunilor, joacă un rol important în prevenirea atragerii adolescenților la activități infracționale. În sprijinul activității acestor inspectorate considerăm, că este necesar să se creeze centre de criză în cadrul serviciilor de asistență socială pentru minorii, care provin din familiile vulnerabile sub aspect social, dar și din familiile dezavantajate din punct de vedere material. Copiii străzii trebuie să se afle în permanență în fața ochilor funcționarilor organelor de resort, în fața ochilor întregii societăți.

Avem toată convingerea, că în condițiile sociale actuale, cînd societatea se transformă, iar copii din familiile vulnerabile rămîn fără apărare și deseori chiar fără adăpost, este imperios necesară crearea unei rețele de centre de criză copii, în special pentru adolescenții de 16-18 ani, fie și în cadrul Ministerului Educației, fie al Ministerului Protecției Sociale și Familiei, fie sub egila ambelor instituții ale statului. Aceste centre trebuie să aibă capacitatea de a efectua în complex muncă de educare, de instruire profesională și de angajare ulterioară în cîmpul muncii a tinerilor din grupurile de risc, cu supravegherea continuă a comportamentului lor.

Or, trebuie să recunoaștem ca principiu de bază, că copiii trebuie tratați diferit de adulți, într-o manieră separată, prin care să se recunoască statutul special acordat lor datorită vulnerabilității vârstei. Copiii nu au maturitatea și abilitatea adulților de a-și influența situația socială și nici nu sunt în stare să facă alegerea. Prin urmare, copiii acționează înlăuntrul situațiilor sociale, stabilite de adulți. Caracterul limitat al alegerii lor trebuie să fie recunoscut la nivel oficial, ca și necesitatea protecției și a investiției în copii în numele viitorului..

Problema infracțiunilor săvrșite de minori totdeauna a frămîntat

societatea umană. Această problemă devine mai acută în perioadele de tranziție, cum este și în prezent, când edificăm statul de drept pe puinile totalitarismului. Acțiunile antisociale, săvârșite de minori, devin un fenomen deosebit de alarmant al societății contemporane, inclusiv delincvența juvenilă. Aceasta se datorește factorilor obiectivi și subiectivi, creați de perioada de tranziție, când valorile umane perene, cum sunt, de exemplu, cinstea, demnitatea, patriotismul nu-și mai au locul în capul mesei, unde acum domină antivalori: “putere”, “bani” etc. Copiii, firi neprihănite, suportă și trăiesc deosebit de bolnăvicios aceste (anti)timperi.

Infracționalitatea juvenilă este un fenomen social complex și grav prin consecințele sale negative nu numai pentru societate, dar și pentru destinul ulterior al minorului delincvent. În ultimul timp a crescut numărul minorilor, care săvârșesc infracțiuni odioase, în cadrul structurii pe vîrstă a populației și, concomitent, se constată o tendință ascendentă a delicvenței în rîndul minorilor, paralel cu gravitatea faptelor săvârșite. În acest context statul trebuie să utilizeze metode și procedee variate în scopul prevenirii și combaterii acestui fenomen.

Statul de drept trebuie să manifeste o deosebită grijă pentru creșterea și educarea tinerei generații, grijă care să se reflecte într-un sistem de norme sociale și juridice, scopul final al cărora să fie crearea de condiții necesare dezvoltării armonioase și echilibrate a acesteia.

O sarcină importantă este depistarea elementelor de pericol ale dezvoltării tinerei generații, precum și instituirea unui program special de protecție a minorilor. Această protecție specială, pe care trebuie să și-o asume statul, se manifestă diferențiat, înainte sau după comiterea faptelor antisociale, prin continua perfecționare a modalităților de intervenție, ceea ce constituie garanția realizării unei integrări optime a delincvenților minori în societate.

Opera de ocrotire a minorilor în statul de drept își are sursele în actele internaționale, care au creat cadrul adecvat al ocrotirii minorilor. În aceste documente internaționale se precizează etiologia comportamentului infracțional la nivelul cazului individual și se explică fenomenul infracțional în rîndurile minorilor.

Convenția ONU privind drepturile copilului și Legea Republicii Moldova nr. 338- XIII privind drepturile copilului scot în relief următoarele drepturi, în liniile mari ale contextului în care vorbim acum, ale copilului:

- dreptul la identitate și la o istorie proprie;
- dreptul la menținerea contactului permanent și nemijlocit cu părinții;
- dreptul la exprimarea liberă a opiniei;
- dreptul la protecție împotriva oricărei forme de abuz sau neglijare;
- dreptul la readaptare fizică și psihologică și reintegrare socială.

Pentru ameliorarea situației alarmante, care s-a creat în domeniul criminalității juvenile este necesară, credem, revitalizarea activității instituțiilor pentru copii și adolescenți de pe timpuri – casele de creație tehnică a copiilor, centre ale tinerilor naturaliști, centre de turism etc.

Considerăm stringent necesară, de asemenea, lărgirea sistemului de instruire profesională. Astăzi mulți copii nu-și mai continuă studiile după absolvirea gimnaziului (nouă clase). Ar fi foarte bine să se creeze condiții pentru ca ei să-și poată continua studiile, obținând în scurt timp o profesie bună. Din nefericire, și aici avem probleme. Copilul este nevoit să plătească contractul de studii în școala profesională, lucru pe care nu toți îl pot face, deși de pe acum se face simțită penuria de brațe de muncă calificate. De ce nu s-ar crea toate posibilitățile pentru ca adolescenții de 15-16 ani, după absolvirea gimnaziului, să poată obține cu cheltuieli minime o profesie – de lemnar, zidar, cizmar, sudor, strungar etc.? Într-un timp mai scurt, să zicem, în 6 luni, timp suficient pentru aceasta. De ce din nou se teoretizează la infinit învățământul profesional, cu continuarea studiilor ample pe obiecte, cu susținerea bacalaureatului? Doar realitatea cere insistent să i se dea copilului posibilitatea să obțină o profesie într-un răstimp relativ scurt pentru a-și putea întreține existența, punând astfel o barieră sigură alunecării eventuale pe calea furtului și tîlhăriei.

Problema răspîndirii crimelor săvîrșite de tineri este una multiaspectuală, o problemă nu numai a unei familii concrete, care are de suferit de pe urma săvîrșirii unei fapte antisociale și pedepsei aplicate unuia dintre copiii ei, nu numai o problemă a copilului cu comportament deviant, nu numai o

problemă a organelor de drept, ci este și o problemă a statului, a întregii societăți. Noi, societatea, nu trebuie să iutăm, că copiii noștri constituie viitorul nostru: de modul în care îi vom pregăti pentru viață, adică pentru a păși cu dreptul în lumea mare, depinde întru totul viitorul societății, depinde liniștea de astăzi și de mâine a noastră, a părinților lor, dar și a tuturor membrilor societății.

Nu trebuie să lăsăm această povară numai pe seama statului, a organelor lui de decizie, ci, împreună cu statul, noi, întreaga societate trebuie să ne conjugăm eforturile pentru a contracara criminalitatea juvenilă sau pentru a o reduce la minimum, dacă nu vom reuși eradicarea ei completă.

În plus, a venit timpul să creăm în societate un adevărat cult al muncii făcute bine. Munca întotdeauna trebuie să fie considerată cel mai eficient instrument de educație a adolescentului, unica sursă din care el poate sorbi elixirul respectului pentru sine. Munca minorilor în nici un caz nu trebuie tratată ca sancțiune disciplinară, realizată sub supravegherea adulților. Or, să ne amintim afirmația înțeleaptă a lui Socrate: „Nu din averi izvorăște virtutea, ci din virtute izvorăsc și averile, și toate celelalte lucruri utile individului și societății”.

Normele, care orientează actualmente legislația și practica internațională în domeniul contracarării comportamentului antisocial al minorilor în cele mai multe state au drept temei principiile politicii penale a Consiliului Europei, și anume: prioritatea absolută a prevenției, reducerea intervențiilor justiției penale și necesitatea participării comunității la constituirea și promovarea politicii criminale.

Un loc important în orientările de principiu ale politicii promovate la etapa actuală în domeniul ocrotirii și reintegrării în societate a minorilor delincvenți revine ideii de depenalizare a unor fapte săvârșite de minori, precum și ideii evitării, pe cât este posibil, a aplicării procedurii judiciare pentru sancționarea faptelor săvârșite de minori.

Tratarea diferită și într-o manieră, care reduce la minimum traumele și maximalizează potențialul de viitor, este principalul punct în ocrotirea copilului.

În concluzie vom menționa, că pentru a avea un viitor mai bun în persoana copiilor noștri trebuie să conștientizăm în permanență, că copiii, fie ei delincvenți sau nu, necesită toată atenția și dragostea noastră, a familiei și a societății întregi. Mai ales în societățile aflate în tranziție, în care se pun poveri mari de supraviețuire pe umerii firavi ai copilului. În atare condiții acesta, fără ajutorul prompt al statului și societății, nu va putea supraviețui ca cetățean adevărat.

Dr. Alexandru ZOSIM,
conferențiar universitar interimar
al catedrei „Drept penal și criminologie”
Academia ”Ștefan cel Mare”

JUSTIȚIA JUVENILĂ ȘI LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Una dintre cele mai actuale și socialmente importante probleme, cu care se confruntă astăzi societatea noastră, bineînțeles, este căutarea căilor de diminuare a sporului infracțiunilor în rândurile tinerilor. Necesitatea soluționării cât mai rapide a aceste situații este condiționată nu numai de faptul, că în Republica Moldova se păstrează o situație criminogenă complicată, dar și de faptul, că în rândurile criminalității organizate sunt atrași tot mai mulți minori, grupările criminale create de minori comit infracțiuni grave, iar numărul lor crește permanent. Criminalitatea întinerește. O astfel de criminalizare a tineretului lipsește societatea de perspectiva unei dezvoltări stabile în viitor.

Problemei justiției juvenile i se acordă multă atenție în practica legislativă și de aplicare a dreptului a multor țări (Austria, Marea Britanie, Germania, Canada, Olanda, SUA, Franța etc.). Și în Republica Moldova s-a acumulat experiență pozitivă de tratare a minorilor infractori.

Realizarea cu succes a planurilor de creare a sistemului justiției juvenile în Republica Moldova este posibilă doar în prezența unei temelii normative calitative. Un loc esențial în cadrul ei trebuie să revină legislației penale. Apreciem, totuși, că legislația penală nu utilizează toate posibilitățile de asigurare a scopurilor justiției juvenile, sensul căreia se reduce la un comportament mai delicat cu infractorii minori, decât cu cei maturi.

În primul rând, considerăm cu mult mai reușită poziția acelor țări, care au inclus normele juridico-penale referitoare la justiția juvenilă în acte normative separate sau le concentrează într-un capitol aparte al Codului

penal. Majoritatea statelor foste membre ale URSS au acceptat această practică pozitivă [1]. Aceasta simplifică aplicarea legislației și contribuie la nuanțarea mai clară a problematicii criminalității juvenile. Specialistul rus Iakubov A. E. apreciază, că crearea unui astfel de capitol în Codul Penal al Federației Ruse [2] a oferit posibilitatea demonstrării principiilor generale ale răspunderii penale a minorilor și reunirea într-un sistem a tuturor normelor, care reglementează răspunderea penală a minorilor [3, pag. 700]. Iar autoarea Gravina A. A. Consideră, că astfel legislația penală reflectă atenția sporită a statului față de personalitatea delincvenților minori, față de particularitățile lor psihologice [4, pag. 230].

O altă problemă referitoare la justiția juvenilă o menționează specialistul rus Pankratov V. V. El spune, că lista pedepselor penale prevăzute pentru minori în Codul Penal al Federației Ruse este prea îngustă și nu permite efectuarea unei diferențieri și individualizări eficiente a pedepsei în corespundere cu particularitățile personalității vinovatului și situației de viață concrete, în care s-a comis infracțiunea [5, pag.13]. Rămâne doar să adăugăm, că lista pedepselor penale, prevăzute în Codul penal al RM este și mai îngustă, decât cea existentă în Federația Rusă.

Atragem atenția și asupra imperfecțiunii legislației penale, care reglementează tipuri aparte ale pedepsei și unele instituții juridico-penale referitor la aplicarea lor față de minori.

De exemplu, nu putem aprecia ca fiind reușită reglementarea amenzii în calitate de pedeapsă aplicabilă minorilor. Legiuitorul a considerat necesar, prin intermediul alin. 3 al art. Al 70 CP al RM, să reducă pentru minori în jumătate maximumul pedepsei cu închisoarea. Această reglementare este rațională, deoarece anume această vârstă coincide cu etapa de bază a procesului de socializare al personalității, prin care se înțelege „procesul bilateral, care include, pe de o parte, asimilarea de către individ a experienței sociale pe calea integrării în sfera socială, în sistemul legăturilor sociale, iar pe de altă parte, procesul reproducerii active a sistemului interacțiunilor sociale de către individ în baza activității sale, includerii active în mediul social respectiv” [6, pag.334]. Pedeapsa cu închisoarea, bineînțeles, împiedică efectiv dezvoltarea minorului.

Dacă, însă, cercetăm posibilitățile executării pedepsei cu amendă de către minori, vom fi nevoiți să constatăm, că ele sunt cu mult mai reduse, decât la maturi. În primul rând, nu toți minorii sunt încadrați în câmpul muncii sau au alte venituri. Amenda aplicată unei persoane, care nu are un venit propriu sau avere personală, transformă pedeapsa în ficțiune. Amenda, fiind plătită de către rudele vinovatului, nu are influența educativă necesară. În al doilea rând, majoritatea tinerilor încă nu posedă experiență profesională necesară, studii respective, stagiu de muncă. Acest lucru limitează numărul profesiunilor, pe care ei le pot practica, condiționează nedorința patronilor da a-i angaja și, evident, în consecință, veniturile lor sunt mult mai mici, decât ale persoanelor mature.

În conformitate cu alin. 7 al art. 64 al CP al RM în cazul, în care condamnatul nu este în stare să achite amenda stabilită ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate înlocui suma amenzii cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se 60 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității pentru 50 unități convenționale ale amenzii [7]. Dacă cercetăm posibilitatea aplicării acestei prevederi față de minori, vom fi nevoiți să constatăm, că ea are forță juridică doar față de persoanele cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, deoarece alin. 4 al art. 67 al CP interzice aplicarea pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității față de persoanele, care nu au împlinit 16 ani. În această situație judecătorii sunt conștienți, că pronunțarea pedepsei cu amendă față de o persoană, care nu a împlinit 16 ani, e puțin probabil că va asigura realizarea scopurilor justiției penale. În majoritatea cazurilor minorii încă nu au venituri proprii, iar înlocuirea amnezii va fi imposibilă. În aceste circumstanțe aplicarea amenzii față de ei se poate identifica cu liberarea de pedeapsă penală. Acest fapt agravează situația minorilor – dacă instanța de judecată nu va găsi temeiuri pentru liberarea infractorului, care nu a împlinit 16 ani, de răspundere sau de pedeapsă penală, ea practic nu are altă alternativă, decât să-i aplice pedeapsa cu privațiunea libertate. Prevederea unui quantum mai mic al pedepsei cu amendă aplicate minorilor ar lărgi posibilitățile lor de a o executa și de a evita închisoarea.

Legea penală nu a prevăzut nici careva reglementări speciale de aplicare a muncii neremunerată în folosul comunității față de minori. Din moment ce condamnatul prin pedeapsă ispășește răul adus prin fapta infracțională, munca dată nu poate fi o muncă ușoară ca formă. Evident minorii, organismul cărora încă se mai dezvoltă, nu pot fi atrengați la toate tipurile de lucrări – aceasta este interzis de legislația muncii. Astfel, fiind condamnați la muncă neremunerată, infractorii minori riscă să nu execute real pedeapsa. Acest fapt iarăși nu poate să nu influențeze conștiința judecătorilor, care, evident, își dau seama, că scopurile justiției la sigur vor fi realizate, dacă ei vor pronunța față de minor pedeapsa cu închisoarea. Considerăm că legea penală ar trebui să prevadă pentru minori un quantum mai mic al pedepsei muncii neremunerată în folosul comunității.

Încă o lacună o constituie faptul, că legea penală nu prevede nici o facilitate pentru minorii, care studiază în școlile medii sau de meserii. Este bine știut, că studiile au un efect anticriminogen, din care motiv față de persoanele, care studiază, quantumul pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității ar putea fi redus la jumătate.

Apreciem ca fiind necorespunzător scopurilor justiției juvenile și faptul, că minorilor li se poate aplicată condamnarea cu suspendare condiționată a executării pedepsei și liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen doar în cazul condamnării la pedeapsa cu închisoarea. Argumentele aduse mai sus mărturisesc clar, că, dacă aceste măsuri ar putea fi aplicate și în cazul amenzii și muncii neremunerată în folosul comunității față de minori, aceasta ar lărgi posibilitățile instanței de judecată de a individualiza pedeapsa penală.

În acest context menționăm și o lacună în reglementarea unei alte modalități de liberare de pedeapsa penală a minorilor, prescrisă de art. 93 al CP, asupra căreia atrag atenția autorii manualului de drept penal Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Ei își exprimă regretul vizavi de faptul, că în conținutul acestui articol nu se conține nici o dispoziție cu privire la consecințele juridice ale eschivării cu premeditate a minorului de la internarea într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție

curativă și de reeducare, precum și de la îndeplinirea obligațiilor, care se referă la alte categorii de măsuri de constrângere aplicate în condițiile legii [8, pag.519].

Nu contribuie scopurilor reabilitării sociale a minorilor și faptul, că legea penală nu prevede careva facilități pentru minori vizavi de stingerea antecedentelor penale.

Autorul român Anastasiu Crișu afirmă, că în prezent există tendința generală de ridicare a limitei minime a vârstei răspunderii penale, încât să fie sustrași de la regimul sancționator cât mai mulți minori și supuși unui sistem educațional [9, pag.37]. Trezește interesul, în acest context, modul de reglementare în unele țări a răspunderii penale a persoanelor minore, care au atins vârsta răspunderii penale, dar, datorită rămânerii în urmă în dezvoltarea psihică nelegată de o dereglare psihică, în timpul comiterii infracțiunii aceștia nu conștientizau pericolul social al faptelor lor sau nu le puteau dirija. Legiuitorii Federației Ruse și ai Republicii Belarusi [10] au considerat necesar să introducă direct în Codul penal norme, care ar interzice tragerea unor astfel de persoane la răspundere penală. Autorul rus Pavlov V. G. apreciază această formulă legislativă drept o circumstanță, care exclude răspunderea penală a infractorului minor [11, pag. 80]. O altă autoare din Federația Rusă, Semerneva N. K., consideră, că această prevedere renaște direcția strategică în activitatea de prevenire a delincvenței juvenile – educația, tratamentul, asigurarea socială, și doar apoi represiunea penală [12, pag.527].

În concluzie, menționăm, că realizarea scopurilor justiției juvenile prin intermediul normelor dreptului penal ar fi facilitată, dacă toate aceste probleme ar fi soluționate într-un capitol aparte al Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Vezi: Раздел V. Уголовный Кодекс Республики Беларусь от 02.06.1999. СПб. – 2001; Раздел V. Уголовный Кодекс Таджикистана. Закон Республики Таджикистан от 21.05.1998, № 574. СПб. – 2001; Раздел V. Уголовный

- Кодекс Кыргызской Республики от 18.09.1997. СПб. – 2002; Раздел V. Уголовный Кодекс Республики Армения от 18.06.2003. СПб. – 2004; Раздел V. Уголовный Кодекс Грузии от 22.07.1999. СПб. – 2002.
2. Раздел V. Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. М.:Издательство: Омега-Л.Серия: Юридическая литература – 2006.
 3. Уголовное право России. Общая часть. Учебник для вузов. Под ред. доктора юридических наук, профессора Н.Ф.Кузнецовой, кандидата юридических наук, доцента И.М.Тяжковой. Москва – 2004, с. 700.
 4. Уголовное право Российской Федерации. Общая и Особенная части. Учебник под. ред. Кашепова В. П. Москва – 2001, с. 230.
 5. Панкратов В.В. Предисловие к книге «Ювенальная юстиция в Российской Федерации: криминологические проблемы развития». – Ростов-на-Дону – Санкт-Петербург, 2006. – С. 13.
 6. Андреева Г.М.Социальная психология. Москва, 1988, с.334.
 7. alin. 7 art. 64 al Codului Penal al R. Moldova, Legea nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002
 8. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M.Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: ed. Cartier, 2005, p. 519.
 9. Crișu A. Tratatamentul infractorului minor în dreptul penal și dreptul procesual penal român. Aspecte de drept comparat. B. – 1999, p. 37.
 10. Vezi: ч. 3. ст. 20 Уголовного Кодекса Российской Федерации от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. М.:Издательство: Омега-Л.Серия: Юридическая литература – 2006; ч. 3. ст. 27 Уголовного Кодекса Республики Беларусь от 02.06.1999. СПб. – 2001.
 11. Павлов В. Г. Субъект преступления и уголовная ответственность. СПб. – 2000, с. 80.
 12. Уголовное право. Общая часть. Учебник под. ред. Козаченко И.Я. и Незнамова З.М., Москва. 2001, с. 527.

Dr. Veaceslav GRATI,
șef al catedrei „Drept polițienesc”
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
conferențiar universitar

PERSONALITATEA INFRACTORULUI MINOR

Studiul personalității, ca o categorie social-istorică, subînțelege ideea potrivit căreia unui tip de societate îi corespunde un anumit tip de personalitate.

Este cert faptul, că omul își dobândește propria personalitate prin învățarea și asimilarea treptată a modelului sociocultural, pe care societatea îl promovează în cadrul procesului de comunicare și interacțiune dintre individ și mediul social, astfel socializarea devenind pozitivă sau negativă ca urmare a preexistenței unui ansamblu de factori sociali decisivi în formarea personalității individului [1. p. 37].

Analizat în termeni strict juridici, infractorul minor este acea persoană, care a comis o infracțiune cu vinovăție sau la care a participat în calitate de autor, complice sau instigator și care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta majoratului.

Remarcabil este faptul că, într-o primă etapă, persoana infractorului minor a constituit obiectul de studiu exclusiv al cercetării criminologice, dar ulterior, o seamă de curente științifice au conferit eficiență cauzală și altor factori. Din aceste considerente personalitatea infractorului minor a încetat să mai fie obiect de studiu exclusiv al cercetării criminologice, preocupările acesteia extinzându-se și constituind un domeniu de cercetare propriu și altor științe.

Studiul criminologic nu poate face abstracție de la ansamblul relațiilor sociale și condițiile nemijlocite de viață, sub imperiul cărora se desfășoară procesul de socializare a individului. Scopul demersului este de a dezvălui acele disfuncții sau chiar contradicții, care la nivelul mediului social influen-

țează în mod negativ formarea personalității și pot determina săvârșirea de infracțiuni [2. p. 65].

Mediul social global își exercită influența prin intermediul mediului psihosocial, înțeles ca realitate socială, în care minorul își desfășoară activitatea. Examinarea condițiilor concrete, în care minorul se dezvoltă, poate explica de ce în aceleași condiții generale conduita antisocială se evidențiază numai la anumite persoane.

Personalitatea infractorului se formează în aceleași sfere ale vieții sociale – familie, școală, loc de muncă, microgrupuri.

Familia, ca celulă a societății, reprezintă grupul social primar, în care se evidențiază începutul procesului de transformare a personalității umane, oferind condiții favorabile transmiterii modalităților, normelor și valorilor de comportament.

În societate identificăm familii exemplare, promotoare a respectului față de valorile specifice unei societăți democratice, și familii vulnerabile sub aspect social, care practică un stil educațional deficitar, lipsit de valențe morale, adoptă o atitudine permisivă și tolerantă față de comportamentele deviante ale minorilor, familii care determină degradarea și subsocializare intelectuală și morală a copiilor.

Drept consecință, cercetările criminologice au stabilit, că un număr impunător de infractori minori provin din familii, unde persistă stările conflictuale între membrii ei, manifestate prin certuri, injurii, acte de violență etc.

Drept premise favorizante ale formării personalității infractorului minor evidențiem modul parazitar de viață al părinților, consumul excesiv de alcool, de substanțe narcotice și psihotrope sau care manifestă constant brutalitate, lăcomie, egocentrism [1. p. 39].

Totodată, în planul formării personalității minorului, drept consecințe negative evidențiem și stilul educativ al părinților caracterizat prin indiferență, abuz de autoritate sau răsfăț excesiv. Tinerii educați în acest tip de familii sunt predispuși să transmită comportamentul violent, asimilat în sânul familiei, atât în propria lor familie, cât și în societate.

Un alt factor de importanță pentru formarea personalității minorului îl reprezintă școala cu rolul ei deosebit în educarea și dezvoltarea unor aptitudini și cunoștințe morale, etice și profesionale.

Școala, spre deosebire de familie, utilizează un sistem variat de modalități, metode și mijloace de formare a personalității minorului prin dezvoltarea și fundamentarea unor atitudini și convingeri etice și morale durabile, care facilitează integrarea acestuia în familie și societate [3. p. 163]. Nivelul redus de pregătire școlară, manifestat prin nivelul precar al cunoștințelor acumulate, absența deprinderilor de a munci constant și ordonat, de a-și îndeplini obligațiile sociale și profesionale, favorizează modele de personalitate cu înclinații spre o viață parazitară, antisocială sau delincvențială. Totodată, pregătirea școlară insuficientă este influențată și de o serie de factori obiectivi de ordin economic și social (numărul insuficient de instituții de învățământ, fluxul mare de elevi, dotarea materială insuficientă), cât și de factorii subiectivi – individualitatea și personalitatea cadrelor didactice, gradul de pregătire a acestora, precum și superficialitatea lucrului educativ exercitat.

Nu trebuie de trecut cu vederea (și în acest sens este chiar necesar de evidențiat) faptul, că în planul pregătirii școlare generale unii profesori practică o atitudine, prin care se acordă prioritate mai mult laturii instructive în scopul obținerii rezultatelor școlare deosebite, iar latura educativă este lăsată în umbră, neacordându-i-se atenția și interesul cuvenit. În practică, acest neajuns se materializează printr-o activitate specifică a cadrelor didactice, și anume: a lucra mai mult cu elevii care reușesc mai bine, neglijându-i pe cei mai slabi. Această atitudine determină formarea piramidelor ierarhice în mediul elevilor, dar și provoacă reacții de frustrare din partea elevilor mai slabi.

Formarea personalității infractorului minor este determinată de o serie de cauze și circumstanțe, ce favorizează săvârșirea faptelor ilegale, care pot fi de ordin personal subiectiv (personal) și de ordin obiectiv. Circumstanțele subiective includ sistemul de trăsături ale personalității infractorului minor, fiind concepute ca un ansamblu rezultat din interacțiunea facto-

rilor biopsihosociali cu mediul social, ale cărui informații sunt receptate, percepute, asimilate și personalizate, devenind trăsături caracteristice ale personalității individului [4. p. 202-207].

Cu referire la circumstanțele obiective putem remarca faptul, că acestea însumează acele caracteristici ale mediului social, care au tangență cu procesul de formare a personalității.

Formarea personalității infractorului minor nu se realizează întâmplător, ci reprezintă un proces de durată de receptare și asimilare a informațiilor, în baza cărora se sedimentează înseși comportamentul deviant sau antisocial.

Personalitatea deviantă se constituie datorită influenței mediului psihosocial pe parcursul acumulării experienței de viață, prin influența negativă a unor persoane, îndeosebi a grupului său de anturaj.

“Asimilarea” comportamentului ilicit de către minorul infractor se realizează și prin intermediul celorlalte forme de influență a personalității, altele decât cele de ordin social, cum ar fi: frustrarea, inadaptarea, alienarea etc.

Modelului global sociocultural îi revine un rol esențial în procesul de formare a personalității minorului. În acest sens minorii, având capacitatea de a asimila orice informație din multitudinea de informații formative transmise prin intermediul ansamblului de mijloace de comunicare socială (instituții, școală, presă, televizor etc.), sunt predispuși a le asimila și pe cele, care condiționează formarea comportamentului antisocial al persoanei, deși aceste influențe nu pot fi considerate pregnante pentru definitivarea personalității minorului infractor.

Un rol deosebit în definitivarea personalității infractorului îi revine vârstei, care reprezintă nivelul dezvoltării biopsihosocial [5. p. 234].

Statistica, în cazul infractorilor minori, stabilește preponderența infracțiunilor, care vădesc forța, nesăbuința, temeritatea, lipsa de experiență, fiind frecvente actele de violență, sustragerile, specula, vagabondajul, cerșitul și prostituția.

Starea sănătății (infirmitatea, maladiile) constituie la rândul ei o importantă influență negativă în formarea personalității infractorului minor,

determinînd persoanele în cauză să ducă o viață retrasă, diminuată, manifestîndu-se, de regulă, prin egoism, irascibilitate, egocentrism și chiar agresivitate, care favorizează în final săvîrșirea faptelor antisociale.

Temperamentul, aptitudinile și caracterul, ca particularități psihice ale individului, participă în mod deosebit la sedimentarea personalității infractorului, între ele existînd o strînsă conexiune.

În complexul factorilor, care formează comportamentul deviant penal al minorilor, este necesar de a se face distincția între diferitele nivele de cauzalitate, de la cele directe, nemijlocite, care sunt întotdeauna de natură endogenă sau subiectivă (psihică, morală, constituțională etc.), la cele psihosociale (interacțiunile din mediile de socializare: familie, școală, grup de prieteni etc.) și macrosociale (fenomene și procese manifestate la nivelul societății globale), care apar sub aspectul săvîrșirii nemijlocite a faptei prevăzute de legea penală, ca niște circumstanțe favorizante [6. p. 26].

Factorii de la nivelul social și macrosocial pot fi considerați drept cauze ale devianței sub diferitele sale forme numai în raport cu formarea discordantă a personalității minorului. Numai astfel se poate explica de ce în aceleași condiții sociale și psihosociale numai anumiți minori au comportamente deviante, săvîrșind fapte prevăzute de legea penală. În funcție de aceste nivele de cauzalitate trebuie stabilite metodele, procedeele și strategiile de prevenție a fenomenului delincvenței juvenile.

Analiza legislației, care are tangență cu personalitatea infractorului minor și a fenomenului infracțional în rîndul acestei categorii de populație, ne-a condus la formularea unor considerații de ordin general privitor la structura personalității infractorului minor și la unele aspecte legate de etiologia delincvenței juvenile. Totodată, în lucrarea de față am urmărit scopul, ca printr-o serie de cercetări empirice și sondaje de opinie să investigăm modul, cum acest fenomen se prezintă în mod obiectiv și felul cum este perceput de făptuitori și de o serie de persoane, care intervin în procesul de formare a personalității minorilor, pe de o parte, și de către funcționarii de poliție, pe de altă parte. Este de la sine înțeles că rezultatele unor asemenea investigații, din analiza datelor căreia poate rezulta o serie de elemente

orientative, trebuie integrate și corelate cu datele și informațiile cuprinzătoare, pe care le pot oferi investigațiile interdisciplinare, scalele de atitudini etalonate și adaptate la specificul populației sau eventualele metode de predicție a comportamentului deviant. Credem, totuși, că și în această formă de selectare și analiză informațiile prezentate vor prezenta interesul noutății și vor constitui repere utile pentru alte investigații, mai ample, considerate și de noi ca demersuri științifice strict necesare perfecționării activității de prevenire și combatere a delincvenței juvenile.

Bibliografia:

1. Bădina O., Basiliade G. Cunoașterea personalității infractorului minor și strategia cercetării delincvenței juvenile. București, Editura Ministerului de Interne, 1970.
2. Banciu D., Rădulescu S. M. Introducere în sociologia devianței. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
3. Dobrinioiu V. Drept penal. Partea specială, vol. I. București, 1994.
4. Pitulescu I. Delincvența juvenilă. București, Editura Ministerului de Interne, 1995. – 376 pag.
5. Stahl H. Teoria și practica investigațiilor sociale. Metode și tehnici. Vol. I. București, 1974.
6. Stăchinaru I. Devierile de conduită la copii. București, Editura Dudactică și Pedagogică, 1969.

А.А. ПОНОМАРЕНКО,
Ректор Харьковского национального
университета внутренних дел

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МОЛОДЕЖНОЙ ПРЕСТУПНОСТИ В СИСТЕМЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНУТРЕННЕЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Молодежная преступность – это вызов государству и обществу, брошенный криминальным миром. Вызов, в котором содержится нежелание следовать требованиям законов и установленным правилам поведения, ставящий под угрозу наиболее важные из прав человека – право на жизнь, личную неприкосновенность и др. Кроме того, ставится под угрозу такое право всего общества, как право на будущее. Без него ни у общества, ни у государства нет никаких перспектив. Молодежная преступность – это покушение на это права, поскольку молодому поколению навязываются извращенные социальные ценности.

Сегодня, когда в государстве и обществе происходят масштабные процессы социально-экономических и политических изменений, молодому поколению с его еще не установившимся мировоззрением, подвижной системой ценностей особенно сложно адаптироваться к новым реалиям жизни. Их представления о морали и праве, вследствие возрастных причин, находятся еще на стадии формирования, они еще не стали осознанными, а, следовательно, автоматическими регуляторами поведения.

Внутренняя политика Украинского государства направлена, прежде всего, на уменьшение влияния на молодежь тех негативных явлений, которые возникают в процессе осуществления социально-экономических реформ. Но, несмотря на определенные позитивные изменения, уровень преступности в молодежной среде остается высо-

ким. Происходит это в том числе и за счет преступности несовершеннолетних, характеристики которой в последние годы отличаются устойчивой тенденцией к сохранению основных показателей.

Так, в 2006 году несовершеннолетними было совершено 19888 преступлений общеуголовной направленности по сравнению с 26470 в 2005 году. Особенностью последних лет является изменение структуры преступности несовершеннолетних в сторону прироста корыстных и насильственных деяний. Так, на протяжении 2006 года несовершеннолетними совершено 11217 тяжких и особо тяжких преступлений, среди которых 177 умышленных убийств (по сравнению с предыдущим годом произошло уменьшение на 2,7%). При этом имеет место прирост иных видов посягательств: 3603 грабежей (+2,8%), 850 разбойных нападений (+1,2%) и т.д. В настоящее время в исправительных колониях нашей страны находятся более двух тысяч несовершеннолетних, среди которых 25% осуждены за разбои и грабежи, 10% – за нанесение тяжких телесных повреждений или убийства. Приведенные данные красноречиво свидетельствуют о важности осуществления комплексного воздействия как на преступность несовершеннолетних, так и на молодежную преступность в целом.

Противодействие этому негативному социальному явлению – важное дело общества, составная часть системы обеспечения внутренней безопасности государства, построенного на основе и с соблюдением гуманистических ценностей. Противодействие, конечно же, не сводится только к деятельности правоохранительных органов по выявлению, раскрытию и расследованию преступлений, составляющих молодежную преступность. Оно многогранно и включает в себя целый комплекс мероприятий, предотвращающих криминализацию молодежи. Причем эти мероприятия не должны сводиться только к мерам уголовно-правового воздействия, а включать в себя действия, относящиеся к иным сферам деятельности государства и общества.

Многогранность противодействия молодежной преступности не позволяет охватить всю систему рамками ограниченного анализа.

Каждое из направлений такого противодействия требует фундаментального подхода и мобилизации максимума сил и средств. Поэтому каждое из них достойно самого скрупулезного изучения, которое не должно при этом упускать из внимания того, что оно есть лишь часть всей деятельности, направленной на противодействие рассматриваемому виду преступности. Выявление, раскрытие и расследование преступлений, составляющих молодежную преступность, – это одно из таких направлений. Поэтому данная деятельность требует к себе особо пристального внимания, поскольку от ее успеха в большой мере зависит и успех всего противодействия названному негативному социальному явлению. Как показывает практика, на данном направлении правоохранительной деятельности приходится сталкиваться со значительными трудностями, которые во многом обусловлены особенностями деяний, составляющих молодежную преступность.

Успех названного направления во многом обусловлен тем, насколько должностные лица правоохранительных органов сумеют умело сочетать в этой деятельности свой опыт и опыт в целом правоохранительных органов со способностью творчески мыслить, вне стереотипов и сформировавшихся шаблонов, при выявлении, раскрытии и расследовании конкретных преступлений. Эффективность этой деятельности зависит также и от наличия соответствующих методик, их адекватности тем проблемам, которые встают при расследовании каждого конкретного преступления, составляющего молодежную преступность. И, конечно же, выявление, раскрытие и расследование данных преступлений зависит также от профессионализма следователей, которым поручается эта деятельность. Он же, в свою очередь, является результатом постоянной работы над собой, которая предполагает постоянный творческий поиск ответов на вопросы, встающие не только при расследовании одного конкретного преступления, но и в целом при анализе различных их видов.

Вполне очевидно, что преступности следует противопоставлять хорошо организованную системную деятельность, предполагающую

высокий уровень взаимодействия всех служб и должностных лиц правоохранительных органов. Только в этом случае можно будет констатировать достижение перелома в ходе противодействия данному опасному социальному явлению в пользу государства и общества.

Но не только эта аксиома должна быть положена в основу системы требований к противодействию молодежной преступности, которая сможет гарантировать эффективность этой деятельности правоохранительных органов. Имеются и иные требования, без которых достижение ожидаемых результатов невозможно. Они являются необходимой для организации и осуществления деятельности методической основой, следование которой ведет к оптимизации всего процесса воздействия преступности рассматриваемого вида.

При этом следует отметить, что проблемы, связанные с оптимизацией противодействия, носят комплексный характер. Это обусловлено тем, что молодежная преступность затрагивает многие сферы жизни общества и деятельности государства. Поэтому их решение также предполагает комплексный подход, основанный на использовании знаний, накопленных различными науками. Его применение возможно лишь при наличии у сотрудников правоохранительных органов широкого кругозора, высокого уровня интеллекта, способности к глубокой аналитической работе, а также умения взглянуть на изучаемые события вне сформировавшихся у него и у его коллег стереотипов. Комплексность требует того, чтобы и методика, и стратегия, и тактика противодействия также были комплексными. Только в этом случае можно достигнуть оптимизации всей системы деятельности.

Опыт противодействия молодежной преступности с очевидностью свидетельствует о том, что многие ошибки и недочеты связаны с нарушением процесса познания, являющегося содержанием различных видов деятельности. Именно поэтому в качестве методологической основы, способной оптимизировать процесс противодействия, должна выступать концепция о единстве познания в ходе всего этого процесса. То есть, каждый этап выявления, раскрытия, расследования и

предупреждения преступлений, составляющих молодежную преступность, и изобличения виновных лиц должен быть этапом единого процесса познания социальных фактов.

Все должностные лица, независимо от того, к каким службам правоохранительных органов они относятся, должны подчинять свою деятельность единой для всех них цели – установлению всех обстоятельств совершения конкретного преступления и предотвращению совершения новых. Их действия должны быть частью деятельности, направленной на познание произошедших событий, которые могут быть квалифицированы как следствие совершения преступлений, составляющих молодежную преступность. Именно поэтому необходимо, чтобы правоохранительные органы в своей деятельности исходили из того, что все, что они делают – это их общая работа, и ее успешность – это их общая заслуга. Только в этом случае можно говорить не только о методологической основе противодействия, но и о его идеологии.

Именно идеология – это то, что также должно присутствовать в деятельности, что является одним из составных элементов комплексного воздействия на преступность. Это особенно применимо к расследованию преступлений, составляющих молодежную преступность, которой необходимо противопоставить системную деятельность правоохранительных органов, которые своей целью имеют установление истины, и на ее основе – вынесение справедливых решений. В этом случае можно быть уверенным в том, что противодействие молодежной преступности будет идти в пользу государства и общества.

При этом особо необходимо отметить, что особенностью всей системной деятельности по противодействию является то, что оно должно быть ориентировано не только на установление истины по делу и принятие на основе этого справедливых решений, но и на профилактику этих преступлений. При этом профилактика должна предполагать такое воздействие со стороны правоохранительных органов

на потенциальных правонарушителей, результатом которого был бы их отказ от преступной деятельности. То есть, на сотрудников правоохранительных органов лежит обязанность, помимо раскрытия и расследования конкретных преступлений, также и их профилактики.

Достижению профилактических целей также способствует названная выше концепция познания, так как она позволяет изучить структуру преступной деятельности данного вида, взаимоотношения внутри нее, благодаря чему возникает возможность обнаружить наиболее «слабые» в ее организации места. Это позволяет осуществлять целенаправленное воздействие на данный объект, с целью парализовать его активность, а затем – создать условия, в которых лицо поймет бесперспективность противоправных действий. Благодаря этому в целом противодействию молодежной преступности становится более эффективным, так как достигаются вполне конкретные позитивные для общества и государства результаты.

Особенности противодействия молодежной преступности обусловлены спецификой данного вида преступной деятельности. Именно эти особенности, которые не позволяют использовать в полном объеме методики, созданные для борьбы с другими преступлениями, обуславливают сложность воздействия на данный вид преступности. Однако знание этих особенностей, а также знание специфики познавательного процесса, осуществляемого сотрудниками правоохранительных органов, позволяет разрешить эти проблемы и организовать эффективное противодействие, что позволяет рассчитывать на успех.

Ian DOGOTARI,

Lector al catedrei „Drept polițienesc”

a Academiei „Ștefan cel Mare”,

master în drept

ROLUL POLIȚIEI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATERICA DELINCVENȚEI JUVENILE

Problema educației noii generații a fost și este unul din obiectivele de prim rang ale oricărui stat, deoarece viitorul lui, al țării depinde în mare măsură anume de modul, în care statul se v-a impune în problema dată.

În acest sens statul, prin intermediul organelor sale abilitate, desfășoară un complex de activități de instruire a noii generații. De aici reiese, că toate organismele statului au atribuții vizînd instruirea și educarea minorilor. Cu toate acestea, minorii săvîrșesc mai multe acțiuni ilegale, cum ar fi consumul băuturilor alcoolice și a substanțelor narcotice, diferite acțiuni huliganice și chiar, mai grav, săvîrșirea infracțiunilor. Datorită acestor împrejurări, apare necesitatea implicării în instruirea minorilor și profilaxia delincvenței lor a organelor polițienești, și în special a organelor afacerilor interne, care, de fapt, sunt pilonul acestei activități.

Delincvența juvenilă, constituie una dintre cele mai stringente probleme ale societății noastre. Din nefericire, în ultimul timp se atestă o creștere considerabilă a numărului acțiunilor ilegale săvîrșite de minori, ba chiar coeficientul criminalității minorilor a depășit coeficientul faptelor ilegale săvîrșite de maturi.

În ultimul timp criminalitatea juvenilă atestă unele tendințe alarmante. Aceasta căpătă un caracter evidențiat și agresiv, faptele ilegale sunt săvîrșite de minori cu vîrsta tot mai fragedă, multe acțiuni sunt săvîrșite cu folosirea armelor sau a unor obiecte, care le înlocuiesc etc. De aici reiese, că organele afacerilor interne reprezintă veriga de bază în profilaxia, curmarea și asigurarea tragerii la răspundere a minorilor.

Profilaxia și curmarea criminalității juvenile reprezintă o sarcină a fiecărei subdiviziuni ale OAI. Astfel, aparatele poliției criminale realizează un complex de măsuri operativ-investigative în vederea prevenirii și curmării delicvenței juvenile; previn acțiunile ilegale ale grupelor de adolescenți; depistează instigatorii și organizatorii infracțiunilor comise de minori; descoperă persoanele care îi atrag la consumul de băuturi alcoolice și de substanțe narcotice și psihotrope, la practicarea prostituției, la jocurile de noroc [1 pag.121] etc. Subdiviziunile poliției rutiere realizează măsuri profilactice în vederea prevenției traumatismului rutier al minorilor, prevenirii încălcărilor regulilor securității circulației rutiere de către conducătorii mijloacelor auto, în special în preajma instituțiilor de învățământ și grădinițelor de copii; țin lecții de familiarizare a copiilor cu regulile circulației rutiere etc.

Serviciilor de menținere a ordinii publice de asemenea li se cere să contribuie la prevenirea criminalității juvenile. Astfel, în cadrul repartizării serviciului de patrulare și santinelă se ține cont de caracterul și structura criminalității și altor acțiuni ilegale comise de minorii sectorului dat, de locurile în care se concentrează grupurile de minori cu comportament vădit antisocial; în timpul exercitării serviciului se realizează acțiuni hotărâte în vederea curmării acțiunilor huliganice, consumului de băuturi alcoolice și substanțe narcotice, se contracarează apariția în stare de ebrietate în locuri publice[2 pag.353], actele de vandalism și alte încălcări comise de minori în locuri publice; inspectorii de sector realizează și ei munca educativă cu minorii predispuși să comită acțiuni ilegale, cu părinții acestora, cu persoanele care îi înlocuiesc și familiile, ce duc un mod de viață antisocial.

Activitatea profilactică și de curmare întreprinsă de subdiviziunile organelor afacerilor interne este foarte importantă, dar nu și suficientă pentru atingerea scopurilor statului în acest sens. Astfel, în cadrul organelor afacerilor interne au fost create servicii specializate în acest domeniu, cum ar fi Serviciile pentru minori ale comisariatelor de poliție. Activitatea acestor servicii este reglementată de actele normative naționale și internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și serie de acte normative departamentale[3].

Această subdiviziune a organelor afacerilor interne are următoarele funcții:

a) *profilaxia generală a contravențiilor comise de minori*. În acest sens Serviciul pentru minori elaborează planuri comune de activitate cu alte subdiviziuni polițienești în cazul comiterii încălcărilor în grup a ordinii publice de către minori; înaintează propuneri privind dislocarea și redislocarea forțelor de menținere a ordinii publice reieșind din situația creată în sectorul administrativ deservit astfel, încât serviciul de patrulare să fie întărit în special în locurile de odihnă masive ale tineretului (baruri, discoteci, cluburi de noapte etc.); organizează întâlniri sistematice a minorilor și părinților needucogeni cu conducerea comisariatelor de poliție, reprezentanții procuraturii și organelor judecătorești. În comun cu alte servicii polițienești și reprezentanți ale comitetelor părintești organizează activitatea de prevenire și curmare a contravențiilor în timpul seratelor și balurilor de absolvire în școli și alte instituții de învățământ; participă la raziile de depistare a minorilor, care săvârșesc acțiuni antisociale[1 pag.123] etc.;

b) *profilaxia individuală a contravențiilor comise de minori*. În acest sens inspectorii pentru minori iau la evidență adolescenții, care au fost eliberați din locurile de detenție; care au săvârșit infracțiuni și au fost amnistiați; care au săvârșit acțiuni ilegale înainte de atingerea vârstei, care permite tragerea lor la răspundere; care au săvârșit contravenții administrative; care abandonează în permanență domiciliul și instituția de învățământ; care consumă băuturi alcoolice și substanțe narcotice; care practică cerșesc și se prostituiază[3 pct.30] etc. În plus, se ține evidența categoriilor de părinți needucogeni, care nu-și îndeplinesc obligațiunile părintești etc.

Serviciul inspectorilor pentru minori aplică sau asigură aplicarea de către alte organe abilitate a măsurilor de prevenire și curmare a contravențiilor săvârșite de minori, precum și prevenirea abandonării și lăsarea fără tutelă a acestora[1 pag.124]. La aceste măsuri se referă:

- chemarea la poliție a minorilor și părinților acestora în vederea stabilirii împrejurărilor de comitere a contravențiilor;
- preîntâmpinarea oficială despre neadmiterea în continuare a comportamentului antisocial;

- aducerea la organul de poliție și în alte încăperi de serviciu a minorilor, care au comis contravenții administrative, efectuarea controlului personal și al obiectelor acestora;

- aplicarea sancțiunilor contravenționale minorilor, care au săvârșit contravenții administrative, sau, după caz, părinților ori persoanelor care îi înlocuiesc.

c) *Aducerea și internarea minorilor rămași fără tutelă părintească.* Serviciul întreprinde acțiuni în vederea depistării și aducerii ulterioare a minorilor răătăciți sau rămași fără tutelă părintească. Ulterior inspectorii pentru minori întreprind măsuri în vederea depistării părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc, după care, dacă aceștia sunt stabiliți, sunt invitați la organul polițienesc pentru precizarea circumstanțele cazului dat. Dacă nu au fost depistați părinții minorului, acesta este predat **Centrului de Plasament Temporar a Minorilor**.

Acest centru este un serviciu specializat, independent din cadrul Ministerului Afacerilor Interne destinat îngrijirii temporare a copiilor lipsiți de anturajul familial și are drept scop asigurarea dezvoltării armonioase a personalității copiilor aflați în dificultate[4 pct.1].

Principalele funcții ale Centrului de Plasament Temporar al Minorilor sunt: sprijinirea copiilor aflați în situații de risc; dezinstituționalizarea și promovarea modelului familial de îngrijire a copilului; asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate; asigurarea protecției copilului pentru o perioadă determinată, pînă în momentul reintegrării acestuia în familia biologică, familia extinsă, asistență parentală profesionistă, alte forme alternative de îngrijire.

În încheiere ași menționa, că deși munca de profilaxie cu minorii predispuși să comită acțiuni ilegale se realizează în cadrul organelor afacerilor interne, totuși, ar fi binevenită intensificarea colaborării organelor polițienești cu instituțiile de învățămînt și alte instituții de educare a minorilor; organizarea diferitelor treninguri și seminare, cu participarea lucrătorilor acestor organe, în vederea sporirii nivelului de calificare al acestora în domeniul dat; invitarea specialiștilor de peste hotare și schimbul de experiență

între organele noastre abilitate și cele de peste hotare, elaborarea și ținerea unor cursuri specializate în domeniul psihologiei minorului în cadrul instituțiilor de învățământ ale MAI, în special pentru pregătirea inspectorilor pentru minori ai poliției.

LITERATURĂ:

1. А.П. Корнев. Административная деятельность органов внутренних дел. Москва, 2001 г.
2. Административная деятельность органов внутренних дел, под ред. Л.Л. Попова. Москва, 1983 г.
3. Ordinul MAI nr.400 „Cu privire la organizarea activității Serviciilor pentru minori ale comisarierilor de poliție”, din 10 noiembrie 2004.
4. Ordinul MAI nr.187 „Cu privire la aprobarea Regulamentului Centrului de Plasament Temporar al Minorilor al Ministerului Afacerilor Interne”, din 31 mai 2002.

Л.Г. МАТВЕЕВА,

доцент кафедры теории и истории государства
и права Одесского юридического института
Харьковского Национального университета
внутренних дел Украины

ВЛИЯНИЕ РАЗЪЯСНЕНИЙ ПЛЕНУМА ВЕРХОВНОГО СУДА УКРАИНЫ ПО ДЕЛАМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ НА РАЗВИТИЕ ЮВЕНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Анализ состояния преступности несовершеннолетних на Украине, а также законодательства, определяющего их правовой статус, актуализирует в современных условиях вопрос о становлении ювенальной юстиции как правовой основы социальной политики в отношении несовершеннолетних. Неэффективная молодежная политика государства, экономическая, социальная, политическая нестабильность, правовой нигилизм населения привели к нивелированию нравственных ценностей молодого поколения, и, как следствие, к приобщению большего числа молодежи к преступной деятельности. Возрастает число правонарушений совершенных несовершеннолетними, а также постепенно снижается возраст, с которого лица вовлекаются в преступную деятельность. Зачастую это могут быть лица, не достигшие и четырнадцатилетнего возраста.

Приоритетным направлением государственной правовой политики является обеспечение соблюдения прав ребенка, что предполагает признание за ним всей полноты прав и свобод, закрепленных Конституцией, международным законодательством, иными правовыми актами. Эта проблема является главной точкой приложения сил органов государственной власти, органов местного самоуправления, различных институтов гражданского общества Украины. Практическая реализация положений международно-правовых актов свиде-

тельствуют о позитивных изменениях в национальном законодательстве. Несмотря на активизацию законотворческой деятельности, направленной на защиту прав несовершеннолетних, процесс приведения ювенального законодательства в соответствие с концептуальными принципами и нормами международного ювенального права еще не завершен. Частью такого дальнейшего совершенствования законодательства является обеспечение содержательной непротиворечивости правовых актов, обеспечивающих ювенальную политику государства, в том числе ювенально-уголовную.

Интерпретационная деятельность Верховного Суда Украины призвана уменьшить недостатки и сложности переходного периода развития украинской правовой системы. В отечественной юриспруденции нет единой точки зрения относительно того, являются ли Постановления Пленума Верховного Суда Украины источником права. Сложившаяся в украинской правовой традиции концепция официального толкования права утверждает правоприменительный его характер, исключающий создание новых правовых норм. Однако в последнее время ряд ученых (С.В.Шевчук, Л.А.Луць, к которым присоединяется и автор) не исключают правотворческого характера отдельных решений высших судов [2; 3; 7].

Конституционный статус социального и правового государства, а также стремление Украины стать равноправным членом европейского содружества, налагают на нее серьезные обязанности в гуманитарной сфере. Одной из них является защита прав детей и молодежи. Государство определяет охрану детства как стратегический общенациональный приоритет, что в формально-юридическом измерении проявляется в постепенном формировании особенной целостности правовых норм – ювенального права.

Особенностью и одним из принципов ювенальной юстиции, с которым тесно связано ювенальное уголовное право, является её социальная насыщенность. Относительно ювенальной юстиции это означает широкое использование в судебном процессе в отношении

несовершеннолетнего специальных неюридических знаний, акцент на изучении социальных условий жизни несовершеннолетних подсудимых. Социальная направленность и социальная насыщенность должны прослеживаться и в институте уголовного наказания несовершеннолетних, в частности, путем определения особенной его цели – ресоциализации несовершеннолетнего субъекта преступления.

Теория и практика правотворчества в пределах романо-германской правовой семьи, к которой тяготеет и правовая система Украины, базируются на принципе монизма в уголовном праве, то есть Уголовный кодекс признается единственным источником права в своей отрасли. Ввиду особенностей уголовной ответственности несовершеннолетних, присутствие в ней «социального компонента», Уголовный кодекс не может безоговорочно рассматриваться как моноисточник ювенального уголовного права. Исходим при этом из следующих рассуждений. Во-первых, принудительные меры воспитательного характера, которые назначаются судом как альтернатива наказанию или уголовной ответственности, а также как мера реагирования на общественно опасные деяния, совершенные лицами, не достигшими возраста уголовной ответственности, по своей природе лежат за пределами уголовного наказания. Именно поэтому для адекватного их применения необходимо «выйти» за пределы Уголовного кодекса, в частности, обратиться к законам, регулирующим социальную работу с детьми и молодежью, просветительскую и воспитательную деятельность. Аналогичной является ситуация при рассмотрении дел о преступлениях, совершенных против несовершеннолетних, когда в процессе выработки решения суд нередко должен обращаться к Семейному кодексу, законодательству об охране детства, а также международным нормативным актам. Во-вторых, исполнение принудительных мер возлагается не на учреждения правовой системы, а на органы и службы по делам несовершеннолетних, семью, трудовые и учебные коллективы, отдельных граждан, иначе говоря, на институты гражданского общества, чья деятельность регулируется не нормами уголовного права, а другими законами и подзаконными ак-

тами. Следовательно, на практике суд должен руководствоваться не только нормами Уголовного кодекса, но и прибегать к другим правовым актам [1, с.83].

По нашему мнению, к системе источников ювенального уголовного права Украины среди других должен быть отнесен ряд официальных правоинтерпретационных актов – Постановлений Пленума Верховного Суда Украины, среди полномочий которого есть и право давать разъяснение по вопросам применения законодательства на основании обобщения судебной практики и анализа судебной статистики и тем самым обеспечивать ее правильность и единство.

Верховный Суд Украины в последнее время все чаще обращается к проблеме, связанной с противодействием преступности несовершеннолетних. В частности, при его активном участии разработана концепция создания ювенальной юстиции в Украине. Обращение к зарубежному опыту функционирования ювенальной юстиции показывает, что судебные прецеденты являются мощным ресурсом ее усовершенствования. Так, кризис в системе ювенальной юстиции США в 60-70-х гг. прошлого века был преодолен в значительной мере за счет ряда прецедентов Верховного Суда. В частности, речь идет об известных прецедентах, среди которых: прецедент по делу *Kent v. United States* (1966 г.), урегулировавший процесс передачи дел от ювенального к общему суду, а также прецедент *In re Gault* (1967 г.), установивший право несовершеннолетнего на надлежащую судебную процедуру, т.е. возможность применения к несовершеннолетнему наказания в виде лишения свободы [1, с. 84].

На сегодняшний день ювенальный сегмент уголовного права Украины имеет существенные недостатки, в частности: слишком малый выбор видов наказаний, которые могут применяться относительно несовершеннолетнего, большое количество слабо разработанных в законодательстве и науке уголовного права понятий, неоправданно широкий перечень составов преступлений, за которые предусмотрена ответственность с 14 лет, наконец, избыточная жестокость

санкций. В этом смысле действующий Уголовный кодекс Украины является более суровым, чем предыдущий. Следовательно, перед Верховным Судом Украины в процессе создания ювенальной юстиции стоят следующие задачи: во-первых, обобщение судебной практики относительно несовершеннолетних для выявления оснований введения института ювенальных судей. Во-вторых, необходим поиск оптимальных форм реагирования на преступные деяния несовершеннолетних при наличии несовершенного законодательства.

Именно этими обстоятельствами вызвано появление ряда официальных правоинтерпретационных актов – Постановлений Пленума Верховного Суда Украины: «О практике рассмотрения судами дел о применении принудительных мер воспитательного характера» (15 мая 2006 г., № 2), «О практике применения судами Украины законодательства по делам о преступлениях несовершеннолетних» (16 апреля 2004 г., № 5); «О применении судами законодательства об ответственности за вовлечение несовершеннолетних в преступную или другую антиобщественную деятельность» (27 февраля 2004 г., № 2).

Постановление Пленума Верховного Суда Украины от 27.02.2004 «О практике рассмотрения судами дел о применении принудительных мер воспитательного характера» детально разъясняет содержание диспозиции ст.304 Уголовного Кодекса, в частности, предоставляя дефиниции понятий «вовлечение в пьянство», «вовлечение в занятие попрошайничеством» и т.п. По нашему мнению, указанное Постановление Верховного Суда Украины содержит не только разъяснение, но и конкретизацию норм Уголовного кодекса, которые являются результатом правотворческой деятельности суда. В частности, п.4 четко устанавливает неуказанный в ст.304 возраст, с которого наступает ответственность за вовлечение несовершеннолетнего в преступную или другую антиобщественную деятельность, а именно – 18 лет; п.5 Постановления определяет, что преступление, предусмотренное ст.304 Уголовного кодекса, имеет формальный состав. Правотворческий характер носит, по нашему мнению, и п.10 Постановления, ко-

торый определяет, что употребление несовершеннолетним спиртных напитков, занятие попрошайничеством или азартными играми признаются систематическими, если совершаются не меньше трех раз на протяжении непродолжительного времени [4].

Постановление Пленума Верховного Суда Украины от 16 апреля 2004 г., № 5 «О практике применения судами Украины законодательства по делам о преступлениях несовершеннолетних» в основном носит правотолковательный характер. Вместе с тем, п.21 этого Постановления носит правотворческий характер, поскольку требует более активно вовлечения общественности в решение вопросов, возникающих при рассмотрении дел относительно несовершеннолетних. Им конкретизируется норма относительно принудительной меры воспитательного характера, которая заключается в передаче несовершеннолетнего под надзор.

Нормой рекомендательного характера является положение Постановления, которым предлагается всячески поддерживать деятельность тех общественных организаций, целью которого является достижение досудебного примирения между пострадавшим и несовершеннолетним, совершившим преступление. Речь идет о предоставлении таким организациям соответствующей информации, информировании подсудимых и их законных представителей о наличии в районе (городе) таких организаций, а также о предоставлении возможности пострадавшему и обвиняемому обращаться в эти организации для разрешения конфликта и достижения примирения. Достижение с помощью таких общественных организаций примирения между пострадавшим и обвиняемым (подсудимым), могут быть основаниями для закрытия дела или учитываться как обстоятельства, смягчающие наказание [5].

Постановление Пленума Верховного Суда Украины от 15 мая 2006 г., № 2 «О практике рассмотрения судами дел о применении принудительных мер воспитательного характера» в п.4 подтверждает и более детально конкретизирует положение о применении примири-

тельных процедур [6], что, по нашему мнению, является правотолковательным прецедентом нормы, установленной Постановлением Пленума Верховного Суда Украины от 16 апреля 2004 г., № 5.

Следовательно, Постановления Пленума Верховного Суда Украины, содержащие не только разъяснение норм права, но и правоконкретизирующие положения общего характера, обязательные для применения судами и правоохранительными органами, можно отнести к источникам ювенального уголовного права. Указанные официальные интерпретационные акты составляют систему, охватывающую нормативным толкованием подавляющее большинство норм ювенального уголовного права.

Література:

1. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Інтерпретаційні акти Верховного Суду України як джерело ювенального кримінального права // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. – 2006. - № 10. – С. 81-85.
2. Луць Л. А. Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України // Вісник Центру суддівських студій. – 2006. - № 6. – С.9-15.
3. Матвеева Л.Г. Юридична природа та місце офіційних інтерпретаційних актів у правовій системі України: автореф. дис...кан. юрид. наук. – Харків, 2005. – 20с.
4. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2. // <http://www.viaduk.net>
5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. // <http://www.viaduk.net>
6. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. №2. // <http://www.viaduk.net>
7. Шевчук С. В. Рішення Верховного Суду України як джерело права (деякі аспекти дії прецедентного права в Україні) // Вісник Центру суддівських студій. 2006. - № 6. – С.9-15.

Alexei GUȚU,

lector superior al Catedrei „Drept publică”

a Academiei „Ștefan cel Mare”

ROLUL ȘI IMPORTANȚA POLIȚIEI COMUNITARE ÎN PREVENIREA ȘI CONTRACARAREA DELINCVENȚEI JUVENILE

În general despre copii se obișnuiește să se vorbească cu căldură, admirație și încântare, să li se elogieze frumusețea și puritatea sufletească. Ei reprezintă viitorul unui stat, al unui neam și al unui popor, iar noi, maturii suntem responsabili și avem obligația să-i creștem și să-i educăm în spiritul valorilor moștenite de la generațiile precedente și împărtășite în prezent. Din nefericire, nu toți copiii au comportamentul social acceptabil. Există și copii, care au apucături antisociale: fură, fug de acasă, abandonează școala, își bat colegii, își agresează chiar și părinții. Și atunci noi, maturii ne întrebăm: de ce se întâmplă aceste lucruri? Care sunt cauzele și motivele acestui comportament? Avem certitudinea, că acestea sunt întrebări, răspunsurile la care nu pot fi monosilabice. Pentru a găsi răspunsuri exhaustive trebuie să privim această problemă în complex, să realizăm analize profunde și multilaterale.

Considerăm, și din punct de vedere pedagogic este o axiomă, că un copil nu se naște rău. Ceea ce devine el la un moment dat este rezultatul influenței mediului familial și social în care a trăit, al modului în care a fost iubit și a fost lăsat să iubească de către persoanele cele mai apropiate. Ceea ce se întâmplă deseori în jurul lui – comportament agresiv, certuri, neglijență îl fac să simtă, că este lipsit de cel mai important lucru: afecțiunea părinților și a tuturor oamenilor dragi. Oare nu e un adevăr, că cei mici îi înțeleg mai bine pe cei maturi, decât invers? Această lipsă de înțelegere a adulților poate face ca iubirea să se transforme în ură. Atunci copilul se va simți singuratic, iar în momentul, în care va avea suficientă energie și hotărâre, își va lua destinul în propriile mâini. Cum va proceda, însă, copilul, care se simte

puternic și în stare de orice atunci, când cei din jurul lui consideră că nu e în stare de nimic bun? Foarte probabil, că va proceda la fapte rele. În limbajul juridic acest comportament poartă denumirea de delincvență juvenilă.

Conform Recomandării REC (2003)20 a Comitetului de Miniștri al statelor membre ale Consiliului Europei cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată la 24 septembrie 2003:

– *minor, juvenil* înseamnă persoana, care a atins vârsta de răspundere penală, dar nu și cea a majoratului;

– *delincvența* semnifică faptele, care se încadrează în sfera dreptului penal. În unele state aceasta se extinde și asupra comportamentului anti-social și/sau deviat, care face parte din sfera administrativă și civilă.[1]

Deși rata delincvenței juvenile rămîne a fi mai mult sau mai puțin constantă, caracterul și gravitatea ei necesită noi abordări și căi de intervenție.

Considerăm ca reacția autorităților la delincvența juvenilă trebuie să poarte un caracter planificat, coordonat și realizat în temeiul parteneriatelor locale, care cuprind autoritățile publice cheie: poliția, serviciile de asistență socială pentru tineri, autoritățile judiciare, de amplasare în câmpul muncii, de învățămînt, de educație, sănătate și de asigurare cu spațiu locativ, precum și sectorul de voluntariat și cel privat. Asemenea parteneriate trebuie să-și asume răspunderea pentru realizarea scopului clar definit și anume:

- oferirea instruirii inițiale și continue;
- planificarea, finanțarea și prestarea serviciilor;
- stabilirea standardelor și monitorizarea realizării lor;
- împărtășirea informației (în conformitate cu cerințele juridice despre protecția informației și secretul profesional, ținînd cont de atribuțiile specifice ale structurilor respective).

Rolul poliției în acest parteneriat este unul determinant. Am vrea să facem unele reflecții referitoare la rolul și importanța poliției comunitare în munca de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, tinînd cont de faptul, că termenul ***poliție comunitară*** este unul relativ nou la noi și mai există unele neclarități referitoare la definirea lui.

Considerăm de actualitate abordarea acestei probleme, dacă ținem

cont, că la 20 aprilie 2007 MAI al Republicii Moldova, organizațiile neguvernamentale Saferworld (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord) și Institutul de Politici Publice (RM) au semnat un Memorandum de Înțelegere referitor la reformarea poliției în conformitate cu filozofia și principiile activității polițienești comunitare. Scopul principal al Memorandumului de Înțelegere, precum și al activităților stipulate de acesta este: a oferi o platformă bună pentru stabilirea structurilor instituționale și a sistemelor necesare formării unei poliții efective, eficiente, transparente și profesionale, care să corespundă necesităților comunității locale și să lucreze în parteneriat cu alte părți ale sistemului de justiție în cadrul unei abordări comprehensive a securității, siguranței și justiției.[2]

Formarea unui serviciu polițienesc efectiv, modern și profesionist, care să corespundă standardelor internaționale polițienești, sensibil la necesitățile comunității pe care o servește este o provocare-cheie pentru Guvernul Republicii Moldova și o misiune de prim rang pentru MAI.

Activitatea polițienească comunitară este strâns legată de guvernarea democratică și de serviciul polițienesc, care este responsabil, în primul rând, în fața legii și nu în fața Guvernului. Guvernarea democratică este mai importantă pentru reforma poliției, decât reforma poliției pentru guvernarea democratică. Apărarea și promovarea drepturilor omului sunt fundamentale pentru activitatea polițienească comunitară și ele trebuie să constituie ca parte integrantă a procesului de instruire polițienească. Angajamentul și conducerea competentă din partea conducătorilor de vârf sunt vitale pentru producerea schimbărilor.

Participând la menținerea păcii, ordinii și securității în cadrul comunităților, personalul polițienesc îndeplinește latura profesională în parteneriat cu comunitatea, fiind responsabil, dar nu în exclusivitate, de prevenirea și reducerea numărului crimelor, asigurarea ordinii publice și siguranței individuale. În această ordine de idei, rolul lucrătorilor poliției este mai degrabă cel de „agenți ai păcii”, decât cel de „agenți de aplicare a legii”, și activitatea exercitată de ei este numită „activitate polițienească comunitară”.

Activitatea polițienească comunitară este și o filozofie (un mod de

gîndire), dar și o strategie organizațională (un mod de implementare a acestei filozofie), care abilitază poliția și comunitatea cu oportunitatea de a activa în comun într-o nouă modalitate pentru soluționarea problemelor, ce țin de criminalitate, dezordine și securitate publică, pentru a îmbunătăți calitatea vieții fiecărui membru al comunității. Această filozofie se întemeiază pe convingerea, că cetățenii merită și au dreptul ca de opinia lor să se țină cont în procesul realizării activității polițienești și în acest caz ei vor participa activ și vor acorda susținere poliției. Filozofia, de asemenea, se bazează pe ideea, că soluționarea problemelor comunitare, inclusiv și a celor referitoare la delincvența juvenilă, necesită autorizarea poliției și a publicului pentru examinarea căilor și metodelor novatorii de abordare a preocupărilor comunității, altele decît cele vechi, care erau concentrate îngust asupra unui număr limitat de tipuri de crime.

Termenul **activitate polițienească comunitară** semnifică următoarele: poliția activează în parteneriat cu comunitatea, implicînd-o astfel în asigurarea propriei securități. Ambele colaborănd, mobilizează resurse pentru a soluționa problemele, care afectează securitatea publică pe termen lung. Acest model este mult mai eficient, decît dacă poliția ar acționa de una singură, servind ca forță de reacție pe termen scurt la incidentele, care se produc.

Activitatea poliției comunitare trebuie să se desfășoare în conformitate cu următoarele principii:

- desfășurarea activității polițienești prin consens, și nu prin constrângere;
- poliția este partea integrală a comunității;
- determinarea necesităților comunității de comun acord cu aceasta;
- activitatea în parteneriat cu alte autorități și cu publicul;
- transformarea și adaptarea activității sale în corelație cu necesitățile comunității;
- asumarea răspunderii pentru activitatea sa în fața comunității;
- oferirea unor servicii de calitate.

Principiile menționate pot fi reformulate într-un set de caracteristici ale poliției comunitare în cadrul conceptului APC (asigurării ordinii publice în mod democratic). Astfel, poliția trebuie să fie:

- un serviciu, și nu o forță;
- un serviciu de calitate, eficient și efectiv;
- responsabilă în fața legii și a publicului;
- deschisă, vizibilă și accesibilă;
- profesionistă;
- consultativă și participativă;
- activă;
- preventivă.

Activitatea polițienească comunitară este uneori acuzată pe nedrept ca fiind „blindă” în raport cu crima. Această afirmație nu este corectă, deoarece:

- activitatea polițienească comunitară este mai „dură” din motiv, că prin implementarea acesteia publicul va cere și se va aștepta la mai mult de la serviciul său de poliție;

- poliția are misiunea permanentă de a reduce frica și îngrijorarea membrilor comunității și de a înfricoșa criminalii;

- activitatea polițienească comunitară este mai inteligentă, deoarece mobilizează majoritatea cetățenilor care respectă legea la conlucrarea cu poliția pentru reducerea criminalității și arestarea criminalilor, și recunoaște dreptul societății de a fi protejată de acțiunile criminale;

- prin intermediul activității în parteneriat resursele, ideile, responsabilitățile și soluțiile pot fi comune;

- tinde să abordeze motivele crimei și conflictului prin activități de parteneriat cu comunitățile afectate și cu alți prestatori de servicii;

- este condusă astfel, încât criminalii activi și persistenți să se afle în vizor și ținuți la evidențe valabile pentru a asigura condamnarea acestora.

Cu referire la „activitatea polițienească în parteneriat” este necesar să înțelegem, că ea implică încheierea unui nou contract între poliție și public, în serviciul căruia aceasta se află. Activitatea polițienească comunitară urmărește scopul să schimbe indiferența și atitudinea negativă față de poliție și, totodată, să împiedice comunitatea să preia controlul legii în propriile mâini. Aceste relații noi, bazate pe încredere și respect reciproc, sugerează ideea, că poliția poate contribui la convingerea cetățeanului să accepte partea lui de responsabilități pentru asigurarea securității și ordinii de drept

în comunitate. Poliția trebuie să-i convingă pe ceilalți parteneri și societatea în ansamblu, că delincvența juvenilă nu este numai problema poliției și că doar cu eforturile unilaterale ale poliției ea nu va fi soluționată.

Prin intermediul activității polițienești comunitare în parteneriat cu ceilalți subiecți, poliția poate contribui la realizarea următoarelor obiective fundamentale:

- prevenirea comiterii și recidivării faptelor de natură penală;
- (re)socializarea și (re)integrarea infractorilor;
- preocuparea de necesitățile și interesele victimelor.

Activitatea polițienească comunitară trebuie privită ca o parte componentă a unei strategii mai largi de prevenire a delincvenței juvenile, care ține cont de contextul larg al familiei, școlii, vecinătății și grupului de cunoștințe, în interiorul căruia are loc comiterea faptei.

Intervenția în cazul infractorilor minori trebuie, pe cât este posibil, să se bazeze pe dovezi de ordin științific.

În scopul prevenirii discriminării autoritățile publice trebuie să elaboreze declarații referitoare la eventualele consecințe ale politicilor și practicilor noi asupra membrilor tineri ai minorităților etnice.

Numai printr-o abordare în complex a delincvenței juvenile, așa cum prevede filozofia activității polițienești comunitare, și conștientizarea acestei probleme de către toți partenerii sociali menționați mai sus, dar și printr-o activitate planificată, permanentă și susținută ea poate fi prevenită sau soluționată eficient, activitate în care poliția joacă un rol determinant.

Referințe:

1. Recomandări REC (2003)20 ale Comitetului de Miniștri al statelor membre ale Consiliului Europei cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile (adoptată la 24 septembrie 2003).
2. Memorandum de înțelegere: Înțelegere privind rolurile, responsabilitățile și activitățile între Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, organizațiile non-guvernamentale Saferworld (Regatul Unit) și Institutul de Politici Publice (Republica Moldova) 01 Mai 2007 – 30 Aprilie 2008. Semnat la Chișinău, la 20 aprilie 2006.

В.Б. ВИШНЯ,

начальник кафедры спецтехники
Днепропетровского государственного
университета внутренних дел (ДГУВД),
доктор технических наук, профессор,

О.В. ВИШНЯ,

доцент кафедры экономической безопасности
ДГУВД, кандидат юридических наук

ВЫЯВЛЕНИЕ И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ХИЩЕНИЙ ГРУЗОВ НА ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГАХ УКРАИНЫ ЛИЦАМИ МОЛОДЕЖНОГО ВОЗРАСТА

Грузовой железнодорожный транспорт Украины, являясь одной из важнейших отраслей народного хозяйства, должен обеспечивать нормальное функционирование сельскохозяйственного и промышленного производства, бесперебойную и надежную доставку грузов. Однако, по данным правоохранительных органов, в стране остается серьезной проблема похищения грузов, которые транспортируются. Только в 2006 году железным дорогам Украины были выставлены претензии за несохранные перевозки грузов на сумму 5 млн. гривень, а Приднепровской железной дороге, одной из самой большой железной дороги страны, – 2 млн. гривень. На этой же дороге убытки от похищения грузов за 2000-2005 годы составили 18,1 млн. гривень. Причем, масштабы похищений таких грузов, как уголь, металлопрокат, ферромарганец, металлолом, горюче-смазочные материалы, которые транспортируются железнодорожным транспортом, постоянно увеличиваются. Преступные посягательства осуществляются не только на станциях при составлении и сортировке поезда, но и при его движении путем сбрасывания груза.

Вместе с тем, уровень эффективности борьбы с похищением грузов на железных дорогах сегодня нельзя считать удовлетворительной. Во многом это поясняется тем, что выявление и расследование похищений грузов из поездов имеют свои особенности, а движение поезда позволяет отсрочить момент выявления факта похищения, что усложняет установление времени и места преступления. Поэтому значительную роль в расследовании играет своевременное фиксирование самого факта похищения, важна также оперативность и безошибочности в выявлении места похищения груза. Чем раньше будет зафиксировано похищение, тем больше возможностей для эффективного осуществления следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий.

Выполненные авторами криминалистическое исследование лиц, которые совершали похищения грузов на на Приднепровской железной дороге, показали, что за год были привлечены к ответственности 413 лица, в частности 390 лиц мужского пола (94,4%) и 23 женщины (5,6%).

Вместе с тем, общий анализ показывает, что основное количество преступников по представленным статистическим данным составляют трудоспособные лица, но такие, что не работают и нигде не учатся (74,8%). Далее следуют рабочие (10,7%), ученики средней школы (3,87%), работники железной дороги (3,63%), ученики ПТУ-СПТУ (2,66%), безработные (1,45%), работники сельхозпредприятий (1,2%), инвалиды (0,48%) и по 0,24% выпадает на военнослужащих, коммерсантов и служащих, другие – (0,48%).

Если проанализировать выборку лиц по возрасту, то получается следующее: преступники возрастом 60 лет и старше составляют 0,97% от общего количества лиц (413), возрастом от 50 до 59 лет – 3,15%, от 40 до 49 лет – 16,22%, от 30 до 39 лет – 23,0%, от 20 до 29 лет – 35,11%, менее 20 лет – 21,55%. В группе до 16 лет 66,7% приходится на учеников, 33,7% - таких, что нигде не учатся. Наиболее молодому из тех, кто принимал участие в совершении преступления, на момент его раскрытия было 14 лет.

Для нашего случая математическое ожидание возраста преступника находится между 28 и 30 годами, а среднее квадратичное отклонение устанавливает от 9,5 до 10,9 лет. Это дает нам возможность утверждать, что с доверительной вероятностью 0,8 похищение грузов на железных дорогах совершают преступники возрастом от 17,6 до 42,2 лет. Таким образом, мы можем утверждать, что основную группу преступников, которые совершают похищения грузов на железной дороге, составляют лица молодежного возраста и следователи при отработке своих версии должны это учитывать.

Если все изложенное просуммировать, то главной причиной недостаточной эффективности борьбы с хищением грузов на железных дорогах и предупреждения преступности молодежного возраста, является отсутствие доказательной базы совершения хищения на конкретном участке железной дороги и времени его осуществления, оперативного контроля за транспортируемыми грузами по пути от поставщика к получателю.

То есть, речь можно вести о слабом информационном обеспечении случаев несохраненных перевозок грузов в органах внутренних дел. Немаловажное значение имеет и информационное взаимодействие между подразделениями внутренних дел на транспорте как в рамках одной, так и разных железных дорог.

Пути решения этой проблемы мы видим в разработке системы технического контроля и сопровождения транспортируемых грузов. В рамках этой концепции предлагается оборудовать на узловых, стыковых и больших железнодорожных станциях весоконтрольные пункты, которые осуществляли бы взвешивание вагонов с высоколиквидным грузом, в движении, без расцепки вагонов. Для реализации функций, возлагаемых правоохранительными органами на весоконтрольные пункты, их необходимо объединить в единую электронную сеть контроля грузоперевозок МВД.

То есть сеть должна включать электронные весоконтрольные пункты (ВКП), объединенные между собой и вычислительными цент-

рами дороги средствами электронной почты. По этой сети, в направлении движения поезда с грузами от одного весоконтрольного пункта к другому, должна передаваться информация натурального листа на поезд, а именно: порядковый номер размещения вагона с высоколиквидным грузом в его составе, вес груза и вагона, станции отгрузки и назначения, номер вагона. В случае расхождения показаний весоизмерительного устройства на весоконтрольном пункте и сопроводительной информации на груз фиксируется недостача груза в вагоне и соответствующая информация об этом пересылается в линейный подраздел милиции и руководству железной дороги. То есть, это пример оперативного реагирования на факт совершения преступления, которое позволит по “свежим” следам более эффективно раскрывать и расследовать его, принимать правильные управленческие и организационные решения.

Использование предложенных весоконтрольных пунктов на железных дорогах позволит также локализовать участок железной дороги (между двумя весоконтрольными пунктами), где было совершено хищение, а по графику движения поезда – установить время прохождения каждой условной точки на этом участке, что намного облегчит расследование преступления. Следует учитывать, что чем большее ВКП будет использоваться органами внутренних дел на железных дорогах страны, тем менее протяженным будет участок железной дороги, на котором фиксируется возможное хищение грузов, и, следовательно, открываются широкие возможности для успешного поиска преступников и торжества законности. Предложенное решение защищено Декларативным патентом Украины № 8927.

Вместе с тем, при создании сети ВКП возникает вопрос об информационной поддержке предложенного технического решения.

В первую очередь, это касается выбора подчиненности сети электронной связи – железной дороги или МВД. Достоинством железнодорожной сети связи является то, что она уже существует, накопила определенный опыт передачи данных натурального листа, а сеть замкнута

на вычислительные центры дорог. К недостаткам же следует отнести довольно упрощенный доступ к этой информации лиц, могущих быть заинтересованными в овладении информацией ВКП, а также возможности ее заблокировать, изменить или испортить.

Создание корпоративной электронной сети МВД между весоконтрольными пунктами потребует серьёзных капиталовложений и создания или заимствования на железной дороге базы данных относительно грузов. В то же время, наличие отдельной сети МВД даст возможность передавать, вместе с общей информацией о грузах, сведения, которое должны отвечать режиму секретности: данные об аналогичных преступлениях (по видам грузов) за последнее время, информацию о преступных группировках, действующих на этом участке дороги и т.д.

Таким образом, концептуальное решение подведомственности сети потребует детального изучения многих факторов, оказывающих влияние на технические, финансовые и ведомственные особенности.

На нижнем уровне информационной поддержки системы решаются вопросы программного обеспечения для выделения в составе поезда вагонов с конкретным грузом, реализации операции взвешивания вагонов, отделения тары вагонов, сравнения фактической массы с отправленной и принятия конкретного решения о состоянии груза, архивирование и сохранность результатов контроля.

Для регистрации одного лишь факта совершения хищения груза достаточна информация о номере поезда, последовательности номеров вагонов в его составе и соответствующих массах грузов в сопоставлении с данными сопроводительных документов. Но для успешного расследования преступления этого недостаточно. Поэтому информационная поддержка системы должна предоставлять пользователю (оперативному работнику, следователю) возможность получения дополнительной информации из ВКП относительно времени и результатов измерений на предшествующем контрольном пункте по пути движения поезда, названия и адреса отправителя и получателя

груза, фамилий работников транспорта, причастных к обработке грузов, сотрудников военизированной охраны железной дороги, сопровождающих груз или охраняющих его на остановках.

Полный учет необходимой выходной информации ВКП, содержание и формы ее использования как доказательной базы расследования, предложения по техническому решению взвешивания в движении поездов и построения реляционной информационной базы данных МВД относительно контроля грузоперевозок на железнодорожном транспорте решены авторами.

Интенсивное использование грузовых поездов и борьба за снижение сроков доставки грузов на железной дороге обуславливают тот факт, что применение оборудования весоконтрольных пунктов на железнодорожных путях не должно привести к снижению грузопотока, требовать остановки поездов и расцепки вагонов, как случается нынче при взвешивании вагонов в пунктах погрузки и разгрузки. То есть, система должна обеспечивать взвешивание вагонов поезда в его движении. Однако при взвешивании вагонов в движении, кроме статической погрузки (массы груза и тары вагона), возникает динамическая составная (погрешность), обусловленная колебаниями вагона.

Исходя из необходимости обеспечения приемлемой точности измерения массы движущегося вагона (то есть, применение специальных методов для выделения статической составляющей из переменного (колеблющегося) сигнала) целесообразно ограничить максимальную скорость движения поезда через весовую платформу системы до уровня 8 км/час. Это не вызовет создания очередей перед ВКП и в то же время обеспечит возможность достичь точности измерения транспортируемой массы не ниже 1% от наибольшей границы взвешивания.

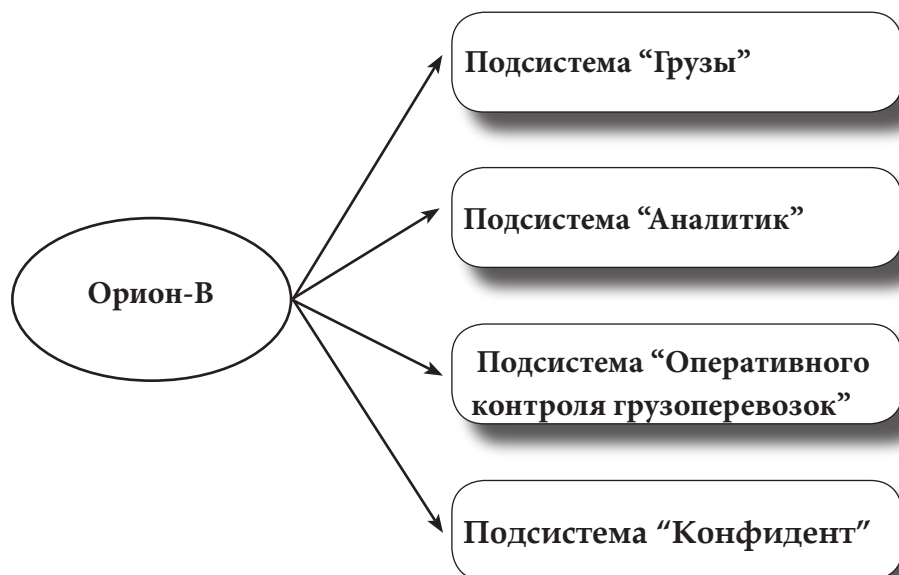
Сегодня на железных дорогах для перевозки грузов используется подвижный состав разного вида (крытые вагоны, полувагоны, платформы, цистерны, изотермические и специальные вагоны) с двух и трехосными тележками для колесных пар. В силу этого целесообразно

при создании весоизмерительной системы использовать поосный метод взвешивания. Это, наряду с упрощением идентификации вагона, разрешит уменьшить конструктивные размеры весовой платформы и фундамента, использовать датчики веса на меньшую нагрузку, что в итоге существенным образом снизит затраты на создание и оборудование системы. Наибольшая граница взвешивания системы (НГВ, вес брутто) с учетом используемых видов вагонов должна составлять 120-200 тонн.

Для выполнения системой функций, возложенных на нее транспортной милицией, вторичная аппаратура должна содержать (включать): специализированное программно-настраиваемое устройство для измерения и обработки сигнала датчиков нагрузки и выделения массы транспортируемого груза; устройство для идентификации осей вагона и отсечения локомотива (локомотивов); компьютер для хранения и обработки информации о грузах и поездах, ведения истории процесса, формирования сообщения при выявлении несоответствия массы груза в вагоне (наличия хищения); принтер для регистрации протоколов и форм на бумажном носителе; модем – для обмена сообщениями со станциями отправителями и получателями грузов, другими ВКП на пути следования поездов; автономный источник электрического напряжения.

В рамках изложенного предлагается информационную поддержку электронной сети МВД, ориентированной на контроль и сопровождение грузоперевозок на железных дорогах страны с целью предупреждения и раскрытия хищений грузов, выделить в виде завершенной структуры АИС “Орион-В”.

Эта автоматизированная информационная система предназначена для обеспечения органов внутренних дел на транспорте и подразделений железнодорожного транспорта аналитической и другой информацией для формирования и принятия своевременных решений по предупреждению несохранных перевозок и пресечению преступных посягательств на грузы.

Подсистема “Грузы”, входящая в АИС, должна позволять получать сведения об ожидаемом прибытии в составе грузового поезда на участок обслуживания ОВД определенного вида грузов, а также вагонов с проводниками и обеспечивать возможность получения органами внутренних дел на железной дороге (в режиме реального времени) сведений о выявленных в составе грузового поезда коммерческих браков.

Для технической реализации единой сети весоконтрольных пунктов на железной дороге предназначена подсистема “Оперативного контроля грузоперевозок”.

Оценка полученных сведений (подсистема “Аналитик”) главным образом укладывается в анализ той или другой информации с точки зрения её объективности и полезности для данного расследования. Оценку информации в основном готовят сотрудники, собирающие ее и имеющие в своем распоряжении все данные как о самой информации, подлежащей оценке, так и об ее источнике. При этом, на наш взгляд, целесообразно при оценке информации представлять данные о надежности источника, а также о степени ее ценности.

Одним из направлений повышения эффективности использования АИС “Орион-В” является, на наш взгляд, разработка и включение в ее состав подсистемы “Конфидент”, задача которой состоит в учете лиц, оказывающих конфиденциальную помощь оперативным аппаратам ОВС.

В завершении следует отметить, что совершенствование организации и тактики использования предложенной АИС и сети весоконтрольных пунктов в единой системе контроля и сопровождения грузоперевозок на железнодорожном транспорте позволит создать действенные современные средства борьбы с явными и замаскированными хищениями грузов.

Mihai CIUPAC,

lector superior al Catedrei „Investigații operative”

A Academiei „Ștefan cel Mare”

PROFILAXIA GENERALĂ ȘI INDIVIDUALĂ ÎN RÎNDURILE MINORILOR EFECTUATĂ DE SERVICIILE POLIȚIEI CRIMINALE ALE MAI

Prevenirea comiterii infracțiunilor de către minori cu ajutorul mijloacelor și metodelor specifice activității operative de investigație constituie una dintre principalele direcții ale activității inspectorilor poliției criminale, responsabili pentru munca cu minorii. Aceste direcții constituie profilaxia generală și cea individuală. Munca de profilaxie a inspectorilor poliției criminale este direcționată pentru soluționarea următoarelor sarcini:

- relevarea și înlăturarea cauzelor și condițiilor, care favorizează comiterea infracțiunilor de către minori, informarea instituțiilor statului și a organizațiilor obștești;

- relevarea minorilor, care intenționează sau deja se pregătesc să comită o infracțiune, luarea măsurilor de prevenție, înduplecarea minorilor de a renunța la intențiile lor infracționale, organizarea controlului asupra minorilor în cadrul familiei, școlii și la locul de muncă;

- curmarea comiterii de către minori a infracțiunilor deja la etapa de tentativă și aplicarea măsurilor educative de ordin juridic și pedagogic.

În procesul muncii de profilaxie se soluționează o serie de probleme de importanță majoră:

- prevenirea comiterii infracțiunilor în grup de către minori;
- relevarea și luarea la evidență a persoanelor, care atrag minorii la activități infracționale, a organizatorilor și instigatorilor.

Relevarea și înlăturarea cauzelor și condițiilor, care favorizează comiterea infracțiunilor de către minori, este strâns legată de efectul studiului operativ al teritoriului dat pe seama funcționarilor respectivi ai

poliției criminale și permite inspectorilor poliției criminale să depisteze la timp următoarele circumstanțe, care favorizează apariția manifestărilor criminale în mediul minorilor:

a) răspîndirea alcoolismului și narcomaniei în mediul minorilor pe teritoriul deservit;

b) insuficiența și ineficiența educației minorilor din partea părinților sau substituiților lor;

c) nefrecventarea școlilor și a altor instituții pentru adolescenți;

d) lupta insuficientă contra infractorilor și organizatorilor infracțiunilor, care se săvîrșesc de către minori;

e) neajunsurile existente în cadrul muncii educative individuale.

Poliția criminală menține legături strînse cu diferite organizații și instituții, cum ar fi școlile, liceele, colegiile, alte tipuri de instituții de învățămînt, întreprinderile, centrele culturale și sportive, cu ajutorul cărora inspectorii poliției criminale relevă și țin evidența:

- minorilor care utilizează substanțe narcotice și băuturi spirtoase;
- minorilor care nu frecventează școala;
- minorilor din familii socialmente vulnerabile;
- minorilor care cerșesc și vagabondează.

În cadrul muncii preventive cu minorii o atenție sporită se va acorda acumulării de informație, care poate fi comunicată de minorii aduși la poliție pentru diferite încălcări ale legislației. În discuțiile cu fiecare minor se va pune un accent deosebit pe contradicțiile apărute în procesul discuției referitoare la comportamentul cunoscuților din grupul respectiv, se vor preciza planurile și intențiile organizatorului. Curmarea infracțiunilor se înfăptuiește de regulă atunci, cînd deja cunoaștem obiectul infracțiunii, dar lipsește informația despre personalitatea organizatorilor și nu există alte posibilități de a împiedica minorii să comită infracțiunea.

Referitor la obiectului infracțiunii se creează o atmosferă, care să faciliteze curmarea rapidă a infracțiunii posibile, se efectuează cercetarea prealabilă, se identifică conducătorii și participanții activi, se stabilesc fapta, factorii care au favorizat atragerea în grupul criminal a fiecărui minor,

cauzele principale ale săvârșirii infracțiunii de către minori, mai ales în grup, legătura lor cu controlul insuficient asupra activității infractorilor recidiviști și a persoanelor ce duc un mod de viață parazitar și sunt instigatori și organizatori ai infracțiunilor. Lipsa acestui contact conduce la crearea situației, când organizatorii și instigatorii nu sunt demascați și trași la răspundere penală și au posibilitatea să comită crime noi. Un pericol deosebit în acest sens îl constituie faptul, că sub influența acestor persoane nimeresc tot noi și noi, minori care pornesc pe calea criminalității. Minorii predispuși să comită infracțiuni și persoanele mature, care îi atrag la comiterea infracțiunilor și altor acțiuni antisociale, sunt supuși evidenței operative.

Evidența operativă se organizează în aparatele poliției criminale și comisariatelor de poliție în scopul descoperirii și prevenirii infracțiunilor comise de minori și demascării persoanelor, care ademenesc minorii în lumea criminală. Materialele operative despre intențiile și activitatea criminală a minorilor, informația despre intențiile persoanelor mature care organizează grupuri și instigă minorii la comiterea infracțiunilor – toate acestea se acumulează în dosarele de evidență operativă, iar informația despre persoanele vizate – în cartoteca evidenței active a poliției criminale. Persoanele luate la evidență operativă, în dependență de circumstanțele și caracterul acțiunilor infracționale, sunt supuse controlului prin metode operative de investigație, se documentează în scopul curmării intențiilor și pregătirilor atât referitor la minori, cât și la organizatori și instigatori.

În procesul controlului operativ al minorilor, concomitent cu documentarea complicității persoanelor la infracțiunile săvârșite, se studiază toate infracțiunile comise, în care puteau fi implicați și ei, se stabilesc sursele de procurare sau fabricare de către minori a armelor de foc sau a armelor albe, căile de realizare a bunurilor materiale sustrate. Cu ajutorul surselor și metodelor operative aparatele poliției criminale stabilesc speluncile destinate pentru dezmăț, pentru folosirea băuturilor alcoolice și a substanțelor narcotice, locurile de realizare a bunurilor furate, care sunt vizitate de minori, instigatori, dar și de deținătorii de spelunci, se iau măsuri pentru documentarea acțiunilor persoanelor, care atrag la activități infracționale minorii.

Prevenirea infracționalității minorilor în grup presupune relevarea și ținerea la evidență a grupărilor de minori cu înclinație criminală, studierea ei și asigurarea influenței profilactice asupra acestor grupări și a membrilor lor în scopul prevenirii actelor de comitere a infracțiunilor și reorientării grupării. O atenție deosebită se va acorda controlului operativ asupra acțiunilor membrilor grupărilor neformale de adolescenți, care comit fapte amurale grave, dar și asupra acțiunilor formațiunilor stradale, ai căror membri sunt persoane cu antecedente penale.

Buna cunoaștere a intențiilor acestor grupări va permite realizarea următoarelor măsuri de profilaxie:

- reorientarea grupării (la etapa formării ei, când este posibil contactul psihologic al colaboratorilor operativi cu organizatorii și participanții lor sau, eventual, a-i supune influenței din partea colaboratorilor netitulari sau a unui lider nou cu orientări pozitive);

- destrămarea grupării (pe calea trimerii minorilor la studii, plasării lor în câmpul muncii, tragerii la răspundere a liderilor și a participanților mai activi, trimerii lor în colonii de corecție prin muncă și în instituții de reeducare);

- deformarea grupării, care a comis infracțiuni (prin compromiterea liderului, izolarea obligatorie a majorității participanților activi ai grupării).

Pe lista metodelor de influență profilactică asupra unor participanți ai grupărilor de minori cu orientări antisociale pot include:

- ținerea convorbirilor profilactice, în timpul cărora participanților li se explică consecințele juridice, care vor surveni după comiterea acțiunilor antisociale;

- chemarea pentru înregistrare și prevenire oficială referitoare la inadmisibilitatea comportamentului antisociale;

- stabilirea condițiilor, care ar exclude posibilitatea menținerii legăturilor minorului cu gruparea (stabilirea controlului din partea părinților);

- stabilirea față de grupare, cu ajutorul inspectorilor pentru minori, a șefiei individuale și colective;

- includerea grupării în activități social utile;

– organizarea muncii educative cu membrii grupării în cadrul colectivelor pedagogice;

– tragerea la răspundere a persoanelor responsabile pentru munca cu minorii.

O formă importantă de neutralizare a influenței negative a criminalilor maturi asupra minorilor este izolarea intelectuală și fizică a lor prin utilizarea măsurilor administrative și procesual-penale.

Efectul prevenirii infraționalității minorilor depinde în mare măsură de modul cum este ea organizată și include:

- studierea situației operative și a elementelor, care o constituie;
- planificarea lucrului de prevenire infraționalilor comise de minori în baza rezultatelor analizei situației operative;
- organizarea interacțiunii și folosirea ajutorului altor subdiviziuni și colaboratori.

Н.Н. КРЕСТОВСКАЯ,

доцент кафедры теории государства

Одесской национальной юридической академии

ДЕТСКОЕ БРОДЯЖНИЧЕСТВО: ОЦЕНКА С ПОЗИЦИЙ ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ЮРИСПРУДЕНЦИИ

Украинская юридическая наука определяет бродяжничество как перемещение на протяжении длительного времени из одного населенного пункта в другой или в пределах одного населенного пункта лица, не имеющего постоянного места проживания или оставившего его и живущего на нетрудовые доходы [1, с.276].

С позиций криминологии бродяжничество является разновидностью девиантного поведения, свойственной, прежде всего, маргиналам, выброшенным за пределы привычного социального окружения. В современной Украине, как отметили участники парламентских слушаний «О проблеме бездомных граждан и беспризорных детей и пути ее преодоления» (22 декабря 2003 г.), эта разновидность девиации превратилась в серьезную социальную проблему, которая деформирует социальную среду, разрушает физическое, психическое и духовное здоровье людей, снижает их жизненную, общественную и творческую активность, ухудшает моральное состояние, создает социальное напряжение в обществе [2].

Особенно тревожным фактом является рост удельного веса детей и молодежи в среде бродяг. По сведениям национальной правовой статистики, на профилактическом учете служб по делам несовершеннолетних находится около 130 тыс. подростков [3], которые бродяжничают и попрошайничают, склонны к правонарушениям, употребляют наркотические вещества и алкогольные напитки и тому подобное. Будущего у таких детей и молодых людей нет и сами они не являются будущим нашей страны. В жизни ребенка 2-3 года, а иногда

– даже несколько месяцев – большой срок, на протяжении которого могут произойти весомые личностные изменения. Потому пребывание ребенка на протяжении даже непродолжительного времени в среде бродяг фактически предопределяет его последующий жизненный путь.

Юридически бродяжничество не образует состава правонарушения. Поэтому вполне понятно предложение Уполномоченного Верховной Рады Украины по правам человека Н. Карпачевой упразднить норму административно-деликтного права, позволяющую содержать задержанных за бродяжничество в приемнике-распределителе до 30 суток. Н. Карпачева призвала привести эту норму в соответствие с Конституцией, согласно которой такое задержание не должно превышать 72 часа [4]. Отметим, что эта норма распространяется и на детей-бродяг, хотя очевидно, что пребывание в приемнике-распределителе отнюдь не способствует ресоциализации ребенка-бродяги. Вместе с тем очевидна и проблема правового реагирования на бродяжничество, в том числе, и в особенности – на детское бродяжничество.

На наш взгляд, решение данной проблемы необходимо начинать с определения юридического статуса ребенка-бродяги и с разрешения вопроса о том, какое место на шкале правового поведения занимает детское бродяжничество: чем оно является по своей природе – правомерным или неправомерным актом поведения? Рассмотрению последней проблемы и посвящена данная статья.

Следует отметить, что, строго говоря, действующее законодательство не предоставляет ни взрослому, ни ребенку субъективного права бродяжничать. Конституция Украины гарантирует каждому, кто на законных основаниях находится на территории Украины, свободу передвижения и свободу выбора места жительства [5, ст.33]. Место жительства физического лица определяется следующим образом: жилой дом, квартира, другое помещение, пригодное для проживания в нем (общежитие, гостиница и тому подобное), в соответствующем населенном пункте, в котором физическое лицо проживает постоянно, преимущественно или временно [6, ст.29]. То есть местом

жительства является жилье, а не подвал, канализационный люк или скамья в парке. Поэтому свободный выбор места жительства означает выбор жилья, а не улицы. Не касаясь более детально темы взрослого бродяжничества, отметим, что с позиций теоретических представлений о правовом поведении его следует рассматривать как разновидность злоупотребления правом. И совсем другой представляется ситуация относительно детского бродяжничества.

Конвенция о правах ребенка, как и Закон Украины «Об охране детства», не содержат положений относительно права ребенка на выбор места жительства, имея в виду, что естественной средой пребывания и воспитания ребенка является семья. В развитие этих принципиальных положений Гражданский кодекс Украины устанавливают ограничение свободного выбора места жительства для малолетних лиц [6, ч.2 и 3 ст.29]. Местом жительства физического лица в возрасте от десяти до четырнадцати лет является место жительства его родителей (усыновителей) или одного из них, с кем оно проживает, опекуна или местонахождения учебного заведения или заведения здравоохранения и тому подобное, в котором оно проживает, если другое место жительства не установлено по согласию между ребенком и родителями (усыновителями, опекуном) или организацией, выполняющей относительно него функции опекуна. В случае спора местожительство физического лица в возрасте от десяти до четырнадцати лет определяется органом опеки и попечительства или судом. Местом жительства физического лица, не достигшего десятилетнего возраста, является место жительства его родителей (усыновителей) или одного из них, с кем оно проживает, опекуна или местонахождения учебного заведения или заведения здравоохранения, в котором оно проживает.

Аналогичные нормы содержит и Семейный кодекс Украины, который устанавливает исключительное право родителей на определение места жительства ребенка, не достигшего десяти лет. Место жительства ребенка, достигшего десяти лет, определяется по общему согласию родителей и самого ребенка. Если родители проживают отдельно,

выбор места жительства ребенка, достигшего четырнадцати лет, определяется им самим [7, ст.160].

Закон Украины «О свободе передвижения и свободном выборе местожительства» от 11 декабря 2003 г. повысил верхнюю возрастную границу для свободного выбора места жительства, установив ее на уровне шестнадцати лет [8, ч.2 ст.13], учитывая, очевидно, то, что с достижением этого возраста ребенок вправе заключать трудовые соглашения, быть предпринимателем и тому подобное. Хотя, на наш взгляд, ввиду того, что возраст детства в соответствии с международными стандартами и действующим национальным законодательством составляет восемнадцать лет, место жительства ребенка в возрасте от шестнадцати до восемнадцати лет должно устанавливаться по крайней мере с уведомлением родителей или лиц, их заменяющих.

Следовательно, национальное законодательство содержит комплекс правовых норм, который признает за ребенком право на свободный выбор места жительства, в то же время существенно ограничивая его как возрастом, так и волей родителей, или лиц, исполняющих эту роль. Ребенок, достигший определенного возраста, имеет совещательный или решающий голос при решении вопроса о своем месте жительства, и не более. В любом случае закон не позволяет ребенку проживать за пределами жилья. Потому детское бродяжничество, в отличие от взрослого, следует рассматривать как поведение, нетипичное для ребенка и фактически запрещенное законом. Предписания закона по своим волевым признакам являются императивными, потому их неисполнение является актом неправомерного поведения, хотя национальное законодательство и не устанавливает за это никаких санкций. К сожалению, по прежнему пути идет и Программа преодоления детской беспризорности, принятая в 2006 г. Она предусматривает прежние, не рассматривающие ребенка как субъект права меры преодоления этой социальной беды, а именно: ужесточение ответственности родителей, реорганизацию детских учреждений и т.д. [9]

Причина неоднозначного отношения закона к детскому бродяж-

ничеству, которое, как мы видим, запрещено, но не карается, на наш взгляд, заключается в отсутствии теоретического осмысления деяний, запрещенных для ребенка, но допустимых, хотя, возможно, и не рекомендуемых для взрослого. Зарубежные научные работники и юристы-практики в таких случаях оперируют понятием «статусный проступок» (*status offense*). Институт статусного проступка предполагает ответственность ребенка, хотя и в некарательной форме, т.е. отношение к нему как субъекту права, что вполне отвечает современным тенденциям как в развитии ювенального права, так и в педагогике, которая тоже акцентирует внимание на автономию личности ребенка.

Как мы уже указывали, термин «статусный проступок» не совсем удачен, поскольку он может применяться и к лицам с иным, нежели у ребенка, статусом. Вместо этого предлагается термин «ювенальный проступок», который точно указывает на специальный статус субъекта проступка, а именно ребенка [10, с. 42]. Для конструирования термина использовано латинское слово «*juvenalis*» (юный, молодой).

Состав бродяжничества, как ювенального проступка, включает субъект, объект, объективную сторону и субъективную сторону. Субъект – специальный, поскольку им в соответствии с законодательством может быть только ребенок. Объектом проступка являются выживание, нормальные условия воспитания и развития ребенка. Ввиду отмеченной специфики объекта бродяжничества следует отметить, что бродяга-ребенок является одновременно и правонарушителем, и жертвой проступка. Объективная сторона бродяжничества заключается в немотивированном побеге из дома родителей, или лиц, их заменяющих (в том числе – из интернатных заведений), длительном пребывании вне жилья, передвижении по стране без сопровождения родителей (лиц, их заменяющих), или лиц, специально на то уполномоченных. Субъективная сторона проступка – вина в форме умысла. Обстоятельствами, исключаящими ответственность за бродяжничество, являются правонарушения родителей в отношении детей, а именно: уклонение от выполнения своего долга по воспитанию ре-

бенка; жестокое обращение с ребенком; любые виды эксплуатации ребенка, принуждение его к попрошайничеству и бродяжничеству, а также девиантное поведение родителей – хронический алкоголизм или наркомания [7, ст.166]. В этих случаях ребенок должен быть устроен на постоянное место жительства без применения к нему мер юридической ответственности.

Признание детского бродяжничества ювенальным проступком означает необходимость соответствующего юридического реагирования, которое должно быть сконструировано с учетом того, что ребенок-бродяга является одновременно правонарушителем и жертвой, т.е. должно быть одновременно и мерами юридической ответственности, и мерами правовой защиты. Предлагаются следующие меры: принудительное помещение ребенка в центр психологической реабилитации; принудительные психотерапевтические меры; принудительное лечение (в случае наркомании или токсикомании); обязательная учеба. На наш взгляд, пребывание ребенка в закрытом воспитательном заведении необходимо на срок, достаточный для возобновления социальных навыков и помещения ребенка на постоянное место жительства (в собственной или приемной семье, детском доме семейного типа и тому подобное).

Предлагаемые меры юридической ответственности необходимо включить в действующее законодательство, в идеале – в специальный закон о ювенальной юстиции и ответственности детей и молодежи (Ювенальный кодекс), а на первых порах – в Закон Украины «Об охране детства» и законодательство, регулирующее деятельность служб и учреждений для детей.

Литература:

1. Юридична енциклопедія. Т.1. А-Г. – К.: Вид-во «Укр.енциклопедія» ім.М.П.Бажана, 1998. – 670 с.
2. Рекомендації парламентських слухань «Про проблему бездомних громадян та безпритульних дітей і шляхи її подолання»: Схвалено Постановою

- Верховної Ради України від 3 лютого 2004 р. № 1428-IV//Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 16. – Ст.246.
3. «Дітям вулиці» – піклування і турботу суспільства// Урядовий портал. Режим доступу http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=74915502
 4. Карпачева хочет повернуться лицом к заключенным// УРА-информ. Режим доступа <http://ura-inform.com/ru/print/society/2007/06/16/karpachova>
 5. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
 6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст.356.
 7. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст.135.
 8. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання: Закон України від 11 грудня 2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст.232.
 9. Про затвердження Державної програми подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р. № 623// www.zakon.rada.gov.ua
 10. Крестовская Н.Н. Теоретическая модель ювенальной ответственности// Закон и жизнь. – 2004. - № 10. – С.39-43.

Vitalie DIMIN,
lector al catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare”,
master în drept

RESPONSABILITATEA CONTRAVENȚIONALĂ A MINORILOR

În condițiile actuale existente combaterea criminalității (infracțiunilor și delictelor administrative) în rândul minorilor este considerată drept una dintre acțiunile prioritare ale politicii interne de stat în Republica Moldova.

Deosebit de importante pentru organizarea și creșterea eficienței activității de combatere a criminalității în rândul minorilor sunt măsurile îndreptate spre înlăturarea influenței nefaste, pe care o pot avea asupra acestora persoanele mature, care îi influențează, direct sau indirect, și-i antrenează în activități infracționale, determinându-i să comită diferite fapte imorale.

Problema prevenirii infracțiunilor și a contravențiilor (comise de minori sau la care au luat parte și minorii), fiind una dintre cele mai periculoase în societate, este și rămîne a fi deosebit de complicată în suma problemelor, care țin de prevenirea și combaterea infracționalității.

Pericolul social al criminalității în rândul minorilor constă în faptul, că acest aspect al comportamentului minorului îi subminează dezvoltarea intelectuală și fizică, înrăurește negativ psihicul lui, încetinește procesul de reducere a nivelului criminalității.

Actualmente, sub influența crizei sociale, a diferențierii vădite a condițiilor materiale de trai, a contradicțiilor dintre cerințele sporite ale individului și posibilitățile limitate de satisfacere a lor delincvența juvenilă se caracterizează prin creșterea ponderii crimelor cu caracter material și, totodată, însoțite de acte de violență, mai frecvent comise în grup. Trebuie de remarcat faptul, că aderarea minorilor la grupurile antisociale este determinată în majoritatea cazurilor de întârzieri în dezvoltarea sistemului

motivațional, de gradul nesatisfăcător de interiorizare a normelor morale. Deseori orientarea antisocială se explică și prin înțelegerea greșită ori superficială a esenței masculinității, a confundării bărbăției cu grosolănia, cruzimea, brutalitatea [4, pag.148].

Potrivit legislației în vigoare, la răspundere contravențională pot fi trase persoanele, care pînă în momentul comiterii contravenției au atins vîrstă de 16 ani. Față de persoanele cu vîrsta între 16 și 18 ani, care au comis contravenții, pot fi aplicate măsurile prevăzute de Regulamentul comisiilor pentru minori, iar persoanele cu vîrsta între 16 și 18 ani, care au comis contravenții prevăzute de anumite articole ale Codului cu privire la contravențiile administrative [3, art.13], urmează a fi trase la răspundere administrativă conform dispozițiilor generale, dar nu mai tîrziu de trei luni din momentul comiterii contravenției.

Sancțiunea pentru contravenția comisă de un minor este aplicată părinților ori persoanelor care îi înlocuiesc, fapt care în ultimul timp este tot mai dificil de realizat, deoarece majoritatea minorilor infractori au părinții (sau unul din ei) plecați la munci peste hotarele țării.

O situație asemănătoare privind aplicarea sancțiunii pentru contravenția comisă o găsim și în legislația Federației Ruse, unde pentru comiterea contravenției de persoane minore se aplică sancțiuni mai blînde sau măsuri de influență comunitară. Prezintă interes faptul că prin lege aparte se reglementează activitatea de profilaxie a delicvenței minorilor, unde este foarte clar indicată forma, direcțiile prioritare și delimitată competența activității în domeniu a organelor de stat și a persoanelor cu funcții de răspundere[5]. Legea în cauză reglementează activitatea organelor specializate în profilaxia delicvenței minorilor, stabilește competența fiecăruia în domeniu, declară drepturile părților participante la măsurile profilactice și stabilește condițiile de efectuare a controlului asupra legalității măsurilor întreprinse.

Cetățenii străini și apatrizii poartă răspundere administrativă și penală pentru încălcarea legislației în vigoare [1, art.21], pentru care fapte li se poate reduce termenul de ședere în Republica Moldova sau chiar pot fi expulzați. În condițiile abordării problemei expulzării din Republica

Moldova legea stabilește următoarele motive:

- *intrarea și șederea cetățeanului străin este efectuată cu încălcarea legislației în vigoare;*
- *aflarea acestora aduce prejudicii siguranței naționale, ordinii de drept, sănătății ori moralei publice.*

Extrădarea cetățenilor străini poate fi efectuată numai în baza existenței unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate, avînd ca temei pentru aceasta hotărîrea instanței de judecată (singurul act cu valoare juridică, care poate produce asemenea efect pentru persoană). Extrădarea este precedată de intentarea unui dosar de expulzare de către persoanele cu funcții de răspundere din organele afacerilor interne. Cheltuielile pentru expulzarea cetățenilor străini și a apatrizilor sunt suportate de persoanele expulzate ori de persoanele fizice și juridice, care i-au invitat în Republica Moldova, precum și de companiile de asigurare respective. Dacă, din motive obiective, cheltuielile pentru expulzare nu pot fi acoperite de persoanele enumerate mai sus, autoritățile de resort pot dispune efectuarea expulzării din contul bugetului de stat.

În cadrul Ministerului Afacerilor Interne a fost creat Centrul de Plasament Temporar al Străinilor, unde sunt plasate următoarele categorii:

- persoanele depistate fără acte de identitate;
- persoanele intrate clandestin în țară;
- persoanele care se află ilegal în țară;
- persoanele care urmează a fi expulzate sau returnate de pe teritoriul Republicii Moldova.

În cazul în care este cetățean străin și se află pe teritoriul Republicii Moldova, minorul poate fi tras la răspundere administrativă conform dispozițiilor generale, la fel ca și cetățenii Republicii Moldova. Situația privind răspunderea pentru contravenții, comise pe teritoriul Republicii Moldova de către cetățeni străini, care, conform legilor și tratatelor internaționale în vigoare, se bucură de imunitate față de jurisdicția administrativă a Republicii Moldova, se rezolvă pe cale diplomatică, lucru mai rar întîlnit în cazul contraveniențelor minori, dar prevăzut, totuși, de legislație.

În cazul în care contravenția comisă de minor este neînsemnată, organul competent să soluționeze cazul poate absolvi contravenientul de răspunderea administrativă, se poate limita la o observație verbală, lucru care, de regulă, se consemnează în scris pentru a avea valoare juridică.

În situația în care prin contravenție s-au cauzat pagube materiale unei persoane fizice sau juridice, organul competent să soluționeze problema aplicării sancțiunii, este în drept să decidă concomitent și problema reparării prejudiciului material, dacă suma lui nu depășește mărimea unei unități convenționale și poate fi restituit pe loc. În toate celelalte cazuri problema reparării prejudiciului material cauzat prin contravenție se soluționează în conformitate cu prevederile legislației procesuale civile.

În concluzie, consider necesar să menționez, că efectul măsurilor luate și reducerea numărului faptelor antisociale comise de minori sau cu participarea acestora se va obține nu numai odată cu elaborarea actelor normative necesare, dar și prin crearea mecanismului real și eficient de punere în aplicare a prevederilor legislației, care în multe cazuri acum rămâne doar a fi încă o hîrtie afișată după publicare și intrarea ei în vigoare.

LITERATURA:

1. Lege cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova, nr.275-XIII din 10.11.1994.
2. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 815 din 23.07.2007 pentru aprobarea Acordului de colaborare a statelor-membre ale CSI în problemele întoarcerii minorilor în statele de domiciliu permanent. M.O. nr.107-111/853 din 27.07.2007.
3. Codul cu privire la contravențiile administrative al RSSM din 29.03.1985, publicat la 29.04.1985, Veștile Sovietului Suprem al RSSM nr. 003, cu modificări ulterioare pînă la 01.10.2007
4. Vlas V. Psihologia vîrstelor și pedagogică, edit. Lumina, Chișinău, 1992.
5. <http://www.juvenilejustice.ru/> Федеральный закон об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних, № 120-ФЗ, 24.06.1999 г.

Л.В. ДАРЧИЕВА,
Адъюнкт Академии Управления
МВД России

ИГРОМАНИЯ [1] И НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИЕ

В начале 90-х годов прошлого столетия в крупных городах России появился новый вид предпринимательской деятельности, связанный с извлечением прибыли от эксплуатации игровых автоматов с денежными, вещевыми выигрышами и без выигрышей, проведением различного рода лотерей. Существующие в законодательстве запреты на азартные игры не смогли противостоять открытию казино и других игорных заведений.

В последние годы игорный бизнес получил в России бурное развитие. При этом количество игровых автоматов, игровых клубов, казино непрерывно возрастает. Игровые автоматы устанавливаются повсеместно, играть можно в любом общественном месте и в любое время.

Наиболее доступными для граждан являются игровые автоматы, так называемые «однорукие бандиты».

Родиной игровых автоматов является Америка. Изобрел эту остроумную машину для изъятия у публики «лишних» денег американский механик Чарльз Фей. Первый игровой автомат Ч.Фей сделал в 1895 году в возрасте 29 лет и назвал его «колоколом независимости» [2, стр.53]. Любители азарта назвали остроумную машину «одноруким бандитом» из-за механического приспособления (рукоятки), запускающего автомат одной рукой. Тот же принцип игры сохранен и в современных игровых автоматах.

Игровые автоматы в настоящее время можно встретить везде: в жилых помещениях, в зданиях, в которых расположены детские, образовательные организации, физкультурно-оздоровительные, спортивные сооружения, в магазинах, салонах кинотеатров, на вокзалах, в

кафе. Кроме того, существуют специализированные залы игровых автоматов, привлекающие к себе яркими вывесками и рекламой. Наличие такого количества таких аппаратов привело к тому, что наше общество столкнулось с очень опасной болезнью – игроманией. Это подтверждают и специалисты в области психиатрии, которые связывают игроманию с чрезмерным увлечением азартными играми [3].

К сожалению, более всего зависимости от игровых автоматов подвержены дети и молодежь. Посещение библиотек, театров, спортивных секций, и самое главное, школ и институтов юные игроманы заменяют посещением игровых залов, где студенты проигрывают свою мизерную стипендию, а школьники – карманные деньги, данные родителями. Зачастую это приводит к тому, что несовершеннолетние воруют деньги и ценности у своих близких, совершают кражи чужого имущества и более тяжкие преступления. Имеют место и случаи суицидов среди подростков из-за проигрышей.

Проблема игромании стоит сегодня достаточно остро. Об этом свидетельствуют публикации в периодической печати, мнения государственных деятелей.

Так, еще в начале 2006 года президент России В.В. Путин, отвечая на вопрос корреспондента АИФ, подчеркнул, что «зависимость от азартных игр может быть не меньшей, чем от алкоголя или наркотиков» [4, стр.4].

Говоря о несовершеннолетних, отметим, что в соответствии с Гражданским кодексом Российской Федерации полная дееспособность наступает по достижении восемнадцатилетнего возраста. Именно с этим возрастом для лиц любого пола связано наступление всех показателей зрелости – полной дееспособности, куда входит зрелость физическая, определяемая физическим состоянием, психическая, говорящая об умении разумно руководить своими действиями и поступками, и, наконец, что не менее важно, так называемая социальная, позволяющая принимать самостоятельное участие в жизни общества. В этом возрасте лицо в основном правильно ориентируется в окру-

жающем мире, в известной мере разумно и осознанно дает оценку материальным и духовным явлениям объективной действительности. В этот момент дееспособность становится полной и гражданин может совершать в дозволенных законом рамках юридически значимые действия.

Дееспособность же несовершеннолетних имеет свои специфические особенности, отличительные черты, обусловленные ее неполным, ограниченным объемом.

Способность сознательно оценивать свои поступки, руководить ими и отдавать отчет в их последствиях развивается постепенно и окончательно созревает, как правило, с достижением определенного возраста и психического здоровья. Как отмечал Братусь С.Н., лишь по мере взросления дети достигают такой степени зрелости, которая позволяет им уже самостоятельно приобретать некоторые права и обязанности [5, стр.34].

Гражданский кодекс РФ исходит из определенной классификации граждан при определении наличия, объема и структуры их дееспособности, наделяя не достигших совершеннолетия граждан, как не имеющих достаточного жизненного опыта, дееспособностью постепенно в зависимости от возраста. До достижения установленного ГК РФ возраста несовершеннолетние принимают самое активное участие в экономической, политической и культурной жизни общества, но при этом они ограничены в своих правах и обязанностях. Однако, закон наделяет лиц от 14 до 18 лет частичной дееспособностью, что позволяет им самостоятельно, независимо от воли родителей (усыновителей, попечителей) распоряжаться своим заработком, стипендией и иными доходами; осуществлять права автора произведения науки, литературы или искусства, изобретения или иного охраняемого законом результата своей интеллектуальной деятельности; в соответствии с законом вносить вклады в кредитные учреждения и распоряжаться ими; совершать мелкие бытовые сделки и иные сделки, предусмотренные ГК (сделки, направленные на безвозмездное получение выгоды,

не требующие нотариального удостоверения либо государственной регистрации; сделки по распоряжению средствами, предоставленными законным представителем или с согласия последнего третьим лицом для определенной цели или для свободного распоряжения). По достижении 16 лет несовершеннолетние вправе быть членами кооперативов. Остальные сделки совершаются названной категорией несовершеннолетних с письменного согласия своих законных представителей. Значительно расширяется дееспособность несовершеннолетнего при поступлении его на работу, поскольку он вправе самостоятельно распоряжаться своей заработной платой.

Таким образом, несовершеннолетние вступают в различного рода гражданские правоотношения, приобретают и осуществляют гражданские права, создают для себя и исполняют гражданские обязанности. Данное обстоятельство свидетельствует о том, что у несовершеннолетнего имеется реальная возможность посещать азартные заведения систематически, что влечет за собой большие финансовые затраты.

Несовершеннолетние, как субъекты отношений, в возрасте от 14 до 18 лет приближаются к социальной зрелости, начинают понимать свое «я», пытаются самостоятельно анализировать общественные отношения, в том числе и правовые, стремятся быстрее приблизиться к заветному рубежу – к совершеннолетию, и, перешагнув его, стать «взрослыми» [6, стр.74]. Но именно в этот период развития личности несовершеннолетние не всегда в состоянии глубоко проникнуть в сущность основных и наиболее важных явлений материального и духовного мира и дать им осознанную «зрелую» критическую оценку.

Увлекаясь азартными играми, несовершеннолетние нецелесообразно расходуют принадлежащие им денежные средства (заработок, стипендию или иные доходы). На первом этапе «людомании» присутствует инфантильная мечта выиграть много денег. Затем, как только человек выигрывает приличную сумму, он незаметно для себя переходит во вторую стадию заболевания, когда формируется меха-

низм зависимости — «людомана» перестает интересоваться выигрыш, его увлекает сам процесс. Страсть к игре заставляет несовершеннолетних идти на преступления; проигрывать свой заработок, стипендию, а также денежные средства, полученные от законных представителей; продавать свое и чужое имущество. Отсюда все вытекающие последствия — юридические проблемы: уголовная, административная ответственность за совершенные преступления и правонарушения; проблемы в семье; психические – проблемы с душевным здоровьем, нервные срывы, депрессия, алкогольная зависимость и пр.

Сегодня государство должно оградить несовершеннолетних граждан от негативных последствий «болезненного» пристрастия к азартным играм.

В настоящее время участие в азартных играх законодательно не запрещено, поскольку азартные игры существовали и будут существовать, и запретить в них участвовать невозможно. Государство может лишь регулировать правоотношения, возникающие в результате участия в азартных играх, пари, лотереях посредством издания соответствующих нормативных актов [7].

В соответствии с п. 2 ст. 7 ФЗ «О государственном регулировании деятельности по организации и проведению азартных игр и о внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации» от 29 декабря 2006 г. № 244-ФЗ посетителями игорного заведения не могут являться лица, не достигшие возраста восемнадцати лет. Это требование представляется правильным и необходимым, так как именно с достижением 18 лет согласно ст. 60 Конституции Российской Федерации гражданин может самостоятельно осуществлять в полном объеме свои права и обязанности. Этой норме соответствуют и нормы ст. 21 Гражданского кодекса РФ. Однако введение данной нормы не может, к сожалению, предотвратить «болезненную склонность» к азартной игре, влекущую тяжелые материальные, социальные и психологические последствия для несовершеннолетних.

Немаловажная роль в решении сложившейся ситуации, по

нашему мнению, может быть отдана гражданско-правовым мерам воздействия в виде ограничения или лишения несовершеннолетнего в возрасте от 14 до 18 лет права самостоятельно распоряжаться своим заработком, стипендией или иными доходами (п. 4 ст. 26 ГК).

Применение к несовершеннолетнему ограничительных мер гражданско-правового характера не может, к сожалению, являться достаточным для защиты несовершеннолетнего от неблагоприятного воздействия игровых заведений. Не достигнет этой цели и введение запрета на посещение игорных заведений лицами моложе 18 лет.

Должно ли игровое заведение нести ответственность за участие в азартных играх лиц, не достигших 18 лет? Согласно данным, опубликованным в газете «Аргументы и факты» 85% всей индустрии – это игровые автоматы и если раньше казино считалось уделом той прослойки общества, которая имела возможность тратить большие денежные суммы на игру, то сегодня каждый человек, в том числе и несовершеннолетний, может вступить в «неравный бой с фортуной» [8].

На наш взгляд, является необходимым введение ответственности за нарушение игорным заведением требований о недопущении лиц, не достигших восемнадцатилетнего возраста, к азартной игре. Ответственность в данном случае должна рассматриваться как обязанность правонарушителя претерпеть юридически неблагоприятные последствия в результате допущенных нарушений. Допуская к игровому автомату, рулетке и пр. несовершеннолетнего, игорное заведение вовлекает последнего в азартные игры, за что должно нести строгую ответственность: административную, а возможно и уголовную.

Гражданское законодательство России регулирует отношения, возникающие в связи с проведением игр и пари. Правовому регулированию проведения игр и пари посвящена гл. 58 ГК. Общее правило относительно игр и пари установлено в ст. 1062 ГК: требования граждан и юридических лиц, связанные с организацией игр и пари или с участием в них, не подлежат судебной защите. Исключением из этого общего правила являются требования лиц, принявших участие в иг-

рах или пари под влиянием обмана, насилия, угрозы или злонамеренного соглашения их представителя с организатором игр или пари, а также требования, указанные в п. 5 ст. 1063 ГК.

Представляется возможным, в качестве исключения, предоставить гражданско-правовую защиту законным представителям несовершеннолетних, проигравших деньги или ценности в игровом заведении, выраженную во взыскании с последнего в судебном порядке проигранных несовершеннолетним сумм.

Сноски:

1. Игромания: данное понятие не является научным и используется в тексте с целью сокращения аббревиатуры «чрезмерное увлечение азартными играми».
2. Вайкс А. Энциклопедия азартных игр. Перевод, с англ. М., 1994 г., стр. 53.
3. http://www.mosoblpress.ru/prizyv/show.shtml?d_id=2270.
4. «Аргументы и факты», № 6 (13 19), февраль 2006 г., стр. 4.
5. Советское гражданское право. Субъекты гражданского права / Под ред. Братуся С.Н. М., 1984 г., стр. 34.
6. Андреев В.П. Правоспособность и дееспособность несовершеннолетних по советскому гражданскому праву: Дис. канд. юрид. наук. М., 1971 г., стр. 74.
7. Проведение игр и пари регулируется главой 58 ГК РФ. Деятельность по организации и проведению азартных игр на территории РФ регулируется Федеральным законом РФ «О государственном регулировании деятельности по организации и проведению азартных игр и о внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации» от 29 декабря 2006 г., № 244-ФЗ.
8. «Аргументы и факты», № 6 (13 19), февраль 2006 г., № 4.

Victor FILIP,
lector al Catedrei “Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare”,
magistru în drept

METODE ȘI PROCEDEE MODERNE DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A FENOMENULUI DELINCVENȚEI JUVENILE

Necesitatea elaborării unei concepții generale cu privire la formarea noilor generații este dictată de cerințele obiective ale etapei, pe care o străbatem în prezent, dar mai cu seamă de cerințele de viitor ale dezvoltării social-economice, politice și culturale a societății moldovenești.

Elaborarea unei strategii eficiente și unitare asupra viitorului acestei categorii de populație incumbă mobilizarea la maxim a eforturilor tuturor organelor statului, altor organizații și organisme naționale și internaționale cu competențe exclusive în domeniul prevenirii, combaterii și soluționării problemelor, ce țin de delincvența juvenila.

Aceasta se datorează faptului că, pe de o parte, numărul acestor instituții și organisme cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii delincvenței juvenile este deosebit de redus, iar, pe de altă parte, cele care funcționează nu-și onorează obligațiile funcționale.

Crearea unui organism (sau sistem) interministerial subordonat nemijlocit Guvernului și direct Parlamentului, care să fie alcătuit din reprezentanții tuturor instituțiilor implicate direct sau indirect, mijlocit sau nemijlocit în procesul de formare a minorilor, ar avea o deosebită importanță pentru întreaga societate, direcționând, armonizând și concentrând maximal toate forțele implicate.

Sistemul cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului delincvenței juvenile va trebui să fie compus din următoarele instituții și organisme:

- a) Ministerul Sănătății;
- b) Ministerul Educației și Tineretului;
- c) Ministerul Culturii și Turismului;
- d) Ministerul Economiei și Comerțului;
- e) Ministerul Finanțelor;
- f) Ministerul Justiției;
- g) Organele procuraturii;
- h) Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- i) Ministerul Afacerilor Interne;
- j) Autoritatea Centrală pentru protecția copilului;
- k) Mass-media;
- l) Reprezentanța UNICEF;
- m) alte organizații și organisme naționale și internaționale cu competențe în materie.

Este necesar ca aceste organisme să funcționeze nu numai la nivel central, dar și la nivelul unităților administrative teritoriale, care vor trebui să intervină în orice situație legată de ocrotirea și protecția minorilor împotriva oricăror acțiuni capabile să afecteze dezvoltarea fizică, intelectuală și morală a acestora.

Din cadrul acestui spectru de acțiuni avem în vedere următoarele:

a) depistarea și cunoașterea situației familiilor cu mulți copii, a căror situație materială sau morală este precară;

b) ținerea evidenței stricte a familiilor vulnerabile sub aspect social, cu probleme de handicap fizic sau psihic, care influențează comportamentul delinvențial timpuriu al minorilor;

c) depistarea și ținerea evidenței minorilor cu tulburări de comportament, cu tendințe de inadaptabilitate și luarea de măsuri medicale, educative sau de alt ordin pentru atenuarea consecințelor socialmente periculoase;

d) depistarea și realizarea muncii de profilaxie în familiile, care nu-și onorează obligațiunile de supraveghere, educare și instruire a minorilor sau și le îndeplinesc în mod necorespunzător;

e) extinderea competențelor autorității tutelare în materie de asigurare a respectării drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, prevenirea și combaterea comportamentului antisocial al minorilor;

f) adoptarea și aducerea la cunoștința părinților a unor tehnici de experiență pedagogică privind educarea și instruirea copiilor în vederea respectării legalității, protejării valorilor sociale, creșterii simțului responsabilității, indiciile care trebuie să caracterizeze familiile-model, perioadele critice ale minorilor;

g) protecția bunăstării, a dezvoltării drepturilor și intereselor legitime ale copiilor împotriva atentatelor ilicite ale maturilor (acțiuni de instigare sau favorizarea săvârșirii infracțiunilor sau contravențiilor etc.);

h) conceperea și punerea în aplicare a unor strategii sau planuri la nivel macrosocial și teritorial pentru prevenirea și combaterea delincvenței juvenile;

i) monitorizarea responsabilităților, care revin fiecărei instituții în formarea, educarea și supravegherea minorilor;

j) stabilirea minuțioasă a cauzelor și condițiilor, care influențează comportamentul delinvențial al minorilor și luarea de măsuri concrete pentru înlăturarea acestora;

k) pregătirea de specialiști calificați în problemele prevenirii și combaterii infracționalității, care au ca subiect, activ sau pasiv, minorul.

În Republica Moldova reprezentanții Ministerului Sănătății, pe lângă atribuțiile de prestare a serviciilor medicale în caz de necesitate, vor vizita regulat familiile, îndeosebi ale tinerelor mame în perioada gravidității, creșterii și educării copilului. Aceste vizite trebuie să se facă o dată la două săptămâni cu o durată de 1-2 ore. În acest timp vizitatorii (reprezentanți ai Ministerului Sănătății) vor oferi sfaturi despre îngrijirea pre- și post-natală a copilului, dezvoltarea lui, nutriția și necesitatea de a nu fuma și a nu consuma băuturi alcoolice, substanțe narcotice și psihotrope în timpul gravidității. De asemenea, vizitele la domiciliu, îndeosebi după naștere, conduc la reducerea numărului de copii abuzați fizic și neglijați în primii 2 ani de viață și ulterior, de către mamele sărace, nemăritate sau adolescente, care

reprezintă un factor determinant la înlăturarea formării unui comportament delincvent timpuriu la copii agresați de mame în perioada post-natală, de dezvoltare și creștere a copilului.

Un test cu rezultatele unor asemenea vizite, efectuat pe un eșantion de 400 de mame în New York, S.U.A., a relevat faptul, că mamele adolescente, care nu erau vizitate, aveau copii mai greoi în însușirea unor deprinderi [1, p.18]. Rezultate similare au fost obținute și în cadrul unui test cu 100 de mame sărace din Montreal [2, p.446].

În acest sens apreciem pozitiv vizitarea periodică la domiciliu a mamei tinere, sărace sau nemăritate de către reprezentanții Ministerului Sănătății, care vizite vor avea mai tirziu efecte benefice asupra dezvoltării și educării generațiilor viitoare.

De asemenea este necesară conlucrarea mult mai fructuoasă a reprezentanților Ministerului Sănătății cu organele de drept în domeniul depistării, prevenirii, stopării și sancționării familiilor sau altor persoane, care săvârșesc acțiuni de violență asupra minorilor, instigă sau determină, intenționat sau din imprudență, consumul de băuturi alcoolice, substanțe narcotice sau psihotrope de către minori, situații care se pot constitui în condiții favorizante pentru formarea personalității delincventului minor.

Considerăm a fi de importanță deosebită și construirea unor instituții de ocrotire medicală a copiilor cu handicap fizic sau mintal pentru ca aceștia să beneficieze de îngrijirile și tratamentul corespunzător stării de neputință, în care aceștia se află.

În plus, numeroase case, internate și cămine de copii nu corespund standardelor internaționale, în care cazuri se impune înființarea unui număr mai mare de asemenea localuri, care să fie dotate cu personal calificat și condiții de instruire, educare și supraveghere la nivelul cuvenit, ceea ce impune o implicare și o contribuție financiară mai substanțială din partea Ministerului Economiei și Comerțului, Ministerului Finanțelor, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, dar și a altor organisme de binefacere internaționale.

Ministerul Educației și Tineretului, ca parte componentă a sistemului

național de ocrotire și formare a personalității minorilor, are îndatorirea de a-și revedea programele de instruire, care să corespundă cerințelor științifice contemporane, adevărului istoric, valorilor sociale și culturii juridice specifice unui stat democratic.

În același timp structurile centrale și teritoriale de învățământ se vor ocupa de încadrarea tuturor minorilor de vîrstă școlară la cursurile școlii generale, astfel încît toți copii să acumuleze minimul de cunoștințe necesare unui mod de viață normal și licit. O atenție aparte se va acorda școlarizării minorilor din familiile sărace și vulnerabile, minorilor rămași fără supraveghere, ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotare, dar și a copiilor proveniți din familii de țigani, care manifestă o anumită reticență față de instruire și sunt dispuse la comiterea acțiunilor ilicite, implindu-se mai fructuos și alte ministere și departamente, care în prezent participă doar formal la aceste acțiuni.

Parte componentă a strategiei generale de formare a personalității minorilor trebuie să fie și activitatea de informare generală (inclusiv juridică), de orientare medicală, astfel încât școala să fie una din primele instituții, care să intervină pentru diagnosticarea și tratarea unor afecțiuni de ordin psihic sau fizic, ce ar putea favoriza în viitorul apropiat un comportament delinquent.

Este absolut necesar ca Ministerul Educației și Tineretului să elaboreze programe noi de cercetări pedagogice și didactice, să înființeze centre de perfecționare a corpului profesoral și a specialiștilor implicați, mijlocit sau nemijlocit, în activitatea de prevenire, combatere și sancționare a minorilor delinvenți, astfel încît activitatea formativ-educativă în spiritul respectării, promovării și protejării valorilor sociale să dobîndească valențe caracteristice etapei respective a societății.

Ministerul Justiției și organele procuraturii vor trebui să conceapă constituirea unor instanțe separate de cele existente, cu competențe privind aplicarea politicii penale sau contravenționale, care să se ocupe în exclusivitate de instrumentarea, cercetarea și judecarea infracțiunilor sau contravențiilor săvîrșite de minori sau asupra minorilor. În acest sens, instanțele

specializate în problemele minorilor vor trebui să dispună de specialiști calificați în domeniu, orientându-și de regulă profesionalismul spre activitatea de prevenire, educare și resocializare a minorilor delincvenți.

Într-o altă ordine de idei Ministerul Justiției și organele procuraturii se vor strădui să perfecționeze sistemul de tratament al minorilor, relativ la care s-au dispus măsuri privative de libertate, conținutul dosarelor judiciare, introducerea și transferul în și din locurile de detenție, clasarea și plasamentul post-detenție, reeducarea și reintegrarea acestora în societate. În același timp este necesar să se acorde o atenție deosebită numărului redus de școli speciale de reeducare și asigurarea la nivelul acestora a unor condiții corespunzătoare de detenție, hrană, de tratament medical, de educație, supraveghere, formare profesională, inclusiv a culturii juridice.

Ministerul Afacerilor Interne va trebui să-și conceapă o strategie proprie de muncă cu minorii, care să corespundă tuturor cerințelor înaintate de prevederile actelor normative naționale și internaționale în materie. În acest sens este deosebit de importantă crearea, pe lângă posturile locale de poliție, a unor structuri polițienești specializate în problemele minorilor, dispunând de un sediu propriu, de condiții specifice de cercetare a minorilor pentru infracțiunile sau contravențiile săvârșite, de posibilități de detenție altele decât cele existente în izolatoarele de detenție preventivă ale poliției, de specialiști calificați, care manifestă pasiune pentru munca cu minorii în scopul obținerii unor rezultate mai bune comparativ cu cele care se obțin în prezent.

În același timp funcționarii de poliție (inspectorii pentru minori și moravuri) acum desfășoară o activitate insuficientă în domeniul depistării, luării la evidență și realizării muncii profilactice cu minorii delincvenți, cu părinții care nu-și îndeplinesc obligațiile de supraveghere, educare și instruire a copiilor, cu familiile socialmente vulnerabile etc.

De asemenea este necesar să se acorde o atenție deosebită depistării celorlalte categorii de minori (rătăciți, abandonați, care au fugit de acasă etc.), care mai devreme sau mai târziu se vor implica în activități ilicite, precum și luarea de măsuri pentru plasarea operativă a acestora în centrele

de plasament temporar, unde li se vor asigura condiții de hrană, îmbrăcăminte, cazare, educație, instruire corespunzătoare.

Pentru aceasta inspectorii pentru minori vor conlucra cu organele procuraturii, cu reprezentanții Ministerului Sănătății, cu autoritățile tutelare, cu alte organisme guvernamentale și nonguvernamentale, respectiv cu celelalte formațiuni specializate ale poliției, ceea ce va permite soluționarea mai eficientă a problemei prevenirii și combaterii fenomenului delincvenței juvenile.

Cît privește implicațiile mass-media în opera de ocrotire, educare, instruire și formare a minorilor se impune o capacitate de penetrare mult mai mare a acestora în viața, preocupările și aspirațiile copiilor, o activitate explicativă mult mai fructuoasă cu mijloacele, care-i sunt specifice și de care dispune. Totodată este nevoie de o corelație directă cu posibilitățile cognitive ale copiilor, cu capacitatea lor de a înțelege anumite fenomene, evenimente, idei, concepții, care sunt insuficient deslușite de către aceștia, dar care servesc la îmbogățirea vieții intelectuale și spirituale a copiilor.

Vorbind despre rolul educativ și formativ al mijloacelor de informare în masă, se impune cu desăvârșire luarea unor măsuri de depistare, interzicere și sancționare a difuzării pe posturile televiziunilor, în paginile ziarelor accesibile minorilor a filmelor video și a imaginilor pornografice, a celor care elogiază sau incită la discriminare rasială, separatism teritorial, îndemn la război și agresiune, a celor care propagă cultul violenței și al cruzimii sau săvârșirea altor acțiuni ilegale și criminale, care au drept finalitate degradarea relațiilor interpersonale și influențează negativ comportamentul minorilor.

Mijloacele de informare în masă trebuie să conștientizeze importanța rolului pe care îl joacă în societate, responsabilitatea lor pe plan social, cît și influența pe care o exercită asupra psihicului minorilor, scoțînd în prim plan elementele amorale, nefirești și excentrice în raport cu tot ceea ce este firesc și moral. Ele trebuie să-și pună capacitatea mare de influență în serviciul prevenirii și combaterii faptelor ilicite de către minori, difuzînd în acest sens mesaje coerente și convingătoare [3, p. 266].

Nu putem neglija nici efortul bisericii, a altor organisme și instituții religioase, de binefacere naționale și internaționale, care, prin posibilitățile lor ar putea contribui substanțial la ajutorarea copiilor abandonați, infirmi sau fără posibilități materiale de existență, precum și la formarea unui comportament corespunzător protejării, respectării și promovării valorilor sociale.

În fine vom specifica faptul că, ar fi eronat să se înțeleagă, că simpla enunțare a metodelor, procedeele și acțiunilor menționate anterior ar avea drept efect reducerea în totalitate a fenomenului delincvenței juvenile. Pentru aceasta se cere o implicare masivă și calificată a tuturor organelor, organizațiilor și instituțiilor de stat sau private, naționale și internaționale cu competențe în materie, dar și a comunității în general.

Referințe

1. Farrington David P. "Înțelegerea și prevenirea delincvenței juvenile". Londra, 1996, 137 pag.;
2. Amza Tudor. "Criminologie teoretică". București, Lumina Lex, 2000. 816 pag.;
3. Pitulescu Ion. "Delincvența juvenilă". București, Editura Ministerului de Interne, 1995, 376 pag.

Anatolie CANANĂU,
lector al catedrei „Drept polițienesc”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
magistru în drept

METODE ȘI TEHNICI DE CERCETARE A DELINCVENȚEI JUVENILE

“Metodele și tehnicile de cercetare folosite în criminologie reprezintă nu altceva, decât ordinea, care se pune în învățarea unei științe urmînd condițiile și particularitățile acelei științe și numai atunci, cînd gîndirea devine un instrument de cercetare”

Albert Brimo

Elemente de cercetare științifică a delincvenței juvenile au existat încă din perioada anterioară constituirii criminologiei ca disciplină relativ autonomă. Ele constau în studii monodisciplinare (medicale și sociale), însă, de regulă, acestea fiind conexe studierii criminalității adulților.

În general, în cercetarea empirică a criminalității este necesar să se formuleze cu claritate problemele, care urmează a fi studiate, și să se procedeze la clarificarea conceptuală a termenilor folosiți. Proiectarea unei cercetări presupune și opțiunea pentru anumite metode și tehnici, în funcție de care sunt elaborate elementele de lucru. Prelucrarea și interpretarea datelor culese sunt etapele, din care decurge prezentarea concluziilor și gradul lor de generalitate. Atunci cînd investigația are ca obiect cunoașterea etiologiei delincvenței juvenile în ansamblul ei, trebuie să se aibă în vedere, că explicația causală diferă în funcție de genul faptei săvîrșite, punîndu-se un accent deosebit pe analiza motivațiilor, care au determinat nemijlocit trecerea la act [1. p. 204].

În cazul științelor noi, cum este și criminologia, care-și propune să observe, să localizeze și să clasifice delincvența și ale cărei începuturi datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea, se pune frecvent întrebarea, dacă prin specificitatea metodelor și tehnicilor folosite se justifică existența acestor discipline ca fiind autonome în raport cu altele. Pentru a putea răspunde ușor la această întrebare este necesar să evidențiem mai întâi sensurile etimologice ale noțiunilor: “metode” și “tehnici”.

Prin urmare, în sens etimologic, noțiunea „metodă” poate fi definită, în general, ca un mod de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității. Metoda constituie un mod de a proceda, un procedeu sau un ansamblu de procedee utilizate în vederea cunoașterii unui obiect studiat.

Spre deosebire de metodele de cercetare, tehnicile de cercetare reprezintă ansamblul metodelor, procedeele și regulilor, îmbinate cu o anume măiestrie personală și aplicate în executarea unei operațiuni ori lucrări sau, în general, în practicarea unei profesii [2. pag. 77].

În cercetarea criminologică între aceste noțiuni se observă o apropiere, care nu face altceva, decât să confirme motivul, pentru care deseori aceeași denumire este utilizată pentru desemnarea ambelor metode.

Importanța metodelor și tehnicilor în cercetarea criminologică este incontestabilă de vreme ce în cercetarea criminologică folosirea unei metode sau a unei tehnici riguroase constituie un element esențial, care se referă la ansamblul activităților de investigare, începînd cu proiectarea studiilor și finisînd cu interpretarea și formularea rezultatelor [4. pag. 65].

La general, în cercetarea criminologică problematica metodelor și tehnicilor de investigație cuprinde toate etapele cercetării, deoarece încă din faza delimitării și precizării problemei, care constituie obiectul investigației științifice, este necesară o opțiune metodologică clară și o prefigurare a diferitelor tehnici, care vor putea fi utilizate.

Pentru a putea elucida problema metodelor și tehnicilor în cercetarea delincvenței juvenile este necesar de evidențiat și de enumerat ansamblul metodelor și tehnicilor specifice cercetării criminologice la general [3. pag. 17]. Respectiv, complexitatea fenomenului infracțional face ca abordarea cu-

noașterii sale științifice să fie una de natură interdisciplinară, fiind necesare atât opiniile cu caracter sociologic, psihologic, dar și biologic, antropologic și juridic. Criminologia este interesată, în primul rând, de relația cauzată și de particularitățile specifice fenomenului infracțional și al infracțiunii concrete.

Ca metode particulare, specifice cercetării criminologice, identificăm: observația, experimentul, metoda clinică, metoda tipologică, metoda comparativă și cea de predicție.

Dintre tehnicile de cercetare criminologică cu o mai mare aplicabilitate putem să enumerăm: chestionarul, interviul, tehnica documentară și tehnicile secundare [3. pag. 25].

Pornind de la enumerarea metodelor și tehnicilor specifice cercetării criminologice și avînd drept scop reflectarea metodelor și tehnicilor utilizate în cercetarea delincvenței juvenile, pentru început este necesar să răspundem la următoarea întrebare: **care ar fi cauzele delincvenței juvenile?** E o întrebare, răspunsul la care ar putea conduce la stabilirea unor variabile independente și dependente, în funcție de care să fie selecționate, culese și prelucrate informațiile relevante pentru găsirea unor răspunsuri concordante cu scopul urmărit. De la această întrebare generală putem deroga un întreg sistem de întrebări, răspunsurile la care ne vor ajuta să evidențiem metodele și tehnicile de cercetare a delincvenței juvenile, a rolului și esenței lor. Dintre aceste întrebări evidențiem:

1. care este amploarea fenomenului în momentul începerii cercetării?
2. care este eficiența sistemului legal în prevenirea delincvenței juvenile?
3. care este eficiența preventivă a activității organelor de poliție în acest sens?
4. care sunt formele de manifestare a delincvenței juvenile și modul cum se distribuie ele pe diferite genuri de infracțiuni grupate în funcție de modul de săvîrșire sau de valorile sociale lezate prin săvîrșirea faptelor ?
5. ce elemente favorizează sau determină disfuncționalitățile din activitatea factorilor cu atribuții educative și formative ?
6. care sunt formele și procedeele de asigurare a integrității sociale post-penale a delincvenților ?

Fiecare dintre problemele enunțate poate să formeze obiectul unei cercetări de sine stătătoare. Dacă se urmărește, însă, cercetarea problemei generale a cauzelor delincvenței juvenile, acest demers trebuie să fie de tip interdisciplinar, indiferent de dificultățile organizării, coordonării și desfășurării acestui gen de cercetare științifică.

Formularea problemelor delincvenței juvenile trebuie să fie însoțită în mod obligatoriu de analiza și precizarea conceptelor, care urmează să fie folosite în elaborarea ipotezelor și interpretarea rezultatelor. Analiza conceptuală limitată contribuie nemijlocit la asocierea și stabilirea legăturilor logice dintre concepte, facilitând astfel elaborarea unei teorii.

De asemenea, analiza conceptuală poate înlătura o serie de contradicții aparente între datele empirice observate, organizând gruparea lor în funcție de semnificația lor reală și contribuind într-o măsură hotărâtoare și la formularea ipotezelor de lucru. Definirea și analiza conceptelor este una dintre fazele esențiale ale desfășurării cercetării științifice.

O altă etapă a cercetării delincvenței juvenile o constituie explorarea prealabilă a surselor de informații, care este totodată considerată și faza analizei descriptive, care relevă caracteristicile cantitative ale fenomenului studiat. În cadrul acestei etape analiza datelor statistice reprezintă una dintre operațiunile indispensabile descrierii fenomenului. De exemplu, analiza statistică a criminalității juvenile pune în evidență amploarea fenomenului într-o anumită unitate de timp. Compararea acestor date pe un interval mai mare de timp și în condițiile în care reglementările legale s-au menținut constante poate să ofere repere interesante analizei calitative a fenomenului și a tendințelor sale în timp și în spațiul geografic.

Includerea în documentele de evidență primară a unor informații referitoare la nivelul de instruire școlară, la zona de proveniență și domiciliul la data săvârșirii faptei, la locul de comitere a faptei, reprezintă o serie de date calitative suplimentare, care joacă un rol esențial în efectuarea unei analize statistice a delincvenței juvenile.

Alegerea unităților primare de cercetare (persoane, contravenții) și construirea eșantioanelor reprezentative stratificate în funcție de anumite

criterii (grupe de vîrstă, genul contravenției, ocupație) constituie o altă etapă a cercetării delincvenței juvenile.

Totodată, ca unitate primară de cercetare poate fi considerată și structura instituțională din sistemul organelor judiciare, activitatea lor fiind integrată în ansamblul instituțiilor, care asigură ordinea publică.

Pornind de la această premisă, poate fi analizată și eficiența social-preventivă a măsurilor educative și a sistemului de reeducare a minorilor delincvenți sau predispuși la comiterea de încălcări ale ordinii publice.

În funcție de modul proiectării cercetării (de enunțul problemei, de eventualul model ipotetic construit, de variabilele selecționate și de tipul de investigație considerat ca fiind relevant pentru scopul urmărit) se elaborează tehnicile de cercetare și se alcătuiește echipa de culegere a datelor.

În raport cu alte cercetări sociale alegerea tehnicilor de investigație a delincvenței juvenile prezintă o serie de particularități, iar ansamblul acestor tehnici este condiționat, în particular, de caracterul monodisciplinar, pluridisciplinar sau interdisciplinar al investigației.

Totodată există și o serie de particularități, care restrîng foarte mult setul de tehnici, care poate fi folosit, și impun ca investigatorul de teren să aibă o pregătire specială și o îndelungată experiență profesională [5. pag. 215].

Cele mai bune rezultate în cadrul cercetărilor criminologice sunt obținute în special prin așa numitele “studii de caz”, care constau dintr-un ansamblu de tehnici folosite în studierea personalității, în etnologie, în antropologia culturală și în anumite cercetări sociologice [6. pag. 132]. Un aspect, care trebuie evidențiat, este că această tehnică extrem de complexă trebuie adaptată particularităților subiectului investigat și include observația, interviul oral directiv și non-directiv, analiza de documentare, ancheta socială în familie și mediul de vecinătate, unde a trăit subiectul investigat înaintea și în momentul săvîrșirii faptei, anamneza comportamentului anterior comiterii infracțiunii, teste de diagnostic de personalitate, scale de atitudini față de lege și față de valorile sociale și morale fundamentale, experimente privind capacitatea de integrare în grup etc.

Scopul esențial al “studiului de caz” constă în evidențierea, explorarea

și tratarea trăsăturilor principale și a interdependențelor dintre comportamentele unei persoane sau chiar ale unor grupuri de persoane [6. p. 137].

Ca etapă ulterioară acumulării datelor prelucrarea informațiilor constituie o nouă treaptă a studiului delincvenței juvenile, care presupune distribuirea și centralizarea materialului în funcție de anumite criterii, dintre care evidențiem: domiciliul persoanei, grupul de vîrstă, sex, nivelul de școlarizare, ocupația persoanei, infracțiunea săvîrșită (tipul infracțiunii, metoda, modul și mijloacele utilizate la săvîrșirea ei, participarea și, după caz, materialul caracteristic al persoanei: antecedentele penale, situația familială. Trăsăturile caracteristice personalității, comportamentul în societate, starea sănătății persoanei constituie un alt grup de criterii, care stau la baza sistematizării informațiilor acumulate.

Cît priverște prelucrarea propriu-zisă a datelor și în special aspectul tehnic, este de remarcat faptul că, la general, prelucrarea informațiilor acumulate se realizează computerizat prin utilizarea unor programe speciale, care cuprind mai multe categorii de analize, și anume: analize de corelații simple sau multiple, de regresie, factoriale etc.

Prelucrarea informațiilor constituie premisa derulării unei noi etape în cercetarea delincvenței juvenile – interpretarea informațiilor. Această ultimă etapă presupune generalizarea rezultatelor și prezentarea acestora sub forma unor teorii aplicative, care ar servi drept criteriu de orientare pentru activitatea ansamblului de instituții cu atribuții specifice în domeniul controlului social, penal și de intervenție educativă.

Este de remarcat faptul că, cercetarea criminologică trebuie să se bazeze pe principiile, datele și informațiile furnizate de alte științe și discipline științifice, cele mai esențiale fiind statistica penală, statistica matematică, sociologia, psihologia, psihosociologia, științele medico-biologice, dreptul și, cu precădere, dreptul penal pozitiv, științele economice, antropologia socială și culturală etc.

Fără a emite pretenția, că am reușit să prefigurăm un autentic proiect de ocrotire a minorilor și să evidențiem ansamblul metodelor și tehnicilor de cercetare a delincvenței juvenile, am încercat, totuși, să creionăm cîteva

dintre principalele obiective, care s-ar impune pentru viitor, astfel încât problematica grijii față de minori, a prevenirii și combaterii stării infracționale în rândurile acestei categorii de populație să dobândească valențele unei acțiuni unitare și riguroase. Fără îndoială, în condițiile în care vor fi elaborate norme concrete pentru fiecare instituție în parte și vor fi aplicate la studierea delincvenței juvenile cele mai adecvate forme și metode de cercetare, în condițiile în care conducerea acestei acțiuni va dobândi prerogativele unei misiuni guvernamentale la primă mărime socială, problematica infracționalității în rândurile minorilor se va atenua.

Bibliografia:

1. Banciu D.; Rădulescu S. M.; Introducere în sociologia devianței. – București: EDITURA Științifică și Enciclopedică, 1985.
2. Bădina O.; Basiliade G.; Cunoașterea personalității infractorului minor și strategia cercetării delincvenței juvenile. – București: EDITURA Ministerului de Interne, 1970.
3. Pitulescu I.; Delincvența juvenilă. – București: EDITURA Ministerului de Interne, 1995. – 376 p.
4. Stănoiu R.; Metode și tehnici în cercetarea criminologică. - București: EDITURA Academiei RSR, 1981.
5. Stăchinaru I.; Devierile de conduită la copii. – București: EDITURA Didactică și Pedagogică, 1969.
6. Vlăsceanu L.; Metodologia cercetării sociologice. - București: EDITURA Științifică și Enciclopedică, 1982.

Sergiu ȚURCANU,
Lector al Catedrei “Drept civil”
a Academiei “Ștefan cel Mare”,
master în drept

LEGĂTURA CAUZALĂ DINTRE MIGRAȚIUNE ȘI DELINCVENȚA JUVENILĂ

Psychological-emotional factors influencing a child's growth and development include: hostility and resentment anxiety, insecurity, quilt feelings, sexual maladjustment, deprivation and intelligence. Just as the germ theory of diseases does not explain with a child becomes a juvenile delinquent. However, psychological factors, in combination with environmental social factors, often influence delinquent behavioral patterns in individual children.

„Copii, care temporar sau permanent sunt lipsiți de mediul familiei sau care, în propriul lor interes, nu pot fi lăsați în acest mediu, se bucură de protecție și ajutor special din partea statului, conform legislației” (Legea privind drepturile copilului, art. 22, alin.1, nr. 338-XIII din 15.12.94).

Procesul de socializare a individului se desfășoară, de cele mai dese ori, prin diverse conflicte între individ și societate, între aspirațiile legitime și mijloacele, pe care societatea le pune la dispoziția individului, care pot conduce la neadaptarea individului în societate și la formarea personalității cu psihic discordant. Fluxul tot mai intens de persoane, care pleacă la muncă peste hotarele Republicii Moldova a generat o serie de probleme de ordin social. Aceste părobleme ce i-au luat prin surprindere nu numai pe cei rămași fără soție, soț, mamă, tată, frate, soră, bunică, bunic, ci și pe specialiștii care pînă la acest moment crucial nici nu bănuiau, că situația ar putea avea consecințe de acest gen. O. Coșleț, în unul din subiectele abordate

cu genericul cauzalității delincvenței juvenile, enunță o serie de factori, care formează delincvența juvenilă:

1. factorii prenatali;
2. hiperactivismul și impulsivitatea;
3. educația părintească;
4. rolul familiilor dezmembrate și separarea cuplurilor;
5. actul de școlarizare;
6. influența colegilor, care au comis aceleași fapte;
7. influența comunității;
8. diferitele situații de ocazie sau, cu alte cuvinte, influențele de circumstanță etc.

Deși pare a fi departe de a purta un caracter exhaustiv, autorul preferă, totuși să trateze mai rezervat această problemă, lăsând dreptul de interpretare cititorilor în contextul subiectului abordat, și anume: plecarea părinților la muncă peste hotare și soarta de mai departe a copiilor rămași fără supraveghere.

Din start am pomenit de șocul surprinderii, întrucât mai toate studiile de pînă acum s-au axat doar pe factorii enunțați mai sus. Asemenea specialiști în domeniu din Statele Unite, Anglia, Germania cum sunt Merry Morash, Lila Rucker, Juan Mc Cord, Rutter ș.a., sunt departe de a cunoaște impactul migrațiunii asupra formării spectrului educativ al tinerei generații.

Deși nu par a fi străini de aceste probleme nici vecinii noștri români și ucraineni, situația lor e mai diferită, întrucât, dacă s-ar raporta numărul lor de populație plecată la muncă peste hotare și numărul celor rămași acasă, s-ar crea un tablou total diferit de proporția existentă în Republica Moldova, care la un număr de circa 4 milioane de oameni aproximativ un milion sunt lipsă. Specialiștii în domeniu s-au pomenit cu o situație inopinată și nereglementată pînă acum: copii cu o situație materială mai mult decît bună, cu o educație formată în sînul unei familii de învățători, medici, ingineri, economiști, dar care, odată rămași fără supraveghere din partea acestora, comit contravenții sau chiar mai rău – infracțiuni. Rămași singuri, acești copii trăiesc un șoc emoțional, care, deși trece prin compensări de tip

valută liber convertibilă, mașini, utilaje sofisticate de uz casnic, apartamente luxoase, își lasă, totuși, profundele și inimitabilele consecințe mai pe toată viața tinerilor.

Fiind pe cont propriu (în luarea deciziilor comportamentale și nicidecum sub aspect financiar), minorii sunt puși în situația de a decide ce cod de conduită să accepte pe viitor: frecventarea saloanelor de internet, chiulirea tot mai frecventă de la ore, completarea clientelei barurilor și a cluburilor de noapte, consumul băuturilor alcoolice, fumatul, stupefiantele, viața sexuală prematură, care toate în cumul își spun rapid verdictul. Referindu-ne la factorii enunțați mai sus, nu ne rămîne altceva, decît să acceptăm următoarele: *Răufăcătorii sunt mai curînd versați decît specializați. În cercetarea criminologică și-a făcut loc o teorie, care sugerează, că infracțiunile se produc ca răspuns la unele oportunități specifice, astfel că atunci, cînd te aștepți la beneficii, cheltuiești mai mult decît ai prevăzut.*

Multe infracțiuni se comit de cele mai multe ori pentru prima dată, în urma unor situații favorabile. Pentru unii indivizi este o mare tentație să obțină venituri pe căi cît mai simple. Anume aceasta și tentează majoritatea minorilor să pornească pe căi criminale, mai ales cînd nu poate fi tras la răspundere penală, iar părinții urmează să vireze bani de peste hotarele țării pentru repararea prejudiciilor cauzate de propriile odrasle.

Majoritatea accidentelor rutiere sunt comise de minorii antrenați în trafic, cărora nu demult părinții le-au finanțat studiile la școala de șoferi și obținerea rapidă a permisului de conducere pentru a putea face proba automobilului recent achiziționat tot de aceștia. Lipsa experienței și interdicțiilor părinților își spun cuvîntul prin toate statisticile realizate de colaboratorii organelor afacerilor interne.

Compilațiile sociale vin cu titlu de consolare pentru întreaga societate, fără a se ține cont de faptul, că procesul socializării individului se desfășoară, de cele mai dese ori, prin diverse conflicte între individ și societate, care „călesc” tînăra personalitate, pregătind-o pentru noile acte teatrale ale vieții cotidiene. Fiind în permanentă căutare a propriului „ego” în strictă corespundere cu temperamentul personalității sale, adolescentul dezvoltă

deseori o serie de comportamente fluctuante, dar și pătate de originalitate totodată, prin intermediul cărora încearcă să se asimileze conținutului normativ al cerințelor exterioare, iar, pe de altă parte, să-și ajusteze acțiunile sale morale la interdicțiile și constrângerile acestor cerințe, deci să se adapteze mediului. Într-o asemenea situație suportul familial este cel mai oportun, întrucât în cele mai dese cazuri de litigiu se ajunge, totuși, la un numitor comun. Îndrumarul cotidian al părinților, neacceptat din start, dar binecuvântat mai apoi, contribuie la integrarea mai eficientă în societate.

Un loc aparte în determinarea mecanismului comportamentului deviant îl ocupă particularitățile individuale ale persoanei. Deși problema nu este tratată prin prisma necesității stimulării planului material al minorilor, totuși printre aceste necesități „sporite” se pot impune și cele de ordin material, doar că pe poziție secundă, prioritatea căpătând tendințe de autoafirmare, relaxare și postarea propriului „eu” în scopul captării atenției. În asemenea cazuri specialiștii văd, prin esența familiei, colacul de salvare al minorului, doar că în situația nou creată ea este lipsă.

Majoritatea disputelor referitoare la principiile socializării încep de la familie: „...formarea individului ca personalitate umană reprezintă un proces, care se desfășoară în egală măsură atât prin transformările organismului, cât și prin formarea și reformarea educativă”. Socializarea personalității umane începe, de obicei, în familie. Aflându-se în societate, individul încearcă să se adapteze mediului, din care face parte, respectând sau negând normele prescrise, precum și valorile existente.

Bibliografie:

1. Legea privind drepturile copilului, art. 22, alin.1, Nr. 338-XIII din 15.12.94);
2. O. Coșleț „Aspecte sociale privind formarea personalității infractorului minor”, Revista Națională de Drept, 2005, nr.12, pag.64;
3. O. Coșleț „Problema cauzalității juvenile” , Revista Națională de Drept, 2003, nr.12, pag.40

Andrian PALADII,

lector al catedrei „Drept penal și criminologie”,

Academia „Ștefan cel Mare”,

doctorand

TACTICA ÎNVINUIRII INCULPATULUI MINOR ÎN CAZUL INFRAȚIUNII DE VIOL

In this article is analysed tactic principles of hearing of minor persons in criminal cases and in special tactic of hearing of minor persons in cases of sexual offenses

Codul penal al Republicii Moldova, în art. 171, definește violul ca fiind raportul sexual, săvârșit prin constrângerea fizică sau psihică a persoanei, sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința.

Violul are următoarele circumstanțe agravante: săvârșit repetat; săvârșit cu bună-știință asupra unui minor; săvârșit de două sau mai multe persoane; săvârșit prin drogarea sau otrăvirea prealabilă intenționată a victimei; însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică; însoțit de torturarea victimei; însoțit de amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; săvârșit contra unei persoane, care se afla în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului; săvârșit contra unei persoane minore cu vârsta de până la 14 ani; însoțit de contaminarea intenționată cu SIDA; care a cauzat din imprudență vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; care a provocat din imprudență decesul victimei; care s-a soldat cu alte urmări grave.

Violul, ca și orice altă infracțiune, are un anumit specific, un ansamblu de elemente, care se reflectă în caracteristica criminalistică a infracțiunii.

Obiectul nostru de studiu îl constituie doar o latură a caracteristicii criminalistice a infracțiunii de viol și anume: tactica ascultării învinuitului minor.

Conform art. 65 al CPP al Republicii Moldova prin învinuit se înțelege: persoana fizică, față de care s-a emis, în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, o ordonanță de punere sub învinuire.

În sensul legii penale prin minor se înțelege: persoana, care nu a atins vârsta de 18 ani. În cadrul procesului penal organul de urmărire penală este obligat să constate data exactă a nașterii persoanei.

O persoană se consideră, că a atins o anumită vârstă la orele 00 ale zilei imediat următoare celei de naștere [1].

Audierea inculpatului minor se efectuează în condițiile art.479 ale CPP, ținându-se seama, că:

- audierea nu poate dura mai mult de două ore fără întrerupere, iar în total nu poate depăși patru ore pe zi;
- participarea apărătorului, a reprezentantului legal și a pedagogului sau psihologului la audiere este obligatorie.

Avocatul nu poate fi concomitent apărător al inculpatului minor și al adultului, care l-a atras la săvârșirea infracțiunii.

Înainte de audierea minorului pedagogul sau psihologul are dreptul, cu consimțământul instanței de judecată, să formuleze întrebări inculpatului minor, iar la sfârșit, să ia cunoștință și să exprime observații, în scris, referitoare la plenitudinea și corectitudinea înscrisurilor.

În cazul apariției unor îndoieli referitoare la gradul de responsabilitate sau la capacitatea de percepție corectă a împrejurărilor de importanță pentru cauza penală, este necesară efectuarea expertizei medico-legale psihologice sau psihiatrice ori psihologo-psihiatrice.

Interogarea acestor categorii de persoane prezintă un grad de defec-tuozitate sporit, care se datorează nu numai procedurii speciale de ascultare, dar și lipsei de maturitate psihică a persoanei.

Etapa pregătitoare a ascultării învinuitului minor presupune în primul rând analiza complexă a mediului social, în care a crescut și a fost educat infractorul minor, stabilirea persoanei, care urmează a fi chemată s-ă asiste la procedura de ascultare a minorului, elaborarea planului de ascultare, formularea întrebărilor, care urmează a fi adresate învinuitului [2, pag.349].

De asemenea, la faza pregătitoare a interogatoriului persoana, care efectuează urmărirea penală, trebuie să analizeze amănunțit materialele dosarului, să solicite actele referitoare la inculpat de la autoritatea tutelară [3, pag. 501]

Un aspect pozitiv în activitatea organului de urmărire penală ar fi și atunci, când s-ar reuși obținerea de informații referitoare la personalitatea infractorului din mai multe surse, care ar permite analiza multilaterală a personalității infractorului.

În procesul ascultării învinuitului minor ofițerul de urmărire penală trebuie să țină cont de următoarele aspecte [4, pag. 125]:

- dacă minorul este apatic, demoralizat de comiterea infracțiunii, atunci ascultarea nu are rost, iar dacă se constată influența negativă a unor persoane terțe, interogatoriul ar trebui să aibă loc imediat, ce se constată aceste influențe;

- o mare atenție trebuie să se acorde perioadei zilei, în care se va efectua ascultarea, ținându-se cont de faptul, că în prima jumătate a zilei aceștia sunt emotivi și neobosiți;

- o altă fază a pregătirii ascultării este alegerea locului, unde va avea loc ascultarea, deoarece domiciliul sau școala învinuitului nu favorizează conștientizarea întregii gravități a faptelor comise, din care motiv se recomandă ca interogatoriu să aibă loc în biroul ofițerului de urmărire penală;

- ofițerul de urmărire penală trebuie să selecteze cu atenție și persoana, care urmează să însoțească minorul la ascultare, deoarece acesta poate să relateze mult mai ușor despre cele întâmplate în prezența unor persoane, în timp ce prezența altor persoane îl poate jena;

- analizând cele relatate de minor, ofițerul trebuie să țină cont de capacitatea minorului de a relata fapte, care nu constituie realității sau care denatuează realitatea;

- se recomandă, ca cele relatate de minor să fie înregistrate audio sau video;

- referitor la persoana, ce urmează să asiste la ascultare, aceasta ar trebui să se bucure de autoritate în fața minorului pentru a-l influența să relateze adevărul despre fapta comisă.

Dacă în procesul ascultării minorului acesta își va recunoaște vinovăția, ofițerul trebuie să țină cont și de faptul, că acesta, din motive de solidaritate, din dorința de a se evidenția, de înțelegea greșită a noțiunii de solidaritate, de darea depozițiilor sub anumite presiuni, acesta ar putea să recunoască săvârșirea infracțiunii, pe care de fapt nu a comis-o.

În procesul urmăririi penale organul de urmărire penală ar trebui de asemenea să stabilească, prin anchetarea rudelor, părinților minorului, a prietenelor și cunoscuților acestuia, dacă învinuitul era predispus la comiterea acestui gen de infracțiuni.

Desigur, în cadrul articolului dat nu au fost enunțate toate activitățile, pe care trebuie să le realizeze organul de urmărire penală în cazul pregătirii, efectuării propriu-zise și consemnării rezultatelor ascultării învinuitului de comitere a infracțiunii de viol. De fapt doar s-a încercat stabilirea unor principii, de care trebuie să țină cont ofițerul de urmărire penală la realizarea acestei activități.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 22.11.2004, nr.39 - Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii
2. М.С. Гурев. „Курс Криминалистики”. Том 2. Изд. Юридический Центр Санкт Петербург, 2004 стр. 349.
3. L. Cârjan. „Tratat de criminalistică”. Editura „Publishing House”, București, 2005, pag. 501.
4. В.И. Комиссаров. „Первоначальный этап расследования изнасилований, совершаемых группой несовершеннолетних”. Изд. Юрлитинформ, Москва, 2007, стр. 125.

CERNOMOREȚ Sergiu,

lector al catedrei „Drept penal și criminologie”,

Academia „Ștefan cel Mare”,

doctorand

PALADII Andrian,

lector al catedrei „Drept penal și criminologie”,

Academia „Ștefan cel Mare”,

doctorand

CONCEPTUL DELINCVENȚEI JUVENILE

Until the beginning prevention of any part of criminality there is necessary to give a correct definition of it, through analyzing of it characteristics. In result of such kind of researches will be possible to find methods to prevent indispensable part of criminality –criminality of minors.

Să nu uităm numărul mare de persoane, care pot sau nu pot intra în conflict cu legea, dar care sunt abandonăți, neglijați, abuzați, expuși la abuzul de droguri, în circumstanțe de limită și care prezintă un risc general [1].

Pe parcursul ultimului deceniu suntem cu toții martorii activizării discuțiilor vis-a-vis de problematica delincvenței juvenile, nu numai în Republica Moldova, dar și în întreaga lume. În acest sens sunt organizate simpozioane, conferințe teoretice și practice etc., problematica se discută aprig la nivelul comisiilor legislative ale mai multor state, sunt practicate larg programe-pilot pentru ameliorarea situației și implementarea unor inițiative și proiecte noi etc. Dar în pofida măsurilor nominalizate problematica delincvenței juvenile rămâne actuală și nesoluționată. Evident, complexitatea acesteia este condiționată de mai mulți factori, care țin nu numai de sfera judiciară sau administrativă. Însă înainte de a începe „lupta” contra oricărui aspect al criminalității este necesară definirea lui corectă, determinarea trăsăturilor lui caracteristice, pornind de la care se vor preciza

pârghiile, instrumentele, căile de urmat în vederea combaterii fenomenului, numit delincvență juvenilă.

Termenul „*delincvență juvenilă*“ nu se întâlnește în legislația penală a Republicii Moldova, dar și în legislațiile multor altor state, reprezentând o accepțiune doctrinală. Astfel apare necesitatea explicării sensului fiecărui cuvânt al delincvenței juvenile spre a ne atinge scopul inițial schițat, din considerentul, că interpretarea eronată poate conduce la confuzii, care vor influența negativ cercetările științifice și măsurile de profilaxie.

În literatura de specialitate se folosește pe larg și termenul de „*criminalitate juvenilă*”, care este un sinonim al „delincvenței juvenile”. Etimologică ambilor termeni este una latină: „*delincvență*” provine de la verbul „*delinquere*”, care semnifică „a fi vinovat”, „a greși”, „a scăpa din vedere”, pe când prin „*crimen*” se înțelegea „crima”, de asemenea având semnificație de „acuzare”, „imputare”.

Dicționarul Explicativ al Limbii Române oferă următoarele precizări cu privire la cuvintele analizate, astfel: „*delict*” semnifică o faptă nepermisă de legea penală sau o infracțiune de gravitate mai mică, care se sancționează cu amendă sau cu munca corecțională [2, pag.274]. O asemenea explicație se datorează faptului, că în cadrul Codului penal român din 1965 infracțiunile erau împărțite în 3 categorii: contravenții, delikte și crime. În general, pentru o faptă similară cu cea comisă de un adult minorului nu i se putea aplica aceeași pedeapsă și în nici în caz una dintre sancțiunile prevăzute pentru crimă [3, pag.40]. Cuvântul „*criminalitate*” este definit drept totalitate a infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp.

Micul Dicționar de Termeni Criminologici precizează, că *delincvența* în literatura de specialitate de regulă este definită, avându-se în vedere nu numai infracțiuni, dar și alte cazuri de comportament imoral [4, pag.13], fără a concretiza sfera „comportamentului imoral”, cea ce nu ne permite delimitarea clară a ilicitului cu „hotarele sale”, pornind de la premisa includerii sau neincluzării imoralității în sfera ilicitului (unele forme ale devianțelor sociale).

Nu au lăsat fără atenție problematica în discuție și cercetătorii din domeniu. Astfel, O.Pop, fără a formula o definiție a delincvenței juvenile, afirmă, că din punct de vedere strict juridic acest fenomen caracterizează încălcarea de către minori a normelor, care reflectă cerințele oricărei forme de conviețuire umană (adaptare adecvată la mediul social, concordanța între atitudinile individualiste și cerințele sociale, respectarea interdicțiilor și prescripțiilor normative, adaptarea criteriilor de acțiune, care fac posibilă “normalitatea” și predictibilitatea comportamentului etc.) [5]. Din afirmația aceasta reiese acceptabilitatea includerii în sfera delincvenței juvenile a imoralității sociale (norme de conviețuire umane).

Dar A.Korcenko reduce conceptul delincvenței juvenile la criteriul cantitativ al datelor statistice,. Care oglindesc starea de lucruri în domeniul încălcărilor, delictelor, crimelor săvârșite de minorilor, adică acel ansamblu al abaterilor și încălcărilor de norme sociale săvârșite de minori, sancționate juridic [6], prin care limitează delincvența strict la criteriul juridic, neacceptând imoralitatea ca parte a delincvenței juvenile.

Este necesară studierea poziției exprimate de actele normative internaționale, și anume: Regulile de la Beijing precizează, că *delict* desemnează un întreg comportament (act sau omitere), care poate fi pedepsit de lege în virtutea unui sistem juridic considerat, iar *delincventul juvenil* este un copil sau un tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict, cu precizarea, că fiecare Stat membru (n.a.: al Regulilor de la Beijing) aplică definițiile nominalizate într-un mod corespunzător sistemului și conceptelor juridice proprii [7].

Racordându-ne în acest sens legislației Republicii Moldova, prin delict și, corespunzător, prin delincvență urmează a înțelege: contravenție/infracțiune și, respectiv, ansamblul acestora săvârșite pe un teritoriu anumit, într-o anumită perioadă de timp. În această ordine de idei *delincvența juvenilă* cuprinde în întregime *criminalitatea juvenilă*, aceste noțiuni raportându-se ca parte și întreg.

Pe de altă parte, trebuie precizat și sensul cuvântului *juvenil*, inclus în cadrul noțiunii „delincvență juvenilă”, adică limitele de vârstă, la care ultima

se referă (vârsta subiecților activi). Nu găsim explicație în acest sens în DEX, care se limitează la explicarea cuvântului „juvenil” prin apartenența sa tinereții [8, pag. 240, 552], lipsind limitele maximă și minimă ale vârstei.

Problema stabilirii vârstei delicvenților juvenili nu este tratată univoc în literatura de specialitate. În cea rusă se utilizează, pe lângă termenul „criminalitatea juvenilă” și termenul „criminalitatea tinerilor” sau „tinerilor adulți”.

Cu unele precizări în această ordine de idei vine A.I.Alexeev, atribuind la criminalitatea juvenilă faptele prejudiciabile prevăzute de legea penală, săvârșite de persoane, care au atins vârsta de la 14 pînă la 18 ani. Conform caracteristicilor criminologice la acestea se referă faptele prejudiciabile săvârșite de persoanele, care nu au atins vârsta răspunderii penale, inclusiv și a „tinerilor adulți” [9, pag. 204]. Tot acest autor în continuarea ideii afirmă, că criminalitatea tinerilor sau „tinerilor adulți” se deosebește esențial de criminalitatea juvenilă prin unele caracteristici specifice, cu toate că păstrează și unele trăsături social-psihologie comune criminalității juvenile. Autorul nominalizat atribuie la această categorie persoanele în vârstă de 18-24 ani și 25-29 ani. [10, pag. 327, 345] Cu referire la criminalitatea juvenilă, de asemenea se face uz de termenul „infraționalitatea minorilor”, la care se referă infraționalitatea unui anumit grup cu vârstă cuprinsă între 14 și 17 ani. [11, pag. 53]

Alte limite de vârstă sunt propuse de B.V.Korobeinicova, care susține ideea, că noțiunea de criminalitatea juvenilă este determinată de limitele vârstei între 14 și 18 ani. Cu toate acestea un șir de procese, care au o influență nemijlocită asupra creșterii criminalității, au loc în cadrul unui contingent, care este cuprins în limitele vârstei de 10-13 ani, precum la persoane de vîrsta tînără (18-21 și 22-25 ani), lucru de care trebuie să se țină seama la elaborarea măsurilor de profilaxie. [12, pag.229]

Nici reglementările internaționale nu au o poziție general acceptată cu privire la vârsta delincvenților juvenili. Astfel, Regulile de la Beijing precizează, că *delincventul juvenil* este un copil sau un tînăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict, cu precizarea, că fiecare Stat membru

(n.a.: al Regulilor de la Beijing) aplică definițiile nominalizate într-un mod corespunzător sistemului și conceptelor juridice proprii [13]. Astfel, Regulile de la Beijing pun accent pe două categorii și anume: „copil” și „tânăr”. În acest sens Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20.11.89 stabilește, în art.1, prin copil orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor, când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă. Cu referire la Republica Moldova, legea privind drepturile copilului, în art.1, alin.(2), stabilește, că persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani [14].

Dacă stabilirea limitei maxime a vârstei copilului nu trezește dubii, fiind expres indicată în actele normative internaționale și naționale, atunci cu privire la stabilirea limitei minime a delincvenților juvenili este necesară analiza legislației penale și contravenționale naționale, din considerente, că Regulile de la Beijing indică aplicabilitatea definițiilor din conținutul său într-un mod corespunzător sistemului și conceptelor juridice proprii.

Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002 stabilește vârsta minimă a răspunderii penale începând cu vârsta de 16 ani pentru toate infracțiunile și, ca excepție, vârsta de 14 ani pentru o listă exhaustivă de infracțiuni cu un grad prejudiciabil înalt. Codul cu privire la contravențiile administrative stabilește vârsta răspunderii pentru săvârșirea contravenției administrative de 16 ani. Respectiv, pornind de la prevederile legale, „copii”, în sensul Regulilor de la Beijing, sunt persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani.

Cu referire la noțiunea „tânăr”, în cadrul Regulilor de la Beijing, în mod asociativ, ea se poate compara cu noțiunea „tînar adult” din literatura de specialitate, adică persoanele cu pragul minim al vârstei de la 18 ani, ceea ce reiese din argumentarea anterior oferită. Pragul maxim al vârstei persoanelor „tinere” este imposibil de stabilit din considerentul, că legislația autohtonă (penală, procesual penală etc.) nu stabilește un regim aparte de tratament juridic, ceea ce atestă o lacună legislativă evidentă.

Generalizând prevederile legislative și tratările doctrinare, se poate rezuma, că vârsta delincvenților juvenili, care cad sub incidența legislației autohtone, este cuprinsă între 14 și 18 ani. Însă la tratarea problemei delin-

cvenței juvenile nu se acceptă limitarea doar la contingentul nominalizat din considerentul, că instituirea pragului minim al răspunderii persoanelor la vârsta de 14, respectiv de 16 ani, nu presupune și inexistența actelor criminale săvârșite de persoanele având pragul de vârstă stabilit de lege, ori persoana, care nu a atins vârsta de 14 ani, nu se consideră delincvent juvenil? Din care considerente stabilirea pragului minim al vârstei în cazul delincvenței juvenile nu este rațional, pe când limita maximă a acesteia o constituie vârsta de 18 ani? Contingentul de „tinerii adulți” nu cade sub noțiunea delincvenței juvenile, constituind parte a criminalității generale, săvârșite de adulți, respectiv cu anumite trăsături specifice, care o caracterizează.

În temeiul celor expuse propunem definirea *delincvenței juvenile* ca un fenomen social-juridic complex, variabil în timp, care constă din ansamblul infracțiunilor și contravențiilor săvârșite de minori, adică de persoanele, care nu au atins vârsta de 18 ani la data săvârșirii infracțiunii, pe un anumit teritoriu, într-o perioadă stabilită de timp.

Referințe bibliografice:

1. Preambulul Principiilor Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile. (Principiile de la Riyadh), Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară).
2. DEX, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998, pag.274.
3. Ion Pitulescu. “Delincvența juvenilă”. București, 1995, pag. 40.
4. M.Bârgău, I.Bârgău. „Mic dicționar de termeni criminologici”. Material didactic. Chișinău, 2002, pag.13.
5. O. Pop. “Definirea noțiunii de delincvență juvenilă. Situații statice privind starea infracțională în rândul minorilor: curba actelor antisociale în funcție de vârstă” //Revista Națională de Drept 6/55, 2003.
6. A. Korcenko. Limitele răspunderii penale a minorilor delincvenți //Revista Națională de Drept 1/24, 2003.
7. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la Administrarea Justiției pentru Minori, adoptat prin Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985, punctul 2.

8. ibidem, pag.240, pag.552.
9. А.И.Алексеев. «Криминология» (курс лекций),2-е изд. Москва, «Щит», 2001, стр. 204.
10. «Криминология и профилактика преступлений», под ред. А.И.Алексеева. Москва, 1989, стр. 327,345
11. М.Вârgău, I.Вârgău. „Criminologie (scheme)”. Chișinău, 1999, pag.53.
12. «Криминология» (учебник), под ред. Б.В.Коробейникова. Изд. «Юридическая литература», Москва, 1988, стр. 229.
13. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la Administrarea Justiției pentru Minori, adoptat prin Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985, punctul 2.
14. Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr.338-xiii din 15.12.94 // *Monitorul Oficial al R.Moldova nr.13/127 din 02.03.1995.*

Marian DRILEA,

doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

ECILIBRUL PUTERILOR ÎN STAT – VALOARE INESTIMABILĂ A CONSTITUȚIONALITĂȚII

Recenzent: dr. hab. **Gheorghe Costachi**, profesor universitar

Constituționalismul, în calitate de curent științific, a apărut în “Secolul Luminilor” și și-a propus să substituie cutumele existente prin constituții scrise. Doctrina constituționalismului are obiective clare și precise: fixarea, într-un document scris, a unor norme care trebuie să fie înzestrate cu stabilitate și superioritate.

Ca trăsături principale, care caracterizează nașterea și dezvoltarea constituționalismului european, pe plan doctrinar și legislativ, au fost considerate, cronologic: principiul separației puterilor în stat; proclamarea, promovarea, apărarea și garantarea drepturilor fundamentale, inalienabile ale omului; definirea și asimilarea noțiunii de stat de drept; apariția și dezvoltarea modelului european de control al constituționalității legilor [1, pag. 16].

Constituțiile, prin ele însele (într-un stat de drept, care presupune, între altele, respectarea legalității și a ordinii de drept, protecția individului și a cetățeanului în raporturile lui cu puterea, desfășurarea întregii activități statale pe baza și în limitele stricte ale legii, supremația constituției în arhitectura sistemului juridic normativ), sunt (sau pot deveni) un obstacol în calea arbitrarului, dacă ele exprimă voința generală, iar respectul față de ele devine o “religie” a fiecăruia. Noțiunea clasică de constituție își are sorginea în doctrinele contractului social, constituția nefiind altceva decât o formă originală de pact social. Sub aspect istoric constituționalismul reprezintă ofensiva (având ca scop instaurarea separației puterilor) funcțiilor fundamentale ale statului, potrivit celor consemnate în “contractul social”, pentru ocrotirea libertății individului – această “cheie în registrul democratic” [2, pag. 208].

Termenul “constituție” derivă din limba latină, unde *constitutio* înseamnă “așezare cu temelii”, “starea stabilă a unui lucru”. Pe timpurile Imperiului Roman prin *constitutio* se înțelegeau legile, care emanau de la împărat, indiferent de obiectul de reglementare al relațiilor sociale. Gaius, în “*Institutiones*”, spunea: “*Constitutio principis est quod imperator decreto, vel edictor, vel epistola constituit*” (Constituția imperială este ceea ce împăratul hotărăște prin decret, prin edict sau prin epistolă) [3, pag. 13].

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, luptând împotriva absolutismului monarhic, pentru abolirea privilegiilor și îngrădirilor feudale, spiritele progresiste ale vremii au desemnat prin noțiunea de “constituție” numai acele legi, care, reglementând organizarea și funcționarea statului, limitau puterea monarhului și garantau anumite drepturi și libertăți fundamentale individului [4, pag. 182].

Așadar, limitarea puterii în stat se face prin repartizarea acesteia unor instituții distincte, care o exercită specializat și în limitele expres prevăzute de Constituția statului respectiv. “Orice societate, în care garanția drepturilor nu este asigurată, dar nici separarea puterilor în stat, nu are constituție”, se spune în Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789, document, care a pus începuturile constituționalismului modern.

Constituția exprima, în acei ani de bun augur, condiția, că o lege nou elaborată trebuia să se supună unor principii fundamentale de drept. Constituția, fiind și ea o lege sau, mai bine zis, un ansamblu de norme juridice, concomitent avea și caracter de Lege Fundamentală, de Lege Supremă în stat, caracter ce rezulta din conținutul și din calitatea reglementărilor cuprinse de ea. Conținutul Constituției, menționează A. Arseni, este complex, el cuprinzând principiile fundamentale pentru toate domeniile vieții, iar reglementările constituționale privesc cu precădere puterea de stat (sublinierea noastră), adică fenomenul și realitatea-cheie în organizarea social-statală [5, pag. 9]. Acesta este și motivul, pentru care puterea de stat apare ca un element indispensabil în orice definiție a constituției. Conținutul reglementărilor constituționale imprimă constituției caracter de Lege Fundamentală, deoarece relațiile sociale, care formează obiectul acestor regle-

mentări, sunt relații sociale fundamentale și esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii de stat [6, pag. 48].

Constituția, în calitate de document principal în stat, are o importantă semnificație politică și juridică. Semnificația Constituției, ca document politic fundamental, se manifestă sub următoarele aspecte:

– constituția este o retrospectivă și o perspectivă – ea realizează sinteza proceselor definitorii din istoria societății respective până la nivelul de civilizație și de democrație, la care ea a ajuns, și, totodată, exprimă un proiect consonant cu aspirațiile majore ale colectivității constituite în stat;

– atât ca sinteză, cât și ca proiect, constituția exprimă o filozofie și o ideologie, caracteristice colectivității umane constituite în respectivul stat;

– constituția consacră o anumită formă de organizare politică a societății, ea consacră și garantează drepturile și libertățile fundamentale, unele dintre acestea ca atribute inerente ființei umane și, de asemenea, limite ale puterii constituite în stat pe rolul de garanții ale acestor drepturi și libertăți;

– constituția nu se mărginește să stabilească modul de exercitare a puterii, ci determină și principiile esențiale, care guvernează societatea, exprimând, iarăși, o anumită concepție asupra relațiilor sociale. În sens juridic, constituția este actul, prin care se determină statutul puterii, ansamblul regulilor juridice, prin care sunt fixate modalitățile de încredințare a puterii și de exercitare a ei [7, pag. 210].

O problemă importantă a echilibrului puterilor este legitimitatea puterilor instituționalizate în stat. Parlamentul trebuie să fie legitim. Legitimitatea trebuie să se asigure, conform cerințelor convențiilor internaționale, prin procedura propriu-zisă a alegerilor. Alegerile trebuie să se efectueze prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Or, prevederile constituționale vin să confere legitimitate constituțională întregului ansamblu al organismelor, care concură la înfăptuirea sau exercitarea puterii politice. În cadrul acestei categorii, cele mai importante sunt dispozițiile constituționale, care reglementează structura guvernării, întrucât ele fixează cadrul instituțional al sistemului politic. Prin structură guvernamentală înțelegem “ansamblul instituțiilor politice și al procedurilor

referitoare la desemnarea guvernanților, la prerogativele și funcțiile acestora, la raporturile între ele, precum și la raporturile, pe care ei le au cu cei guvernați” [8, pag. 151].

Importanța și semnificația Constituției este inestimabilă. Normele și principiile constituționale stabilesc funcționarea organismelor guvernării, precum și stabilirea formei statului. În conformitate cu principiile și normele constituționale, care stabilesc funcționarea organismelor guvernării și forma statului în țara respectivă, se poate vorbi despre o țară democratică sau nu. De remarcat, că introducerea în constituție a principiilor și normelor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului nu vorbește încă despre gradul de democratism al societății. Un exemplu concludent în această ordine de idei servește Constituția Statelor Unite ale Americii, care, inițial, nu conținea prevederi din domeniul drepturilor omului. Și doar după patru ani de la adoptarea Constituției americane acestea i s-au adăugat zece amendamente, care au intrat în istorie ca Declarația Drepturilor Omului (1791).

Referințe:

1. Vasilescu, Fl. B. *Constituționalitate și constituționalism*. București, Ed. Național, 1998, pag. 16.
2. Deleanu, Ion. *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și comparat*. București: C.H. BECK, 2006, pag. 208.
3. Gioia, Vasile; Pavel, Nicolae. *Curs de drept constituțional*. București: Editura SCAIUL, 1996, pag. 13.
4. Vrabie, Genoveva. *Drept constituțional și instituții politice contemporane*. Iași, Ed. „Șt. Propcopoiu”, 1993, pag. 182.
5. Arseni, Alexandru. *Jurisdicția constituțională a Republicii Moldova*. Chișinău, Tipografia „Euro-Press” S.R.L., 2000, pag. 9.
6. Muraru, Ioan. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. I. București, ACTAMI, 1995, pag. 48.
7. Deleanu, Ion. *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*. București, Editura C.H. BECK, 2006, pag. 210.
8. Ionescu, Cristian. *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a instituțiilor politice*. București, Lumina Lex, 1997. Vol. I, pag. 151.

Dr. Gheorghe COSTACHI,

profesor universitar,

Vugar NAVRUZOV,

doctorand

ÎN ACTUALITATE: PREVENIREA ȘI COMBATEREA DELINCVENȚEI JUVENILE

Adolescența reprezintă cea mai complexă etapă de dezvoltare a tînărului în drumul său spre maturitate. Datorită unor frecvente perturbări fiziologice, unor dezechilibre afective, devieri în domeniul formării caracterului, dar și unor tulburări de conduită, care însoțesc adeseori maturizarea minorului, această etapă ridică mari dificultăți în procesul educativ, atît pentru părinți, școală, cît și pentru întreaga societate.

Or, se știe că comportamentul delincvent este oglinda unei structuri mentale organizate pe o mentalitate nocivă, care pornește de la disocialitate și se explică prin perturbarea legăturii sociale, ce determină deformarea conștiinței morale.

Specificitatea și diversitatea delincvenței juvenile, precum și miza mare care se află în joc – viitorul tinerilor autori de acte delictuale, impun o pluralitate de răspunsuri ferme și rapide, cu un puternic caracter educativ, care să aibă în vedere protejarea tinerilor și stabilirea, pentru aceștia, a unor repere clare de conduită și integrare socială.

O politică publică coerentă de combatere a delincvenței juvenile trebuie să dispună de o veritabilă rețea preventivă, al cărei rol să se realizeze prin intervenția simultană și reciprocă a familiei, a școlii și a societății. Prevenirea delincvenței juvenile este o problemă de protecție atît a indivizilor tineri, pe care îi sprijină pentru depășirea eventualelor tendințe sau comportamente deviante, cît și a societății, întrucît, pentru societate, este mai eficient și mai puțin costisitor să împiedice tinerii să înceapă o carieră

infrațională, decât să plătească apoi preț greu pentru comportamentul lor infrațional [1, pag. 33].

Delincvența juvenilă este rezultatul unor forme de devianță morală și penală ce se manifestă în perioada copilăriei și a adolescenței. În toate societățile delincvența juvenilă a devenit un fenomen cu o evoluție ascendentă, caracterizat în prezent de o îngrijorătoare micșorare a vârstei delincvenților minori și de o agravare a infracțiunilor comise: violuri, furturi săvârșite cu violență, lovituri și răni provocate în mod voluntar, distrugeri.

Așadar, tendința spre infraționalitate este determinată de interacțiunea unei varietăți de factori pozitivi și negativi, care se manifestă la nivelul individului, familiei și societății. Sărăcia, dezavantajele sociale, disfuncțiile la nivelul familiei, politicile publice neadecvate pentru a face față creșterii numărului de „tineri aflați în dificultate”, pot contribui la apariția comportamentului deviant al tinerilor și a conflictului lor cu legea.

În acest context, justiția pentru tineri, care trebuie să fie o componentă esențială a sistemului judiciar, are de îndeplinit o sarcină complexă și deosebit de dificilă, fiind chemată să dea răspunsuri echitabile atât victimei, cât și tânărului delincvent (în privința căruia trebuie să ia în considerație o multitudine de factori – vîrstă, responsabilitate, circumstanțe sociale), stabilind, în același timp, granițele dintre comportamentele antisociale grave și cele care fac parte din procesul normal de maturizare.

Procesul de prevenire a delincvenței juvenile, componentă vitală a sistemului justiției pentru tineri, este alcătuit din mai multe elemente: o lege penală specială pentru delincvenții tineri, avînd la bază principiul respectării drepturilor minorilor și ale tinerilor, instanțe speciale de judecată pentru minori, un raport echilibrat între sancțiunile punitive și măsurile socio-educative, închisori speciale pentru tineri [2, pag. 44].

Normele internaționale privind justiția pentru tineri reflectă rolul determinant al acestora în tratamentul delincvenței juvenile, precum și necesitatea unei acțiuni coerente, care să aibă la bază nu numai principiile penale (care să îmbine severitatea cu luarea în considerare a fragilității tinerilor), ci și principiul găsirii de răspunsuri pragmatice și inovatoare, ce

ar fie puse în practică de specialiștii în domeniu.

„Așadar, minoratul poate fi apreciat ca o cauză de diferențiere a sancțiunilor aplicate infractorilor majori de cele aplicate contravenienților minori. Pentru aplicarea sancțiunilor contravenienților minori s-au prevăzut criterii speciale de alegere și individualizare a acestora în cadrul legal al minoratului, deosebite în parte de criteriile generale de individualizare a pedepsei. Considerăm că paralel cu sistemul sancționator comun, alcătuit din măsuri educative și pedepse, necesită a fi instituit un sistem mixt de sancțiuni special pentru contravenienții minori, totodată fiind modificate limitele pedepselor aplicabile contravenienților minori, prevăzându-se reducerea lor la jumătate”, consideră pe bună dreptate A. Corcenco [3, pag. 124-125].

Pentru comunitatea internațională justiția penală pentru minori, prevenirea delincvenței juvenile și apărarea minorilor privați de libertate reprezintă probleme majore. Convenția privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1989, stabilește principii etice și norme internaționale de conduită față de tineri. Convenția a dedicat un capitol foarte important justiției pentru tineri. În anul 1999, la cea de-a XXII-a sesiune a Comitetului pentru drepturile copilului, organism însărcinat cu monitorizarea respectării Convenției din 1989, adjunctul Înaltului Comisar al ONU pentru drepturile omului, Bertrand Ramcharam, a declarat că „justiția pentru tineri constituie una dintre cele mai mari provocări în implementarea Convenției privind drepturile copilului”.

Regulile minime cu privire la justiția pentru minori, intrate în istorie ca Regulile de la Beijing, adoptate în 1985, pun accentul, pe de o parte, pe importanța garanțiilor legale, care trebuie asigurate tinerilor și, pe de altă parte, pe necesitatea asistării acestora în plan social. În 1990 Adunarea Generală a ONU a adoptat alte trei instrumente importante în acest domeniu:

– regulile minime ale Națiunilor Unite pentru apărarea minorilor privați de libertate, al căror obiectiv principal îl constituie asigurarea bunăstării fizice și morale a minorilor privați de libertate, consacându-se în mod explicit „subsidiaritatea recurgerii la încarcerare”;

– regulile minime ale Națiunilor Unite privind măsurile neprivative de libertate;

– principiile directe de la Riad privind prevenirea delincvenței juvenile, care vizează, în principal, aspectele politicii sociale în procesul de prevenire a delincvenței juvenile: resocializarea, familia, educația, comunitatea și media, legislația și aplicarea justiției pentru minori, atât la nivelul tinerilor autori de acte delictuale, cât și a minorilor instituționalizați.

Este de remarcat, de asemenea, că merită o deosebită atenție eforturile de prevenire a delincvenței juvenile. Din păcate, în prezent în Republica Moldova sistemul existent de prevenire a faptelor antisociale, comise de minori, este insuficient și imperfect, consideră prof. M. Bârgău. În municipiul Chișinău, de exemplu, doar două instituții joacă un rol important în prevenirea infracțiunilor: Direcția Învățământ a municipiului Chișinău și Inspectoratul Municipal de Poliție. „Cu părere de rău, inspectoratele pentru problemele minorilor nu-și îndeplinesc pe deplin obligațiunile funcționale”, susține același autor [4, pag. 33].

În perioada sovietică în fiecare cartier existau cluburi pentru tineri și copii, care organizau activități extrașcolare în diferite domenii. Acum numărul lor este redus considerabil, iar cele care mai există nu sunt echipate măcar la nivelul necesităților minime. Din aceste motive cluburile nu mai prezintă nici un interes pentru copii, ei preferând să-și petreacă timpul liber în baruri și în stradă.

Formele de servicii sociale oferite copiilor, aflați în conflict cu legea, și familiilor în situații de risc au actualmente un caracter administrativ-birocratic. Capacitatea de prevenire și recuperare este mult mai redusă, decât reacția imediată la o situație critică. Nu există un sistem de proceduri tehnico-profesionale pentru acțiunile de prevenire, de integrare socială” [5, pag. 73].

Observăm că în condițiile creșterii îngrijorătoare a delincvenței juvenile, lupta pentru combaterea acestui fenomen constituie o preocupare comună pentru toate țările europene. Astfel, în Marea Britanie, Olanda, Spania, Elveția, Germania și Franța s-au realizat o serie de reforme în acest

domeniu. În iulie 1998, Parlamentul britanic a adoptat Legea privind prevenirea infracționalității și a tulburărilor aduse ordinii publice, care conține un număr mare de măsuri destinate combaterii delincvenței juvenile. În Olanda, în 1994, s-a pus în practică un program de luptă împotriva delincvenței juvenile, program care conține și unele dispoziții legislative. În Spania, Legea organică privind justiția pentru minori privilegiază „interesul superior al minorului” și instituie răspunderea solidară a părinților în materie civilă. În Elveția, se pledează pentru separarea dreptului penal pentru minori de dreptul penal pentru adulți, precum și pentru ridicarea vârstei responsabilității penale de la șapte ani – la zece ani. În Germania, în 1990 s-a adoptat prima lege de modificare a dreptului penal pentru minori.

Aproape toate reformele adoptate sau inițiate au unele puncte comune: introducerea și dezvoltarea de noi măsuri preventive, educative sau repressive; scurtarea termenilor de procedură pentru inculpații minori; dezvoltarea cooperării între toate instituțiile cu competențe în combaterea delincvenței juvenile.

Nu putem să nu ne raliem opiniei, că deși a dobândit dimensiuni alarmante, delincvența juvenilă „este un fenomen al societății românești mult prea neglijat. Nu vorbim aici despre ceea ce vine dinspre infractorii minori, care, din păcate, au o imagine foarte bogată în săvârșirea diferitelor fapte prevăzute de legea penală, ci de ceea ce societatea românească face pentru a-i opri să nu mai „exercite” această „meserie” înainte de a trece limita recuperabilității ... Prevenirea fenomenului infracțional în rîndul minorilor este mult mai complexă și mai importantă, decît activitatea de reeducare a individului. Atît prevenirea, cît și reeducarea privesc adevărata delincvență – și anume minorii normali din punct de vedere fiziologic și psihologic, a căror bază de anormalitate este doar psiho-socială” [6, pag. 4].

În studiile efectuate în domeniul faptelor deviante săvârșite de minori s-au făcut numeroase propuneri privind elaborarea unui sistem coerent și unitar de prevenire, care să ia în considerare amploarea și tendințele actuale ale acestui fenomen:

– e de stringentă actualitate dezvoltarea cadrului legislativ și normativ

în domeniul protecției minorului în conformitate cu prevederile Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului;

– a elabora strategia națională de prevenire și diminuare a fenomenului infracțional săvârșit de minori și a planului de implementare a acestei strategii, care să se centreze pe trei domenii principale: programe de prevenire, care se realizează prin sprijinul familiilor cu mulți copii și al celor cu dificultăți financiare; programe de integrare în familii sau în substitute ale acestora; iar atunci când această soluție nu este posibilă – reintegrarea în instituții de ocrotire publice sau din sectorul nonguvernamental; programe de sprijin focalizate pe minori;

– este necesar, de asemenea, să îmbunătățim colaborarea între instituțiile guvernamentale și organizațiile non-guvernamentale prin dezvoltarea unor sisteme eficiente de comunicare, care să permită conturarea viziunilor de ansamblu privind sancționarea minorilor delincvenți și dezvoltarea de sancțiuni privind educarea și integrarea lor socială activă;

– a elabora și a adopta prevederi legale privind responsabilitatea părinților, care își abandonează copiii;

– a mediatiza problema săvârșirii infracțiunilor de către minori prin mass-media și a crea o bancă de date, unde ar fi centralizate datele statistice vizînd contravențiile în rîndul minorilor;

– a dezvolta programe de voluntariat, care să ofere asistență minorilor contravenienți;

– a activa comisiile pentru minori, care ar apăra drepturile acestora în conformitate cu Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului și încadrarea pe larg în această activitate a organelor administrației publice locale și de asistență socială;

– a ameliora sistemul de aplicare a măsurilor aplicative și de profilaxie față de minorii delincvenți prin includerea, de exemplu, a prestării unei activități neremunerate în folosul societății;

– a revitaliza „judecătoriile tovarășești” într-o nouă formulă – „judecătorii publice”;

– instituirea tribunalelor de familie, după exemplul celor deja existente

în țările avansate sau a unor complete de judecători specializați în cauzele cu minorii, incluzând judecători și procurori pregătiți special în problemele privitoare la minori;

– crearea unor Centre de criză, care ar face posibilă încadrarea minorilor contravenienți în diferite activități social-utile și reintegrarea lor socială [7, pag. 125-126].

Referințe:

1. Rapport de la Mission interministerielle sur la prevention et le traitement de la delinquance des mineurs. La documentation francaise. Paris, 1998, p. 33.
2. Problemes politiques et sociaux no 812/27 novembre 1998. La documentation francaise. La delinquance des mineurs. Paris, 1998, p. 44.
3. Corcenco Aliona. Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative. Chișinău, 2005, pag. 124-125.
4. Bârgău, M. Rolul poliției în prevenirea activității delictuale a minorilor. „Legea și viața”, 2000, nr. 2, pag. 33.
5. Corcenco Aliona. Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative. Chișinău, 2005, pag. 73.
6. Pitulescu, Ion. Delincvența juvenilă. București: Editura Ministerului de Interne, 1995, pag. 4.
7. Corcenco Aliona. Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative. Chișinău, 2005, pag. 125-126.

REZOLUȚIA

Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul „Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană”

Orice societate democrată tinde spre asigurarea cât mai eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale ale oricărui cetățean, indiferent de statutul lui social. În această ipoteză, o atenție aparte merită a fi acordată problemelor ce țin de delincvența juvenilă, avînd în centrul atenției - copii aflați în conflict cu legea.

Ratificarea de către Republica Moldova a celor mai importante acte internaționale în materia protecției drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a minorilor, a determinat ca organele de stat să întreprindă o serie de măsuri în materia respectivă: modificarea și perfecționarea cadrului legal național în vederea ajustării lui la standardele internaționale, fiind adoptat, în acest context un cadru de sancționare specific minorilor; realizarea reformei judiciare și de drept, stabilirea unor garanții procesuale menite să protejeze familia și copii etc.

Aceste măsuri au determinat ca Ministerul Afacerilor de Interne al Republicii Moldova să manifeste o preocupare constantă în domeniul aplicării diferitelor mijloace prin care se urmărește perfecționarea cadrului normativ existent în materie și a mecanismelor de aplicare a acestuia.

În anul 2004, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, cu participarea Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova, a organizat și realizat conferința științifico-practică internațională cu genericul „Probleme de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”, for științific care a lansat o gamă largă de probleme atât la nivel normativ, cât și aplicativ.

În cadrul Conferinței în cauză au fost supuse unei analize profunde noile manifestări consemnate ale criminalității, ale cadrului legislativ național și internațional de prevenire și combaterea lor, competența organelor

de ocrotire a normelor de drept prin prisma colaborării acestora cu alte instituții statale și nestatale, a organizațiilor non-guvernamentale și a societății civile.

Problematica criminalității juvenile, avînd un conținut destul de vast și complex, denotă în continuare rațiunea reanimării unor discuții pentru completarea vidurilor și deficiențelor existente atît în legislația curentă, cât și în practica de prevenire a fenomenului criminal în rîndul minorilor.

În ipoteza celor consemnate, avînd la bază anumite imperfecțiuni de legislație penală, contravențională, procesual-penală etc., lipsa unui mecanism eficient de combatere a delicvenței juvenile în cadrul criminalității în ansamblu, promovarea unei politici clare de reacție socială față de minorii-delicvenți etc. au justificat organizarea și desfășurarea Conferinței științifice cu genericul ***Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană.***

Prezenta conferință constituie un pas calitativ în ceea ce privește ideea eradicării criminalității juvenile. Aceasta din urmă își găsește reflecție în discuțiile ce abordează probleme cu caracter preponderent în materie penală, procesual-penală, execuțional-penală, criminologică, criminalistică, psihologică și sociologică, avîndu-se la bază ideea aplicativității legislației în vigoare, și eficientizării măsurilor de prevenire și combatere a acestui fenomen.

În cadrul forului științific au fost supuse unei examinări minuțioase și complexe problemele legate de delicvența juvenilă, rezolvarea cărora necesită exigență maximă din partea instituțiilor guvernamentale. Participarea și implicarea în discuțiile purtate a unor persoane de notorietate din Republica Moldova, Rusia, Ucraina, Germania, România, Estonia, Letonia a permis relevarea unor aspecte deosebit de actuale, cu rezolvări bine argumentate și justificate de datele realității, legate de cadrul juridic material și formal de reglementare a relațiilor de conflict ale minorului cu legea penală. Sunt meritorii implicațiile criminologice în materie făcute de către participanții forului științific, considerate deosebit de importante în ideea fundamentării unei politici penale de prevenire a delicvenței juvenile în strictă

corespundere cu exigențele sociale actuale.

Sperăm că instituțiile guvernamentale și organizațiile non-guvernamentale vor considera utile și oportune concluziile și recomandările rezultate din discuțiile purtate cu prilejul desfășurării acestui for științific în elaborarea și punerea în aplicare a diferitelor strategii în domeniul prevenirii și combaterii delicvenței juvenile.

Printre concluziile și recomandările, care, în viziunea noastră, merită o atenție sporită și pot fi considerate ca puncte de reper în actualul demers de prevenire a criminalității juvenile pot fi enumerate următoarele:

- ajustarea continuă a prevederilor din dreptul național la standardele și exigențele internaționale ce rezultă din actele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu referire specială la Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989. În acest sens, este necesară crearea unei comisii de analiză a legislației, care, luând în calcul modificările legislative adoptate, să aprecieze măsura armonizării cadrului juridic național la standardele internaționale;

- crearea unui sistem separat de justiție ce ar cuprinde organe specializate, inclusiv și Curtea Juvenilă, în competența exclusivă a căreia ar intra examinarea și soluționarea cauzelor penale cu implicarea minorilor;

- suplینirea normelor de drept penal prin instituirea unor condiții speciale în care o persoană minoră urmează să fie trasă la răspunderea penală;

- extinderea mijloacelor extrajudiciare aplicabile minorilor care au săvârșit infracțiuni; revizuirea criteriilor de individualizare a pedepsei penale pentru infracțiunile comise de persoanele minore prin care s-ar limita aplicarea pedepsei închisorii în favoarea pedepselor alternative sau alternativelor extrajudiciare; includerea în acțiune a unui mecanism de sancționare a minorilor, un rol deosebit avându-l părinții sau alți reprezentanți legali;

- crearea la nivel regional și statal a unei baze unice de date și informații cu privire la cauzele penale cu implicarea directă sau indirectă a minorilor;

- oferirea de către structurile statale și organele de asistență socială a serviciilor sociale, ajutorarea materială și de altă natură a persoanelor

minore eliberate din locurile de deținere în vederea asigurării reabilitării sociale a acestora;

- introducerea în cadrul instituțiilor universitare a unei discipline distincte *Instruirea în domeniul justiției juvenile* destinate formării la studenții Facultății de Drept și masteranzi a unor deprinderi și abilități de aplicare a legislației în domeniu;

- antrenarea în activitatea de prevenire a fenomenului infracțional reprezentat de delicvența juvenilă a mijloacelor mass-media, care ar asigura accesul larg al persoanelor minore la informația despre serviciile și facilitățile cu caracter juridic de care pot beneficia aceștia în cadrul unui proces judiciar;

- reanimarea în instituțiile școlare a activității de propagare și explicare a dreptului etc.

**Participanții la Conferința științifico-practică
internațională „Probleme interdisciplinare în
materia prevenirii și combaterii criminalității
juvenile la etapa contemporană”
Chișinău, 05 octombrie 2007**

РЕЗОЛЮЦИЯ
международной научно-практической конференции
«Межотраслевые проблемы в области
предупреждения и борьбы с несовершеннолетней
преступности на современном этапе »

Независимо от социального положения любой личности, демократическое общество стремится к наиболее эффективному обеспечению ее фундаментальных прав и свобод.

Ратификация Республикой Молдова международных актов по защите фундаментальных прав человека, в том числе несовершеннолетних детей, способствовала тому, что государственные органы республики предприняли ряд мер в этом направлении: усовершенствовано национальное законодательство и приведено в соответствие с международными стандартами; осуществлена судебная и правовая реформа; установлены процессуальные гарантии защиты семьи и детей.

Конференция отмечает, что проведенная в 2004 г. Министерством внутренних дел Республики Молдова международная научно-практическая конференция «Проблемы предупреждения и борьбы с несовершеннолетней преступностью, торговлей людьми и незаконной миграции» способствовало на этом научной основе выдвинуть и обсудить ряд проблемных вопросов, как на нормативном, так и на прикладных уровнях.

В ходе конференции проанализированы новые виды проявления преступности среди несовершеннолетних, национальные и международные акты, регламентирующие предупреждения и борьбу с такими видами правонарушений, сфера компетенции правоохранительных органов, координация и сотрудничество с иными государственными и негосударственными учреждениями, с организациями гражданского общества.

Будучи весьма широкой, комплексной и сложной проблематика

несовершеннолетней преступности вызывает необходимость продолжения ее обсуждения с целью ликвидации причин и условия, способствующих совершению правонарушений детьми, усовершенствования законодательства и практики борьбы с преступностью в среде несовершеннолетних.

С учетом необходимости совершенствования уголовного, административного, уголовно-процессуального законодательства, выработки эффективного механизма борьбы с несовершеннолетней преступностью, обмена международным опытом противодействия правонарушениям среди детей проведение научной конференции есть оправданным.

Сегодняшняя международная конференция стала качественно новым шагом в реализации идеи защиты прав и свобод детей. Она нашла отражение в дискуссиях, состоявшихся преимущественно по уголовным, уголовно-процессуальным, уголовно-воспитательным, криминологическим, криминалистическим, психологическим и социологическим аспектам обсуждаемого вопроса.

В рамках данного научного форума детально и комплексно проанализированы вопросы, связанные с несовершеннолетней преступностью. Конференция отмечает что для обсуждаемых проблем нужны серьезные усилия государственных учреждений и общество в целом. Участие в работе форума известных ученых из Республики Молдова, Российской Федерации, Украины, Германии, Румынии, Эстонии, Латвии и др. позволило выявить ряд актуальных проблем, наметить хорошо аргументированные и оправданные пути их решения.

Важны и криминологические предложения по данной теме, высказанные участниками настоящей конференции, для обоснования уголовной политики по предотвращению несовершеннолетней преступности в строгом соответствии с современными социальными требованиями.

Надеемся, что государственные учреждения и неправительственные организации воспримут выводы и рекомендации, сделанные

этим международным научным форумом, своевременными и полезными для разработки и внедрения в практическую работу различного рода новых стратегий в области предупреждения правонарушении среди несовершеннолетних.

В числе выводов и рекомендаций, которые, по нашему мнению, заслуживают внимания и могут служить отправными точками для усиления работы по предотвращению преступности несовершеннолетней, могут быть:

– приведение норм национального права в соответствие с международными стандартами и требованиями;

– рассмотрение вопроса о возможности создания, отдельно от юстиции, системы, охватывающей специализированные органы, в том числе Детской Палаты, судей, специализированных по детским делам, следователей, прокуроров и адвокатов, в чью исключительную компетенцию входило бы рассмотрение и решение уголовных дел с участием несовершеннолетних;

– замещение норм уголовного права созданием специальных условий, в которых несовершеннолетнего следовало бы привлекать к уголовной ответственности;

– расширение перечня внесудебных решений, применяемых к несовершеннолетним, совершившим правонарушения; пересмотр критериев индивидуализации уголовного наказания за правонарушения, совершенные несовершеннолетними, который ограничивал бы применение наказания лишением свободы в пользу альтернативных или внесудебных видов наказания; приведение в действие механизма наказания несовершеннолетних, при котором особую роль играли бы родители, иные законные представители;

– создание на государственном и региональном уровнях единой базы данных и информации по уголовным делам с прямым или косвенным участием несовершеннолетних;

– с целью обеспечения социальной реабилитации несовершеннолетних, освобожденных их мест лишения свободы предусмотреть

предоставление им органами социального и другими государственными структурами обеспечения социальных услуг, материальной и иной помощи;

– введение в учебные заведения отдельного курса «Подготовка в области ювенальной юстиции», которая должна формировать у студентов юридических факультетов и мастерандов навыков применения действующего законодательства в этой области;

– привлечение к деятельности по предупреждению правонарушений в детской среде средств массовой информации, что обеспечивало бы широкий доступ несовершеннолетних к информации об услугах юридического характера, которыми они могут пользоваться в рамках судебного процесса;

– восстановление в школьных учреждениях деятельности по пропаганде и разъяснению законодательства и права.

Участники Международной научно-практической конференции «Межотраслевые проблемы предупреждения и борьбы против преступности в среде несовершеннолетних на современном этапе»,

Кишинев, 5 октября 2007 г.

RESOLUTION
der wissenschaftlich-praktischen Konferenz
„Die interdisziplinäre Probleme der Vorbeugung und
Bekämpfung von Jugendkriminalität in der aktuellen Zeit“

Unabhängig vom sozialen Status jeglicher Person strebt die demokratische Gesellschaft nach der effektivsten Sicherung ihrer fundamentalen Rechte und Freiheiten.

Die Ratifizierung internationaler Vorschriften über den Schutz der fundamentalen Rechte der Menschen, darunter auch der minderjährigen Kinder, seitens der Moldova hat dazu beigetragen, dass die staatlichen Behörden der Republik eine Reihe von Maßnahmen in dieser Richtung getroffen haben: die nationale Gesetzgebung wurde vervollkommenet und mit internationalen Normen in Übereinstimmung gebracht; die Gerichts- und Rechtsreform wurde durchgeführt; es wurden prozessuale Garantien für den Schutz der Familie und Kinder festgesetzt.

Die Konferenz hat darauf hingewiesen, dass die vom Innenministerium der Republik Moldova im Jahre 2004 durchgeführte internationale wissenschaftlich-praktische Konferenz „Probleme der Vorbeugung und Bekämpfung von Jugendkriminalität, Menschenhandel und rechtswidriger Wanderung“ auf dieser wissenschaftlichen Grundlage dazu beitrug, eine Reihe von Problemfragen sowohl auf dem normativen, als auch auf dem angewandten Niveau zu stellen bzw. zu diskutieren.

In der Konferenz wurden neue Erscheinungsformen der Verbrechen unter den Minderjährigen, nationale bzw. internationale Akten analysiert, die die Vorbeugung und Bekämpfung solcher Rechtsverletzungsarten, wie der Kompetenzbereich der Rechtsschutzbehörden, Koordinierung und Zusammenarbeit mit anderen staatlichen bzw. non-governmentalen Behörden sowie zivilen Gesellschaftsinstitutionen, reglementieren.

Da die Problematik der Jugendkriminalität sehr breit, komplex und kompliziert ist, verursacht sie die Besprechungsfortsetzung zwecks Beseiti-

gung von Ursachen und Voraussetzungen, die die Ausführung von Rechtsverletzungen durch die Jugend begünstigen, sowie zwecks Vervollkommnung der Gesetzgebung und Praxis der Kriminalitätsbekämpfung im Jugendmilieu.

Unter Berücksichtigung der Notwendigkeit einer Vervollkommnung der Straf-, Verwaltungs-, Strafverfahrensgesetzgebung, der Erarbeitung eines effektiven Mechanismus von Bekämpfung der Kinderkriminalität, des Austausches von internationalen Erfahrungen bei der Zuwerhandlung gegen Rechtsverletzungen unter den Kindern ist die Durchführung der wissenschaftlichen Konferenz „Interdisziplinäre probleme der Vorbeugung und Bekämpfung der Jugendkriminalität in der aktuelle Zeit“ völlig rechtmäßig.

Die heutige internationale Konferenz ist zu einem qualitativ neuen Schritt in der Realisierung der Schutzidee von Kinderrechten und -freiheiten geworden. Sie fand ihre Widerspiegelung in den Besprechungen von vorwiegend Straf-, Strafverfahrens-, Straferziehungs-, Kriminologie-, Kriminalistik-, Psychologie- und Soziologieaspekten der zu diskutierenden Frage.

Im Rahmen dieses wissenschaftlichen Forums wurden die mit der Jugendkriminalität verbundenen Fragen detailliert und komplex analysiert. Die Konferenz unterstrich, dass man ernsthafte Bemühungen der Staatsbehörden und der ganzen Gesellschaft für die Lösung der zu besprechenden Fragen braucht. Die Teilnahme bekannter Wissenschaftler aus der Republik Moldova, Russischer Föderation, der Ukraine, Deutschland, Rumänien, Estland, Lettland uam. an den Tagungen des Forums verhalf zur Aufdeckung einer ganzen Reihe aktueller Probleme und zur Planung deren gut argumentierten und rechtmäßigen Lösungsschritte.

Es sind auch kriminologische Vorschläge zu diesem Thema sehr wichtig, die von den Teilnehmern dieser Konferenz unterbreitet wurden, um die Strafbereichspolitik zur Vorbeugung der Jugendkriminalität in strenger Übereinstimmung mit modernsten Sozialanforderungen zu begründen.

Hoffentlich werden staatliche Behörden und non-governmentale Institutionen alle Beschlüsse und Empfehlungen dieses internationalen wissenschaftlichen Forums als rechtzeitig und nützlich für die Erarbeitung

und Einführung verschiedener neuer Strategien im Bereich der Vorbeugung von Rechtsverletzungen unter den Minderjährigen in die praktische Tätigkeit wahrnehmen.

Unter den Beschlüssen und Empfehlungen, die unserer Meinung nach bemerkenswert sind und als Anhaltspunkte für die Stärkung der Arbeit in der Vorbeugung der Jugendkriminalität angesehen werden können, sind folgende zu nennen:

- die Normen des nationalen Rechtswesens in Übereinstimmung mit internationalen Normen und Anforderungen zu bringen;

- die Frage über die Gründungsmöglichkeit eines Systems (getrennt vom Justizbereich) zu behandeln, das die Spezialbehörden, darunter auch die Kinderkammer, Richter, die sich in den Kindersachen spezialisieren, Untersuchungsführer, Staats- und Rechtsanwälte, die für Verhandlung und Entscheidung der Strafsachen mit minderjährigen Teilnehmern zuständig sind, vereinigen könnte;

- als Ersatz der Strafrechtsnormen Sondervoraussetzungen zu schaffen, unter welchen man die Minderjährigen zur Strafverantwortung ziehen sollte;

- die Liste außergerichtlicher Verfügungen zu erweitern, die an die Minderjährigen, welche die Rechtsverletzungen begangen haben, anzuwenden sind; die Kriterien der Individualisierung einer Kriminalstrafe für die Rechtsverletzungen zu überprüfen, die die Minderjährigen begangen haben, um die Freiheitsstrafe zugunsten der alternativen bzw. außergerichtlichen Strafarten zu beschränken; den Bestrafungsmechanismus für Minderjährige in Gang zu setzen, in dem die Eltern oder andere gesetzliche Vertreter besondere Rolle spielen könnten;

- die staatliche und regionale Daten- bzw. Informationsbank für Strafsachen mit direkter oder indirekter Beteiligung der Minderjährigen zu gründen;

- zwecks Gewährleistung der sozialen Rehabilitation der Minderjährigen, die aus den Vollzugsanstalten befreit sind, die Gewährung von Sozialleistungen, finanzieller bzw. anderer Hilfe an sie durch die Fürsorgestellen und andere staatliche Institutionen vorzusehen;

- den separaten Lehrgang „Ausbildung im Fachbereich der Rechtspflege bei den Jugendlichen“ in die Lehranstalten einzuführen, der die Anwendungsfertigkeiten der geltenden Gesetzgebung in diesem Fachbereich bei den Studenten juristischer Fakultäten und Magistranten entwickeln wird;
- die Massenmedien zur Tätigkeit in der Vorbeugung der Rechtsverletzungen im Jugendmilieu heranzuziehen, was einen breiten Zugriff der Minderjährigen auf Informationen über juristische Leistungen sicherstellen könnte, die sie im Rahmen des Gerichtsverfahrens verwerten werden;
- die Tätigkeit in der Propaganda und Erläuterung von Bestimmungen der Gesetzgebung in den Lehranstalten herzustellen.

Teilnehmer der Internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz „Die interdisziplinäre Probleme der Vorbeugung und Bekämpfung von Jugendkriminalität in der aktuellen Zeit“

Chisinau, am 05. Oktober 2007